

TÜRK İDARE DERGİSİ

YIL: 64

HAZİRAN 1992

SAYI: 395

İÇİNDEKİLER

Remzi BANAZ	Belediye Başkanlarının Görevden Uzaklaştırılması*.....	1
Selçuk HONDU	Belediyenin Seçilmiş Organlarının ve Seçilmiş Organ Üyelerinin	
	Görevden Uzaklaştırılması ve Bunun Yargı Denetimi.....	19
Dr. İlhan AKBULUT	Bölücü Örgütler ve Terör.....	29
Fehmi KAYA	Mülki İdare Amirliği İçerisinde Vali Yardımcılığı Müessesesinin Görev,	
	Yetki ve Sorumluluğu ile Sosyal Statüsü Üzerine Bir İnceleme Denemesi	39
Ertuğrul TAYLAN	Mahalle Muhtarlığı, Sorunları.....	53
İsmail SARICA	Seçilmiş Göstergelere ve Coğrafi Bölgelere Göre Sosyal ve Ekonomik	
	Karşılaştırmalar.....	75
Fazlı DEMİREL	Erzincan Depremi Dolayısıyla Bir Kez Daha Gündeme Gelen Acil	
	Kurtarma ve Yardım İşleri.....	119
Muzaffer DİLEK	Belediyelerde Halkla İlişkiler ve Londra Belediyelerindeki Uygulamalar	127
Muhittin ALİZ	Belçika'da Toplu Konut Sorununa Yaklaşım.....	143
Doç. Dr. Zerrin		
TOPRAK KARAMAN	Dış Kamuoyunda Türkiye'nin Tanıtılması ve Çevre Değerlerimiz.....	147
Doç. Dr. Turan GENÇ	Hudut Sorunlarının Çözümünde Kaymakamların Görevleri.....	165
Dr. A. Nihat DÜNDAR	3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla	
	Mücadele Kanunu Kapsamına Giren Suçlar ve Soruşturma Usulleri.....	183
Musa EKEN	Çevre Konusunda Uluslararası Kuruluşların İşbirliği.....	205
Yılmaz ARSLAN	77. Dönem Kaymakamlık Kursunun Ardından.....	231
Sahil Güvenlik Kom.	Çevre ve Sahil Güvenlik Komutanlığı	239
Gn. Sekreterliği		
Osman DIRAÇOĞLU	Kamu Yönetiminin Çalışması	243
Nihat ÖZGÖL	Karar Alma	257
MÜLKİ İDAREDE İZBIRAKANLAR		
Mehmet ALDAN	Trabzon Valisi Kadri Bey	275
HABERLER	İçişleri Bakanlığından Haberler	285
MEVZUT		
Berrin UYANIK	1 Nisan 1992-30 Haziran 1992 Tarihleri Arasında Resmi Gazete'de	323
	Yayınlanan İçişleri Bakanlığı ve Mülki İdare Amirleri ile İlgili Mevzuat	

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

• İDARECİLER,

BANA İÇTEN SEVGİLERİNİ HAYKIRANLAR; YARIM ASIRDAN BERİ
BÜYÜK TÜRK ULUSUNUN TAM ANLAMIYLA MİLLET OLMASINA
ÇALIŞAN, ONUNLA EN MODERN BİR TÜRK DEVLETİ KURMAK
İÇİN İNSANLIK FEDAKÂRLIKLARININ HİÇBİRİNİ ESİRGEMEYEN
KÜLTÜR, İDARE, İNTİZAM VE DEVLET ANLAMLARINI EN SON
İLMÎ TELÂKKİLERE GÖRE TEBELLÜR ETTİRMEYE ÇALIŞMIŞ VE
ÇALIŞAN YÜKSEK DEĞERDE ARKADAŞLARDADIR.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

DUYURU

Bilindiği gibi, Türk İdare Dergisi'nin basımı, elinizde bulunan bu sayıya kadar (395 inci sayı) tipo baskı tekniği kullanılarak gerçekleştirilmekte idi. Ancak gelişen teknolojinin giderek baskı tekniklerini de etkilemesi dolayısıyla, gerek zamandan kazanmak ve gerekse bu teknolojinin dergimize sağlayacağı katkılardan yararlanmak için bu sayıdan itibaren Dergimizde ofset baskı tekniğinin kullanımına geçilmiştir.

Bundan böyle yazarlarımız, hazırlayacakları yazılarında özellik arzeden ve vurgulayarak ifade etmek istedikleri kısımları işaretleyerek (italik harf, siyah dizgi, küçük punto, büyük punto vs.) belirttikleri takdirde, baskı tekniğinin bize sağlamış olduğu, kolaylıklar nedeniyle bu taleplerinin karşılanması mümkün olabilecektir.

Durumu değerli yazarlarımızın bilgilerine sunarız.

YAYIN KURULU

BELEDİYE BAŞKANLARININ GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILMASI

Remzi BANAZ
E. Mülkiye Başmüfettişi

GİRİŞ

Hukukumuzda, memurların görevden uzaklaştırılmaları, görevden uzaklaştırma tedbirinin hangi şartlarda uygulanacağı, bu tedbirin uygulanmasında yetkili merciler, görevden uzaklaştıran yetkiliye düşen görev ve sorumluluklar, tedbirin ne kadar süreceği, görevden uzaklaştırılan memurun mali ve sosyal hakları, görevden uzak kalınan sürede yapılacak işlemler yasalarla düzenlenmiştir. Ancak bu konular, mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, özellikle belediye başkanlarının görevinden uzaklaştırılması durumunda yeterince açıklık kazanmamıştır.

Biz bu incelememizde, özellikle 1982 Anayasası yürürlüğe girdikten sonra yapılan yasal düzenlemeleri, idarenin uygulamalarını, uygulamalar üzerine verilen yargı kararlarını dikkate alarak, belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılmaları konusuna açıklık getirmeye çalışacağız. Araştırmamızda, belediye başkanlarının hangi şartlarda görevden uzaklaştırılabileceği, görevden uzaklaştıran yetkilinin bu konudaki sorumlulukları, görevden uzaklaştırmanın hukuki sonuçlarının neler olacağı, görevden uzaklaştırılan başkanın hak ve yükümlülüklerinin neler olacağı, boşalan makamın nasıl doldurulacağı sorularına cevap arayacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM **YASAL DÜZENLEMELER**

Atama ile gelen kamu görevlilerinin görevden uzaklaştırılması konusu, değişik kanunlarda düzenlenmiştir.

Günümüzde 657 sayılı Devlet memurları Kanunu kapsamında görev yapan memurlar için görevden uzaklaştırma müessesesinin temeli bu yasa hükümleri

dir. 657 sayılı Yasanın 137-145 inci maddeleri bu konuya ayrılmıştır. Bu yasa dışında İl İdaresi Kanununda Vali ve Kaymakamlara görevden uzaklaştırma yetkisi verilmiştir.

Belediye başkanları 657 sayılı Yasa kapsamına giren Devlet memuru değildir. 1982 Anayasası karşısında, İl İdaresi Kanunu ile Vali ve Kaymakamlara verilen yetkinin belediye başkanları için uygulanamayacağı açıktır.

Bu durumda belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılması konusunun yasal dayanağı olarak, 1982 Anayasasını, Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanunu, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanunu ve 1580 sayılı Belediye Kanununu görebilmekteyiz.

A - İLGİLİ YASA HÜKÜMLERİ

1 - ANAYASA

Cumhuriyet dönemi Anayasalarında mahalli idarelerin seçilmiş organlarının görevden uzaklaştırılması konusunda, 1982 Anayasası dışında, bir hükme rastlanmamıştır.

1961 Anayasasının 116 ncı maddesinin 3 üncü fıkrasında;

“Mahalli İdarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanmaları ve kaybetmeleri konusundaki denetim ancak yargı yolu ile olur” hükmü mevcuttur.

1982 Anayasasının 127 nci maddesinin 4 üncü fıkrasında;

“Görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma ve kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı geçici bir tedbir olarak kesin hükme kadar uzaklaştırabilir” hükmü yer almıştır.

2 - 1580 SAYILI BELEDİYE KANUNU

1580 sayılı Belediye Kanununun 93 üncü maddesinin 3 üncü fıkrası konumuza ilişkindir.

Fıkra aynen;

“Belediyelerin seçilmiş organları veya bu organların üyeleri hakkında görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile soruşturma veya kovuşturma açılması halinde, İçişleri Bakanı geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar bu organları veya organların üyelerini görevden uzaklaştırabilir

Maddenin bu fıkrası yürürlüktedir.

3 - 3030 SAYILI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN YÖNETİMİ HAKKINDA KANUN

3030 sayılı Yasanın 9 uncu maddesinin 2 nci fıkrasında;

“Büyükşehir ve İlçe Belediyelerinin seçilmiş organları ve bu organların üyeleri hakkında görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile soruşturma veya kovuşturma

BELEDİYE BAŞKANLARININ GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILMASI 3

açılması halinde İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar bu organları veya bu organların üyelerini görevden uzaklaştırabilir.”

Hükmü mevcuttur.

4 - MEMURİN MUHALEMATI HAKKINDA KANUN

Gerek 1982 Anayasasının, gerek 1580 ve 3030 sayılı Yasaların konuya ilişkin maddeleri incelendiğinde, bu maddelerin birbirine paralel hükümler taşıdığı ve mahalli idarelerin seçilmiş organlarını görevden uzaklaştırmaya yetkili mercii belirlemeye amaçladığı anlaşılmaktadır.

Gerek Anayasanın, gerek 1580 ve 3030 sayılı Yasaların görevden uzaklaştırma konusunda aradığı tek koşul vardır. Bu da, “görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma ve kovuşturma açılması” koşuludur.

Hakkında soruşturma ve kovuşturma açılan her belediye başkanını görevden uzaklaştırmak düşünülemez. Bu tedbirin uygulanması için başka nedenlerin varlığı ve bu nedenlerin yasal bir dayanağa oturması gerekir.

1580 sayılı Belediye Kanununun 102 nci maddesine göre belediye başkanlarının görevleri ile ilgili olarak isnat edilen suçlar için yargılama usulü Memurun Muhakematı Hakkındaki Yasaya tabidir. Hakkında soruşturma ve kovuşturma açılan kişinin hangi durumlarda görevden uzaklaştırılacağı konusunda Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanuna ayrıca bakmak gerekmektedir. Anılan Yasanın 12 nci maddesi bu konuya ayrılmıştır.

Maddede;

“Aleyhinde tahkikatı iptidaiye icrasına mübaşeret olunan memurlar lüzum görülür ise memuriyetleri vekâletle idare ettirmek üzere işten elçektirilir ve lüzumu muhakemelerine karar verilen memurların devamı memuriyetlerinde mahsur görüldüğü takdirde işten elçektirileceği gibi azilleri cihetine dahi gidilebilir. Beraat veya mahkumiyet halinde haklarında ahkâmı mevzuai kanuniye dairesinde muamele olunur” denilmiştir.

B - YASA HÜKÜMLERİNİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

1961 Anayasası, mahalli idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanmaları veya kaybetmeleri konusundaki denetimin ancak yargı yolu ile olacağını belirlemiştir.

Görevden uzaklaştırma müessesesi ise belediye başkanları için organlık sıfatının kaybı anlamına gelmemektedir. Bu bir tedbirdir ve geçicidir. Bu Anayasa dö-

neminde de yürürlükte olan Memurin Muhakematı Hakkında Kanunda da görevden uzaklaştırma müessesesi mevcuttur. Bu Yasa, 1580 sayılı Belediye Kanununun 102 nci maddesi gereği belediye başkanları hakkında da uygulanmaktadır. Bu durumda başkanların hangi şartlarda, kim tarafından görevden uzaklaştırılabileceği konusunda bir boşluk doğmuştur.

1982 Anayasası, Danışma Meclisi'nde görüşülürken bu boşluğun doldurulması gereği ortaya çıkmıştır. Danışma Meclisi'nde kabul edilen metinde, “ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerinin idari makamlarca geçici bir tedbir olarak görevden alıkonmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir” hükmü yer almıştır. Danışma Meclisi'nde kabul edilen bu metin, Milli Güvenlik Konseyi'nde değiştirilmiş, mahalli idarelerin seçilmiş organlarının idari makamlarca görevden uzaklaştırılması prensibinde, “İdari makamlar” daraltılarak, tek idari makamın İçişleri Bakanı olduğu belirtilmiştir.

Bugünkü yasal düzenlemelere göre;

1 — Belediye Başkanını görevden uzaklaştırmaya yetkili merci, İçişleri Bakanı'dır.

2 — Görevden uzaklaştırma yetkisinin kullanılabilmesi için, ilgili hakkında görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile soruşturma ve kovuşturma açılması gerekir. Önce görevden uzaklaştırmak, sonra soruşturma açmak mümkün değildir.

3 — Görevden uzaklaştırma, geçici bir tedbirdir.

4 — Görevden uzaklaştırma, kesin hükme kadar devam edebilir.

5 — Görevden uzaklaştırma yetkisinin kullanılması için, Memurin Muhakematı Hakkındaki Yasanın getirdiği koşul, “lüzum görülmesi” koşuludur. Görevden uzaklaştırmak için lüzumun doğması zorunludur.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA TEDBİRİNİN UYGULAMASI

I - İDARİ VESAYET VE GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA

Merkezi idarenin yerel yönetimler üzerinde idari vesayet yetkisi mevcuttur.

1982 Anayasası'nın 127 nci maddesinin 5 inci fıkrası bu vesayet yetkisini düzenlemiştir. Buna göre;

“Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlan

BELEDİYE BAŞ KANLARININ GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILMASI 5

ması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir. "

Anayasaya göre idari vesayet yetkisi bazı amaçlar için konulmuştur.

Bu amaçlar;

- 1 — Mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun biçimde yürütülmesi,
- 2 — Kamu görevlerinde birliğin sağlanması,
- 3 — Toplum yararının korunması,
- 4 — Mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması biçiminde sıralanmıştır.

Anayasa, bu yetkinin nasıl kullanılacağını da belirtmiştir. Buna göre, merkezi idare, idari vesayet yetkisine "kanunda gösterilen esas ve usuller dairesinde" sahiptir.

Yani, merkezi idarenin, mahalli idareler üzerinde herhangi bir konuda idari vesayet yetkisinin mevcut olması için, bunun kanunda açıkça gösterilmesi, yetkinin kullanılış esas ve usullerinin de açıklanması gerekir.

Esas ve usuller deyince de;

- 1 — Bu yetki kim tarafından kullanılacaktır?
- 2 — Yetki nasıl kullanılacaktır?

sorularının cevabının kanunda yazılı olması gerekir.

Kanunlarımızda idari vesayet yetkisinin kullanılması konusunda pekçok hüküm mevcuttur. Belediye bütçesinin tasdiki, bazı meclis kararlarının tasdike tabi olması, belediye kadrolarının verilmesi, meclis karar özetlerinin bilgi için mülki amire gönderilmesi, hukuka aykırı olduğu kanısı ile meclis kararlarının vali veya İçişleri Bakanı tarafından il idare kurulu veya Danıştay'dan iptalinin istenebilmesi örnek olarak gösterilebilir.

Belediye başkanlarının İçişleri Bakanı tarafından görevden uzaklaştırılması konusu da kaynağını Anayasa'dan alan bir idari vesayet yetkisidir.

1982 Anayasası'nın uygulamasında düzenlemeden doğan bir soruna burada kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının merkezi idare tarafından görevden uzaklaştırılması yetkisinin varlığı Danışma Meclisi'nde kabul edilmiş, bu yetkinin kullanılmasına ilişkin esas ve usullerin düzenlenmesi kanuna bırakılmıştı.

Bu düzenlemeye paralel olarak da, Anayasa'nın 177 nci maddesinde mahalli idarelere ilişkin hükümlerin yürürlüğe girmesi ilgili kanunların çıkmasına bırakılmıştı.

Anayasa'nın 127 nci maddesi Milli Güvenlik Konseyi'nde değişikliğe uğramış, mahalli idarelerin seçilmiş organlarının veya bu organların üyelerinin İçişleri Bakanı tarafından görevden uzaklaştırılabileceği kabul edilmiştir. Böylece İl İdaresi Kanunu ile vali ve kaymakama verilen görevden uzaklaştırma yetkisi, mahalli idarelerin seçilmiş organları için ortadan kalkmıştır.

Milli Güvenlik Konseyi'nde bu düzenleme yapılırken, Anayasa'nın 177 nci maddesini de paralel biçimde düzenleme gereği doğmuşsa da bu yapılmamış, bir bakıma unutulmuştur. Böylece, 127 nci maddenin yürürlüğe girmesi için, düzenleyici kanunun çıkması koşulu yerini muhafaza etmiştir.

Bu durumda ortaya bir sorun çıkmıştır. Anayasa'nın 127 nci maddesinde görevden uzaklaştırmanın yetkilisi ve koşulları belirtildiği halde uygulama yapabilmek için 177 nci maddeye göre yine bir yasa çıkarma zorunluluğu var mıdır? Bu konuda İçişleri Bakanlığı tereddüte düşmüş, zamanın bakanı kanun çıkmadan tasarrufta bulunmak istemiş, Bakanlık daha sonra Danıştay'dan görüş istemiştir.

Danıştay 1. Dairesi, 31.10.1986 gün ve Esas 1986/361, Karar 1986/380 sayı ile görüşünü belirtmiştir.

Kararda;

“Yukarıya aynen alınmış bulunan İçişleri Bakanlığı yazısının incelenmesinden, mahalli idarelerle ilgili yasaların yayınlanmamış olması karşısında, Anayasanın 127 nci maddesinde yer alan ve yukarda sözü edilen hükmün, 117. madde hükmü dolayısıyla yürürlükte olmadığı, ancak, Anayasanın geçici 8. maddesinde tanınan süre içinde yeni yasal bir düzenlemenin yapılmamış olması karşısında, 177. maddenin (e) bendinin Anayasanın halkoylaması sonucu kabulünün ilanı ile birlikte yürürlüğe girecek hükümlerinin ve mevcut ve kurulacak kurum, kuruluş ve kurullar için yeniden yasa yapılması veya mevcut yasalarda değişiklik yapılması gerekiyorsa bunlara ilişkin işlemlerin mevcut yasaların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri veya doğrudan Anayasa hükümlerinin Anayasanın 11. maddesi gereğince uygulanacağı yolundaki hükmü gereğince yürürlükte olabileceğinin düşünüldüğü belirtilerek, bu noktada, ‘mahalli idarelerin seçilmiş organ ve üyeleri hakkında görevden uzaklaştırmaya yetkili olanları belirlemek açısından Anayasa veya yasa hükümlerinden hangisinin geçerli olacağı konusunda tereddüte’ düşüldüğü ifade edilmek suretiyle de, Memurin Muhakematı Hakkında Kanunun hükümleri gereğince soruşturma açmaya yetkili memurun Yasanın 12. maddesi gereğince görevden uzaklaştırma yetkisine sahip olup olmadığı konusunda duraksamaya düşüldüğü anlaşılmaktadır.

Anayasanın yukarıda sözü edilen 127. maddesine ilişkin M.G.K. Anayasa Komisyonu gerekçesinde ‘bu organların üyelerinin idari makamlarca geçici bir tedbir olarak görevden alıkonulmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir’ hükmü ‘bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.’ şekline dönüştürülmüş, böylece bu yetki ‘ilgili idari makamların en üst kademesi olan İçişleri Bakanına tanınmıştır.’ denilmektedir. Bu açıklama, Danışma Meclisinde 177. maddeye, mahalli idarelerle ilgili hükümlerin ilgili yasanın yayınlanmasıyla yürürlüğe gireceği yolunda bir hüküm konulmasının nedenini ortaya koymaktadır. Gerçekten, esas ve usullerinin bu arada kuşkusuz yetkili olanların yasayla belirlenmesinden sonra uygulanabilecek olan bir hüküm yürürlüğe girmesinin ilgili yasanın çıkmasına bağlanmasından daha doğal bir şey olamaz. Ancak, yetkili merci, M.G.K.ce yapılan değişiklikle, Anayasa’da, İçişleri Bakanı olarak belirlendikten sonra, hükmün uygulanmasının yasa çıkmasına bağlanmasında zorunluluk artık sözkonusu olmamak gerekir. Esasen, konuyla ilgili bir yasa hükmünde, Anayasada öngörülen ilkenin yinelenmesinden başka bir şey yapılabileceği de düşünülemez.

Öte yandan, Anayasanın 177 nci maddesinin e bendinde ‘Anayasanın halkoylaması sonucu kabulünün ilanıyla birlikte yürürlüğe girecek hükümleri ve mevcut ve kurulacak kurum, kuruluş ve kurullar için yeniden kanun yapılması veya mevcut kanunlarda değişiklik yapılması gerekiyorsa bunlara ilişkin işlemler mevcut kanunların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri veya doğrudan Anayasa hükümleri, Anayasanın 11. maddesi gereğince uygulanır’ denilmek suretiyle Anayasa hükümlerinin uygulanması zorunluluğu bir anayasal esas olarak öngörülmüştür.

Bu itibarla, Anayasanın 127. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan hüküm gereğince, görevleriyle ilgili bir suç nedeniyle haklarında soruşturma veya kovuşturma açılan belediye başkanlarını görevden uzaklaştırmaya İçişleri Bakanının yetkili bulunduğu, hükmün açıklığı karşısında, başka bir idari merciin bu konuda yetkili olamayacağı mütalaa kılındı.”

Karardan da anlaşılabacağı gibi, herhangi bir kanuna gerek kalmadan Anayasanın 127. maddesi uygulanabilecek ve İçişleri Bakanı yetkisini kullanabilecektir.

Daha sonra, 1580 sayılı Belediye Kanununun 93 üncü maddesi yeniden düzenlenerek 3030 sayılı Yasanın 9 uncu maddesine de konuya ilişkin hüküm konularak sorun yasal olarak da çözümlenmiştir. Artık görevden uzaklaştırma tasarrufunun kullanılmasının yetki ve koşullarında yasal bir boşluk bulunmamaktadır.

II - GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA YETKİSİNİN KULLANILMASINDA UYULMASI GEREKEN KISTASLAR

Belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılması ile ilgili yasal düzenlemeler incelendiğinde aşağıda belirtilen kıstasların yer aldığı görülür :

1 — Anayasa, 1580 ve 3030 sayılı yasalara göre;

a) Belediye başkanlarını geçici bir tedbir olarak İçişleri Bakanı uzaklaştırabilir.

b) Görevden uzaklaştırmak için, ilgili hakkında soruşturma ve kovuşturma açılması gerekir.

2 — Memurin Muhakematı Hakkında Kanuna göre, görevden uzaklaştırmak için “lüzum görülmesi” gerekmektedir. “Lüzum görmek”, ilgilinin sadece takdiri olarak yorumlanamaz. Bu lüzumun doğması ve görevden uzaklaştırmanın zorunlu hale gelmesi gerekmektedir.

Bu yasal sonuçlara açıklık getirmek gerekmektedir.

a) Görevden uzaklaştırma yetkisinin bizzat Bakan’a ait olması, mevcut yasal düzenlemelerden sonra valiler ve kaymakamların İl İdaresi Kanunundan doğan yetkilerini kullanamayacakları açıktır. Keza, Bakanlık müfettişlerinin de mahalli idarelerin seçilmiş organları üzerinde görevden uzaklaştırma yetkisi yoktur. Görevden uzaklaştırma onayını Bakan yerine müsteşar veya genel müdür veremez. Bu kurallar köy muhtarları için de geçerlidir.

b) Görevden uzaklaştırılan kişi hakkında, görevi ile ilgili bir suçtan dolayı hakkında soruşturma ve kovuşturma açılması gerekir.

Burada soruşturma ve kovuşturma kavramları üzerinde duracağız.

Uygulamada, bir suç haber alındıktan sonra veya suç işlendiği doğrudan doğruya anlaşıldığında, Memurin Muhakematı Hakkında Kanunun 2 nci maddesinde belirtilen yetkililer tarafından soruşturma onay emri verilmesi ile soruşturma başlar. Anılan maddeye göre, belediye başkanları için merkezde İçişleri Bakanı, illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar soruşturma emri veya onayı vermeye yetkilidir. Soruşturma safhası, konu mahkemeye intikal edinceye kadar devam eder. Konu mahkemeye intikal ettikten sonra, mahkeme kararının kesinleşmesine kadar geçen safha da kovuşturma safhası olarak isimlendirilmektedir.

Bir memur hakkında soruşturma açılması için Memurin Muhakematı Hakkında Kanunun 2 nci maddesine göre, “suç işlendiğinin anlaşılması ” gerekmektedir. Burada, her ihbar ve şikayetin soruşturma konusu yapılamayacağı, ilgilinin suçu işlediği hakkında ciddi kanıtların bulunması gereği ortaya çıkmaktadır. Yetkili makam, iddiayı ciddi bulmazsa soruşturma açmayabilir.

Belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılması için “soruşturma ve kovuşturma” açılması yasa gereğidir. Burada soruşturma ve kovuşturmadan herhangi birinin açılmasını görevden uzaklaştırmak için yeterli bulmak, ikisini birlikte aramamak gerektiği kanısındayız. Başka bir deyişle, soruşturma açılmadan kovuşturma açılmıyacağına göre, görevden uzaklaştırmak için kovuşturma açılmasını beklemenin yasal zorunluluk olmadığı, soruşturma safhasında da görevden uzaklaştırmanın mümkün olduğunu belirtmek isteriz.

c) Görevden uzaklaştırmak için “lüzum görülmesi” gerekmektedir. Uygulamada asıl sorun, buradan doğmaktadır :

Bir kişinin görevden uzaklaştırılması lüzumu nasıl doğar?

Bu soruya öncelikle, atama ile gelen memurlar açısından bakarsak belediye başkanları için de bir fikir sahibi olabiliriz.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 137 nci maddesinde, memurun görevden uzaklaştırılması için “Devlet, kamu hizmetlerinin gerektirdiği hallerde, görevi başında kalmasında sakınca görülmesini” şart koşmuştur. 139 uncu maddede ise, “keyfi olarak veya garaz veya kini dolayısıyla bu tasarrufu yaptığı, yaptırılan soruşturma sonunda anlaşılan amirlerin” hukuki, mali ve cezai sorumluluğa tabi olduğu belirtilmiştir.

Görevden uzaklaştırma tedbiri, keyfi bir tasarruf olmayıp; ilgilinin görevi başında kalmasının sakıncalı olduğunun kamu hizmetlerinin gereği olarak ortaya çıkması koşulu yasa hükmüdür.

Kamu hizmetlerinin gerektirdiği zorunlu haller neler olabilir? Bu konuda da İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü bize ışık tutmaktadır.

Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü’nün 12 nci maddesi, görevden uzaklaştırma yetkisinin hangi hallerde uygulanabileceğini saymıştır.

Buna göre,

“A) Para ve para hükmündeki evrak ve senetleri, mal ve eşyayı, bunların hesaplarını, belge ve defterlerini göstermekten ve soruları cevaplamaktan kaçınmaları, teftiş, denetleme, inceleme, araştırma ve soruşturmayı engelliyecek, güçleştirecek veya yanlış yönlere sürükleyecek davranışta bulunmaları,

B) 15.5.1930 günlü ve 1609 sayılı Kanun kapsamına giren eylem ve işlemler yapmış olmaları,

(1609 sayılı Kanun, 3628 sayılı Kanunla yürürlükten kalktığından madde hükmünü, 3628 sayılı Yasa kapsamına giren suçlar olarak anlamak gerekmektedir.)

C) Evrakta sahtecilik, kayıtlarda tahrifler yapmış bulunmaları,

D) Ceza ve disiplin soruşturmasını gerektirir, görevle ilgili başka önemli yolsuzluklarda bulunmaları veya açıkça ortaya konulması şartıyla kamu hizmeti gerekleri yönünden görev başında kalmalarının sakıncalı olması.”

Uygulamanın koşullarıdır.

Görülüyor ki, atama ile gelen memurlarda, görevden uzaklaştırma yetkisinin uygulanması, birtakım kurallara bağlanmış, memurun bu konuda belli ölçüde teminata kavuşması amaçlanmıştır. Atama ile gelen memura sağlanan bu teminatın seçimle gelen Belediye Başkanlarına daha titiz bir biçimde sağlanması gerekir. Anayasa bu görüşten hareketle, yetki kullanılmasını idarenin en üst'üne, Bakan'a bırakmıştır.

III- UYGULAMA VE YARGI KARARLARI

Bu bölümde Bakan'ın belediye başkanlar! üzerindeki görevden uzaklaştırma yetkisini uygulamasında, takdir hakkının kullanılması kıstasları ve lüzumlu halin tesbiti noktaları üzerinde duracağız.

1 — Danıştay 8. Dairesi, Marmaris Belediye Başkanı.....'ın Bakanlıkça görevden uzaklaştırılması ile ilgili işlemin iptali talebiyle açılan dava sonucu verdiği 23.9.1987 gün, E. 1987/414, K. 1987/370 sayılı kararında;

“Belediye Başkanları hakkında açılan soruşturma ve kovuşturma sonucuna göre adli yargı yerlerince verilen hükümlülük kararları uyarınca belediye başkanlarının 1580 sayılı Belediye Kanununun 91 inci maddesi uyarınca görevlerinden çıkarılmaları doğaldır. Ancak, haklarında soruşturma veya kovuşturma açılan bu kişilerin geçici bir önlem olarak görevden uzaklaştırılmalarına ilişkin kıstasların, görevden çıkarmaya ilişkin kıstaslardan farklı olduğunu kabul etmek zorunludur.

Asıl olan halkın oyuyla, seçimle gelen bu kişilerin, belirli dönem içinde görevlerini yerine getirebilmeleridir.

Haklarında açılan bir soruşturma veya kovuşturma nedeniyle geçici olarak görevden uzaklaştırılmaları halinde kamu hizmetinin sağlıklı biçimde yerine getirilmesi mümkün olamaz. Diğer taraftan, geçici olarak görevden uzaklaştırılan bu kişiler, soruşturma, kovuşturma ve yargılamadaki gecikmeler nedeniyle asli olan bu görevlerinden sürekli olarak uzaklaştırılmış olurlar.

Belediye başkanı hakkındaki savların önemi, ciddiyeti ve ağırlığı ile soruşturma ve kovuşturmanın sağlıklı bir şekilde incelenip sonuçlandırılabilmesi için görevde kalmalarının sakıncalı olması halinde ilgililer hakkında bu türlü önlem kararı alınması mümkündür.

BELEDİYE BAŞKANLARININ GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILMASI 11

Davacı hakkında öne sürülen savlar nitelik ve kanıtlama açısından ilgilinin görevden alınmasını gerektirmediği gibi soruşturmanın ulaştığı aşama bakımından da böyle bir önlem kararına gereksinim bulunmadığı açıktır.

Davacı belediye başkanının geçici olarak görevden alınmasına ilişkin dava konusu Bakanlık işleminde bu nedenle yasanın amacına uyarlık bulunmadığı gibi buna bağlı olarak bir meclis üyesinin belediye başkanı olarak görevlendirilmesine ilişkin işlemin de dayanağı kalmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, Marmaris Belediye Başkanı.....'ın geçici olarak görevden alınmasına ilişkin dava konusu İçişleri Bakanlığı işleminin iptaline, bu işlemin iptali ile dayanağı kalmayan meclis üyesi'nın belediye başkanı olarak görevlendirilmesine ilişkin işlemin de iptaline karar verildi" denilmektedir.

2 — İzmir Merkez İlçe Belediye Başkanının görevden uzaklaştırılması ile ilgili olarak Danıştay 8. Dairesince verilen 18.9.1987 gün ve E. 1987/616 sayılı yürütmeyi durdurma kararında;

“Davanın durumuna ve davalı idarenin savunması, ara kararı ile getirilen işlem dosyasındaki bilgi ve belgelere göre; İzmir Merkez İlçe Belediye Başkanı olan davacının görevden uzaklaştırılmasına ilişkin işlemde sözkonusu edilen nedenler, nitelik ve kanıtlama bakımından yeterli görülmemiştir. Bu nedenle, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanunun değişik 9 uncu ve 1580 sayılı Belediye Kanununun 3394 sayılı Yasa ile değişik 93 üncü maddesi hükmüne ve hukuka açıkça aykırı bulunduğu ve uygulanması halinde giderilmesi güç zararlar doğuracağı sonucuna varılan işlem ile İzmir Merkez İlçe Belediye Başkanlığı'na yapılan görevlendirme işleminin güvence alınmaksızın yürütülmesinin durdurulmasına 18.9.1987 gününde oybirliğiyle karar verildi” denilmiştir.

3 — Danıştay 8. Dairesi, İzmir Merkez İlçe Belediye Başkanı.....'ın görevden uzaklaştırılmasına ilişkin Bakanlık tasarrufunun iptali istemi ile açılan dava sonunda verdiği 7.3.1988 gün ve E. 1987/940, K. 1988/152 sayılı kararında;

“Dava dosyasının incelenmesinden, İzmir Merkez İlçe Belediye Başkanı olan davacının, İzmir'in Sesi Gazetesi'nde yayınlanan “Kalkınma Kültürün Önemi” adlı makalesinde, İzmir Büyükşehir Belediyesi'ni küçük düşürdüğü, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nce alınmış olan düzenleyici ve yönlendirici kararları uygulamamak suretiyle görevini ve belediye hizmetlerini aksattığı, belediye yatırımlarını üstlenen yüklenicilerle işbirliği yaparak çıkar sağladığı ve yolsuzluklara karıştığı savları ile hakkında soruşturma açıldığı ve bu nedenle de geçici

bir önlem olarak belediye başkanlığı görevinden uzaklaştırıldığı anlaşılmaktadır.

Belediye başkanının görevden alınabilmesi için Yasada öngörülen kovuşturma veya soruşturmanın sadece başlatılması veya sonuçlandırılması yeterli olmayıp, belediye başkanlığının görevi ile ilgili bir suç işlediğine ilişkin ciddi belirtilerin ve önemli kanıtların bulunması ve bu durumda da başkanın görevde kalmasının gerek kovuşturmanın güvenliği, gerekse kamu hizmetinin esenliği yönünden ciddi sakıncalar ortaya koyacak nitelikte bulunduğu saptanması gerektiği açıktır.

Davacının gazetede yayınlanan makalesi, kültür konularında kişisel görüşünü ve belediyece yapılan olumlu uygulamaları anlatır nitelikte olup görevin aksatılmasına ilişkin bir yönü bulunmamaktadır. Büyükşehir Belediyesince alınmış hangi kararın davacı tarafından uygulanmıyarak hizmetleri aksattığı ve yüklenicilerle işbirliği yapıp kişisel yarar sağladığı da belgelerle ortaya konulamamıştır. Ayrıca bu suçlar nedeniyle yargılanması yolunda yetkili kurullarca verilmiş bir karar da bulunmadığı gibi bu konuda mahalle muhtarlığınca öne sürülen savlar nedeniyle davacı tarafından ilgili muhtara karşı açılan dava da, davacı yararına sonuçlanmış bulunmaktadır.

İzmir Merkez İlçe Belediye Meclisi'nin 1987 mali yılı bütçesine ilişkin vermiş olduğu kararın Büyükşehir Belediye Meclisi'nce değiştirilerek kabul edilmiş olması nedeniyle çıkan uyuşmazlık, dava konusu işlemlerden önce, 24.6.1987 gün ve 348 sayılı İzmir İdare Mahkemesi kararı ile çözümlenmiş bulunmaktadır.

Işıklı, ışıksız reklam tabela ve levhaları hakkında Büyükşehir Belediye Meclisi'nce alınmış olan 30.1.1987 gün ve 33 sayılı kararın uygulanması için de, sözü geçen Meclis kararında 31.12.1987 gününe kadar süre verilmiş bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere, davacı hakkında öne sürülen savlar nitelik ve kanıtlama açısından ilgilinin görevden alınmasını gerektirmeyeceği gibi soruşturmanın ulaştığı aşama bakımından da böyle bir önlem alınmasına gerek gösterecek nitelikte değildir.

Açıklanan nedenlerle, davacı belediye başkanının geçici olarak görevden alınmasına ilişkin dava konusu Bakanlık işleminde Anayasa ve yasaya uyarlık bulunmadığından ve buna bağlı olarak bir meclis üyesinin belediye başkanı olarak görevlendirilmesine ilişkin işlemin dayanağı kalmadığından İzmir Merkez İlçe Belediye Başkanı.....'ın geçici olarak görevden alınmasına ilişkin İçişleri Bakanlığı işleminin iptaline, bu işlemin iptali ile dayanağı kalma-

BELEDİYE BAŞKANLARININ GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILMASI 13

yan meclis üyesi.....'ın belediye başkanı olarak görevlendirilmesine ilişkin işlemin iptaline karar verildi.” denmektedir.

4— Danıştay 8. Dairesi, Çanakkale Belediye başkanı.....'ın görevden uzaklaştırılması işlemi ile ilgili olarak yürütmenin durdurulması istemiyle idare mahkemesinde açılan davada, İdare Mahkemesi kararının temyizi yoluyla baktığı dava sonunda verdiği 1.4.1991 gün ve E. 1991/398 sayılı kararda;

“Belediye başkanlarının görevleri ile ilgili suç niteliği taşıdığı öne sürülen işlem ve eylemlerinin önemi, ciddiyeti ve ağırlığı ile soruşturma ve kovuşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülüp sonuçlandırılabilmesi için görevde kalmalarının sakıncalı olması durumunda ilgililer geçici bir önlem olarak görevden alınabilirler.

Olayda dava konusu işlemler ile Çanakkale Belediye Başkanı olan davacı geçici bir önlem olarak görevden alınmış ve yerine başkanvekili görevlendirilmiş ise de davanın durumundan ve dava dosyasındaki belge ve bilgilerin birlikte değerlendirilmesinden belediye başkanı hakkında ileri sürülen suçlamalarla ilgili olarak yürütülen kovuşturmanın Cumhuriyet Savcılıklarınca takipsizlik, mahkemelerce aklanma, Danıştay 2. Dairesi'nin 23.10.1990 gün ve 2709 sayılı kararı ile de yargılanmasına yer olmadığı şeklinde sonuçlandığı anlaşılmaktadır.

Açıklanan nedenler, Yasa kuralına ve hukuka açıkça aykırı olan ve uygulanması durumunda giderilmesi güç zararlar doğuracağı sonucuna varılan dava konusu işleme karşı açılan davayı reddeden Bursa 2. İdare Mahkemesi'nin 19.2.1991 gün, E. 1990/1093, K. 1991/33 sayılı kararın 2577 sayılı Yasanın 52. maddesi uyarınca yürütülmesinin durdurulmasına karar verildi.” denmektedir.

Yukarıda açıklanan Danıştay kararlarının incelenmesinden aşağıdaki sonuçları çıkarabiliriz.

★ Belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılmasını gerektiren kıstaslarla görevden çıkarılmalarını gerektiren kıstaslar farklıdır.

★ Halkın oyuyla, seçimle gelen kişilerin belirli bir dönem içinde görevlerini yerine getirebilmeleri asıldır.

★ Haklarında açılan her soruşturma veya kovuşturma nedeni ile bu kişiler görevden uzaklaştırılmaz. Aksi halde, bu kişiler soruşturma, kovuşturma ve yargılamaadaki gecikmeler nedeniyle görevlerinden sürekli olarak uzaklaştırılmış olurlar.

Belediye Başkanı hakkında savların önemi, ciddiyeti ve ağırlığı görevde kalmayı sakıncalı kılmalıdır. Göreve devamın ciddi sakıncalar ortaya koyacak nitelikte olduğunun saptanması gerekir.

Görevden uzaklaştırma işleminde bu unsurlar yok ise, Danıştay, işlemi hukuki bulmamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA İŞLEMİNİN SONUÇLARI

I — Özlük Hakları Bakımından

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu kapsamında olan personel görevden uzaklaştırıldığında, görevi ile ilgili olsun olmasın tutuklandığında, aylıklarının 2/3 oranında ödenmesi, sosyal hak ve yardımlardan yararlanmaya devam etmesi anılan Yasanın 141 inci maddesi hükmüdür.

Belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılmaları durumunda özlük haklarının ne olacağı konusunda herhangi bir yasal düzenleme mevcut değildir.

A — Konuya İlişkin İçişleri Bakanlığı'nın Görüşü

İçişleri Bakanlığı'nca Muğla Vaîiliği'ne yazılan 26.1.1988 gün ve Mah. İd. Gn. Md. 521.48.88.1/25455 sayılı yazıda;

“İliniz, Marmaris eski Belediye Başkanı.....’ın Anayasa’nın 127.maddesi uyarınca geçici olarak görevden uzaklaştırıldığı 22.5.1987 ve 15.10.1987 tarihleri arasında kendisine ödenmeyen başkanlık ödeneğinin adıgeçene verilip verilmeyeceği konusunda tereddüte düşüldüğü ilgi yazınızdan anlaşılmıştır.

Belediye başkanı ödeneği 657 sayılı Kanunun aylıklarla ilgili hükümlerine göre ödenmeyip, bu ödeneğin hizmetin fiilen yapılması veya kanuni izin hallerinde alınması mümkün olup görevden uzaklaştırılan belediye başkanının ödeneğini alabileceği yolunda mevzuatta bir hüküm bulunmamaktadır.

Bu nedenle, adıgeçen belediye başkanına, görevde bulunmadığı süreye ait başkanlık ödeneğinin verilmesi mümkün görülmemektedir.” denilmiştir.

Bu yazı daha sonra, bu tür tereddütü olan illere aynı mealde gönderilmiş ve Bakanlık görüşü haline gelmiştir.

Ancak, bir kamu tüzelkişisi olan belediyelerde ödemelere ilişkin Bakanlık görüşlerinin bağlayıcı bir yönü olmadığını da dikkate almak gerekir.

BELEDİYE BAŞKANLARININ GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILMASI 15

B — Yargı Organlarının Kararları

1 — Danıştay 5. Dairesi 19.2.1951 gün ve E. 50/2323 sayılı kararında;
“İşten el çektilirip sonra göreve iade edilen belediye başkanlarına açık maaşının verilemeyeceğine” karar vermiştir.

2 — Danıştay 11. Dairesi 26.2.1979 gün, E. 1976/1363, K. 1979/846 sayılı kararında;

“Tutuklu bulunan belediye başkanına almakta olduğu ödeneğin 2/3 ünün verilmesine ilişkin belediye meclisi kararını iptal eden İl İdare Kurulu kararının, belediye başkanlığı sıfat ve görevleri nedeni ile verilen ödenekten, hukuken belediye başkanlığı görevine devam edenlerin yararlanacakları, tutuklu memurlara almakta oldukları aylığın 2/3 ünün verileceğine dair 657 sayılı Yasanın 141 inci maddesinin bu Yasa kapsamında bulunmamaları sebebiyle belediye başkanlarına uygulanması olanağı yoksa da, olayda olduğu gibi işlediği bir suç nedeni ile tutuklu olan ancak başkanlık sıfatını üzerinde bulunduran kişinin ödenekten yararlanmasına yasal bir engel bulunmadığı gerekçesiyle iptaline karar verilmiştir.”

Belediye Başkanı görevden uzaklaştırıldığında ödenek almasının mümkün olup olmadığı, ne kadar ödenek alacağı yasalarla düzenlenmemiştir.

Mahalli idareler, kamu tüzelkişileri olup karar organları ve bütçeleri vardır. Yasaların kendilerine verdiği görevleri, hizmet etmeleri gereken coğrafi alanda yerine getirmek üzere bütçelerinden, kendi organlarının kararı ile harcama yaparlar. Bütçelerinden, belediye meclisinin iradesi dışında zorunlu olarak yapmaları gereken harcamalar yasalarla belirlenmiştir. İller Bankası ortaklık payı, Emekli Sandığı payları, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonuna ayrılan pay gibi.

Yasal paylar dışında belediyeler, bütçelerini kendi iradeleri ile hazırlarlar ve uygularlar. Belediye başkan ödeneği de belediye meclisinin iradesi ile düzenlenen bir bütçe tertibidir. Başkana ödenek vermek belediyenin görevidir.

Görevden uzaklaştırılan başkanın ‘başkanlık’ sıfatı devam ettiği, bu tasarrufun bir tedbir olduğu, geçici olduğu malumdur.

Devlet kendi atadığı memuru görevden uzaklaştırdığında onu açlığa mahkum etmemekte, maaşının belli oranında ödeme yapmaktadır. Seçimle gelen belediye başkanının böyle bir güvencesinin olmadığı kabul edilemez. Nitekim, Danıştay 11. Dairesi 1979 yılında verdiği kararda, tutuklu belediye başkanının ödenekten yararlanmasına yasal engel bulunmadığını, bu nedenle meclis kararına dayalı olarak ödenek alabileceğini kabul etmiştir. Memur hukukunda alınan aylık açısından tutuklanma ve açığa alınma aynı prosedürde düzenlenmiş, eşit kabul edilmiştir.

Bu nedenle, görevden uzaklaştırılan belediye başkanına, meclis kararına dayalı olmak koşuluyla ödeneğinin meclisçe belirlenen oranında ödeme yapılabileceği kanısındayız.

Burada dikkat edilecek birkaç hususa da değinelim;

★ Belediye başkanı, Emekli Sandığı ile irtibatlı ise yani Sandığa emekli keseneği ödüyorsa, açıkta kaldığı sürece 5434 sayılı Yasanın 15/G maddesi uyarınca Sandığa ödenmesi gereken keseneğin 1/2 si ödenir. Karşılığı da aynı miktarda ödenir.

★ Başkan göreve iade edilirse, ödeneğin eksik aldığı kısmı kendisine ödenmesi gerekir.

★ Başkan, yargılama sonunda başkanlığın sona ermesini gerektiren bir ceza alır ve başkanlığı sona ererse açıkta iken aldığı ödenekler iade edilemez.

II — Başkan Görevden Uzaklaştırıldığında Yerine Kim Vekalet Edecektir?

20.06.1987 gün ve 3394 sayılı Kanunun 2 nci maddesi ile 3030 sayılı Kanunun 9. maddesine;

“Bu durumda (görevden uzaklaştırma durumunda) Bakanın teklifi, Başbakanın onayı ile, kesin hükme kadar meclis üyeleri arasından geçici olarak bir başkan görevlendirilebilir.” hükmü eklenmiştir.

Keza, 1580 sayılı Belediye Kanununun 93 üncü maddesine de, görevden uzaklaştırılan başkanın yerine bakarak kişinin merkezi idare organlarına görevlendirilmesi esas getirilmişti.

Anayasa Mahkemesi her iki düzenlemeyi de iptal etmiştir.

Anayasa Mahkemesi’nin iptal gerekçeleri incelendiğinde, aşağıdaki unsurların esas alındığı görülür :

- a)Görevden uzaklaştırma Anayasanın verdiği yetkidir.
- b)Görevden uzaklaştırılanın yerine doğrudan görevlendirme, bu uzaklaştırmının doğal sonucu olarak karşılanamaz.
- c)Uzaklaştırmaya yetkili olan makamla, görevlendirmeye yetkili olan makamı “aynı makam” saymak 127 nci maddenin anlamı ve amacı karşısında olanaksızdır.
- d)Görevlendirme 127 nci maddenin düzenlediği vesayet yetkisi dışına taşmaktadır. Bu yerel yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini yadsıma (inkar etme) olur.

BELEDİYE BAŞKANLARININ GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILMASI 17

e)Yönetmelik ilişkilerde hiyerarşik bağlantının “olur” vereceği yetki seçimi temel edinmiş özerk kuruluşlarda geçerli olamaz.

f)Belediye Meclisinin çoğunluğu dışında herhangi bir üyesinin siyasal nedenlerle, hukukla bağdaşmayan amaçlarla başkan olabilmesine yol açan düzenleme merkezi yönetimin vesayet dışı müdahalesine açık çağrıdır. Bu belirlemeyi merkezi yönetimin siyasal kimlikli organlarına yaptırmak Anayasaya aykırıdır.

g)Atanmanın, sürekli veya geçici olması sonucu değiştirmez. Görevden uzaklaştırma olanağı her zaman bulunduğu, geçici atama sürekli atamaya da dönüşebilir.

h)Belediye tüzelsel ilişkisinin karar organı ve en önemli ögesi olan belediye meclisini dışlamak suretiyle siyasal amaçlı gereksiz ve azınlığı temsil eden bir üyenin başkan olarak görevlendirilmesine yol açan bir düzenleme Anayasaya aykırıdır.

Bu görüşler Anayasa Mahkemesi’nin konuya ilişkin görüşleridir.

(Anayasa Mahkemesi’nin 8.2.1989 gün, E. 88/38, K. 89/7 sayılı; 3.6.1988 gün, E. 1987/22, K. 1988/19 sayılı kararı; 13.6.1988 gün, E. 1988/14, K. 1988/18 sayılı kararı)

Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararlarından sonra, görevinden uzaklaştırılan başkanın yerine kimin bakacağı konusunda yasal bir boşluk mevcuttur.

Bu boşluğun yerel yönetim ve yerinden yönetim ilkeleri içinde Anayasanın 127 nci maddesine uygun olarak doldurulması gerekmektedir.

III— Kanun Yolları

İdari Yargılama Usulü Kanununun 5.4.1990 gün ve 3622 sayılı Yasa ile değişik 33/3. maddesine göre, mahalli idarelerin organları ile bu organların üyelerinin geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılmalarıyla ilgili davalarda yetkili mahkeme, ilgilinin görevli bulunduğu yer idare mahkemesidir.

Bu durumda, görevden uzaklaştırılan belediye başkanı, bu tasarruf aleyhine, görev yaptığı yer idare mahkemesine dava açabilecektir.

SONUÇ

1— Seçimle gelen belediye başkanlarının merkezi idarece görevden uzaklaştırılması, kaynağını Anayasadan alan bir idari vesayet biçimidir. Anayasa ve yasalar bu yetkiyi en üst idari merci olan Bakana bırakmıştır. Bakanın bu yetkiyi kullanması, ilgili hakkında soruşturma ve kovuşturma açılmasına ve görevden uzaklaştırmayı gerektirecek lüzumun, zaruretin varlığına bağlıdır.

Uygulamada İçişleri Bakanlığı'nın bu konudaki tasarruflarının büyük kısmının yargı organlarınca uygun bulunmadığı görülmüştür.

Seçimle gelen belediye başkanını görevden uzaklaştırmak için soruşturma ve kovuşturma açılması yetmemekte, bu yetkinin kullanılmasını gerektirecek ciddi gerekçelerin varlığının aranması gerekmektedir.

Yargı kararlarına göre belediye başkanını görevden uzaklaştırmak için;

a)Belediye başkanı hakkında savların önemi, ciddiyeti ve ağırlığı, görevde kalmayı sakıncalı kılmalıdır.

b)Soruşturmanın sağlıklı bir şekilde incelenip sonuçlandırılabilmesi için görevde kalması sakıncalı olmalıdır.

c)Öne sürülen savların nitelik ve kanıtlanması açısından ilgilinin görevden alınması gerekmektedir.

d)Bu tedbirin alınmasından soruşturmanın ulaştığı aşama dikkate alınmalıdır.

e)Başkanın görevi ile ilgili bir suç işlediğine ilişkin ciddi belirtilerin ve önemli kanıtların bulunması gerekir.

f)Başkanın görevde kalmasının, gerek kovuşturmanın güvenliği gerekse kamu hizmetinin esenliği yönünde ciddi sakıncalar yaratacağının saptanması gerekmektedir.

2— Görevden uzaklaştırılan belediye başkanının belediye meclisince belirlenecek oranda ödenek almasının mümkün olduğu kanısına varılmıştır.

3— Görevden uzaklaştırılan başkanın yerine vekalet edecek şahsın Anayasanın öngördüğü prensipler içinde belirlenmesi için yasal boşluğun giderilmesi gerekmektedir.

4— Görevden uzaklaştırma tasarrufu aleyhine, görevden uzaklaştırılanın bulunduğu yerin idare mahkemesine dava açılabilecektir.

BELEDİYENİN SEÇİLMİŞ ORGANLARININ VE SEÇİLMİŞ ORGAN ÜYELERİNİN GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILMASI VE BUNUN YARGI DENETİMİ

Selçuk HONDU
Konya Bölge İdare Mhk. Bşk.

I - GENEL AÇIKLAMALAR

A) Konunun Önemi

1580 sayılı Belediye Kanununun 93 üncü maddesinin üçüncü bendi ile, belediyelerin seçilmiş organları veya bu organların üyeleri hakkında görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile soruşturma veya kovuşturma açılması halinde bunları İçişleri Bakanının geçici tedbir olarak görevden uzaklaştırabilmesi kabul edilmiştir.

Bilindiği üzere belediyeler yerinden yönetim idarelerinden olup, önemli organlarının belde halkı tarafından seçilmesi nedeniyle demokratik kamu kurumlarındandır. Bu nedenle demokratik idari yapı içinde önemli yerleri vardır. Belediyelerin en üst düzeyde karar organı olan belediye meclisi üyeleri ile, belediyenin icra ve temsil organı olan belediye başkanı o belde sınırları içinde oturan seçmenler tarafından seçilmektedir. Karma bir kurul ve belediye organı olan belediye encümeni üyelerinin bir kısmı da gene belde halkının seçtiği belediye meclisi üyelerinden oluşmaktadır. Önemli organlarının seçimle işbaşına gelmesinin belediyelere demokratik bir nitelik kazandırdığı açıktır. İşte bu demokratik niteliğinden dolayı belediyelerin seçilmiş organlarının İçişleri Bakanı tarafından geçici olarak görevden alınması gerçekten önemlidir. Çünkü Bakan genel idare içinde yer alan hiyerarşik amir ve vesayet amiridir. Esasen mahalli nitelikteki kamu hizmetlerini görmek üzere kurulmuş belediyelerin bu hizmetleri görüp görmediklerinin denetlenmesinde fayda vardır. Bunun için idari vesayet müessesesi geliştirilmiştir. Bu müessese sayesinde mahalli idare çeşidi olan belediyenin kendisine tahsis edilen kaynakları dengeli kullanıp kullanmadığı, bu kaynakların kamu hizmetlerine tahsis edilip edilmediğinin kontrolü mümkün olur. Fakat bu vesayet denetiminin, belediyenin hükmi şahsiyetini kaldırıcı nitelikte olmayıp, ölçülü, yapıcı ve yol gösterici nitelikte olması da idare hukukçularınca ittifakla kabul edilmektedir.

İşte belediyenin seçilmiş organlarının görevden uzaklaştırılmaları konusunda İçişleri Bakanına tanınan bu yetki de genel idarenin mahalli idare üzerindeki vesayet denetimi türlerinden birisidir. Ancak görevinden uzaklaştırılacak organların atama yoluyla değil de seçimle gelmiş olması nedeniyle görevden uzaklaştırma yetkisinin kullanılması ile görevden uzaklaştırılacak organ arasındaki hassas dengenin muhafaza edilmesi zorunludur.

Görevden uzaklaştırma kurumunun genel idare ile mahalli idare arasında bir çekişme haline dönüşmemesi esastır. Ancak bu durumda bu kurumun kanuna konuluş amacından beklenen fayda gerçekleşebilir.

Biz bu yazımızda konunun mevzuatta yer alırken geçirdiği safhaları, Devlet Memurları Kanunundaki düzenleme ile Belediye Kanunundaki düzenlemenin mukayesesini, görevden uzaklaştırmanın şartlarını ve uygulamasını konuya ilişkin idari yargı kararları ile inceleyeceğiz.

B) Görevden Uzaklaştırma İle İlgili Hükümlerin Mevzuatta Yer Alışı

Mahalli idare organlarının görevden uzaklaştırılmaları ile ilgili ilk hükmün 1982 Anayasasının 127 nci maddesinde bulunduğunu görüyoruz. Bu maddenin dördüncü fıkrasında, mahalli idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların ve kaybetmelerine ilişkin denetimin yargı yolu ile olacağı belirtildikten sonra İçişleri Bakanının bu organları veya organ üyelerini geçici olarak görevden uzaklaştırabileceği hükme bağlanmıştır. 1961 Anayasasının mahalli idareleri düzenleyen 116 ncı maddesinde görevden uzaklaştırma ile ilgili bir hükmün bulunmadığını görüyoruz. Konuya ilişkin ilk Anayasa düzenlemesi 1982 Anayasasının sözü edilen hükmü ile yapılmıştır.

Belediye Kanununun 93 üncü maddesinin eski şeklinde de, görevden alma ile ilgili bir hükmün maddede bulunmadığı görülmektedir.

Yeni Anayasanın 7.11.1982 tarihinde kabulüne karşılık aradan beş yıla yakın bir süre geçtikten sonra, Belediye Kanununun 93 üncü maddesi değiştirilerek görevden uzaklaştırma ile ilgili Anayasanın 127/4 üncü maddesindeki hükme benzer hüküm anılan Kanuna ilave edilmiştir.

30.6.1987 günlü ve 19503 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 3394 sayılı “1580 sayılı Belediye Kanunu, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 2972 sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun ve 3194 sayılı İmar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun”un 1 inci maddesi ile Belediye Kanununun 93 üncü maddesi değiştirilmiş ve bu maddenin bizi ilgilendiren 3 ve 4 üncü fıkraları aşağıdaki şekilde yer almıştır.

“Belediyelerin seçilmiş organları veya bu organların üyeleri hakkında görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile soruşturma veya kovuşturma açılması halinde, İçişleri Bakanı geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar bu organları veya organların üyelerini görevden uzaklaştırabilir. ”

‘ ‘Bu durumda Bakanın teklifi Başbakanın onayı ile kesin hükme kadar meclis üyeleri arasından geçici olarak bir başkan görevlendirilebilir. ”

Görüldüğü üzere 3394 sayılı Kanunla sadece Belediye Kanunu değil diğer iki kanunun bazı hükümleri de değiştirilerek geniş bir kanuni düzenleme yapılmıştır. Bu nedenle 3394 sayılı Kanun tasarısının genel gerekçesi, madde gerekçeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Komisyon raporları ve meclis müzakere tutanakları incelendiğinde, birden fazla kanunun değiştirilmesi ve konuların birbirinden farklı olması nedeniyle, her komisyonun kendisini ilgilendiren değişiklik tasarısını incelediğini ve milletvekillerinin ilgilendikleri değişiklik tasarıları üzerinde konuştuklarını ve söz aldıklarını görmekteyiz. Gene bu belgeleri incelediğimizde özellikle değişiklik tasarısının gerekçesinde, görevden uzaklaştırılan mahalli idare organının, yerine vekalet edecek kişilerle ilgili konunun üzerinde durulduğunu görmekteyiz. Yukarıda da belirttiğimiz üzere Anayasamızın 127 nci maddesinde, soruşturma veya kovuşturma açılması halinde (geçici olarak) görevden uzaklaştırma ile ilgili hüküm konulmuş fakat görevden uzaklaştırılan mahalli organ veya organ üyesi yerine kimin görevlendirileceği, başka bir deyişle vekaletin kimin tarafından ve nasıl yapılacağına dair hüküm konulmamıştır. İşte bu nedenle değişiklik tasarısına ilişkin genel gerekçe ve meclis komisyonları raporlarında bu konuya ağırlık verilmiş ve tasarıdaki Başbakan onayı ile yapılan atamanın Anayasaya aykırılığı üzerinde durulmuştur. Nitekim 93 üncü maddenin anılan dördüncü fıkrası Anayasaya aykırı bulunarak Anayasa Mahkemesinin 13.6.1988 günlü ve E: 1987/22, K: 1988/19 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

Belediye Kanununun 93 üncü maddesinin üç ve dördüncü fıkralarına ilişkin olarak hükümetçe hazırlanan tasarı metni Meclis Komisyonlarında ve Meclis Genel Kurulunda değişikliğe uğramadan aynen kabul edilmiştir.

C) Devlet Memurları Kanununda Yer Alan Görevden Uzaklaştırma İle İlgili Hükümlerin Belediye Kanununun 93 üncü Maddesi İle Kıyaslanması

657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda da bu Kanuna tabi kamu görevlileri için görevden uzaklaştırma ile ilgili hükümlere yer verilmiş ve Kanunun “Görevden Uzaklaştırma” başlığını taşıyan 137 nci maddesinden 145 nci maddesine kadar olan 9 maddede bu konu düzenlenmiştir. Anılan maddelerde görevden uzaklaştırmanın amacı, uzaklaştırmaya yetkili olanlar, uzaklaştırma süresi, gö-

revden uzaklaştırılanın hakları, uzaklaştırılmanın kaldırılması ve kaldırıldıktan sonra görevden uzaklaştırılanın durumu gayet detaylı biçimde düzenlenmiştir. Belediye Kanununda ise böyle detaylı bir düzenleme yapılmadığını, bu konuda açıklık bulunmadığını görüyoruz. 657 sayılı Kanunda 9 ayrı madde ile düzenlenen uzaklaştırma konusu Belediye Kanununda iki fıkra ile düzenlenmiş, fıkranın birisi de Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

Belediyenin seçilmiş organlarının görevden uzaklaştırılmalarının doğurduğu hukuki sonuçların, 657 sayılı Kanuna tabi kamu görevlisinin görevden uzaklaştırılmasından daha önemli olduğuna yukarıda değinmiştik. Belirttiğimiz gibi belediye organları atama yolu ile değil seçimle, mahalli halkın oyları ile göreve gelmiş kişilerdir.

Bu açıklamadan çıkan sonuca göre 657 sayılı Kanundaki görevden uzaklaştırmanın düzenleniş biçimi, ilgili kamu görevlisi için teminat ve açıklık arzettiği halde, Belediye Kanunundaki düzenleme biçimi boşluklar göstermektedir. Özellikle görevden alma zamanı ve süresi konusunda Belediye Kanununda açıklık bulunmamaktadır. Ayrıca 1580 sayılı Kanunun 93 üncü maddesinde görevden uzaklaştırma yönünden hüküm bulunmaması halinde 657 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı konusunda bir atıfta yapılmamıştır. Bu durumda seçilmiş organların görevden uzaklaştırılması konusunun 1580 sayılı Kanunun 93 üncü maddesi ve İdarî Mahkemeler içtihatları ile çözümlenmesi gerekmektedir. Belediyenin seçilmiş organlarının görevden uzaklaştırılmaları ile ilgili olarak gerek İdare Mahkemelerine açılan davalar ve Bölge İdare Mahkemelerine yürütme kararlarına yapılan itirazlar ve gerekse Danıştay’a yapılan temyiz başvuruları dolayısıyla Kanundaki boşluğun içtihatlarla doldurulacağı tabiidir.

C) Görevden Uzaklaştırmanın Amacı

1580 sayılı Kanunun 93 üncü maddesinde görevden uzaklaştırmanın amacı açıkça belirtilmemiş “Geçici bir Tedbir” olduğu açıklanmıştır. 657 sayılı Kanunun 137 nci maddesinde de aynı anlamda olmak üzere “İhtiyatı Tedbir” tabiri kullanılmıştır.

Bu maddelerde geçen özellikle “tedbir” kelimesinden görevden uzaklaştırmanın kamu hizmetinin selamete, şaibesiz yürümesi için gereken durumlarda alınmış bir önlem olduğunu anlıyoruz.

Belediyenin seçilmiş organları hakkında görevleri ile ilgili bir suç sebebiyle soruşturma veya kovuşturma açılması halinde, bu organın suça ilişkin delilleri yoketme, suç hakkında şahitlik yapabilecek kişileri tesir altında tutma ve suç

işlemeye devam etmesi gibi nedenlerle gerçek durumun ortaya çıkmasına mani olucu faaliyetlerine karşı alınmış bir önlemdir. Bu sayede soruşturma veya kovuşturmanın selamette yapılması sağlanarak, seçilmiş organların her türlü şüpheden uzak görev yapması istenmiştir.

Görevden uzaklaştırmaların dava konusu olması halinde bu amacın gözönünde bulundurulması suretiyle yargısal denetim yapılması faydalı olacaktır.

Bölge İdare Mahkemesinin yürütme kararına itiraz üzerine verdiği bir kararda görevden uzaklaştırmamanın amacı “Kanun hükmünün incelenmesinden anlaşılabacağı üzere, belediyelerin seçilmiş organlarının veya bu organların seçilmiş üyelerinin görevden uzaklaştırılması geçici bir tedbir niteliğindedir. Kanun koyucu, soruşturma veya kovuşturma açılması halinde, hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan seçilmiş organın veya seçilmiş organ üyesinin, elinde bulunan veya kendi sakladığı bilgi ve belgeleri, maddi delilleri, yoketmesini, maiyetinde olupta şahitlik yapabilecek kişileri nüfus ve tesir altında tutmasını önlemek istemiş ve böylece soruşturma veya kovuşturmanın selamette yürütülmesini amaçlamıştır.” şeklinde açıklanmıştır. (Konya Bölge İdare Mahkemesinin Y.D. İtiraz No: 1990/28 sayılı kararı).

II - BELEDİYENİN SEÇİLMİŞ ORGANLARINDAN GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILABİLECEKLER

Yukarıda açıkladığımız üzere Devlet Memurları Kanununun 137 ve müteakip maddeleri bu kanuna tabi kamu görevlilerinin görevden uzaklaştırılması için uygulanabilir. Bu bakımdan Belediye Kanununun 93/4 maddesi ile hangi belediye görevlilerinin veya organlarının görevden uzaklaştırılabileceğinin belirlenmesi gerekir.

Sözü geçen 93 ncü maddeye göre belediyenin “Seçilmiş Organları” veya bu “Organların Üyeleri” görevden uzaklaştırılabilir.

Belediyenin seçilmiş organları belediye başkanı ile belediye meclisidir. Belediye encümenine atama ile göreve gelen üyeler arasında ayrıca belediye meclisinden de üye seçilmektedir. Bu durumda 93/4 üncü maddedeki seçilmiş organla belediye başkanının (çünkü tek kişilik organ olduğu için) “Seçilmiş organ üyeleri” ile de belediye meclisi üyelerinin ve belediye encümeninin, belediye meclisinin kendi üyeleri arasından seçilen üyelerin kastedildiği açıktır. 93 üncü maddeye göre görevden uzaklaştırma ancak bu sayılan organlar için söz konusu olup belediyede bulunan diğer görevlilerin mesela bir zabıta müdürünün bu maddeye istinaden görevden uzaklaştırılması mümkün değildir.

III - GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMANIN ŞARTLARI

Belediyenin seçilmiş organlarının veya üyelerinin görevden uzaklaştırılabilmesi için, ortada görevle ilgili bir suç bulunması, bu suç nedeniyle soruşturma veya

kovuşturma açılmış olması ve uzaklaştırma işleminin içişleri Bakanlığınca yapılması gereklidir. Bu şartların ayrı ayrı incelenmesi konunun anlaşılmasını ve yargı denetimini kolaylaştıracaktır.

A) Görevle İlgili Bir Suç Bulunması

Seçilmiş organların görevden uzaklaştırabilmesi için bunların görevleri ile ilgili olarak işledikleri bir suç bulunması, bu konuda soruşturma veya kovuşturma açılmasını gerektirir nitelikte yeterli delil bulunmalıdır. Burada öncelikle görevle ilgili suçu açıklamak gerekecektir.

Belediye Kanununda, belediye başkanlarının görevleri 99, 100 üncü maddelerde, meclisin görevleri 70 nci maddede, encümenin görevleri 83 üncü maddede genel olarak belirlenmiştir. Belediye Kanununun diğer maddelerinde ve özel kanunlarda bu organlara verilmiş görevler de vardır. Mesela 3194 sayılı İmar Kanununun 8 inci maddesine göre imar planlarının kabulü ve onayı belediye meclislerine aittir. İşte organ hakkında görevden uzaklaştırma işlemi tesis edilebilmesi için ortada Belediye Kanunu veya özel bir kanunla verilmiş görevle ilgili bir suç işlenmiş olması gereklidir. Mesela belediye başkanının inşaat ruhsatı vermek veya vermemek yoluyla elde ettiği menfaat bulunması, görevi ile ilgili bir konuda rüşvet alması gibi.

Görevden uzaklaştırmada görevle ilgili suç esas alındığından, mesela belediye başkanının özel otosu ile yaptığı bir trafik kazası sonucunda adamın ölümüne sebep olması halinde bu maddeye göre görevden uzaklaştırılması mümkün değildir.

Bir İdare Mahkemesi kararında “Olayda,.....Belediye Başkanı olan davacının Halk Eğitim Müdürlüğünün hizmet binası olarak kullandığı belediyeye ait binayı boşaltması için Halk Eğitim Müdürüne telefon ettiği ve telefondaki tartışma sonucu adı geçenin Devlet ve hükümetin manevi şahsiyetine küfrettiği iddiasının soruşturma sonucu sabit olduğu ve hakkındaki kovuşturmanın devam ettiğinden bahisle geçici tedbir olarak görevden uzaklaştırıldığı görülmektedir.

Oysa davacının görevi sırasında Devlete ve hükümete küfrettiği iddiası sabit olmadığı, bu konudaki kovuşturmanın devam ettiği gibi bu iddia sabit olsa dahi bu suçun davacının göreviyle ilgisi yoktur” denilerek bu olay dolayısıyla telefon görüşmesi sırasında Devlet ve hükümetin şahsına küfredildiği iddiası görevle ilgili bulunmamıştır. (Konya İdare Mahkemesinin E: 1990/991, K: 1990/1509 sayılı kararı).

Başka bir olayda, imar mevzuatına aykırı olarak imar planı değişikliği yaptığı iddiasıyla görevden uzaklaştırılan belediye başkanının açtığı davada “İmar

planı değişikliklerinin gerçekleştirilerek yürürlüğe girmesi imar mevzuatı uyarınca belediye başkanlarının tasarrufları ile değil belediye meclisi kararları ile mümkün olduğundan bu yönüyle de ilgilinin görevden alınmasını gerektirmediği açıktır” denilerek işlem iptal edilmiş ve karar Danıştay Sekizinci Dairesince oyçokluğu ile onanmıştır. (8. Daire: E: 1991/1014, K: 1991/1276).

Bu arada bir de suç işlenmesi üzerinde durmak gerekmektedir. Bilindiği üzere bir fiilin suç teşkil edip etmediği ve suç işlenip işlenmediğini belirlemek Savcılığın ve ceza mahkemesinin görevidir. Seçilmiş organın bir fiilin suç olup olmadığını veya işlenip işlenmediğini takdir de gene bu makamlara aittir. Görevden uzaklaştırmada esas olan görevle ilgili bir suç işlendiğinin kati olarak tesbiti değil bu konuda ciddi inandırıcı bilgi belge ve delillerin bulunmasıdır. Tekrar belirtmek gerekirse İçişleri Bakanlığı görevden uzaklaştırma işlemini tesis etmeden önce görevle ilgili suç işlenip işlenmediği konusunda ciddi, inandırıcı, kuvvetli ve yeterli bilgi ve belge olup olmadığını araştıracaktır.0)

B) Görevle İlgili Suç Nedeniyle Soruşturma Veya Kovuşturma Açılması

Seçilmiş organların görevden uzaklaştırılabilmesi için göreviyle ilgili bir suç nedeniyle idare tarafından soruşturma veya Türk Ceza Kanunu uyarınca Savcılık tarafından kovuşturma açılması gerekir.

Bu durumda soruşturmanın disiplin hukuku ve cezaları yönünden idareyi, kovuşturmanın ise Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu yönünden ceza yargısını ilgilendirdiği açıktır. Belediye Kanununun 94/3 maddesinden anlaşılacağı üzere görevden uzaklaştırma için seçilmiş organ hakkında soruşturma veya kovuşturma açılması ön şarttır.

Belediye Kanununun 102 nci maddesinde belediye başkanlarının ve bütün belediye memur ve müstahdemlerinin görevle ilgili suçlarında Memurin Muhakematı Kanununun uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bu hükme göre belediye başkanının görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlarda önce Memurin Muhakematı Kanununa göre soruşturma başlatılacak ve lüzumu muhakeme kararının kesinleşmesi üzerine de duruma göre kovuşturma ve ceza yargısı devreye girecektir. İşte bu durumda kovuşturmaya başlanınca gerek görülür ise seçilmiş organ görevden uzaklaştırılacaktır.

Yalnız 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununun 17 nci maddesinde bu Kanunda yazılan suçlarla, irtikap, rüşvet, ihtilas, zimmete para geçirme, görevden dolayı kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açıklama gibi

(1) Bkz., Belediyelerin Seçilmiş Organlarının Görevden Uzaklaştırılması ve Olumsuz Uygulamalar, İLLER VE BELEDİYELER DERGİSİ Av. İsmet Cantürk, Sayı: 546, Shf. 196.

suçlarda Memurin Muhakematı Kanununun uygulanmıyacağı belirtilmiştir. Bu tür suçların görevle ilgisi olması halinde seçilmiş organ hakkında soruşturma açılmadan doğrudan Savcılıkça kovuşturma açılacaktır. Bu durumda idarenin kendisi açısından soruşturma açmasına engel yoktur. İşte kovuşturmaya tabi suçlar üzerine de seçilmiş organ görevden uzaklaştırılabilecektir.

Seçilmiş organ soruşturma veya kovuşturmanın başlaması üzerine görevden alınabileceği gibi bunun devamı süresince de görevden alınabilir. Eldeki mevcut deliller iyi değerlendirilerek, görevden uzaklaştırmanın yukarıda açıklanan amacı da (delillerin kaybolması, tahkikatın selameti gibi) gözönüne alınarak uzaklaştırmanın tahkikatın başında yapılması için niteliğine uygun olacaktır. Yalnız tahkikatın sonuna yaklaşıldığında yeni bir bilgi ve belge elde edilmediği sürece görevden uzaklaştırma işlemi kanaatımızca pek yerinde değildir. Çünkü bu dönemde deliller toplanmıştır. İlgili hakkında uygulanacak işlem de belirlenmiştir. Bu husus Konya Bölge İdare Mahkemesinin (Y.D. İtiraz No: 1990/28) bir kararında “Görevden uzaklaştırmanın geçici bir tedbir niteliğinde olduğu ve kanun koyucunun bu tedbirle delillerin kaybını önlemek ve soruşturma ve kovuşturmanın selamete yapılmasını amaçladığı düşünüldüğünde, belediyenin seçilmiş organı veya organın seçilmiş üyesi hakkında da soruşturma veya kovuşturma açılması halinde gerekli ise derhal ilgilinin görevden uzaklaştırılması ve tahkikat süratle tamamlanarak ilgilinin durumunun açıklığa kavuşturulması ve sonuçta görevine iadesi veya suç işlediğinin tesbiti halinde konunun mahkemeye intikali gereklidir.

Olayda, davacı belediye başkanı hakkında, imar mevzuatına aykırı plan değişiklikleri yaptığı iddiaları üzerine Bakanlık Makamının 8.5.1990 günlü onayı ile soruşturma açıldığı, plan değişikliklerinin Mülkiye Başmüfettişlerince bilirkişiye inceletirildiği, anılan Başmüfettiş tarafından fezleke düzenleneceğinin 22.5.1990 günlü öngörüş formunda belirtildiği, soruşturma ile ilgili işlemlerin devam ettiği, fakat davacının gene Bakanlığın 8.10.1990 günlü onayı ile görevden alındığı itiraz dilekçesinin incelenmesinden anlaşılmıştır.

Görüldüğü üzere tahkikata başlanmasından itibaren beş ay geçmesine, konuya ilişkin bilirkişi raporları gelmesine ve ilgilinin savunması alınıp gerekli bilgi ve belgeler toplanmasına rağmen tahkikat sonuçlandırılarak belediye başkanının görevi ile ilgili suç işleyip işlemediği açıklığa kavuşturulmadığı gibi, tahkikatın başlanmasından beş ay geçtikten sonra, son aşamada davacının görevden alınması da 93/3 maddenin yukarıda belirtilen amacına uygun görülmediği” belirtilmiştir.

C) Görevden Uzaklaştırma İşleminin İçişleri Bakanlığınca Tesisi

Belediye Kanununun 93 üncü maddesindeki açık ifadedden de anlaşılacağı üzere görevden uzaklaştırma işleminin İçişleri Bakanınca tesisi gerekmekte

dir. Bu nedenle Vali ve Kaymakamların bu konuda yetkileri bulunmamaktadır. Ayrıca maddede il ve ilçe veya kasaba belediyeleri arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Bütün belediyelerin seçilmiş organları ile ilgili görevden uzaklaştırma işlemlerinin İçişleri Bakanlığınca ve Bakan tarafından tesisi gereklidir.

IV - GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA İŞLEMİNİN NİTELİKLERİ

Görevden uzaklaştırma ile ilgili hüküm incelendiğinde bu işlemin iki önemli niteliğinin bulunduğunu görüyoruz. Bunlardan birisi uzaklaştırmanın GEÇİCİ olması, diğeri de TEDBİR olmasıdır. Bu iki niteliği ayrı ayrı incelemekte fayda vardır.

Seçilmiş organların görevden uzaklaştırılması geçicidir. Bununla seçilmiş organın belli bir süre ile görevinden uzak kalması ifade edilmektedir. Bu nedenle görevden uzaklaştırma ile göreve son verme birbirinden ayrılır. Göreve son vermede ilgili kamu görevlisinin daimi olarak görevi ile ilişkisi kesilir.

1580 sayılı Kanunda görevden uzaklaştırmanın ne zaman başlayacağı, azami ne kadar süreceği ve ne zaman sona ereceği konusunda açıklık yoktur. Halbuki 657 sayılı Kanunun 139 ve müteakip maddelerinde görevden uzaklaştırılan memur hakkında 10 gün içinde soruşturmaya başlanması, disiplin soruşturması nedeniyle görevden uzaklaştırmaların en fazla üç ay devam edebileceği, keza kovuşturma halinde her iki ayda bir inceleme yapılarak bu durumun devamına ve kaldırılmasına karar verileceği, soruşturma veya ceza yargılaması sonucunda duruma göre uzaklaştırmanın kaldırılması gerektiği belirtilmiştir. Böylece memurun uzun süre görevinden uzak kalarak maddi yönden mağduriyetinin önlenmesi ve memura ilişkin hakikatin bir an önce ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Belediyenin seçilmiş organları içinde soruşturma veya kovuşturmanın açılmasından kesin hükme kadar görevden uzaklaştırma işleminin tesisi mümkündür.

Kanunda geçen “kesin hüküm” tabirinin disiplin soruşturmasına ilişkin olmayıp ceza soruşturmasına ilişkin olduğu açıktır. Görevden uzaklaştırmada süre sonu bu durumda ceza kovuşturması için ceza mahkemelerince verilen kararın kesinleşmesi olmaktadır. Disiplin soruşturmalarında ise bu soruşturmanın sonunda duruma göre uzaklaştırma işlemi kaldırılacaktır. Disiplin soruşturmasının uzaması veya kasten uzatılması veya ceza yargısından çıkacak kararın uzaması halinde seçilmiş organın görevinden uzun süre uzak kalması gerekir ki bu hal işin niteliğine uygun değildir. Çünkü belediye organları belli siyasi partilerden veya bağımsız olarak gelen ve belli programları olan ve bunları uygulamak için seçilmiş kişilerdir. Bu nedenle bu kişilerin soruşturmanın kasıtlı olarak uzatılması veya yargılamaya usulü kuralları nedeniyle ceza yargısının gecikmesinden dolayı görev-

lerinden ayrı kalmaları mahalli halkın iradesine ters düşer. Özellikle Belediye Kanununa da 657 sayılı Kanundaki gibi uzaklaştırma süresi ile ilgili detaylı hükümler konulması isabetli olurdu. Esasen her kovuşturma veya soruşturmaya başlanması halinde organın hemen görevden uzaklaştırılması da gerekmez. Bu konuda İçişleri Bakanlığının takdiri söz konusudur. Ortada suç işlendiğine dair kuvvetli emareler varsa ve organın görevi başında kalması tahkikatın selameti açısından mahzur yaratacak ise o zaman görevden alma işlemi tesis edilecektir. Tahkikat bitmiş veya bitmeye yakın hale gelmiş ise bu durumda görevden uzaklaştırma tesis edilirse bunun görevden uzaklaştırmanın niteliği ile bağdaşmayacağı da açıktır.

Görevden uzaklaştırmanın aynı zamanda tedbir niteliğinin bulunduğunu belirtmiştik. Çünkü seçilmiş organların her türlü şüpheli durumdan uzak, dedikodusuz çalışmaları, şayet ortada bir suç varsa bunu işleyenlerin ortaya çıkarılması ve cezalandırılması gereklidir.

İşte görevden uzaklaştırma da bu konudaki hakikatlerin ortaya çıkarılması için alınmış bir tedbirdir. Tedbire ancak gerek duyulduğunda ve ihtiyaç olduğu kadar başvurulabileceğinden görevden uzaklaştırmaya da gerektiği halde gerektiği sürece başvurulmalıdır. V VI

V - GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA İŞLEMLERİNİN İDARİ YARGI YÖNÜNDEN DENETİMİ

Geçmiş günlerde özellikle belediye başkanlarından bazıları görevden alınmış ve bu konuda açılan davalar İdare Mahkemelerine intikal etmiştir. Bu konuda diğer illerdeki mahkemelerden çıkan kararların elde edilebilenlerinin incelenmesinde, görevden uzaklaştırma ile ilgili yargısal denetimde başlıca şu hususların üzerinde durulduğu gözlenmiştir.

Suç işlendiği konusunda kuvvetli deliller bulunup bulunmadığı, işlenen suçun görevle ilgili olup olmadığı, uzaklaştırmanın amacına uygun olarak tesis edilip edilmediği, kovuşturma veya soruşturma açılıp açılmadığı konuları üzerinde hassasiyetle durulmaktadır.

VI - SONUÇ

Belediyelerin seçilmiş organları ile ilgili görevden uzaklaştırma işlemi uygulamada genel olarak belediye başkanları hakkında tesis edilmektedir. Uzaklaştırmanın doğurduğu hukuki sonuçlara ve bunların önemine yukarıda değindik. Bu işlem tesis edilirken özen gösterilmesi gerektiği gibi, konunun Belediye Kanununda daha açık ve teminatlı biçimde düzenlenmesi de gereklidir.

BÖLÜCÜ ÖRGÜTLER VE TERÖR

Dr. İlhan AKBULUT
Hakim Binbaşı

1. Genel Olarak

Bölücülük faaliyetlerinin tüm dünyada bir belâ olduğu ve kontrol altına alınamadığı bir gerçektir. Dünyadaki bölücü terörist örgütlerin faaliyet sahaları incelendiğinde görülmektedir ki, bunların faaliyetleri sadece ekonomik yönden zayıf olan ülkelerde değil, zengin olan memleketlerde de görülmektedir.

Uluslararası nitelik kazanmış başlıca terör örgütlerini şöyle sıralayabiliriz;

İrlanda'da : İrlanda Cumhuriyet Ordusu (İRA)
İspanya'da : Ulusal Kurtuluş Ordusu (ETA)
B. Almanya'da : Alman Kızıl Ordusu (Baader Mainhoff)
İtalya'da : Kızıl Tugaylar (Red Brigades)
Japonya'da : Kızıl Yıldız Teşkilatı, Japon Birleşik Kızıl Ordusu (Ura)
Fransa'da : Korsika Kurtuluş Hareketi (FLNC), Bretonya Kurtuluş Cephesi (Front De Liberation De La Bretagne).
İran'da : Fedaiyen, Mücadele (Peykar), Halkın Mücahitleri Grupları.
Ortadoğu'da : Asala, Jcag.

Bunların hepsi Marksist - Leninist doğrultuda çalışmakta ve hepsi de hürriyetçi rejimlerde görülmektedir. Hiçbir sosyalist ülkede yeraltı örgütü yoktur. Bu da göstermektedir ki, dünyadaki tüm bölücü örgütlerin kaynağı ve dış desteği, komünist ülkelerdir.

Bu örgütler arasında sıkı bir işbirliği vardır¹. Asala örgütünün yetkilileri ilk olarak 1978 yılı Kasım ayında Beyrut'ta düzenledikleri bir basın toplantısında,

1 KUPPERMAN, Robert - TRENT, Darrel, Terrorism, Thrcat, Rcality, Rcspnse, Hoover institution, Stanford University, s. 31; ALEXANDER, Yonah-KLİMARX, Robert, Political Terrorism and Business, The Thrcat Rcspnse, Praeger, s. 45 vd.; İTİL, Turan, Türkiye'de Terörizm, Özellikle Ermeni Terörizmi, Uluslararası Terörizm Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Ankara, 1984, s. 30; Bölücüler Terör Örgütleri ile Bağlantılı, Tercüman, 28.9.1986; Abdullah'ın Arkasında Asala Var, Bulvar 26.2.1987.

Kızıl Tugaylar, Japon Kurtuluş Ordusu, Afrika terör örgütleri, Filistin Kurtuluş Örgütü ve Kürdistan İşçi Partisi ile sıkı ilişkileri olduğunu itiraf etmiş ve ayrıca yayınlarında ETA, İRA ve FKÖ'yü desteklediğini belirtmişlerdir.

Örgütlerin, mutlaka hedeflenmiş bir amaçlarının bulunduğunu GÜRÜN şu şekilde açıklamaktadır : "...İktidara karşı yürütülen sistematik ve organize terör hareketlerinin daima ve zaruri olarak ilan edilmiş bir sebebi ve gayesi vardır. Nihilistler Çar'ın mutlak otoritesine karşı; Cezayir'de FLN Fransız işgaline karşı; Filistin'de önceleri Stern ve İrgun, İngiltere'nin Filistin politikasına karşı, daha sonra 1960'lardan itibaren El Fattah, Habbaş, İsrail'e karşı; İrlanda'da İRA, İngiliz idaresine karşı mücadeleyi gaye olarak ilan etmişlerdir. Bunların herbiri kökü kendi ülkelerinde ve bazı ahvalde çok geniş kitlelere dayanan veya o kitleler tarafından benimsenen gruplar şeklinde olup, eylemlerini de genellikle kendi ülkelerinde ve istisnaen mücadele ettikleri devletin ülkesinde yürütmüşler veya yürütmektedirler. Milli bir gaye uğruna çalışıyor görünmelerine rağmen, ne metodlarını, ne de eylemlerini tasvip etmek imkânı bulamadığımız bu terör gruplarının yanında başka görünümde olanları da vardır. Meselâ Japonya'nın Kızıl Ordusu, İtalya'nın Kızıl Tugayları, Almanya'nın Baader Mainhoff grupları gibi. Bunlar milli bir gaye uğrunda değil de, belirli bir ideoloji emrinde çalışan ve terörizmi uluslararası ve profesyonel bir kazanç vasıtası haline getiren, ülkelerinde dayandıkları bir kitle bulunmayan ve eylemleri de belirli bir hedefe yönelik olmayıp, her istikamete uzanabilen gruplardır"².

Esasen şöyle bir düşünecek olursak, insanlar toplu olarak yaşamaya başladıklarından beri bazı iç ve dış etkenler sonucu toplu yapılarında bulunan birtakım gruplar, egemen uluslar ve yönetimler için sorun olmuşlardır.

İlk ve orta çağlardaki azınlıkların hareketleri din ve mezhep ayırımından kaynaklanıyordu. 1789 Fransız İhtilali'nden sonra özgürlük ve ulus bilincinin gelişmesiyle özellikle XIX. yüzyılda bazı grupların toprak talepli hareketleri başladı. Bunlar kapsamlı ve sistemli hareketlerdi. Bölücüler, egemen ulus ve yönetim düşmanları tarafından her zaman ayaklanmaya, teröre teşvik edilmekte ve desteklenmektedir. Bölücüler örgütlü olarak yürüttükleri terörist eylemleriyle, egemen yönetimi ve halkı sindirmek ve dünya kamuoyunun dikkatini çekmek suretiyle seslerini duyurmayı amaçlamaktadırlar.

Bugün bölücülerin hareketleri siyasi alanda değil, tamamen teröre yönelik bir alanda devam etmektedir. Bugün Avrupada başlıca 3 bölücü örgüt gayeleri-

2 GÜRÜN, Kamuran, Ermeni Terörizminin Sebepleri ve Mücadele Yolları, Uluslararası Terörizm Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Ankara, 1984, s. 245.

ne erişmek için terörist eylemlere girişmektedir. Bunlar : Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, Kuzey İrlanda'yı İngiltere'den ayırıp İrlanda Cumhuriyeti'ne bağlamak isteyen İrlanda Cumhuriyet Ordusu (İRA), İspanya'da Bask bölgesinin bağımsızlığını isteyen İspanya Bask Bağımsızları (ETA), Korsika Adası'ndan Fransızları kovup, bağımsız bir devlet kurmak isteyen Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLNC).

2. Dünyada Faaliyet Gösteren En Önemli Bölücü Örgütler

İrlanda Cumhuriyet Ordusu (Irish Republican Army): Örgüt Ocak 1919'da İrlandalı gönüllülerden kurulmuştur. Örgütün kurulma nedenini şöyle özetleyebiliriz : İngiltere, batısındaki İrlanda adasını 17. yüzyılda ele geçirmiş, bu tarihten sonra buraya İngiltere'den birçok kişi göç edip yerleşmişti. Geniş çapta mülkler edinen, ada ekonomisini denetim altına alan Protestan İngiliz göçmenler yüzyıllar boyu buranın yerlisi Katolik İrlandalıları hep ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapmışlardı. 19. yüzyılda büyük çapta kıtlık olması nedeniyle birçok İrlandalı Amerika'ya göç etmişti. Ancak geride kalanlar İngiliz egemenliğine girmek için mücadeleye başlamışlardır. 20. yüzyıl başlarında hayli şiddetlenen bu mücadele sonunda İngiltere İrlandalıların isteklerine uyarak bir halk oylamasına girişmiştir. 1921 yılında adadaki 34 ilden 28'inde çoğunluğu teşkil eden Katolikler bağımsız bir devlet olma yolunda oy kullanırken, kalan altı il İngiltere'ye bağlı kalmakta diretmışlerdi. Bu durumda ada ikiye bölünmüş, güneyde İrlanda Cumhuriyeti, kuzeyde ise İngiltere'ye bağlı, ama kendi parlamentosuna sahip özerk bir yönetim oluşturulmuştur. Ancak kuzeyde kalan azınlıktaki Katolikler, fiilen yönetim dışında bırakılmalarına tepki olarak mücadelelerini sürdürmüşlerdir. İrlanda'nın bağımsızlığını gerçekleştiren İRA, kuzeyde yeniden yeraltında örgütlenerek Sinn Fein aracılığı ile siyasi mücadelesini sürdürmüştür. İRA 1969 yılından itibaren şiddet eylemlerini yoğunlaştırmış birçok kanlı olayın meydana gelmesine sebep olmuştur³.

İspanya Ulusal Kurtuluş Ordusu (Euskadi ta Askatasuna - ETA) : Bask bölgesi'nin özerkliğini kabul ettirebilmek için 1959 yılında bir grup genç tarafından kurulmuştur. Bask'lar İspanya'da Franco'ya karşı zorlu bir direniş göstermişlerdir.

3 İrlanda : Una Lotta Cile Dura Da Sessant'anni, Storia Illustrata, Numero Speciale, ducınıla anni di Guccriglia, N. 180, Novcmbre 1972, Milano, s. 54-62.; ALPASLAN, Şükrü, Kriminoloji ve Urukuk Açısından Tedhişçilik, İstanbul, 1983, s. 62-63.; Northern Ireland, London, Septenbcr 1984.; TÜRKDOĞAN, Orhan, Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği, Ankara 1985, s. 305; LEAUTE, Jacguis, Terörizm ; Etki Tepki (Uluslararası Terörizm Sempozyumu) Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Ankara, 1984, s. 303.; CARTHY, Justin Mc, Ermeni Terörizmi : Zehir ve Panzehir Olarak Tarih (Uluslararası Terörizm Sempozyumu), s. 81; Türkiye'de Yıkıcı ve Bölücü Akımlar, K.K.K.lığı Yayınları, Yayın No: 1, Ankara 1985, s. 122.; Meydan Larousse, 6. Cilt, s. 370.; Avrupa'da Ayrılcıklar, Milliyet, 6.6.1987.; ALEXANDER, Yonah - KILMARX, Robert A., Political Terrorism, Business, The Thrcat and Rcspcnse, Pracgr., s. 46-47.; FEİGL, Erich, Bir Terör Efsanesi, Milliyet yayınları, Mayıs, 1987. s. 9.

Bunun sonucunda da Franco Bask dilinin kullanılmasını yasaklamış ve yerel özerkliğini yok etmiştir.

Franco yönetimi yıkıldıktan sonra 1979'da bazı bölgelere yönetsel ve kültürel özerklik tanınmıştır. Ancak Bask'lar bunu yeterli bulmadılar. Fransa'daki Basklarla birlikte bağımsız bir devlet kurmak için ETA örgütü ile terör eylemlerini başlattılar.

ETA İspanya'nın ekonomisini sarsmaya yönelik olarak en önemli gelir kaynağı olan turizmi vurmak için tatil yörelerinde eyleme geçti. Eylemlerden umduklarını bulamayan ETA, Dünya basınında aleyhlerinde büyük bir kampanyaya yol açan bu tür eylemlerden vazgeçti.

ETA, 1968 yılında ilk eylemini gerçekleştirdi. Fransız topraklarını üs haline getiren BASK'lar İspanya'ya karşı büyük bir mücadeleye giriştiler. Bu eylemlerde bugüne kadar ölenlerin sayısı 600'ü geçmiştir⁴.

Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi (Fronte di Liberazion Naziunale dia Consica = FLNC): Korsika'lılar kendilerini Fransız saymadıkları için 1768'denberi bağlı oldukları Fransa'dan ayrılarak daha doğrusu Fransızları kovup Korsika adasında bağımsız bir devlet kurmak istemekte ve Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLNC) ile bölücü eylemlerini sürdürmektedirler. FLNC 1974 yılından beri birçok sabotaj, uçak kaçırma, öldürme olayları gerçekleştirmiştir⁵.

Bretonya'da fazla etkili olmayan ancak adından çok söz ettiren diğer bir örgüt de, Bretonya Kurtuluş Cephesi veya diğer bir isimle Cumhuriyetçi Breton Ordusu (FLB-ARB)'dur. Örgütün gayesi Bretonya'yı Fransız hakimiyetinden çıkarıp, hür bir Bretonya kurmaktır. İlk şiddet olayına 1966 yılı Haziran ayında başhyan örgüt, Breton milliyetçileri ve kültürel gruplardan ortaya çıkmıştır. 1960'larda bomba atma eylemlerinin sorumlusu olarak 1969 yılında 60 üyesi tutuklanmış ancak bilahare 60 tanesi umumi aflla birlikte serbest bırakılmıştır. Örgüt bombalama eylemlerine 1971-1972 yıllarında da devam etmiştir⁶.

4 LEAUTE, Jacques, Terörizm... s. 303.; ÇATALOLUK, Suzan, Uluslararası Terörizmin Hedefi olarak Türkiye ve Türk Gençliği Sempozyumu, Fırat Üniversitesi, 30.5.1985, Devlet Gençlik ve Terör, Adalet Dergisi, Ekim, 1985, s. 101.; SCHUMACHER, E., Spain Becomes a Terrorism Market for Imported Terror, Newyork Times, 28.4.1985.

5 Gelişim Hachette, C. 6. İstanbul, 1983, s. 2440.

6 DOBSON, Christopher - PAYNE, Ronald, The Terrorists, Their Wcapons, Leaders and Tactics, 1982, s. 208.; Walker CONNOR, "Ethnonationalism in the First World" adlı makalesinde, bir araştırmacının Breton'lar için şunları yazdığını söylemektedir : "Gerçekte Bretonya ile Fransa'nın diğer bölgeleri arasındaki temas ve iletişim arttıkça, Bretonya'daki etnik bilinçlenme daha keskinleşmiştir. Birinci Savaşta genç Bretonyalı'lar Fransa'nın diğer bölgelerini ilk defa görmek imkânını bulunca 'Frenchmen' deyimini reddetmiş ve karşı koymuşlardır." Bk. MILTONI, ESMAN, Ethnic Conflict In the Western World, CornellU.P. London 1977., s. 28.; Suzanne BERGER, "Bretons, Basques, Scots, and Other European Nations". Journal of Interdisciplinary History, 3 (Summer 1972), s. 170-171.

Fransa'da Korsikalılar ve Bretonlar'ın dışında Bask'lar da bölücü eylemlerde bulunmaktadırlar. Ancak Bask'lar İspanya'daki kadar etkin değillerdir.

İdari bakımdan “deniz aşırı toprak” statüsüne sahip olan Güney Pasifik'teki “Yeni Kaledonya” ise şimdilerde Fransa için bir problem teşkil etmektedir. Bazı yerlilerin kurduğu “Konak Sosyalist Ulusal Kurtuluş Cephesi” (FLNKS) ise, bağımsızlıktan yana eylemler yapmaktadır.

Kızıl Tugaylar (Red Brigades) : 1970'li yılların başında aşırı sol gruplar tarafından süratle meydana gelmiştir. Kızıl Tugaylar'ın oluşumu Baader Meinhoff örgütüyle büyük benzerlik gösterir. 1965 yılından sonra oluşan bu örgüt orta tabaka öğrencileri tarafından desteklenmiştir. Örgüt Mao taraftarı ve aşırı sertlik yanlısıdır. Düşüncelerine uygun bir sistem kurmak için anarşi ve terörle hükümeti devirmeyi ve kendilerince daha iyi bir yaşam yolu amaçlamaktadırlar. Araştırmacı Dr. Guido Viola'nın görüşüne göre, komünizmi teşkil etmek için tamamiyle silahlı direnişi benimsedikleri saptanmıştır⁷.

Kundakçılık, cinayet, adam kaçırma ve bombalama gibi eylemlerde bulunan örgüt tüm terörist yeteneklere sahiptir. Örgüt aşırı sağcılara ve kendisine zıt fikirde olanlara karşı savaş açmıştır. Kızıl Tugaylar'ın ilk hedefleri gazeteciler olmuştur. İlk olarak, suçlanan yazarlar bacaklarından vurulmuştur. Ancak, Kasım 1977'de Turin'deki La Stampa gazetesinin yardımcı editörü Kızıl Tugaylar tarafından üç defa vurulmuş ve sonunda öldürülmüştür. Haber ajansına olaydan sonra açılan telefonda; “Kızıl Tugaylar tarafından yargılanan hükümetin uşağı gazetecinin suçu bulunarak öldürüldüğü” söylenmiştir. Aşırı sağ kanada üye Angelo Pistolesi, Aralık 1977'de bir öncekine benzer şekilde Roma'da öldürülmüştür. Bu suikastlara ilave olarak, 1977 yılında toplam 37 kişi yaralanmıştır. Bunlar çoğunlukla devlet dairelerine ve büyük endüstri kuruluşlarına mensup kişileri hedef tutmaktadır. Keza Kızıl Tugaylar özellikle kundaklama şeklinde endüstriyel kurumlara sabotajlar düzenlemişlerdir. 1976 yılında Turin'deki Fiat şirketinde 4 kundaklama yapılmış ve büyük hasara neden olmuştur. Örgüt İtalyanca adı “Mai Piu Senza Fucile”, İngilizce “Never Without a Gun” (Hiçbir zaman silahsız olmaz) isimli bir gazete yayınlamaktadır. Kızıl Tugayları, diğer benzer terör örgütlerinden ayıran özellik, politik amaçlı olarak adam kaçırmalarıdır. 1974 yılında Curcio ve 15 liderin yakalanmasından sonra yeni ve daha etkin komandolar yetiştiren örgüt, elemanları tutuklanan liderlerinin yargılamasını önlemek amacıyla kampanya açmışlardır. Kampanyada hakimler, anti-terör tim liderleri ve gazeteciler öldürülmüşlerdir. Bu etkin kampanya Turin'deki büyük yargılamanın başlamasıyla zirvesine ulaşmış ve Mart 1978'de İtalya Devlet Başkanı Aldo Moro kaçırılmış ve öldürülmüştür⁸.

7 DOBSON, Christophcr, PAYNE, Ronald, The Terrorists... s. 220.

8 DOBSON, Christopher, PAYNE, Ronald, The Terrorists... s. 221.; YILMAZ ALTUĞ, Milli Egemenliğin Can Düşmanı, Terörizm, Tercüman, 2.9.1987, s. 9.; Ayrıca Bk. Yılmaz ALTUĞ, Terörizm Sorunu, İHFM. Ord. Prof. Dr. Sulhi DÖNMEZER'e Armağan, 1986-1987, İstanbul, 1987, s. 47 vd.

Aldo Moro'nun öldürülüşü geniş çapta bir öfke uyandırmış Carabinieri'nin anti terör grubu şimdiye kadar görülen en etkin ölçülerde önlem almıştır. 1980 yılının ilk beş ayı içinde aralarında Kızıl Tugayların lider üyelerinin de bulunduğu 200 civarında şüpheli şahıs yakalanmış ve bunlardan bazıları itirafıta bulunmuşlardır. Buna ilaveten polis Kızıl Tugaylar'a eş terör gruplarından olan Prima Linea (Front Linea) ve Azione Rivoluzionaria (Revolutionary Action) örgütlerine de zarar vermeyi başarmıştır. 1980 yılı ortalarında polis 1977'den bu yana Roma'daki bütün terörist eylemlerin sorumlularını güvenle tespit etmiş, aralarında Moro'nun katili olmak üzere birçok suçluyu yakalamıştır. Bununla beraber terörist kampanya, rastgele polislerin öldürülmesi ve Montedison petrokimya endüstrisi yöneticisi Giuseppe Taliercio gibi belirgin hedeflere saldırılması ile sürmektedir.

Örgütün Filistinlilerle bazı bağlantıları varsa da, esas ilişkiye girdiği örgüt Baader-Meinhoff ve sempatizanlarıdır⁹.

Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Kurtuluş Ordusu (ASALA): Örgüt hakkında ilk söylenecek şey, Ermeni terör zinciri sırasında kurulan bir örgüt olmasıdır. Solcu bir grup olduğundan Ermeni sorununa Marksist bir açıdan bakar. Asala, uluslararası Ermeni toplumu ile geniş bağlantıları bulunduğu görüntüsünü verip, hem dünya kamuoyunu, hem de kendi vatandaşlarını etkilemeye çalışmaktadır. Lübnan'dan başka, Fransa, ABD, İsviçre ve başka batı ülkelerinde de başka şubeleri bulunan bu örgüt, Türkiye'nin yurt dışında bulunan birçok diplomatına silahlı saldırıda bulunmuştur. Örgüt, Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilcileri ve ailelerine karşı düzenledikleri suikastleri, Türkiye'nin doğusunda sözde tarihi Ermenistan'ın kurulması yolunda atılmış bir adım olarak ve Osmanlı İmparatorluğu'nun, 1915'te geleneksel düşmanı Çarlık Rusya'sı ile savaşırken sözde işlemiş olduğunu söyledikleri, Ermeni soykırımının intikamı şeklinde tanıtip, haklı göstermeye çalışmaktadırlar. Asala uluslararası terörizmi teşvik etmekte ve uluslararası uyuşturucu madde kaçakçılığını yürütmektedir¹⁰.

9 DOBSON, Christopher-PAYNE, Ronald, The Terrorists... s. 221-222.; TÜRKDOĞAN, Orhan., Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği, Mayaş Yayınları, Ankara, 1985., s. 304.

10 GUNTER, Michael, M., Ermeni Terörizminin Çağdaş Görünümü, (Uluslararası Terörizm Sempozyumu), Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Ankara 1984, s. 101-140.; CORDES, Bonnie, Amerika Birleşik Devletleri'nde Ermeni Terörizmi, (Uluslararası Terörizm Sempozyumu) s. 253-271.; SOMER, Tarık, Ermeni Terörü ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı, * (Uluslararası Terörizm Sempozyumu), s. 19-25.; Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri, Ankara, 1985, s. 106-110.; ÇATALOLUK, Suzan, Uluslararası Terörizmin Hedefi Olarak Türkiye ve Türk Gençliği Sempozyumu, Fırat Üniversitesi, 30.5.1985.; Devlet Gençlik ve Terör, Adalet Dergisi, Ekim 1985., s. 102-107.; Büyük Larousse, C. II, İstanbul 1986, s. 868.; Asala'dan İtiraf, Cumhuriyet, 12.3.1987.; PKK Apocular ve Asala, Türkiye

Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları (JCAG) : Taşnaklar, 1975'lerden sonra kendi taraftarlarının Asala grubuna geçmelerini önlemek gayesiyle bu örgütü kurmuşlardır. Esasında Jcag'ın da amacı Asala'nınki gibidir. Yani, 1915 yılında meydana gelen olayların hesabını sormak, soykırımın tanınmasını sağlamak ve geride kalanlarla ailelerine tazminat ödenmesini sağlamak. Ancak Jcag, Asala'dan farklı olarak belirgin diğer uluslararası terörist olaylardan çekinmekte yalnız Türk hedeflerine saldırmaktadır. Asala'nın Jcag'dan çok daha faal olduğu görülmektedir. Esasında Jcag'ın eylemleri, Ermeni hareketinin tanınması için yapılan bilinçli terör hareketleridir¹¹.

Yeni Ermeni Direnişi (NAR) : Asala ile ortak eylemlere giren sol eğilimli bir örgüttür. Âdı ilk defa 1977'de duyulmuştur.

Halen, benimsedikleri farklı yollarla ve hedeflerle faaliyetlerini sürdürmekte olan üç Ermeni partisi bulunmaktadır. Bunlardan Hınçak, Türkiye'den alınacak toprakların Sovyet Ermenistanı'na ilhakını; Taşnak, Türkiye'den alınacak topraklarla Sovyet Ermenistanı'nı birleştirerek müstakil bir Ermenistan kurmayı; Ramgawar ise, sosyal ve kültürel sorunlara eğilerek Ermeniliğin geleceğini garanti altına almayı amaçlamaktadırlar.

Bu arada son dönemde etkinliği görülen, Ermeni İhtilalci Ordusu ARA'dan bahsetmekte yarar vardır. ARA, Ermeni Soykırım Adalet Komandoları (JCAG) doğrultusunda olduğu görüntüsünü vermektedir. İsmi 1983 yılında açıklamıştır. Öldürme, işgal, rehin alma şeklinde eylemleri görülmüş olup, Ermeni taşnak sistemiyle bağlantılı olduğu sanılmaktadır¹².

FEİGL, "Ein Mythos Des Terrors" adlı eserinde Ermeni terörü ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir : "...IRA, bir zamanların MAU MAU'ları Timor ya da Güney Afrika'daki herhangi bir terör grubu, bir parça toprak ve belli sınırlar içinde iktidar sahibi olma mücadelesi verirken Ermeni terörü açısından ortada böyle bir neden yoktur; En çılgın terörist bile iki bin yıl önce elli yıl bile

24.3.1987.; Asala'dan Tehdit, Hürriyet 22.2.1985.; Asala'nın Fransa'dan İhtikamı, Hürriyet 23.2.1985.; Terör ve Terörle Mücadele Durumu Değerlendirmesi, Başbakanlık Basımevi, Ankara, Nisan 1983, s. 52.; Asala Cinayetlerini Türkiye'ye Taşdı, Milliyet, 8.8.1982.; Günaydın 8.8.1982, Kahpece Bir Saldırı, Ankara Esenboğa Havaalanı'na bomba atıp silahla tarayan 3 Ermeni terörist 10 kişiyi öldürdü, 72 kişiyi yaraladı.; Asala'nın Ankara Baskını Kırıldı, Esenboğa Saldırısı 2 saat 15 dakikada bastırıldı. 3 şehit veren güvenlik kuvvetleri 2 Ermeni teröristin birini ölü birini yaralı olarak ele geçirdi 72 de yaralı var, Tercüman, 8.8.1982.; Asala Türkiye'de ilk kez eyleme kalkıştı, Hürriyet, 8.8.1982.; Filistinli gerillaların silahlarını bıraktığı Rum kesiminde, Asala da karargah kuruyor, Hürriyet, 25.8.1982.;

11 GUNTER, Micheal, M., Ermeni terörizminin Çağdaş Görünümü, Uluslararası Terörizm Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Ankara, 1984, s. 118-122.; CORDES, Bonnie, Amerika Birleşik Devletleri'nde Ermeni Terörizmi, (Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçaklığı), Ankara 1984, s. 151-152.; Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri, s. 110.

12 Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri, Ankara 1985, s. 111.

sürmeyen bir varlık gösteren Büyük Ermenistan'ın hayaline kapılmayacak kadar aklıbaşındadır; kaldı ki, özellikle bu insanlara Doğu Anadolu oldukça sıkıcı gelirdi. Hayır Ermeni teröristleri bugün bir istisna oluşturmaktadırlar, çünkü 1915 yılı öncesi ve sonrasında olup bitenler hakkında sahip oldukları kendi bakış açıları, kendi bilgileri, tek dayanak noktalarını oluşturmaktadır. Tek güdülerini intikamdır. Bu sorunla hiç ilgisi olmayan insanların, oradan tesadüfen geçen yayaların, yolcuların, polislerin yaralanmasını ya da ölmesini göze alarak... haklı göstermeye, hem de asıl 'neden' den nesiller sonra bile kendilerini kendi gözlerinde haklı çıkarmaya yol açan, işte bu intikam düşüncesidir"¹³.

Görüldüğü gibi Ermeni terörü, yabancı bilim adamlarınca da tasvip edilmemektedir. Ermenilerin ileri sürdükleri iddiaların tutarsızlığını bütün dünya milletleri bilmektedirler. Ortaya atılan iddiaların tutar yeri olmadığına göre Ermeni terörünü milli bir bağımsızlık gayesiyle yapılan bir eyleme benzetmeye ve bunda politik bir yön aramağa imkân kalmamaktadır.

Orta Doğu'da Faaliyet gösteren başlıca terör örgütleri de şunlardır :

Emel Örgütü : Şii örgütlerinin yapısal açıdan en gelişmişidir. 1974 yılında kurulmuştur. Batı Beyrut, Güney Lübnan ve Bekaa Vadisi arasındaki bölgeye yayılmış vaziyette beş bini aşkın mücahidi bulunmaktadır. Ayrıca üç bin de ihtiyatı bulunmaktadır. Suriye'nin desteklediği bu örgüt milliyetçi olduğunu ilân etmektedir. Emel Örgütü, FKÖ'nün Lübnan'a geri dönmesine kesinlikle karşı çıkmaktadır¹⁴.

13 FEIGL, Erich, "Ein Mythos Des Terrors" eserin Türkçe baskısı "Bir Terör Efsanesi" olarak çevrilmiştir. Milliyet Yayınları, Mayıs 1987, s. 10. Yazar Asala Örgütü hakkında şu bilgileri vermektedir : "...Sırtını tamamen Sovyetler Birliği'ne dayanmış olan Ermeni terörist grubu Asala, artık İran'ın da desteğine sahiptir. Geçenlerde Asala'dan Marksist eğilimli iki grup koptu : DFPMLA (Dcmocratic Front of the Popular Movcmnt for the Liberation of Armania) ve (kısa bir süre öncesine kadar JCAG adı altında faaliyet yürüten) ARA, yani Devrimci Ermenistan Ordusu. ASALA, Fransa'da yaşayan 400.000 dolayındaki zengin ve nüfuzlu Ermeninin geniş desteğine sahiptir. Asala'nın örgütlediği bir gösteri yürüyüşüne ASALA rozeti ve bayrağı taşıyan en az 5.000 kişi katılmaktadır. Pek çok ASALA sempatanının, Ara Toranyan önderliğindeki Ermenistan Ulusal Hareketi'yle de ilişkisi olduğu sanılmaktadır." Bk. aynı eser, s. 190-191.; Eserin İngilizcesi "A Myth Of Terror", "Armcnian Extremism : Its Causes and Its Historical Coutext", olarak yayınlanmıştır.; BİRAND, Ermeni Örgütleri hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır ; "...Ermeni Çete ve Örgütleri hiçbir neden olmaksızın Türk Millleti'ne yönelttikleri insanlık dışı saldırıların yanında milletlerarası platformda her türlü kaçakçılığı da organize etmek ve yaymaktadırlar. Kanun'dışı kaçakçılıkların en başında yer alan silah, eroin ve esrar gibi baş belası işlerle insanlığın yok olmasına çalışmaktadırlar. Bu kirli işleri kendilerini geçim yolu seçen Ermeni örgütlerinin mensupları, yakalandıklarında kendilerini öncelikle Türk olarak tanıtmaktadırlar. Böylece akla gelmedik kirli işleri beceren Ermeni örgütleri, bu işlerin Türkler tarafından yapıldığının da propagandasını yaymaktadırlar." Bk. M. Ali BİRAND, 4 Lisanda Ermeni Terörü, Kasım, İstanbul, 1983, s. 11.

14 Ateş Çemberi İçinde Orta Doğu Tedhiş Örgütleri, Milliyet Aktüalite, s. 24.

Hizbullah Örgütü : 1982 yılı ortalarında Baalbek'te ortaya çıkan Hizbullah Örgütü'nü İran ve Libya desteklemektedir. Başta Emel Örgütü olmak üzere diğer örgütlerle de faaliyet göstermektedir. Örgütün halen iki bin civarında eğitilmiş mücahidi bulunmaktadır¹⁵.

İslami Cihad : Birbirlerinden farklı hareket eden ve birkaç koldan çalışan şii gruplarından meydana gelmektedir. Bazı bölümleri Suriye ve Libya gizli servislerinde de kullanılmaktadır. Örgüte bağlı gruplar sık sık isim değiştirdiklerinden, bunlardan hangisinin gerçekten İslâmi Cihad'dan olduğu anlaşılamamaktadır. Örgütün ilk eylemi 18 Nisan 1983 tarihinde Beyrut'daki ABD Büyükelçiliğine karşı bombalı suikastı olmuştur. İçine bomba yerleştirilen aracın havaya uçması neticesi 64 kişi ölmüştür¹⁶.

Sihler : 1947 yılında Hindistan ile Pakistan'ın ayrılmasından sonra Sihler, Pencap'ın doğu kesiminde Hindistan birliğine bağlı olarak toplanmışlardır. Ancak dil ve insan ilişkileri bakımından hindu dili konuşan halkla anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Bunun üzerine Pencap Eyaletini bağımsızlığa kavuşturmak istemektedirler. Hindistan'da 16 milyon dolayında Sih bulunduğu belirtilmektedir. En önemli eylemleri Başbakan İndira Gandhi'yi öldürmeleri olmuştur¹⁷.

15 “Drugs Terror and Politics” U.S. News World Rcpot, 4.5.1987, s. 32.

16 Ateş Çemberi İçinde Orta Doğu Tedhiş Örgütleri, s. 24.

17 “Drugs Terror and Politics”, s. 32.; Meydan Larousse, C. XI, İstanbul 1972, s. 318-319.; Pencap bölgesinin tarihi için Bk. Meydan Larousse, C. X, İstanbul 1972, s. 19.

MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ İÇERSİNDE VALİ YARDIMCILIĞI MÜESSESESİNİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUĞU İLE SOSYAL STATÜSÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME DENEMESİ

Fehmi KAHYA
Vali Yardımcısı

I. KONU

Türk Kamu Yönetimi Sisteminde Mülki İdare Amirliği içersinde Vali Yardımcılığı müessesesinin görev, yetki ve sorumluluğu ile sosyal statüsünü incelemek konumuzu teşkil etmektedir.

II. KONU İLE İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ

A. Anayasa

Madde 123 — İdare kuruluş ve görevleri ile bir bütündür ve Kanunla düzenlenir.

İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.

Madde 10 —

....hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır.

Madde 49 — Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.

Madde 55 — Ücret emeğin karşılığıdır.

Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.

B. 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu

Madde 5 — İllerde valilerin tayin ve tetkik ettiği işlerde yardımcılığını ve Valinin bulunmadığı zamanlarda vekilliğini yapmak üzere Vali Muavinleri bulunur.

Madde 13 —

Vali.... (adli ve askeri daireler hariç) (tüm memurlara) ... uyarma, kınama ve beş günlüğe kadar aylıktan kesme cezası vererek uygular.

Madde 18 — Valiler, Vali Muavini ile Kaymakamların, İl İdare Şube Başkanlarının ve İl ve Bölge Muhakemat müdürlerinin, genel ve özel kolluk amirlerinin birinci derecede, diğer memurların ikinci derecede sicil amirleridirler.

Madde 20 — Valiler, gereken hallerde il mensuplarına takdirname verirler.

Madde 26 — Valiler ilçe ve bucaklarını ve sırasıyla programa alınan köylerini ve il içindeki teşkilatı teftiş ederler.

Madde 27 — İlçe genel idaresinin başı ve mercii Kaymakamdır. Kaymakam, ilçede Hükümetin temsilcisidir. İlçenin genel idaresinden Kaymakam sorumludur.

Madde 31/H — Kaymakam, ilçe memurlarının çalışmalarını ve teşkilatın işlemlerini gözetim ve denetim altında bulundurur.

Madde 31/1 — Kaymakam, amir ve memurlara usulüne uygun savunmasını aldıktan sonra uyarma, kınama cezaları verir ve uygular. Kaymakam ilçe memurlarına takdirname de verebilir.

Madde 37 — İlçe İdare Şube Başkanları görevlerinin sürat ve intizam dahilinde görülmesinden doğrudan doğruya kaymakama karşı sorumludur.

Madde 38 — İdare Şube Başkanları Kaymakam tarafından resen verilen emrin (mevzuata) uygun olmadığı kanaatine varırlarsa, Kaymakama yazarlar, Kaymakam ısrar ederse, yazılı olarak emir verir... emri sorumluluğunda yürütür.

C — 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu

Madde 36 — (1984 tarihli değişik şekliyle) (Memurlar 10 sınıfa ayrılmaktadır)

g — Mülki İdare Hizmetleri Sınıfı : Bu sınıf Valiler ve Kaymakamlar ile bu sıfatları kazanmış olup İçişleri Bakanlığı merkez ve İller Kuruluşunda çalışanları ve maiyet memurlarını (Kaymakam adaylarını) kapsar.

“Disiplin Amiri ve Disiplin Cezaları :

Madde 124 — Disiplin Amirleri; kumruların kuruluş ve görev özellikleri dikkate alınarak Devlet Personel Başkanlığının görüşüne dayanılarak özel yetnetmeliklerinde tayin ve tesbit edilecek amirlerdir.”

Disiplin cezası vermeye yetkili amir ve kurullar :

Madde 126 — Uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları disiplin amirleri tarafından, kademe ilerlemesinin durdurulması cezası memurun bağlı olduğu kurumdaki disiplin kurulunun kararı alındıktan sonra, atamaya yetkili amirler, İl Disiplin Kurullarının kararlarına dayanan hallerde Valiler tarafından verilir.

Göreyden uzaklaştırma :

Madde 138 — Görevden uzaklaştırmaya yetkililer şunlardır;

- Atamaya yetkili amirler,
- Bakanlık ve genel müdürlük müfettişleri,

c) İllerde Valiler,
ç) İlçelerde Kaymakamlar (İlçe İdare Şube Başkanları hakkında Valinin muvafakatı şarttır)

Takdirname :

Madde 122 — Görevinde olağanüstü gayret ve çalışması ile başarı sağlayan memurlara merkezde atamaya yetkili amirler, illerde Valiler ve Kaymakamlar tarafından takdirname verilebilir.

Mazeret izni :

Madde 104 —

ç) Yukarıda belirtilen hallerden başka merkezlerde atamaya yetkili amirler, illerde Valiler, ilçelerde Kaymakamlar., tarafından dairesi amirinin muvafakatıyla memurlara toptan ya da parça parça olarak 10 güne kadar izin verilebilir...

Ç) 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun

Madde 94 — Bakan, müsteşar ve her kademedeki Bakanlık ve kuruluş yöneticileri gerektiğinde sınırlarını yazılı olarak açıkça belirtmek şartıyla yetkilerinden bir kısmını aslarına devredebilir. Ancak; yetki devri yetki devreden amirin sorumluluğunu kaldırmaz.

D) 3360 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

Madde 140 —

... İl Daimi Encümeninin tabii üyelerine ve Vali Yardımcılarına; seçilmiş üyelere ödenen aylık ödeneğin yarısı kadar ödenek verilir.

Madde 100 — (Değişik) Kaymakamlar Valinin vereceği özel idare hizmetlerini yaparlar... Kaymakamlara... miktarın yarısını aşmamak üzere her yıl İçişleri Bakanlığınca tesbit edilecek miktarda aylık ödeme yapılır. (Yani, Vali Yardımcısının aldığı miktarı aşmamak üzere)

E) 237 Sayılı Taşıt Kanunu

Madde 4 — Emirlerine ve zatlarına binek otomobil verilenler (1) sayılı cetvelde, makam hizmetlerine tahsis edilen taşıtlar (2) sayılı cetvelde gösterilmiştir. (1 sayılı cetvelde “Valiler”, 2 sayılı cetvelde de “Kaymakamlar” ibaresi geçmektedir).

F) Mülki İdare Amirleri Atama Değerlendirme ve Yer Değiştirme Yönetmeliği

(16 Temmuz 1986 tarih ve 19166 sayılı R.G. de yayımlanmıştır.)

Madde 3/İ — “Eşdeğer Görev” deyimini, atama ve yer değiştirmelerde birbirine denk tutulan Vali Yardımcılığı, Kaymakamlık, Hukuk İşleri Müdürlüğü ve merkez teşkilatındaki görevleri... ifade eder. (Ek - IV’de Eşdeğer Görev Çizelgesi yer almaktadır.)

Vali Yardımcılığına Atanma :

Madde 14 — Vali Yardımcılığına atanabilecek için 6 ncı sınıf ilçe hizmetini yapmak şarttır.

Meslek mensupları; 5 inci coğrafi bölgede en az iki yıl Vali Yardımcılığı yapmakla mükelleftirler.

Ancak; 7. madde mucibince 5 inci coğrafi bölgedeki beş yıllık hizmet süresinin tamamını Kaymakam olarak ifa eden meslek mensupları 5 inci coğrafi bölge dışındaki illerde en az iki yıl Vali yardımcılığı yapmakla mükelleftirler.

G) İçişleri Bakanlığı Sicil Amirleri Yönetmeliği

(30.12.1986 tarihli Bakanlık onayı ile yürürlüğe girmiştir. 31 Temmuz 1990 tarihinde Valilikler Sicil Amirliği listesi değişikliğe uğramıştır)

Madde 4 — Ek - 1 ve Ek - 2 işaretli liste.

H) İçişleri Bakanlığı Memurlarının Nitelikleri ve Atama Yönetmeliği

(25 Temmuz 1990 gün ve 20585 sayılı R.G.de yayımlanmıştır.)

Madde 10 — Valiliklerce (Nüfus Müdürlüğü tali memurları için) açılacak sınavlarda sınav komisyonu; Valinin görevlendireceği Vali Yardımcısının başkanlığında nüfus ve vatandaşlık müdürü ile iki ilçe nüfus müdüründen oluşur.

Madde 19 — Diğer İçişleri personelinden;

A)

B)

C) İl teşkilatında görevli şube müdürü, basın ve halkla ilişkiler müdürü, idare kurulu müdürü ve mahalli idareler müdürü,

İlgili vali yardımcısının teklifi üzerine vali onayı ile,

D)

E) Özel kalem müdürleri vali onayı ile, il ve ilçe yazı işleri müdürü ilgili vali

yardımcısının teklifi ve vali onayı ile,

*

F) İl Teşkilatlarında görevli şef, şifre memuru, tercüman, daktilograf, tahrirat katibi, ambar memuru, memur ve şoförler ile diğer personel,

İlgili vali yardımcısının teklifi üzerine vali onayı ile,

G)

.... atanırlar.

I) Kamu Konutları Yönetmeliği

(23.9.1984 gün ve 18524 Sayılı R.G.de yayımlanmıştır.) :

1 Sayılı özel tahsisli konutlar :

.....

7 - İl Valileri,

8 -Kaymakamlar,

.....

a) Isınma giderleri,

b) Demirbaş eşya ve mefruşat giderleri,

c) Aydınlatma, elektrik, su, gaz, temizlik, telefon, kapıcı, aşçı, kaloriferci, bahçıvan ve benzeri giderleri ile her türlü işletme bakım ve onarım giderleri, ilgili kurum ve kuruluşlarınca karşılanır.

İl Valileri ve Kaymakamların yukarıda sayılan giderleri Bakanlıktan yeterli ödenek olmadığından dolayı karşılanamama durumunda İl Özel İdaresi bütçesinden karşılanır. (Bu konuda Bakanlık müsaadesi aranır.)

III - AMAÇ

Bu incelemenin yapılmasında amaç, Vali Yardımcılığı müessesesinin bugün içinde bulunduğu durumu açıklamaya çalışarak taşra yönetiminde Vali Yardımcısını; araştırmacı, yol gösteren ve proje üreten, hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesinde katkı sağlayan, yapıcı, yaratıcı, üretken ve daha üst görevlere hazırlanmasını sağlayıcı yasal ve yönetsel düzenlemelerin yapılması konusunda ilgili ve yetkililere bir mesaj verebilmektir.

IV - DEĞERLENDİRME

A - GÖREV VE YETKİ YÖNÜNDEN VALİ YARDIMCISININ POZİSYONU

Anayasamız kamu yönetiminde gerek merkezi yönetimde gerekse yerinden yönetimde; kamu hizmetlerinin kamu görevlileri eliyle yürütüleceğini, bu iş ve işlemleri yürütürken Kanun önünde eşitlik ilkesine uymak zorunluluğunun bulunduğunu hüküm altına aldıktan sonra çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olduğunu belirlemiştir.

Bugün çeşitli kanunlarla delik deşik edilmiş, ülkemizin fiilen çok partili demokratik düzene geçemediği dönemlerden kalma (18.6.1949) 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun, özellikle 1961 ve 1982 Anayasalarında ifadesini bulan Devletin, değişen ve gelişen koşullar çerçevesinde sosyal hukuk ve sosyal adalet ilkeleri ışığında halkın özgürlük ve refahını yayma görevlerinin ağırlık kazandığı günümüz Türkiye'sinin gereksinimlerine ve olması gereken yönetim yapısına ne ölçüde uyduğunun tespit ve tartışmasını yapmak görevi sanırım yetkili uzmanlara ait olsa gerektir. Ancak, şu kadarını belirtebiliriz ki bu yasa özellikle; Vali ve sonra da Kaymakama çok geniş görev ve yetkiler tanımış; Vali Yardımcısına ise, "Vali olmadığı zaman vali yardımcılığı yapma, valinin vereceği diğer görevleri yapma" görevini ve yetkisini vermiştir. Özellikle meslek kamuoyu geçmişte Vali

Yardımcısı görevde olduğu halde, bazı İl Valilerinin herhangi bir nedenle ilden ayrılmaları halinde valiye vekalet görevini İl İdare Şube Başkanlarından birisine verdiğini mutlaka hatırlıyacaktır.

Vali Yardımcısının görev ve yetkileri - 657 sayılı Yasa ve 3152 sayılı Yasaların ilgili hükümleri de incelendikten sonra yine görülecektir ki, Valinin vereceği görevleri yapmaktan öteye geçememektedir. Vali ve Kaymakamdan bahseden 657 Sayılı Kanun Vali Yardımcıları için “....İller kuruluşunda çalışan diğerleri” ibaresini kullanmayı uygun ve yeterli görmüştür. Valinin görev dağıtım çizelgesinde ve eğer düzenlenmişse Valilik İmza Yetkileri Yönergesinde vali yardımcılara verdiği görevler; vali ve kaymakama yasalarla verilmiş, kurum ve kuruluşları denetleme, görevi aksatanlar hakkında soruşturma yapma ve ceza uygulama, çok iyi çalışanları ödüllendirme, atama, sicil verme, personele izin, emir ve görevler verme, toplantılar yapıp iş ve işlemlerin koordineli yürütülmesini sağlama.... gibi yönetimin aslına ilişkin konular dışında; neden hâlâ uygulanmakta olduğu pek anlaşılamıyor.

İlgili kuruluşların zaten görevleri arasında bulunup yürütegeldikleri bütün hizmetlere ilişkin dilekçelerin havaleleri ve bir kuruluşun diğer kuruluşlarla ya da Bakanlıklarla bizzat yazışabilecekleri çoğu basit yazıların kartonlarla yığılarak Vali Yardımcısı'nın imzasına “sunulan!” yazıların “imzalanması” gibi “görev!” ve “yetki!” den ibaret kalmaktadır.

Kaldı ki örnekleri Bakanlığımız mensuplarınca bilindiği ve tarafımızdan da hiç değilse gözleendiği gibi bazı Valilerimiz, bu tür basit görevlerin dağılımında bile ilginç uygulamalara girebilmekte; keyfi sayılabilecek bir tasarrufla bir vali yardımcısı üzerinde bulunan bir takım imza yetkilerini alarak diğer birine, ya da “vekil” olarak görevlendireceği bir şube başkanına verebildiği gibi, bu yetkilerin tamamını da alıp, Vali Yardımcısını kamu görevlisi olarak sabah 08.00 - akşam 17.00 mesaisine nasıl olsa uyacağı ve hiç bir imza ve tasarruf yetkisi de verilmediğine göre fiilen “ODA HAPSİ” ile cezalandırabilmektedir.

İçişleri Bakanlığı Sicil Amirleri Yönetmeliğine göre ancak, Valilik Bürolarından sorumlu Vali Yardımcısı bağlı personele ilişkin olarak sicil doldurabilmekte; İçişleri Bakanlığı Memurlarının Nitelikleri ve Atama Yönetmeliğine göre de bazı İçişleri personelinin atanması hususunda (Uygulamada Valinin bizzat talimatı üzerine) ilgili Vali Yardımcısı teklifte bulunabilmektedir. Nüfus ve Sivil Savunma dahil diğer İçişleri personeli ile ildeki bakanlıklara bağlı hiçbir kamu kurum ve kuruluşunda çalışan hiçbir kademedeki görevlinin Vali Yardımcısı sicil ve disiplin amiri durumunda değildir.

O halde; “Vali Yardımcısı kimdir ve ne tür görev ve yetkileri vardır?” sorusu sorulduğunda mevzuat açısından net bir cevap vermek de olanak dışı bulunmaktadır.

Toplum nazarında, kaymakamlıktan sonra Vali Yardımcılığına atanan bir meslektaşımız “terfi etmiş, artık Valiliğe adım atmış” bir konumda bulunmasına rağmen, görev ve yetkilerinin kapsam ve sınırları yasal olarak belirtilmediğinden yetki ve görev kargaşasına ve karar verirken devamlı ikilemlere düşmeye mahkum edilmiş bulunmaktadır.

B - VALİ YARDIMCISININ SORUMLULUĞU

Vali Yardımcısı, temel yönetim ilkelerinden olan; “sorumluluk, görev ve yetki sınırlarıyla orantılıdır” prensibinden hareketle, şüphesiz ki Valinin verdiği görev ve yetki çerçevesinde “sınırlı bir sorumluluk” tan mes’ul olacaktır.

Mevzuatla açık ve net olarak görev ve yetkileri belirlenmediğinden, eğer Valilikte de İmza Yetkileri Yönergesi düzenlenip yürürlüğe konmamışsa, uygulamada görev ve yetkisinin sınırlarını tesbitte sıkıntılara ve ikilemlere düşmesi doğal olan Vali Yardımcısı, bu nedenlerle işlerde aksamalar meydana geldiğinde vali tarafından beceriksizlik ve liyakatsizlikle suçlanabilecektir. Atama, sicil ve izin verme, denetim yapma, savunma alıp ceza uygulama (ya da ödül verme...) gibi yetkiler verilmeyen bir Vali Yardımcısının —ne kadar yetenekli olursa olsun— ilgili kurum tarafından yürütülen iş ve hizmetlere yön verip olumlu sonuçlarını sağlama şansının —içine düşeceği ikilemler dolayısıyla— oldukça sınırlı olacağı bilindiğine göre, sorumluluğunun da bu ölçüde tutulmasının hakkaniyet ölçülerine daha uygun düşeceği kanaatine varılabilir.

Bu şartlar altında Vali Yardımcısının, gerçekten kendisinin Valiyi zor duruma sokup sokmadığını özeleştiriyiyle yeniden tartarken, bundan sonraki tavırlarını isabet ve kararlılıkla tespit etmede de büyük güçlüklerle karşılaşmasını ve belki de bundan böyle gerçekten hatalı tavırlar sergileyebileceğini de beklemek gerekir.

Aslında bunun aksini de savunmak mümkündür. Yani yeterince sorumluluk sahibi olamamış biraz da şanssızlığına inanıp kaderine küsmüş bir Vali Yardımcısına belli konularda imza ve tasarruf yetkisi devretmiş Valiyi, isabetsiz kararlar alıp, tutumlar sergileyerek —asıl sorumluluk Valiye ait olduğundan— İdareyi ve tabiidir ki bu arada Valiyi zor durumlara sokan Vali Yardımcılarına rastlandığına da yine Bakanlık mensuplarımızca bilinmektedir.

Ancak, bunların ötesinde, Vali Yardımcılarına gerçekten değer veren alacağı kararlar hakkında onlarla görüşen (eskilerin deyimiyle müşavere eden), iyi bir görev ve yetki dağılımı yapıp, sorumluluk bilinçlerini harekete geçiren ve güzel bir koordinasyonla demokratik yönetim ilkelerini uygulayarak oldukça başarı sağlayan çok sayıda Valimizin bulunduğu da yadsınmaz bir gerçektir.

Bir de şöyle bir sorumluluk yüklenebilmedir, uygulamada Vali Yardımcılarına : Özellikle askeri ve adli erkân ile üniversite mensupları ve bazı mesleki kuruluş temsilcileri, bir törende ya da sosyal ve kültürel etkinliklerde

kendilerine yakıştıramadıkları bir protokol sıralamasıyla karşılaştıklarında, ya da belirledikleri bir aksaklık halinde —çoğunlukla Valiye direkt söyleyemedikleri için olsa gerek— bu işlerle ilgili Vali Yardımcısına veya herhangi birini bulup, bu aksaklıklardan Valiliği sorumlu tuttuklarını belirterek bir daha böyle bir durumla karşılaşmamaları için gerekli tedbirlerin alınmasını isteyebilmektedirler.

Demek istediğimiz uygulamada Vali Yardımcıları, Valilerce kendilerine verilen sınırlı görev ve yetkilerine mütenasip olmıyan daha ciddi sorumluluklarla karşı karşıya bırakılmakta sonuç itibarıyla karar vermede tereddütlere ya da ikilemlere ve aynı zamanda güvensizliğe düşerek yönetsel ve duygusal sıkıntılar içersine düşebilmektedirler.

C - VALİ YARDIMCISININ SOSYAL STATÜSÜ

1 — Görev, Yetki ve Sorumluluk Yönünden Sosyal Statüsü

Yukarda, Vali Yardımcısının görev, yetki ve sorumluluğuna değinmeye çalıştık.

Görev ve yetkilerinin sınırları yeterince belirlenmemiş, ya da Vali tarafından rutin imzalar atıp, vatandaşların uygulamadan doğan günlük şikayetlerini içeren konuları dinlemekle pratik çözümler sağlamaya çalışmakla—hiç değilse onların Devlet kapısında deşarj olmalarına imkan sağlamakla— görevlendirilen Vali Yardımcısının görev ve yetki yönünden sosyal statüsü Valinin kendisine verdiği öneme, verdiği imza yetkisi ve bağlı dairelerin özelliği ile; bilgi ve beceri seviyesine, görevlerini etkin bir şekilde yapmasına ve ayrıca kendisine herhangi bir konuda danışıldığında tatmin edici cevaplar vermesine bağlı bulunmaktadır. Doğaldır ki buna; Kamu Kurumu ve kuruluş temsilcileriyle olsun, mesleki ve siyasi kuruluş temsilcileriyle olsun, halkla olsun... iyi kişisel ve toplumsal ilişkiler kurulabilmesini de eklemek gerekir.

Vali Yardımcısından beklenen bunlarla da sınırlı değildir mutlaka.

Ancak, kendisine, atama, emir ve sicil verme, soruşturma açıp ceza veya ödül verme, denetim yapma... yetkileri —çoğunlukla— verilmeyen, uhdesindeki rutin görevleri de kısmen ya da tamamen alınabilen; yani mevzuatla kendisine belli görev yetki ve sorumluluklar verilmemiş olan Vali Yardımcısının yetki ve sorumluluk yönünden sosyal statüsünün oldukça sallantılı olduğunu sanırım kabul etmek gerekir.

2 — Konut, Demirbaş Eşya, Bazı Sosyal Harcamalar, Binek Aracı Gibi İmkanlar Yönünden Vali Yardımcısının Sosyal Statüsü

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, bu kanuna tabi memurları 10 sınıfa ayırmış olup, 9 uncu sınıf olarak da “Vali ve Kaymakamlar ile bu sıfatı kazanmış olup İçişleri Bakanlığı merkez ve iller kuruluşlarında çalışanlar ile maiyet me-

murlarını” (Kaymakam Adaylarını) Mülki İdare Amirliği sınıfı içinde saymış, Vali ve Kaymakamı vurgulayıp diğerlerini ve bu arada Vali Yardımcılarını açıkça belirtmiyerek “...İller Kuruluşlarında çalışanlar” tabirini kullanmakla yetinmiştir. Halbuki diğer sınıflardan, örneğin Emniyet Hizmetleri sınıfından bahsederken; Bu sınıf özel kanunlarına göre polis, komiser muavini, komiser, başkomiser, emniyet müfettişi, polis müfettişi, emniyet amiri ve emniyet müdürünü.....kapsar” diyerek mensuplarını tek tek ve ayrıntılı olarak saymıştır.

Mülki İdare Amirleri Atama Değerlendirme ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinde ise (Md - 3/1) “Eşdeğer Görev” den bahsedilirken “Atama ve yerdeğiştirmelerde birbirine denk tutulan Vali Yardımcılığı, Kaymakamlık, Hukuk İşleri Müdürlüğü ve merkez teşkilatındaki görevlileri.... ifade eder” diyerek daha bir açıklık getirmiş ve Ek - IV de yer alan “Eşdeğer Görev” çizelgesinde de hangi kıdemdeki meslek mensuplarının hangi görevlerle eşdeğer olduğu belirtilmiştir.

Buna rağmen;

Kamu Konutları Yönetmeliğinde Kaymakamlar yer aldığı halde Vali Yardımcıları (ve Hukuk İşleri Müdürleriyle merkezde genel müdür yardımcıları ve daire başkanları...) sayılmamıştır.

Kaymakamın, lojman ve lojman giderleri (aydınlatma, elektrik, su, gaz, temizlik, telefon, kapıcı, aşçı, bahçıvan...) ile tüm demirbaş-ve mefruşat giderleri karşılandığı halde vali Yardımcısına özel idareye ait bir lojman verilebilmekte, bunun haricinde herhangi bir demirbaş malzemesi; telefon dahil hiçbir lojman gideri karşılanmamaktadır.

M.İ.A. Atama Değerlendirme ve Yerdeğiştirme Yönetmeliğinin 19 uncu maddesine göre lojmanın her ihtiyacı Devletçe karşılanan Kaymakam —en az iki yıl Vali Yardımcısı olarak görev yapacaktır. Hiç bir eşyası bulunmayan Vali Yardımcısı lojmanına giren bu meslektaşın nasıl yerleşeceği ilk akla gelen soru olmaktadır. Kendi imkanlarını zorlayarak— asgari standartta da olsa günümüzün gerektirdiği eşya ve mefruşatı satın almak mecburiyetinde kalan bu meslektaşın tekrar kaymakam olarak atandığında bu önceden edindiği malzemeyi ne yapacağı ve nereye koyacağı hususu da ikinci bir soru olarak ortaya çıkmaktadır.

Vali Yardımcısının makamındaki telefon bile bazen sorun olmakta santrale bağlı olan telefonu bile kesilebilmektedir.

237 sayılı Taşut Kanununun 4. maddesinin 2 Sayılı Cetvelinde, Kaymakamlar “Makam hizmetlerine binek aracı (Taşıt) tahsis edilen zatlar” arasında gösterilmiştir. Bilindiği gibi bu araçlar, bayraklı, kırmızı plakalı, telsizli (bazıları telefonlu ve korumalı) otomobillerdir. Vali Yardımcısının bineceği bir vasıta yoktur. Eğer sayın vali lütfedipte —varsa— özel idareden ya da diğer kamu kurum ve kuruluşlarından —geçici görevli, emaneten ve çoğunlukla da, eski ve bakımsız

olanlarından— sağladığı aracı, 3-4 Vali Yardımcısına hizmet vermek üzere tahsis edebildiyse o araçtan faydalanılmakta; eğer bu da mümkün olamamışsa ya da araç bir Vali Yardımcısının o andaki ihtiyacı için göreve çıkmışsa diğerleri —bir meslektaşımızın ifade ettiği gibi— “şemsiyeyle” göreve gelip gitmek zorunda kalmaktadır. Daha çok son model araçlarıyla hizmet veren kamu kurum ve kuruluş müdürlerine emirler verip, onları iş ve işlemlerinde denetlemek durumunda olması gereken Vali Yardımcısı, örneğin yağmurlu bir günde şemsiyesi ile kaldırımda yürürken herhangi bir konuda pek iyi anlamadıkları bir daire müdürünün aracından sıçrayan çamurlu sulara bulanabilecek —eğer yine de müdür biraz insaflıysa— aracıyla yanaşıp özür dileyecek ve “gitmek istediği yere kadar götürebileceği” teklifini yapabilecektir.

Örnekleri çoğaltmak mümkünse de bunların Vali Yardımcısının yönetim, kendine güven, mesleki onur ve statü yönünden önemli ölçülere varabilecek kayıplarına bir çözüm getirmeyeceği açıktır.

Vali Yardımcılığı müessesesinin bu kayıplarını “Türk Kamu Yönetimi ve Mülki İdare Amirliği Mesleğinin kayıpları” olarak niteleyebilmek de soruna daha gerçekçi bir yaklaşım göstermek olsa gerekir. Çünkü; devamlı ikilemlerle karşı karşıya, horlanmış, ezilmek istenmiş, sorunlarıyla yeterince ilgilenilmemiş bir kamu görevlisinden ne kendisine, ne mesleğine ve ne de yurduna ve milletine yeterli hizmet verebilmesini beklememek gerekir kanısındayız.

3 — Vali Yardımcısının Bizzat Kendi Liyakati ve Beşeri İlişkileri Açısından Sosyal Statüsü

Benzer eğitimi görseler de kişiler doğuştan gelen özellik farklılıkları, aile okul ve yakın çevre etmenlerinin değişik etkileri, mesleğe olan ilgi sevgi ve çalışmalara gösterdikleri yaklaşımlar, aile durumları ve çalışma çevresiyle sosyal çevrelerine olan uyum dereceleri... gibi nedenlerle birbirlerinden farklı liyakat ve farklı sosyal ilişkiler sağladıklarından, gerek meslek mensupları ve kamu kurum ve kuruluş mensupları ile gerekse kamuoyunu oluşturan çeşitli odaklar tarafından değerlendirilirken değişik sosyal statü kazanmaları mümkün olabilmektedir.

Aslında —ilerde de değineceğimiz gibi— Vali Yardımcılığı müessesesi yasal görev, yetki ve sorumluluk açısından yeniden gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler de yapıldıktan sonra; yaş ve sağlık nedenleri ile çalışma şevk ve gücünü kaybetmiş, kendisinin yükselmesi gerektiğine inanmış olup hakkının yendiği kanaatine vararak küskünlüğe kapılıp, verimsizleşmiş, özel yaşamında mesleğe pek yakıştımayacak tavır ve hareketler sergileyen... meslek mensubunun, Vali Yardımcısı olarak kendi kişisel ve sosyal statüsünü düşüreceği gibi meslek haysiyeti ile Devlet yönetimini de zedeleyeceğinden, Mülki İdare Amirliği Sınıfı dışına çıkarılması yollarının aranıp bulunmasında sayısız yararlar olduğu da bir gerçektir.

Testiyi kıranla suyu doldurana aynı kefeye koymak eşitliği değil, eşitsizliği kabullenmek demektir. Bununsa ne mesleğimize ne de ülkemize bir faydasının olmayacağı açıktır.

V - ÖNERİLER

Vali Yardımcıları, günümüz Türkiye'sinin Kamu Yönetimi içerisinde mevzuatla görev yetki ve sorumlulukları açıkça belirlenmemiş —bir kaç büyük İlimiz dışında— Valilerimizin kendilerine vermeyi uygun gördükleri çoğu rutin iş ve işlemleri yapmaya çalışan, görev ve yetki sınırları kesin çizgilerle ayrılmadığı için de sık sık sıkıntılarla ve ikilemlerle karşılaşarak güvensizliğe kapılan; Lojman, demirbaş ve binek aracı... teminindeki zorlukların getirdiği ezikliklere de maruz kalan, bir kısmı yaş ve sağlık nedeni ya da küskünlük içerisinde bulunan meslek mensuplarımızdır.

Öncelikle Vali Yardımcısını bu durumdan kurtarıp, mevzuat düzenlemeleriyle görev, yetki ve sorumluluklarının sınırları açıkça belirtilmiş, iyi eğitilmiş, seçilmiş, liyakatli; uhdesinde verilen Kamu Kurum ve Kuruluşların iş ve işlemlerini denetleme, verimliliğini ve etkinliğini artırmak için tedbirler alma, personel hakkında atama, sicil verme, soruşturma açma, ceza, ödül ve izin verme gibi konularda yetkili, konularına hakim, beşeri münasebetlerde yetenekli, fikir ve projeler üreten yapıcı, yaratıcı, aktif ve yol gösterici gerçek bir Mülki İdare Amirliği sınıfı mensubu haline getirmek gerekmektedir.

Bunun için de öncelikle yasal bazı değişiklikler yapmak yerinde olacaktır.

A — 5442 Sayılı İl İdare Kanununda Yapılması Gereken Değişiklikler

5442 sayılı Yasaya Valinin hizmetlerini, Vali Yardımcıları vasıtası ile yürüteceğine, Vali Yardımcılarının, uhdelarına verilen Kamu Kurum ve Kuruluşlarında hizmetlerin etkin ve verimliliğini sağlamak için gerekli önlemleri alacaklarına, bu kuruluşları denetleyeceklerine, personele sicil ve izin verme, haklarında soruşturma açma, ceza verme ve ödüllendirme, İl içindeki görev değişiklikleri için Valiye teklifte bulunma... gibi hükümler konması yerinde olacaktır.

B — 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda Yapılması Gereken Değişiklikler

Bu yasanın 36. maddesi kamu görevlilerini 10 sınıfa ayırıp 9'uncu sırada Mülki İdare Amirliği Sınıfını sayarken Vali ve Kaymakamları belirttikten sonra Vali Yardımcılarından sadece "...İller Kuruluşunda çalışanlar..." ibaresini kullanmakla yetinmiş, başka sınıflardan örneğin : Emniyet Mensupları sınıfından bahsederken Polis Memurundan Emniyet Müdürüne kadar bütün rütbeleri tek tek saymıştır. Bu durum meslek mensuplarıyla kamu yönetimi açısından önemli bir ipucu olsa gerektir.

Ayrıca, yine yasanın Disiplin Amiri ve Disiplin Cezalarından bahseden 124 üncü maddesi ile Disiplin Cezası Vermeye Yetkili Amirler ve Kurulları belirleyen 126 ncı maddesine ve Görevden Uzaklaştırma başlığını taşıyan 138'inci maddesiyle; Takdirname başlıklı 122 nci maddelerine “Vali Yardımcıları” deyiminin eklenmesi lazımdır kanısındayız.

C — 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Yapılması Gereken Değişiklikler

Yasanın, 34 üncü maddesi, Müsteşar ve her kademedeki Bakanlık ve Kuruluş yöneticilerinin sınırlarını açıkça belirtmek suretiyle yetkilerinin bir kısmını aslarına devredebileceğini belirtmektedir. Kanımızca bu maddede de üzerinde tartışılabilir ifadeler vardır. Vali ya da Genel müdür, ya da Vali yardımcısı ve Kaymakam... bizce “Her Kademedeki Bakanlık ve Kuruluş Yöneticisi” değildir. Onların ayrı ayrı ünvanları ve yetkileri olması gerekir.

3152 sayılı Yasayı yeni baştan ele alıp Bakanlığımızın ve mensuplarımızın önemiyle bağdaşır bir hale getirmek, bu arada Vali Yardımcılarının görev, yetki ve sorumluluklarını da açıkça belirlemek gerekir kanısındayız.

D — 3360 Sayılı İl Özel İdaresi Kanununda Yapılması Gereken Değişiklikler

Bu Yasanın 100 üncü maddesinde Vali Yardımcılarının yapacağı görevlere de yer verilmeli, 140 inci maddesindeki “Seçilmiş Üyelere ödenen ödeneğin yarısı kadar” hükmü yerine “Seçilmiş Üyelere Ödenen Ödenek Kadar” hükmü konmasının Vali Yardımcılığı müessesesi’nin “yarım itibarlı” değil “tam itibarlı” sayılması açısından önem arzedeceği açıktır,

E — 237 Sayılı Taşıt Kanununda Yapılması Gereken Değişiklikler

Taşıt Kanununun 4 üncü maddesiyle ilgili olarak hiç değilse 2 nolu cetvelde Vali Yardımcılarının hizmetlerine araç tahsis edileceği belirtilmelidir. (Bu araçların, kırmızı plaka, el ve araç telsizi ve telefonla... donatılması da sağlanmalıdır.)

F — Mülki İdare Amirleri Atama Değerlendirme ve Yerdeğiştirme Yönetmeliğinde Yapılması Gereken Değişiklikler

Bu Yönetmelik yeni baştan ele alınarak Vali Yardımcısı olmanın koşulları değiştirilmelidir. Bilindiği gibi, bugün için İllerimizde gerçekten liyakatli, yapıcı, yaratıcı, aktif Vali Yardımcıları bulunduğu gibi, sağlık, yaşlılık, mesleğe küskünlük... nedenleriyle aktivitesini yitirmiş, fazlaca yapıcı ve üretici olmayan Vali Yardımcıları da vardır. Bunları birbirlerinden ayırmak gerekir.

Mülki İdare Amirliği sınıfı içerisinde testiyi kıranla suyu doldurarı aynı kefedede değil ayrı ayrı değerlendirilerek Valilik ve Kaymakamlık hizmetlerinin daha etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak mümkün olabilecektir.

Bunun için de belli bir süre (Örneğin : 15 yıl hizmeti olan Kaymakamlar ve Mülkiye Müfettişleri, Amme İdaresi Enstitüsünde lisans üstü eğitime ve ayrıca hazırlanacak özel bir program çerçevesinde hizmetiçi eğitime ve sonunda da bir sınava tabii tutulduktan sonra (Adli Teşkilatta 1 inci sınıfa ayrılmada olduğu gibi) sicilleri de dikkate alınarak başarılı görülenler merkez teşkilatında ve Başmüfettiş olarak, Vali Yardımcısı olarak İllerde, Kaymakam olarak 1 inci ve 2 nci sınıf İlçelerde görevlendirilmeli, başarılı olmyanlarsa 1 inci sınıf hizmet süresini tamamlıyana kadar daha alt sınıf hizmetlerde göreve devam ettirilmeli, Hukuk İşleri Müdürlüğüne veya Mülki İdare Amirliği sınıfı dışında Genel İdare Hizmetleri sınıfına kaydırma yoluna gidilmelidir.

Ayrıca yurt dışına da gönderilerek bilgi, görgü ve yabancı dil becerisi de geliştirilen Vali Yardımcıları ve 1 inci ve 2 nci sınıf İlçe Kaymakamları eliyle, hizmetler beklenen seviyeye ulaşabilecektir.

Valiler de bu seviyeye erişmiş Kaymakam, Vali Yardımcısı ve Başmüfettişler arasından seçilmelidir.

Belli hizmet yılını (Örneğin : 30 yılını) tamamlayan bu vasıftaki Mülki İdare Amirleri kadrosuzluk nedeniyle ve eylemli Valinin özlük hakları verilmek suretiyle (Silahlı Kuvvetlerde olduğu gibi) emekliye sevkedilmeli ya da Merkez Valisi olarak atanmaları yoluna gidilerek verim düşüklüğünün ya da tıkanıklıkların meydana gelmesinin önüne de geçilmelidir.

Eğer bu tür tedbirler alınmayacaksa Vali Yardımcılığı müessesesi lağvedilerek, Kaymakamların fazlaları, yeteneklerine göre Hukuk İşleri Müdürlüğüne ya da Genel İdare Hizmetleri sınıfına kaydırılarak atanmaları imkanı araştırılmalıdır.

SONUÇ

Her halükarda bugünkü Vali Yardımcılığı müessesesinin yeniden düzenlenerek yasal sistem çerçevesinde ele alınarak Vali Yardımcısını fikir üreten, yapıcı, yaratıcı, yol gösterici, koordinasyon sağlayıcı, aktif ve daha üst görevlere hazırlayıcı görev, yetki ve sorumluluk sınırları net olarak belirlenmiş, hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesinde yetkilere kavuşturmanın kaçınılmazlığına inanmaktayım.

Ancak o zaman, Vali Yardımcısı bugünkü görev ve yetkileri, sosyal ve mesleki statüsü belirgin olmayan ikilemci ve müferellit tavırlar sergilemeye elverişli halinden kurtularak, zaman zaman ve yer yer destek deyil köstek olma durumundan kurtulmuş, yurdumuzda amaçlanan “Muasır Medeniyet Seviyesine ulaşmak” hedefinde gerçekten mesaisine ihtiyaç duyulan bir potansiyel olmanın yanı sıra, Mülki İdare Amirliği sınıfı içerisinde layık olduğu yasal ve sosyal

statüye kavuşmanın ve sorunlarını, üretecekleri projeler ve bulacakları çözüm yollarıyla en kısa zamanda halletme yolunda araştırmalar yapıp, Valiye öneriler sunabilen, özellikle de valilerin seçimle işbaşına gelmeleri hususunun gündeme geldiği günümüz Türkiyesinde kamu adına Valiyle birlikte İlin yönetiminde gerçekten demokratik ilişkiler içerisinde ve demokratik yönetim ilkelerine uygun olarak valilik müessesesinin de daha etkin ve saygın bir hale gelmesinde önemli rol üstlenebilen bir konuma gelebilecektir ve getirilmelidir de.

MAHALLE MUHTARLIĞI, SORUNLARI

Ertuğrul TAYLAN
İller İdaresi
Genel Müdür Yardımcısı

I. Kuş mu, Balık mı?

Yazıma, mahalle muhtarlığının mahiyetinin pek iyi anlaşılmadığına ve bu küçük, geleneksel yardımcı kuruluşun zaman zaman mahalli idarelerle karıştırıldığına dair üç örnek vererek gireceğim : 1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un "Amaç ve kapsam" başlıklı birinci maddesinde "Bu Kanun mahalli İdareler organlarının seçimlerine ilişkin esas ve usulleri düzenler" ifadesini takiben bu amaçla kanunun;

- İl genel meclisi üyelerinin
- Belediye başkanı ve belediye meclisi üyelerinin
- Köy ve mahalle muhtarları ile ihtiyar meclisi ve ihtiyar heyeti üyelerinin

Seçim sistemi, dönem ve zamanlarına ait esaslarla seçim çevreleri, adaylık ve seçilme ilkelerine ait hükümler yer almıştır. Kanun'un birinci maddesinde, adındaki açıklığa rağmen, mahalle muhtarlığının "mahalli idareler" kapsamındaymış gibi düzenlenmiş olmasını farketmişsinizdir. Bu, gözden kaçan bir baskı veya kabul edilebilecek bir tedvin hatası mıdır? İkinci örnek, hakkında soruşturma açılmış olan bir mahalle muhtarının Bakan onayı ile görevden uzaklaştırılması için bir vilayetten gelmiş olan yazıdır. Anayasamızın "Mahalli idareler" başlıklı 127. maddesinde sayılan üç mahalli idare biriminin organlarının veya bu organların üyelerinin soruşturma sebebiyle İçişleri Bakanı Onayı ile, geçici süre için, görevden uzaklaştırılabileceği hükmüne rağmen, mahalle muhtarının da, soruşturma sebebiyle görevden uzaklaştırılması için Bakanlığa teklifte bulunulmuştur. Kavram belirsizliğinden doğan bir yanlış... Eski Maliye ve Gümrük Bakanı Sayın Adnan KAHVECİ, 15.3.1991 tarihinde Türk İdareciler Derneğindeki sohbet toplantısında küçük belediyelere yapılan yardımların artırılması ile ilgili soruyu cevaplandırırken köylere ve İstanbul'da nüfusları 50.000'i aşan mahalle muhtarlıklarına hiç yardım yapılmadığına işaret etmiştir. Devlet yardımı sağlanması açısından mahalle muhtarlığı, halen devlet bütçesinden pay alamayan tek mahalli idare olan köy ile aynı kefeye konmuştur. Bu

ve benzeri yanlışlar mahalle muhtarlığının mahiyetinin ve idari sistemimizdeki yerinin belirsizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu örnekler, aynı zamanda, bu geleneksel idari kuruluşumuzun önemsenmediğini ve kaderine terk edilmiş olduğunu da göstermektedir. “Mahalle muhtarlığı mı? O da neyin nesiymiş?” Genel görüş bu.

Mahalle muhtarlığının tanımını yapmak ve mahiyetini açıklamak gerçekten zordur. Güzel bir tanımla mahiyetinin doyurucu bir açıklamasını bu konudaki yazı ve kitaplarda bulamadık. Belki ne olmadığını belirtmek daha kolaydır. Mahalle muhtarlığı, köy ve belediye gibi, bir mahalli idare kuruluşu değildir. Tüzel kişiliği yoktur. Şehir ve kasabalarda bulunan mahallelerde oturanların kaydını tutma, vatandaşlara belli belge ve ilmühaberler verme gibi görevleri olan merkezi idareye bağlı bir yardımcı kuruluştur. “Mahalle muhtarlıkları, daha ziyade umumi idare hizmetlerine yardım için vazifelendirilmiş birer mahalli idare cihazı durumundadır.”¹ 1944 tarihli ve 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetlerinin Teşkiline Dair Kanun gereğince şehir ve kasabaların mahallelerinde birer muhtar ve dörder ihtiyar heyeti kurulu üyesi bulunur. Kanuna göre iş hacmi bakımından, birkaç mahalle bir muhtarlığa bağlanabileceği gibi, bir mahallede birkaç muhtarlık kurulması da mümkündür. Mahalle, belediye meclisi, idare kurulu kararı ve valinin onayı ile kurulur. 4541 sayılı Kanun’un uygulanması ile ilgili Tüzüğün 3 üncü maddesinde mahallelerin hane sayısının 300 ile 1000 arasında olması ve her apartman dairesinin bir hane sayılması hüküm altına alınmıştır.

Yukarıda belirtildiği gibi genel idarenin bir yardımcısı kuruluşu olan mahalle muhtarı ve ihtiyar heyeti kanunlarla kendilerine verilen görevleri yapar. Seçimleri 5 yılda bir yapılır. Mahalle muhtarlarının, 1977 tarihli ve 2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasası gereğince, köy muhtarları gibi, aylık alması yanında, gördükleri bazı hizmetler için pul karşılığı tahsil ettikleri harcın % 25’i kendilerine prim olarak ödenir. 2108 sayılı Kanun gereğince bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmayan muhtarlar Bağ-Kur Kanunu kapsamına alınmıştır.

Burada, ülkemizdeki ve üç büyük ilimizdeki mahalle muhtarlığı sayıları ile muhtar aylıklarına göz atmak faydalı olacaktır :

Ülkemizde 1976 yılında 8567 olan mahalle muhtarlığı sayısı, Mahalli İdareler Genel müdürlüğünden alınan bilgilere göre, 20.9.1985 tarihinde 10 111 ve 15.10.1991 tarihinde 11 976’dır. Üç büyük ilimizdeki mahalle muhtarlığı sayısı yukarıda verilen tarihler itibarıyla, İstanbul’da 461, 551 ve 625, Ankara’da 410, 532 ve 515, İzmir’de 358, 461 ve 520’dir. Ankara ilinin mahalle muhtarı sayı-

1 Mahalle Muhtarlığı Teşkilatı, Mehmet Aldan, Türk İdare Dergisi, Mayıs - Haziran 1956, Sayfa- 5-19

sındaki azalma, Kırıkkale İlinin kurulması ile birkaç bucak ve kasabada ilçe kurularak bunların Aksaray'a bağlanmasından kaynaklanmıştır. Ama, üç şehrimizde de, muhtarlık sayılarının şehirlerin nüfus artışlarına ayak uyduramadığını söyleyebiliriz.

Başlangıçta (köy ve mahalle muhtarlarına aylık bağlanmasına, bunların Bağ- Kur kapsamına alınmasına dair 2108 sayılı Kanun, 1977 tarihli) sembolik olan muhtar aylıkları Ocak 1991 de 176.000, Temmuz 1991 de 235.000 TL. olmuş ve Eylül 1991 den itibaren de 470.000 TL. ye yükselmiştir. Muhtar aylığı Ocak 1992 de 523.000 TL. olmuştur.

Mahalle Muhtarlığı hakkındaki bilgilerimizi tazelemek için bu kuruluşun tarihçesine, kısaca gözatmak faydalı olacaktır : Mahalle muhtarlığı, Osmanlı Devletinde eskidenberi olmakla birlikte, ilk kez 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile hukuki düzenleme için yer almıştır. “Osmanlı yönetiminde mahalle okulu, medresesi, mescidi, alanı, pazar ve hatta hamamı ile tam bir yönetim birimi olarak görülür.”² Mahallelerin başında bulunan imamlar, toplumsal dayanışmayı sağlamak ve halkın ihtiyaçlarının karşılanması gibi dünyevi hizmetler de görürdü. Halktan ücret alan imamların görevlerinin bir kısmı zamanla, mahalle muhtarlıklarına devredilmiştir.³

19 uncu yüzyılda devlet-halk ilişkilerinin iyileştirilmesi amacıyla merkezi idarenin bir parçası olarak bazı yardımcı ve mahalli örgütler kurulmuştur. Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri bu kuruluşlardandır. 4551 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun ile bu kuruluş, yukarıdaki çerçeveye paralel görevler verilmiştir.⁴

Bu kısa açıklamadan da anlaşılacağı gibi mahalle muhtarlığı, adının çağrıştırdığının ve uygulamada zaman zaman karıştırılmasının aksine, bir mahalli idare birimi değildir. Tüzelkişiliği, bütçesi yoktur. Şehir ve kasabalarda bulunan, genel idare ile ilgili belirli hizmetleri yerine getiren, küçük bir yardımcı ve geleneksel kuruluştur.

Mahalle muhtarlığına çeşitli kanun, tüzük, yönetmelik, kararname ve genelgelerle verilen görevlerin sayısı 1967-71 yıllarında İçişleri Bakanlığınca yapılan bir araştırmada 143 olarak tespit edilmiştir. Bu görevleri, bir fikir vermek üzere, 9 ana grup altında şöyle özetleyebiliriz :

1 — Avcı ve sivil savunma teşkileri için yükümlülery, her öğretim yılı başında ilköğretim çağına girenlerin ve yoklama zamanında mahallede oturan başka şubelere kayıtlı olan gençlerin tesbiti ve Askerlik Şubesine bildirilmesi gibi kanuni yükümlölük uygulaması gerekenlerin tesbiti ve bildirilmesi.

2 İl Genel Yönetimi, İçişleri Bakanlığı, İç Düzen Yayınları, Cilt 2, 1972, Ankara, Sayfa 539.

3 Yukarıda anılan İl Genel Yönetimi Eseri, Sayfa 538-539 ve devamı.

4 İl Genel Yönetimi, İçişleri Bakanlığı İç Düzen Yayınları, Cilt 2, 1972, Ankara, Sayfa 544.

2 — Seçim zamanlarında sandık seçim kurullarına, sağlık ocağı ve merkezi kurullarına ve emlak vergisi ile ilgili arsaların asgari bedel tespit komisyonu gibi kurullara katılmak.

3 — Sandık seçim listelerinin ve askerlik çağına girmiş olanların kimlik çizelgelerinin askıya çıkarılması gibi ilanların yapılması.

4 — Askerlik, seferberlikle ilgili ve diğer tebligatların yapılmasını sağlamak ve yardımcı olmak.

5 — Cadde, sokak ve meydan levhalarını zaman zaman kontrol ederek eksik ve bozulmuş olanları belediyeye bildirerek yapıp asılmalarını izlemek, seçmen kâğıtlarının dağıtılmasını sağlamak gibi ilgili kuruluşlara yardımcı olmak.

6 — Salgın ve bulaşıcı hastalıkları, şüpheli kimseleri ilgili kuruluşlara bildirmek.

7 — Mahallede oturan vatandaşlar için istenilen ikametgah ve yoksulluk ilmhaberleri gibi belgeleri düzenlemek.

8 — Nüfus kâğıdını kaybedenlere yenisini almaları, yer değiştirmek isteyenlere gereken belgeleri vermek.

9 — Bakanlar Kurulu kararı ile halkın ihtiyaçlarını karşılamak ve kamu hizmetlerinin yapılmasını kolaylaştırmak için verilecek görevleri yapmak. Nitekim, mahalle muhtarları, 1975 yılında 9/9736 sayılı Kararname ile ruhsatsız televizyonların tesbiti için gerekli bildirimlerin yapılması için görevlendirilmişlerdir.

Görüldüğü üzere, mahalle muhtarlığı, merkezi idarenin görevlerinin yapılmasında yardımcılık fonksiyonu verilmiş bir kuruluştur. Bu görevlerin çoğunu muhtarın yaptığı da eklenmelidir.

Mahalle muhtar ve ihtiyar kurulları, 1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu ile kaldırılmış olduğu halde, varlıklarını 1933 tarihine kadar fiilen sürdürmüşlerdir. Bu tarihte çıkarılan 2295 sayılı Kanunla kaldırılan bu kuruluş, 11 yıl sonra çıkarılan 1944 tarihli ve 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun ile yeniden kurulmuştur. 1960'lı yıllardan itibaren de varlık nedeni ve kaldırılıp kaldırılmaması tartışılır hale gelmiştir.

Mahiyeti pek bilinmeyen, idari sistem içindeki yeri belirsiz ve varlığı yüzyıla yakındır tartışılan bir kuruluş. “Kaldıralım da kurtulalım” diyoruz. Ama olmuyor. Onunla da, onsuz da... Bakınız, Mart ayı ortasında hepimizi üzen Erzincan depreminin üçüncü gününde halka çadır, battaniye ve yiyecek dağıtımında köylerde muhtarlara, şehirlerde ve kasabalarda da mahalle muhtarlarına görev verilmiştir. TV haberlerinde, yardım malzemesi dağıtımının, zabıta nezaret ve yardımı altında, valilikçe görevlendirilen muhtarlarca yapılacağı bildirilmiştir.

Özellikle asker sayısının çok olduğu 91.000 nüfuslu ii merkezinde 21 mahalle muhtarı olduğundan bu işin olabildiğince kolay ve adil şekilde yapılacağı söylenebilir. Hele, mahalle muhtarlıklarında düzgün tutulan, haneler itibarıyla, kimlik bildirim kayıtları varsa... Muhtarlar, ister köyde olsun, isterse şehir ve kasabada, potansiyel bir güç, gerektiği an devreye sokulabilecek yardımcıdırlar. Devamlı masada oturan bürokrasi çarkının dışındadırlar ama, bu çarkın işlemesine yardımcı olmaya hazırdırlar. Yeter ki sahip çıkılsın... Şamaroğlanı muamelesi yapılmasın, sorunlarına eğilinip günün icaplarına göre çekidüzen verilsin. Bu, o kadar zor değildir. Önce tanıyalım bu kuruluşu. “Okulsuz milli eğitim” kolaycılığını bırakalım. Biraz yardımcı olalım...

II. Olmak ya da Olmamak

Mahalle muhtarlığına dair tespit edilip değerlendirilen bir araştırma ile üç inceleme vardır. Bunların özeti ve değerlendirmelerimiz, mahalle muhtarlığı sorunu ve bunun çözümü hususunda fikir vermek üzere, aşağıdadır :

A. İçişleri Bakanlığının İç Düzen Projesinden Olan Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Araştırması

Mahalle muhtarlığı üzerine tespit edilebilen tek kapsamlı araştırma, 1967-71 yıllarında içişleri Bakanlığının İç Düzen Araştırma Projesi çerçevesinde Merkez Valisi sayın Durmuş Yalçın ile Maiyet Memuru Sami Urfalı tarafından yapılmıştır. Yukarıda anılan İl Genel Yönetimi adlı iki ciltlik Genel Rapor içinde yer almış olan Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri adını taşıyan araştırma raporunda kuruluşun kuruluş tarihi, kuruluş amacı ve niteliği, görevleri, örgüt, personel, haberleşme, bina ve kaynak durumu özetlenip irdelenmiştir. Buna göre Osmanlı Devletinin idare sistemi içinde yer almış olan bu geleneksel kuruluş, geçen yüzyılın ortalarındaki idareyi yeniden düzenleme çalışmaları çerçevesinde merkezi idareye yardımcı bir kuruluş statüsüne kavuşturulmuştur. Bu merkezi idareye yardımcılık fonksiyonu 4541 sayılı ve 1944 tarihli Şehir ve Kasabalarda Muhtar ve İhtiyar Heyetlerinin Teşkiline Dair Kanunda anılan kuruluşa verilen görevler için de esas olmuştur.

Mahalle muhtarlığının bir mahalli idare birimi olmadığını vurgulamakta yarar vardır. Kamu hizmetlerinde verim ve güveni sağlamak için mahalle kademesinde genel idarenin taşra örgütüne yardımcı olan geleneksel bir kuruluşdur. Muhtar ve ihtiyar heyeti mahalle halkınca seçilir. Personeli, binası yoktur. İşleri, esas olarak muhtar görür.

Muhtarlığın yedi grup altında incelenen 143 görevi tespit edilmiştir. Bu görevlerin % 45,7 si ilmi haber verme ve belge onaylama, % 19 u resmi dairelere bilgi verme, % 15,3 ü memurlara işlerinde yardımcı olma ve % 13,4 ü de muhtarın kendine ilişkindir.

Araştırma raporunda mahalle muhtarlığının sorunları;

- 1 — Görevlerin % 53 ü yapılmamaktadır.
- 2 — İşleri, salt muhtar yapmaktadır.
- 3 — Mülki amirlerle ve kendi aralarında bir eşgüdüm düzeni yoktur.
- 4 — Binası, personeli yoktur. Geliri yetersizdir, şeklinde özetlenmiştir.

Raporun sonuç ve öneriler kısmında 1945-70 devresindeki sosyo ekonomik ve teknik gelişmeler neticesinde örgütün işlevini yitirdiği, görevlerinin yararı kalmadığı ve derneklerin % 60'ının bu görevlerin kaldırılmasını istediği belirtilerek mahalle muhtarlığının kaldırılması istenilmiştir.

Mahalle muhtarlığına verilen görevlerin bir kısmı (pratikte yararlı olmadığı anlaşılanlar olmalı) kaldırılmalı, bir kısmı da Zabıta, PTT ve Nüfus İdaresi gibi dairelere devredilmelidir.

Araştırma raporunun sonuç kısmında, mahalle muhtarlığının 7 grup altında incelenmiş olan görevlerinden,

(1) Dairelere bilgi ve belge verme görevi ile

(2) Memurlara yardımcı olma görevinin irdelenmediği görülmüştür. Bu sebeple muhtarlık görevlerinin % 34,3 ünü teşkil eden bu görevlerin pratikte yararı kalmadığı sonucuna mı varıldığı veya değerlendirmede her nasılsa gözden mi kaçtığı anlaşılamamıştır. Zaten 1970 lerde ve 1980 lerde çıkarılan veya değiştirilen bazı kanunlarda mahalle muhtarlığına yeni görevler verilmiş veya mevcutların korunmuş olması da raporda dile getirilen görüşlerin isabetsizliğini ortaya koymuştur. Kimlik Bildirme, Nüfus, Seçim, Yaşlı ve Muhtaçlara Yardım Yapılmasına dair kanun ve yönetmeliklerde mahalle muhtarlarına görevler verilmesi veya mevcutlarının genişletilmesi bunu göstermektedir. Sıkıyönetim Komutanlarınca mahallelerde oturanların kayıtlarının tutulması görevi de, kanunda bu görev polis ve jandarmaya verilmiş olmasına rağmen, mahalle muhtarlarından istenilegelmiştir. Öyle ki 1986 ara seçimi öncesinde alelacele yapılan seçmen kütüklerinin güncelleştirilmesinde mahalle muhtarlarının tutmakta oldukları kayıtlardan faydalanılmıştır.

Araştırmanın önemli bir eksikliği de görevlerin yapılamayış nedenlerine eğilinmemiş olmasıdır. Gerçekten mahalle muhtarlığının bir kısım görevleri yapılmamaktadır. Ama, bu salt kuruluşun işlevini yitirmesinden veya anılan görevlerin pratik faydasının kalmamasından mı? Cevap, görevlerin bir kısmı için "hayır" dır. Birkaç örnek verelim : 222 sayılı ve 1961 tarihli İlköğretim ve Eğitim Kanununda mahalle muhtarlarının her öğretim yılı öncesinde mahallesindeki öğrenim çağına gelmiş çocukların üç nüsha listesini çıkaracağı bunun birini okul idar-

resine, diğerini ilköğretim müdürüne verip sonuncu nüshayı saklıyacıkları yazılıdır. Bu görevin verilmiş şekli yanlış değil mi? Anılan listeyi okul müdürü veya yardımcısı yapar. Muhtara da bu konuda yardımcı olmak düşer. Yapılan ve doğrusu da budur. 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun gereğince çıkarılmış olan 1969 tarihli Sosyalleştirilmiş Sağlık Hizmetlerinin Sağlık Kurulları Yönetmeliğinde “...sağlık hizmetlerinin başarı ile yürütülmesi için sağlık kuruluşları ile halk arasında iyi münasebetler kurulmasını ve devam ettirilmesini, maddi ve manevi işbirliğinin temini ile halkın sağlık teşkilatından istediği hususların ilgililere duyurulmasını sağlamak amacıyla köy/bucak, ilçe ve il sağlık kurulları oluşturulması hükme bağlanmıştır. Kurullara sağlık ocaklarının iyi işletilmesi yanında yoksullara, korunmaya muhtaç çocuklara ve yaşlılara yardım sağlanması ve hattâ toplum kalkınması görevleri de verilmiştir. Mahalle muhtarına bu kurullarda da görev verilmiştir ama, bu görev yapılamamaktadır. Zira ildeki durumu bilmem ama, köy/bucak ve ilçe sağlık kurulları çalışmamaktadır. Ben 16 yıllık kaymakamlığımda ilçelerde bu kurulların adını bile duymadım. İl Sağlık Kurulunun başkanı vali veya yardımcısı olduğu halde ilçe belediye başkanının, ilkokul, ortaokul ve lise müdürleriyle, ziraatçı ve veterinerlerin, müftünün de üye olduğu ilçe sağlık kurulunun hayata geçirilemeyeşinin önemli bir nedeni başkanının kaymakam olacak yerde ocak tabii oluşudur. Vebal muhtarın mı?

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 65. maddesinde sulh mahkemelerinde gerekli olan vekâletnamelerin düzenlenmesi ve onayının mahalle muhtarı ve ihtiyar heyetine verilmesi vatandaşa kolaylık yönünden isabetli olmakla birlikte bunun yapılış usulünün yönetmelikte yer alması ve hizmetiçi eğitimle muhtarlara öğretilmesi zorunludur. Bu yapılmadan “görev yerine getirilmiyor” denebilir mi? Marifet, özür gösterip bir kuruluşu kaldırmak değil, onu geliştirip katkısını artırmaktır. 1970 lerin başında mahalle muhtarlığına ne verilmekteydi ki “görevini yapamıyor” denilebilsin? Diğer taraftan görevlerinin ancak yarısını yapabilen kuruluşlar kaldırılacaksa bu listeye, mahalle muhtarlığı yanında dahil edilecek hayli kuruluş çıkacaktır. Hele bu teraziye kuruluşların devlete ve topluma maliyetleri de konulursa...

Aksine tutum, köktencilik değil, benim oğlum bina okur, döner döner yine okur meselesidir. Bu meseli, yüzyılın başında ve ortasında okumuşuz. Tekrar ısrara ne hacet? Bu bölümü, 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanunun gerekçesinden bir cümle ile bağliyalım

“Bu sebeple kaldırılan muhtarlık teşkilatının vücuda getirdiği idare boşluğunu, bu teşkilatın yeniden kurulması suretiyle doldurmak, dokuz senelik tecrübeden sonra zorunlu görülmüş ve bu kanun tasarısı bu sebeple düzenlenmiştir.”

B. Fikri Gökçe'er ve Vahit R. Heper'in Kitabı

Sayın F. Gökçe'er ve Vahit R. Heper'in Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri adlı kitabında⁶ tarihçesi özetlenmiş olan kuruluşa verilmiş olan görevler 22 ana başlık altında ve ilgili kanun, tüzük, yönetmelik maddesi, kararname ve genelge tarihleri belirtilerek açıklanmıştır. Kaynak eser şeklindeki kitapta ilgili Danıştay ve Yüksek Seçim Kurulu kararlarına iller ve ilçeler itibarıyla muhtarlık sayılarına yer verilmiştir. Ayrıca yeni kurulan belediye ve mahallelerde muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleriyle ilgili kanuni boşluk ile bunların görevleriyle ilgili suçların kovuşturulmasında belirsizliğe, mali duruma ve mülki amirlerin bu konudaki yetkilerine değinilmiştir.

B. Fazlı Demirel'in İncelemesi

Emekli Sivil Savunma Mütchassısı Sayın Fazlı Demirel'in çok emek verilmiş ve faydalı olan Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri⁷ başlıklı incelemesinde mahalle muhtarlığının tarihçesine, kuruluş ve işleyişine değinildikten sonra görevleri üç ana başlık altında ve 10 grup halinde özet şeklinde açıklanmıştır. Bunu takiben de görevlerin yapılışına dair gene 10 grup halinde değerlendirme yapılmıştır. Buna göre, askerlik, seferberlikle ilgili çağrı bildirimlerinin ilgililere ulaştırılması, tütün ekimi, sağlık ve güvenlikle ilgili bilgilerin ilgili dairelere verilmesi gibi kimi görevlerin pratikte geçerliliği kalmamıştır. Ama görevlerin çoğunun yapıldığı anlaşılmaktadır.

F. Demirel'e göre mahalle muhtarlıkları günün şartları ve hizmet ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmelidir. Bunun için :

1 — Mahallelerin büyüklükleri, taban ve tavanı belirtilerek, hizmet icaplarına göre yeniden düzenlenmelidir.

2 — Mahalle muhtarına büro ve büro araç gereci sağlanmalıdır.

3 — Muhtarların günlük çalışmaları düzenlenmelidir.

4 — Belirli belgelerden alınan ücretler için harç pulu kullanılmalı ve böylece sağlanan gelirden muhtara daha fazla prim bırakılmalıdır.

5 — Mahallelerde oturanların kayıtları tutulmalıdır.

6 — Muhtarların mahalle bekçilerinden yararlanmasına işlerlik kazandırılmalıdır.

7 — Mahalle muhtarlığı için hizmetlerin zorunlu kıldığı belirli seçilme şartları konulmalıdır.

6 Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri, Fikri Gökçe'er ve Vahit R. Heper, 1977, Ankara.

7 Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri, Fazlı Demirel, Türk İdare Dergisi, Sayı 376, 1986, Sayfa 146-166

- 8 — Mahalle muhtarları hizmetiçi eğitime tabi tutulmalıdır.
 9 — Mahalle muhtarları, mülki amirliklerce daha sık şekilde denetlenmek ve onlara yol gösterilmelidir.
 F. Demirel'in tespit ve görüşlerine katıldığımı belirtmeliyim.

D. Ahmet Karabilgin'in Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Ön Raporu

Mahalle muhtarlığına dair yapılmış olan son inceleme, halen Sivas Valisi olan Sayın Ahmet Karabilgin'e aittir.

A. Karabilgin'in TODAİE'nin teksiri şeklinde çıkan Ocak 1989 tarihli Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri adlı ön raporunda örgütün kuruluşu, işleyişi, görev ve sorumlulukları özetlenmiş ve işlevini yitirdiğinden bahisle yerel yönetim sistemi içine alınarak yeniden düzenlenmesi önerilmiştir.

A. Karabilgin'in raporunun daha başlangıç kısmındaki mahalle muhtarlığının yönetim sistemindeki yerinin belirsizliği tesbitine ve bu kuruluşun yerel yönetim içine alınması yolundaki görüşüne katılmak mümkün değildir. Zira Karabilgin raporunun girişinde mahalle muhtarlığının Osmanlı döneminde "merkezi yönetimin taşra örgütlerine destek" sağlayan, bunun yanında halkın bazı yerel ihtiyaçlarını karşıladığını vurguladıktan sonra anılan kuruluşun yönetim sistemi içindeki yerinin tartışılabilirliğini ve bunun belediyeler şemsiyesi altına alınması gerektiği görüşünü savunmaktadır. Askerlikten eğitime, sağlık ve tarımdan, nüfus ve vergiden emniyet ve asayişe kadar genel idarenin taşra örgütüne yardımcı olmakla görevli bu yardımcı kuruluşu merkezi yönetim sistemi içinde veya ona bağlı olarak mütalâa etmenin engeli var mıdır? Bu kuruluşu, "düşen veya eskiyen sokak, meydan levhalarını" bildirme görevi verilen belediyeye bağlamak sakıncalı değil midir? Mahalle muhtarlığı kaldırılırsa halen yürütmekte görevli olduğu işleri hangi kuruluş yüklenecektir?

Anılan raporun "sonuç ve öneriler" kısmında bu sorulara cevap aranmıştır. Bu kısımda D. Yalçın ve S. Urfalı'nın yukarıda incelenen raporuna değinilerek 1969 dan 1989 a geçen süre içindeki sosyo ekonomik ve teknik gelişmeler sonunda anılan kuruluşun işlevini yitirdiği sonucuna varılmıştır. Belediyelerce kurulan, imkânları olmayan, "oluşumu ve konumu itibarıyla" yerel yönetimin bir ögesi sayılan ve seçimde iş başına gelen, kendilerine pekçok merkezi yönetim görevi verilmesine karşın pekaz yerel nitelikli görevi bulunan bu kuruluşu ve görevlerini ne yapmalı? A. Karabilgin'in bu sorulara cevabı şöyledir :

- 1 — Bir kere, merkezi yönetim görevleri sahiplerine geri verilmelidir.

2 — “Belediyelerce mahalle kuruluşu... belirgin ölçütlere bağlanmalıdır.”

3 — Seçimle gelen bu kuruluş, “demokratik yerel yönetim, katılımcı demokrasi ve halkın yönetime katılması, ... yerel hizmetlerin halkın en yakınında bulunan örgüt tarafından karşılanma ilkeleri doğrultusunda” yeniden düzenlenmelidir.

a) Kuruluş “Belediyelere verilen görev ve yetkilerin halka sunulmasında, hizmetlerin planlanmasında, halkın dilek ve ihtiyaçlarının yetkili belediye organlarına ulaştırılmasında ve izlenmesinde “roller” verilmelidir.

b) Belediye meclisi seçimlerinde, her mahalle, dar bölge sisteminde olduğu gibi, bir seçim çevresi olmalıdır.

c) Muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinin, mahalle seçmenlerine karşı “yönetmel ve siyasal sorumluluğu” olmalıdır.

d) Belediyelerde, meclis üyeleri, mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinin katılacağı bir Danışma Konseyi kurulmalıdır.

4 — Muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerine belediye bütçesinden ödenek ve huzur hakkı verilmelidir. Muhtarlar, (halen olduğu gibi) belli hizmetler karşılığında iş sahiplerinden ücret yerine, belediye gelirlerinin takip ve tahsilinden sınırlı bir pay almalıdır.

5 — Muhtarların bürosu ve mefruşatı, personeli belediyece sağlanmalıdır.

6 — Muhtarların çalışması yeni esaslara bağlanarak vatandaşın işi kolaylaştırılmalıdır.

7 — Muhtar ve ihtiyar heyeti üyeleri için hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir.

Görüldüğü gibi A. Karabilgin, mahalle muhtarlığının belediyelerin bir yardımcı organı haline getirilmesini önermektedir.

Bu görüş ve teklif mahalle muhtarlığının tarihsel gelişmesine, halen iyi kötü yerine getirilen işlevine uygun değildir. Mahalle muhtarlığının merkezi idareye yardımcılık şeklindeki görevlerinin bu yüzyılda iki kere kaldırılmış olması iyi sonuç vermemiş ve bu uygulamadan dönülmüştür.

Mahalle kuruluşunu konut sayısı ve bunun sahaya dağılışı jgibi ölçütlere göre, belirli bir seviyede tutmak ve mevcut dengesizliği gidermek gereklidir. Diğer taraftan, muhtarlık bürolarının temininde yardımcı olmak ve muhtarların hizmet içi eğitimini sağlamak da gereklidir. Ama, bunun için mahalle muhtarlığını ters-

yüz etmeye ihtiyaç yoktur. Muhtarlık, mevcut yapı içinde eksiklikleri giderilip bugünün ihtiyaçlarını karşılar hale getirilebilir. Bu çerçevede, mahalle muhtarlığına halkın istek ve şikayetlerini kolayca iletebileceği belediyelere yardımcı olma görevinin verilmesine bir engel yoktur. Yeter ki muhtar ve ihtiyar heyetleri, kısmen politik bir örgüt olan belediye içine itilmesin. Nitekim, A. Karabilgin'in üzerinde durduğumuz çalışmasının da yer aldığı Kamu Yönetimi Araştırmasının "Yerel Yönetimler Bölümünün" öneriler kısmında "...mahalle örgütüne sosyal ve kültürel alanlarda ve kimi kent hizmetleri bakımından işler verilerek canlı bir birim niteliği kazandırılmalıdır" denilmiştir.⁸ Ekliyorum ki bu araştırmada İl Yerel Yönetimi, İlçe Yerel Yönetimi, Kasabalar ve Köyler Yönetimi olmak üzere üç basamaklı bir taşra modeli önerilmektedir. Vali ve kaymakamların il ve ilçe yönetimlerinin yürütme organı olacağı bu sistemdeki "yerel yönetim", mevcut sistemdeki "yerel" "yönetim" çerçevesinden daha kapsayıcı olacaktır.

Anılan kuruluşa verilmiş olan görevlerin sahiplerine geri verilmesine gelince... 4541 sayılı Kanunun gerekçesinden iki cümle alalım :

"Özellikle büyük şehirlerde bu görevler için belediyelerce atanan ve mümessil adı ile söylenen halk işleri memurlarının ve zabitanın bu hususta üstün bir çaba göstermelerine rağmen arzu edilen derecede yapmakta zorluklara uğradığı görülmektedir. Özellikle nizamnamenin mahallede oturanlara bıraktığı görevlerin düzenli olarak yerine getirilmediği anlaşılmıştır."

III. Mahalle Muhtarlığının Sorunları

A. Uygulama ile İlgili Üç Sorun

Mahalle muhtarlığıyla ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin olarak tespit edilebilen üç sorun vardır. Bunları sırasıyla özetleyelim :

1) Uygulamada karşılaşılan bir sorun, yeni belediye kurulan bir köyde usulüne göre mahalle kurulup mahalle muhtarlığı seçimi yapılincaya kadar bu kuruluşa ait görev ve hizmetlerin yapılış şekline, daha açık bir ifade ile bu görevlerin hangi kuruluşça yapılacağına dair ilgili kanunlarda bir hüküm bulunmamaktadır. Danıştay Genel Kurulunun 6.6.1968 gün, E. 1968/155, K. 1968/163 sayılı kararı ile Yüksek Seçim Kurulunun 20.2.1969 gün ve 40 sayılı kararı da bu yoldadır.

Bu konuda İçişleri Bakanlığı, 1970'li yıllarda yeni belediye kurulan yerde belediye seçimleri ile birlikte tek merkez mahallesi muhtar ve ihtiyar heyeti seçiminin yapılması için bir kanun tasarısı hazırlamışsa da bu tasarı sonuçlanmamıştır.⁹ Belediye organlarının faaliyete geçmesini takiben mahalle kurulması halinde ara seçimleri beklemeden mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti seçimi yapılacağına dair

8 Kamu Yönetimi Araştırması, TODAİE yayınları, 1991 - Ankara, sayfa 184.

9 Açıklamalı Belediye Kanunu, Fethi AYTAÇ, 1988, Ankara, Sayfa 69-71.

25.12.1963 tarihli ve 1017 sayılı bir Yüksek Seçim Kurulu kararı olduğunu da belirtelim.¹⁰ 11

2) Büyük bir mahallenin yeni bir semtinde bir veya birden fazla mahalle kurulması halinde yeni mahalle/mahallelerle birlikte eski mahallede de muhtar ve ihtiyar heyeti seçimi yapılacağına dair Yüksek Seçim Kurulunun 2.5.1974 gün ve 1417 sayılı bir kararı vardır. 1973 Aralık ayında yapılan mahalli seçimler ertesinde... Kasabası'nın Kale Mahallesinde Yeşilova adı ile yeni bir mahalle kurulmasını takiben ilçe seçim kurulunun her iki mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinin yenilenmesine karar vermesi üzerine, kale mahallesi muhtarı, seçimlerin yalnız yeni kurulan mahallede yapılmasına dair Yüksek Seçim Kuruluna başvurmuştur.

Yüksek Seçim Kurulunun bu konudaki 2.5.1974 tarihli ve 1417 sayılı kararının özeti şudur : 1580 sayılı Kanunun 8. madde hükmü gereğince mahalle kurulunca "...yeni mahalleler hukuki varlık kazanır ... birleşme halinde birleşik olarak, ayrılma halinde ise ayrı ayrı birer hukuki varlık kazanır.

Bir mahalleyi temsil eden muhtar ve ihtiyar heyeti bu mahalle ikiye bölündükten sonra, mahallelerden ikisini de temsil edemez. Zira mahallelerin tüzelkişilikleri bulunmamaktadır. Mahallenin bölünmesi sebebi ile artık eski muhtar ve ihtiyar heyetinin temsil yetkisi kalmaz. Halkın iradesinin yeniden tecelli etmesi gerekir... Aynı görüş kurulumuzun 28.9.1967 günlü ve 171 sayılı ilke kararında da benimsenmiştir.

Bu durumda kurulumuzun ... 11.3.1974 günlü, 1052 sayılı kararlarında öngörüldüğü şekilde bu iki mahallede ayrı ayrı muhtar ve ihtiyar heyeti seçimi yapılması zorunluluğu doğmuştur.” denilmiştir.¹¹

Yüksek Seçim Kurulunun bu kararı, esas itibarıyla yanlıştır. Bir kere, bir mahallenin bir kısmında yeni bir mahalle kurulması halinde, mevcut ve mahalle halkının oylarıyla seçilmiş muhtarı, asıl (eski) mahalleyi temsil edemez diye, yeniden seçime götürmek mantıklı olmadığı gibi gereksiz bir bürokrasiye ve seçim telaşına yol açmaktadır. İkinci olarak, bir köyün bir/birkaç mahallesinde yeni bir köy kurulduğu zaman muhtar ve ihtiyar kurulu seçimi sadece yeni kurulan köyde yapılmaktadır. Bu durumu “köyün tüzelkişiliği vardır, mahallenin yoktur.” diyerek açıklamak kanun gereği olabilir ama, hakkaniyete uygun değildir. Bu böyle olmakla birlikte Adana merkezden bir mahalle muhtarının 1991 yılında Bakanlığımıza vaki başvurusundan Yüksek Seçim Kurulunun yukarıda anılan görüşünde ısrar ettiği anlaşılmaktadır. Bu konuda da 4541 sayılı Kanuna bir madde eklemek gerekmektedir.

10 Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri, Fikri GÖKÇEER, Vahit Rüştü HEPER, Ankara, 1977, Sayfa 15.

11 F. Gökçeer - V.R. Heper'in aynı eseri, Sayfa 18-20.

3) Mahalle muhtarının seçimden sonra seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde görevine son verilip yerine vekâleten görevlendirme yapılabilmesi, 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanunun 1963 tarihli ve 287 sayılı Kanunla değişik 19 uncu maddesi, 1988 tarihli ve 3488 sayılı Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun ile yürürlükten kaldırılmış olduğundan, hukuken mümkün değildir. 4541 sayılı Kanuna ek ve değişiklikler getiren ve esas itibarıyla seçimlerle ilgili olduğundan 1984 tarihli ve 2972 sayılı Kanun ile yürürlükten kalkmış bulunan 1963 tarihli ve 287 sayılı Kanunun 3488 sayılı Kanunla tekrar ve gereksiz yere yürürlükten kaldırılması ile bu alanda kanun boşluğu doğmuştur. Uygulamada sıkıntı doğmaktadır. Konuyu, uygulamacıların, yasa hazırlayıcıların ve yasa koyucuların kabul edilemeyecek ilgisizliği ve hatası sonucu kanuni bir boşluk doğması ve uygulamada hiç yoktan bir sıkıntıya yol açılması bakımından biraz açmakta fayda ve zaruret vardır : 4541 sayılı Kanunun 1963 tarih ve 287 sayılı Kanunla değişik 19 uncu maddesinin 7 fıkrası vardır ve maddenin ilk 4 fıkrası, seçimlerden sonra muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinin istifası müstafî sayılması veya seçilme yeterliliğini kaybetmesi halinde idare kurullarınca görevden alınmalarına ve yerlerine görevlendirme yapılmasına dairdir. Maddenin son üç fıkrası seçimle ilgilidir. Gerçekten, anılan Kanunun 1963 tarih ve 287 sayılı Kanunla değişik 19 uncu maddesinin ilk 4 fıkrası aynen “Muhtar ve üye olmak için lâzım gelen şartlardan herhangi birine, seçildikten sonra hâle geldiği takdirde, muhtarlık ve üyelik sıfatı kalkar.

Ancak, bu sıfatların kaybedildiğine veya üyelere birinin veya muhtarın istifasının kabulüne ve bunların 15 günden fazla özürsüz olarak göreve devamsızlığı sebebiyle müstafî sayılmasına il ve ilçe idare kurullarınca karar verilir.

Muhtarlık herhangi bir şekilde boşaldığı takdirde mahallin mülikye amirinin 1 hafta içinde yapacağı tebligat üzerine 1 inci üye, geçici olarak muhtarlık görevine bakar.

Asıl üyeliklerde hasıl olacak boşalmalara muhtarın daveti üzerine yedek üyeler sırasıyla gelirler” dir. 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi hakkında Kanunun, seçimle ilgili ve bu hükümlerine aykırı bazı kanunların kaldırılmasına dair olan 37 nci maddesi yanlış yorumlanarak, 4541 sayılı Kanunun 1963 tarihli ve 287 sayılı Kanunla değişik 19 uncu maddesinin tamamının kaldırılmış olduğu mütalâa edilmiştir. Durum T.C. Kanunları Külliyyatında ve Başbakanlığın Yürürlükteki Kanunlar Külliyyatında böyle gösterilmiştir.

Tekrarlıyorum : 1984 tarihli ve 2972 sayılı Kanunun 37 nci maddesi yanlış yorumlanarak 4541 sayılı Kanunun yedi maddesi içinde 19 uncu maddesinin seçimle ilgili olmayan ve dolayısıyla 2972 sayılı Kanuna aykırı bulunmayan yu-

karıda yer alan ve seçimle ilgili olmayan ilk dört fıkrasının da yürürlükten kalkmış olduğu kabul edilmiştir.

Bu sebeple 4541 sayılı Kanunun 1963 tarihli ve 287 sayılı Kanunla değişik 19 uncu maddesinin tamamı değil, sadece son üç fıkrası seçimlerle ilgili olup 2972 sayılı Kanuna aykırı olduğundan anılan kanunun 37 nci maddesi ile yürürlükten kaldırılmış olması gerekmektedir. Nitekim köy muhtar ve ihtiyar kurulu üyelerinin seçimlerden sonra seçilme yeterliğini kaybetmeleri halinde görevlerine son verilmelerinin il ve ilçe idare kurullarınca karara bağlanmasını hükme bağlayan 442 sayılı Köy Kanununun 1963 tarihli ve 286 sayılı Kanunla değişik 33 üncü maddesi (a) fıkrası halen yürürlükte bulunmaktadır. Bunu, yukarıda belirtilen iki Kanun Külliyyatında da anılan Kanunun 1963 tarihli ve 286 sayılı Kanunla değişik 33 üncü maddesi (a) fıkrasının yürürlükte olduğunun gösterilmesi de doğrulamaktadır.* Halbuki 2972 sayılı Kanunun 37 nci maddesinde seçimle ilgili ve bu kanuna aykırı olduğundan kaldırılan kanunlar arasında, 1963 tarihli ve 287 sayılı Kanun yanında, 442 sayılı Köy Kanununun 33 üncü maddesinin (a) fıkrasını değiştiren 1963 tarihli ve 286 sayılı Kanun da vardır. Netice olarak, seçimlerden sonra seçilme yeterliğini kaybeden köy ve mahalle muhtarlarının mahalli idare kurulları kararlarıyla görevden alınmasına ve mülki amirlerce vekâleten görevlendirme yapılmasına dair Köy Kanununda ve 4541 sayılı Kanunda 1963 tarihinde 286 ve 287 sayılı Kanunlarla yapılan değişikliklerden 1984 tarihli ve 2972 sayılı Kanunun 37 nci maddesi ile sadece 4541 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinin kaldırılmış olduğu ve 442 sayılı Kanunun ilgili hükmünün yürürlükte bırakılması gibi karakuşu bir durum ortaya çıkmıştır. Aynı konudaki bu birbirine zıt ve 4541 sayılı Kanunun uygulamasında kanuni boşluk ve sıkıntı yaratacak durum kimsenin dikkatini ve ilgisini çekmemiştir. İşin daha da kötüsü, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğünce hazırlanan 1988 tarihli ve 3488 sayılı Kanunla : 2972 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmış olduğu aynı Genel Müdürlükçe hazırlanıp yayımlanmış olan ve yukarıda da anıları Yürürlükteki Kanunlar Külliyyatında yer alan 4541 sayılı Kanunun 1963 tarihli ve 287 sayılı Kanunla değiştirilmiş üç ve eklenmiş beş maddesi içinde 19 uncu maddesinin tamamının kaldırılmış olduğuna dair açıklama ile de sabit olan 1963 tarih ve 287 sayılı Kanunun tekrar kaldırılmış olmasıdır. Kabul edilemez bir hata sonucu, 4541 sayılı Kanunun 1963 tarih ve 287 sayılı Kanunla değişik 19 uncu maddesi kaldırılarak mevzuatı geliştirme bir yana, bir kanuni boşluk doğmasına ve uygulamada sıkıntıya düşülmesine yol açılmıştır.**

* Anayasa Mahkemesinin 24.9.1987 günlü ve E. 1987/20 ve E. 1987/5, K. 1987/21 sayılı kararları ile Köy Kanununun 33. maddesi (a) fıkrasının ve 41. maddesinin Anayasaya aykırılığı iddiası reddedilmiştir. Bakınız: Köy Muhtarlığından Çıkarma, Selçuk Hondu, Türk İdare Dergisi, Aralık 1990, sf. 34-35.

** Üçüncü sorun ile ilgili inceleme, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığının Genel Müdürlüğümüze intikal eden seçimlerden sonra meydana gelen seçilme ehliyeti ile ilgili sorunların seçim kurulları görev ve yetkisi dışında kaldığını, 4541 sayılı Kanunun 19. maddesinin yürürlükte olduğunu belirten 14.1.1987 tarihli ve 30207 sayılı yazısı üzerine yapılmıştır.

Osmanlı'dan gelen bürokratik gelenekte çare tükenmez. Bir yol bulunacaktır. İncelemenin (IV.) bölümünde bu konunun seçim kurullarına yollanmasının vaciz bir örneği yer almıştır. İşte size taşradan da çiçeği burnunda bir örnek : Bir büyük ilimizin merkez ilçe idare kurulunca alınan .../.../1991 tarihli kararında "... sanık ...'ın ... mahkemesinin 1989/514 sayılı kararı ile dolandırıcılık suçundan hüküm giydiği ve kararın kesinleştiği

Kaymakamlığımızca ... 1990 gün ve 1990/20 sayılı sahtekârlık suçundan lüzumu muhakeme kararı verildiği ve davanın halen C.Savcılığında devam ettiği görülmüş olup,... sanığın dolandırıcılık suçundan hüküm giydiği anlaşıldığından 4541 sayılı Kanunun 287 sayılı Kanunla değiştirilen 8 inci maddesinin 9 uncu fıkrasına göre muhtar seçilebilme şartım kaybettiği... bu konuda hasıl olan kanaat neticesinde;

Samk ... mahallesi muhtarı ...'ın muhtarlık görevine son verilmesine ve muhtarlık görevinin azalardan birine devredilmesine.....1991 tarihinde oy birliği ile karar verildi.” denilmiştir. (4541 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin, seçimle ilgili olduğundan, 1984 tarihli ve 2972 sayılı Kanunla kaldırılmış olduğunu belirtelim.)

B — Dile Getirilen Belli Başlı Sorunlar

Mahalle Muhtarlığı hakkında Sayın Başbakana, Sayın Bakanımıza ve Bakanlığımıza sunulan dilekçelerdeki talepler ve şikayetler aşağıda özetlenmiştir.

1 —Türkiye Muhtarlar Demeği Genel Başkanı Muhittin BÜYÜKARSLAN'ın İçişleri Bakanı Sayın İsmet SEZGİN'i ziyaretlerinde sunulan talep listesinde mahalle muhtarlığı ile ilgili olanları şöyle sıralayabiliriz.

- a) Muhtarlara büro temin edilmesi,
- b) Muhtarların görevle ilgili olan telefon ücretlerinin Devletçe karşılanması,
- c) Muhtarlara D.D.Y.ca paso verilmesi,
- d) Muhtarlara resmi dairelerde saygı gösterilmesi,
- e) Mahalle muhtarlarının, belediye meclisinde temsil edilmesi,
- f) Ankara'da bir “muhtarevi” düzenlenmesi çalışmalarına yardımcı olunması,
- g) Muhtar aylıklarının düzenli ödenmesi,
- h) Silah taşıma ruhsatının görevden ayrıldıktan sonra da devam ettirilmesi,

2 — Konya Ereğli İlçesinin ... Mahallesi Muhtarı, Başbakana gönderdiği ve binlerce muhtarın dilek ve görüşlerine tercüman olduğunu kaydettiği 4.12.1991 tarihli dilekçesinde mahallenin yol, su, kanalizasyon hizmetleri veya hastalık ve yoksulluk gibi dertler için vatandaşın kendilerine başvurduğunu, ama bu dilek ve talepler için başvurdıkları dairelerde kaale alınmadıkları ve taleplerin yerine getirilmediğinden perişan ve mahcup olduklarını belirterek kendilerine bu konuda yetki ve imkân verilmesini istemiştir.

3 — Bilgi almak için ziyaret edilen Altındağ İlçesinin 16 yıllık bir mahalle muhtarı şikâyetlerini şöyle ifade etmiştir :

a) Muhtarların kullandığı belgeler Devletçe bastırılmalıydı.

b) Muhtarlara Devletçe yardımcı olunmalı, sahip çıkılmalıydı. (Yardımcı oldukları dairelerde iyi muamele görebilmeliydiler. Kabadayılık taslayan vatandaşlara karşı korunmalıydılar.)

c) Bütün ilmühaberlere 6 ay içinde çekilmiş fotoğraf yapıştırılması isteniyordu ki bu, vatandaşlarla kendilerini karşı karşıya getiriyordu.

İstanbul Kartal'dan bir mahalle muhtarı da dilekçesinde bazı dairelerde kendilerine kötü davranıldığından yakınmaktadır.

4 — Almanya'da kaldığı süre içinde ikametgah ve nakil ilmühaberlerinin düzenli tutulduğunu gördüğünü belirten Ankara'dan bir serbest muhasebeci İçişleri Bakanına hitap eden dilekçesinde bizde de mahalle muhtarlarınca bu görevin iyi yapılmasının terörün önlenmesine katkısı olacağını belirtmiştir.

5 — Keçiören İlçesinin ... mahallesi sakinleri adına İçişleri Bakanlığına verilen Şubat 1992 tarihli bir dilekçede mahalleleri muhtarının her belgeden 3000 TL. aldığından, bürosunda bir ücret tarifi bulunmadığından yakınılmaktadır.

2.11.1991 tarihli Milliyet Gazetesindeki bir haberde Adana'da bazı mahalle muhtarlarının ücreti 800 TL. olan ikametgah ilmühaberi ve nüfus cüzdanı örneği için "ne verersen ver" usulü ile, bazan zorla, 5.000 TL. alındığı, okul zamanları ücretlerin 10.000 TL.yi, 100.000 TL.yi bulduğu ifade edilmiştir.

6 — Kahramanmaraş Göksün İlçesinden bir vatandaş da dilekçesinde belediye kurulmuş olan kasabalarında belediye seçimlerinin üzerinden birbuçuk yıl geçtiği halde mahalle muhtarlığı kurulup seçim yapılmadığını ve mahalle muhtarlığını bir öğretmenin yürütmesinin sıkıntıya yol açtığını, aynı tarihte belediye kurulan komşu iki kasabada mahalle muhtarlığı görevini eski köy muhtarlarının yürüttüğünü bildirip bu duruma son verilmesini istemiştir.

7 — İstanbul İli Bayrampaşa İlçesinden ... mahallesi muhtarı ... Bakanlığa verdiği dilekçede muhtarlara yetki ve personel verilmesini, işyeri açanlardan

ikametgah ilmühaberleri istenmesinin zorunlu hale getirilmesinin faydalı olacağını belirtmiştir.

C. Temel Sorunlar

Yukarıda anılan İçişleri Bakanlığının 1971 tarihli araştırmasında ve sonraki yıllarda bu konuya eğilen incelemelerde bu kuruluşun ya günün şartlarına göre yeniden düzenlenip güçlendirilmesi veya kaldırılması teklif edilmiştir. Şurası bir gerçektir ki 1913 ve 1934 tarihlerinde iki kere kaldırıldığında boşluğu hissedilen ve 1944 tarihinde tekrar kurulan bu geleneksel, yardımcı teşkilata gereği gibi sahip çıkılıp geliştirilmesi yoluna gidilememiştir. Bu cümleden olarak mahalle muhtarlığının belli başlı sorunları 6 madde halinde özetlenebilir :

1 — Mahalle kurulmasında asgari ve azami hane sayısı veya nüfus miktarı kaydı olmadığı için, 50-60 haneden 5000-6000 haneye kadar olan mahalle muhtarlıkları bulunmaktadır. Nitekim iki büyük şehrimizin nüfusları 400.000 civarında olan büyükşehir belediyesi hudutları içindeki iki ilçesindeki mahalle muhtarlıkları sayısı birisinde 113 iken diğerinde sadece 18 dir. Başka bir ilimizin nüfusu 35.000 civarında olan bir ilçe merkezinde ise muhtarlık sayısı 19 dur. Bu durum hizmetlerin yürütülmesini geniş çapta menfi yönde etkilemektedir.

2 — Organları seçimle gelen ve mahalle halkını temsilen bazı görevler de verilmiş olan mahalle muhtarlığının temsilcilik görevi kanunda yer almamış olduğundan, mahalle bazında yürütülen veya ihdası gereken hizmetlerin genel ve yerel yönetimler nezdinde talep ve izlenmesi görevi yapılamadığı gibi mahalle halkının işbirliği ve desteği de gereği gibi sağlanamamaktadır.

3 — Mahalle muhtarlarının çoğunun bir bürosu bile olmadığından hizmet talepleri tespit edilememekte ve karşılanamamaktadır.

4 — Muhtarların ücreti yetersiz olduğu gibi büro ve büro giderlerinin kısmen karşılanabilmesi için her yıl idare kurullarınca belirlenen tarife göre, düzenlenen belirli belgeler karşılığında iş sahiplerinden alınan ücret için kanunda “harç” tabirinin kullanılması ve bunun da 1987 yılında çıkarılan Yönetmelikle harç pulu karşılığında alınıp % 75’inin Mâliyeye yatırılması öngörülmüş bulunmaktadır. Ankara’da 1990 yılında 5000 TL., 1991 yılında 1000 TL. ve 1992 yılında 2000 TL. olarak tespit edilmiş bu ücretlerin harç pulu karşılığında alınmasının Bütçe Kanunları ile ertelenmekte olması sonucunda bu ücretlerin vatandaşlardan muhtarlarca fişsiz, makbuzsuz alınması hoş olmayan bir görüntü yaratmakta, zaman zaman itiraz ve şikayetlere yol açılmaktadır.

Muhtarların büro giderlerinin karşılanması için konulan bu ücretin “harç” olarak hüküm altına alınması yanlış olduğu gibi zaten sembolik kalan bu ücretin dörtte üçünün Mâliyeye yatırılmasını anlamak mümkün değildir. Nitekim yıllardır

bu ücretlerin harç pulu ile alınması yoluna gidilmemekte, bu da fişsiz ücret alınması gibi hoş olmayan ve şikayetlere yol açan bir sonucu doğurmaktadır.

5 — 1973 tarihli ve 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu ile Emniyet ve Jandarma Teşkilâtınca yapılması öngörülen ve geçen 20 yıla yakın süre içinde personel, büro, malzeme yetersizlikleri gibi sebeplerle yerine getirilemeyen ev ve işyerlerinde oturanların ve çalışanların kimliklerinin tutulması görevi fiilen, özellikle il ve ilçe merkezlerinde, mahalle muhtarlıklarınca tutulmaktadır. Bu kayıtlardan emniyet hizmetleri yanında muhtaç, yaşlı ve sakatlara aylık bağlanmasında, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kanununun uygulanmasında ve seçmen kütüklerinin güncelleştirilmesinde faydalanılmaktadır. 1945 lerden itibaren ve sıkıyönetim devrelerinde verilen emirlerle yürütülen bu görev, kanuni dayanaktan ve müeyyideden yoksun olduğu için gereği gibi yapılamamaktadır.

6 — Seçimlerle ilgili olduğundan maddelerinin üçte biri kaldırılmış olan 1944 tarihli ve 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun ile maddelerinin yarısı seçimle ilgili olduğundan hükümsüz hale geldiği halde çıkarıldığı 1945 tarihindeki hali ile duran ilgili tüzük, bugünün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Kanunun uygulanmasında boşluklar da doğmuştur.

IV. Mahalle Muhtarlığının Bazı Güncel Sorunları ile İlgili Bakanlık Görüşleri

Bu bölümde mahalle muhtarlığı ile ilgili olarak Bakanlığımıza intikal eden bazı uygulama sorunlarıyla ilgili Bakanlık görüşlerinin özetleri verilecektir :

1) “2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi Hakkındaki Kanun’un 31 inci, 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanunun 8 inci, 10 uncu ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun 11 inci maddesi hükümleri muvacehesinde Mahalle Muhtarlığı ile Siyasi Parti İlçe Başkanlığının aynı şahıs üzerinde birleşmesinde hukuki bir engel bulunmadığı mütalâa edilmiştir.” (29.9.1987 tarihli, İl. İd. Gn. Md. 430.315.1/6080 sayılı yazı.)

2) “...2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun’un “Seçilme Yeterliği” başlığı altında düzenlenen 9 uncu maddesinin atıf yaptığı... 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11 inci maddesinin (f) fıkrasına göre, affa uğramış olsalar bile “sahtecilik” gibi yüz kızartıcı bir suçtan ... mahkum olanlar Milletvekili seçilemeyeceklerinden ... bu suç aynı zamanda Mahalli İdarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kaybetmelerine de sebep teşkil etmektedir.

... Muhtarı S.G.ün, 1234 sayılı Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkında Kanun’un 62 nci maddesinin 2 nci fıkrası gereğince “hakikate gayri muvafık”

olarak menşe şahadetnamesi vermek suçundan 6 ay hapis cezası ile mahkum olması seçilme yeterliğini kaybettirecek mahiyette bir suç teşkil etmediğinden ... Mahalle Muhtarlığı görevinden idari makamlar tarafından alınmasını da gerektirmeyeceği düşünülmektedir.”

(13.7.1988 tarihli, İl. İd. Gn. Md. 430.315.1/5367 sayılı yazı.)

3) ”... 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’un ... 37 nci maddesinin 3 üncü fıkrasında “seçmenin devamlı oturduğu adresin tesbitinde muhtarlıkların” kayıtlarından faydalanılacağı,

40 inci ve 43 üncü maddelerinde muhtarların seçim kurullarına yardımcı olacakları,

Hükme bağlanmıştır.”

.....

1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu ve bu Kanunla ilgili yönetmelik gereğince ... mahalle muhtarları bu belgelerin düzenlenmesinde polis ve jandarmaya yardımcı olmakla yetkili ve görevli kılınmışlardır.

.....

Bu sebeple muhtarların Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Kimlik Bildirme Kanunu ve Diğer Kanunlar gereğince ilgili mercilere doğru bilgiler vermelerinin sağlanmasını önemle rica ederim.”

(11.8.1988 tarihli, İl. İd. Gn. Md. 430.315.1/6014 sayılı genelge.)

4) ”... sabıkası bulunduğu gerekçesiyle ... mazbatasını iptal edilen ve Mahkemesince verilen kararlar da sabıka kaydı silinen ... Mahallesi muhtarı A.D.ın görevden alınıp alınmayacağı hakkındaki yazınız ve ekleri incelendi.

Mahalle muhtar ve üyelerinin seçilme niteliklerinden birisini kaybetmesi halinde 4541 sayılı Kanuna ve diğer mevzuata göre idarece yapılacak bir işlem bulunmamaktadır. Bu gibi hallerde mahalle muhtar ve üyelerinin görevden alınmaları seçim kurullarının yetkileri dahilinde olduğundan gereğinin buna göre yapılmasını...”

(13.10.1989 tarihli, İl. İd. Gn. Md. 430.315.1/5948 sayılı yazı)

5) ”2972 sayılı Kanunun 31 inci maddesinin 2986 sayılı Kanunla değişik ikinci fıkrası, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 18 inci maddesi ve 2972 sayılı Kanun’un 37 nci maddeleri çerçevesinde, işçi statüsünde çalışan kişilerin mahalle muhtarı olmalarında bir sakınca bulunmadığı,

.....

Anlaşılmıştır.”

(8.3.1990 tarihli, İl. İd. Gn. Md. 430.323.45.519/1629 sayılı yazı.)

6) 4541 sayılı Kanunun 10 uncu maddesi ana, baba, ... kardeş ve bu derecedeki sihiri hısımların “Mahalle Muhtarı ve Heyetinde birleşemez hükmünü getirmiştir.”

(20.3.1990 tarihli İl. İd. Gn. Md.ğü 430.315.1/1934 sayılı yazı)

7) Görevi ile ilgili olmayan bir suçtan dolayı tutuklu bulunan bir mahalle muhtarı hakkında yapılacak işlemin sorulması üzerine :

“Adı geçen mahalle muhtarı ... tahliye oluncaya veya hakkında kesin hüküm verilinceye kadar ... Mahalle Muhtarlığına anılan mahalle ihtiyar heyeti 1 inci azasının görevlendirilmesini rica ederim.”

(24.9.1990 tarihli, İl. İd. Gn. Md.ğü 430.315.1/6561 sayılı yazı.)

V. İki Danıştay ve İki Yüksek Seçim Kurulu Kararı

1) Mahalle muhtarları ve bunlarla birlikte suç işleyen ihtiyar heyeti üyeleri Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanun hükümlerine tabidirler.

(Danıştay 2 inci Daire, 27.10.1983 gün ve E. 1983/3291, K. 1983/2443 sayılı kararı)

2) İzmir 2 nolu İdare Mahkemesinin 6.2.1986 tarihli ve E. 1986, K. 1986-42 sayılı kararı ile seçilme yeterliği olmadığı halde muhtar seçilen bir kişinin mazbatasının iptali ve muhtarlığın kendisine verilmesi yolunda bir kişinin talebinin görevsizlik sebebiyle reddine dair kararının iptal talebi Danıştayca muhtar seçimlerine itirazları sonuçlandırma yetkisinin İl ve İlçe seçim kurullarında olduğu sebebiyle red edilmiştir. Danıştay İdare Mahkemesinin bu kararının iptal talebini reddetmiştir.

(Danıştay 10 uncu Daire, E. 1986/1131, K. 1988-846 sayılı ve 11.5.1988 tarihli kararı.)

3) Yüksek Seçim Kurulunun 18.6.1985 günlü ve 335/222 sayılı kararında;

2972 sayılı Yasada açık bir hüküm olmaması karşısında “seçilme yeterliği ve tam kanunsuzluk halleri dışında” ilçe seçim kurulu kararlarına il seçim kurullarına itiraz edilebileceğine karar verilmiştir.

4) “... 2972 sayılı Kanunda yer alan seçilme yeterliğine ilişkin hükümlerin bir kısmı T.C. Anayasasının 76 ncı maddesindeki amir hükme dayandığından seçilenin ... yaşının yasada öngörüldüğünden küçük olduğu, okur yazar bulunmadığı ve seçilme yeterliliğini kaybettiren bir mahkumiyeti bulunduğu ile ilgili iddia ve itirazların süresine bakılmaksızın seçim sonuçlarının kesinleşmesinden sonra dahi ... Yüksek Seçim Kurulunca ele alınıp karara” bağlanabileceği kabul edilmiştir.

“2972 sayılı Kanun’un 31 inci maddesinin yollamada bulunduğu 2839 sayılı Kanunun 31 inci maddesinin (e) bendine göre taksirli suçlar hariç toplam 1 yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar seçilemezler.

2839 sayılı Kanunun 11/E maddesine göre 1 yıl hapisle mahkumiyet seçilmeye engeldir. Bu halde ... Mahallesi muhtarlığına seçilen ... M.A.D.’ın tutanağının iptali gerekir.

Açıklanan nedenlerle,

1 — ... Muhtarlığına seçilen M.A.D.’ın tutanağının iptaline,

2 — 2972 sayılı Kanunun 33 üncü maddesine göre, 1990 yılı Haziran ayında, boşalan mahalle muhtarlığı için seçim yapılmasına.”

(Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığının 30.6.1989 tarihli ve 1354 sayılı kararı)

VI. Sonuç ve Öneriler

Mahalle muhtarlıkları, özellikle hızla büyüyen şehirlerimizde devlet-halk ilişkilerinin düzenlenip geliştirilmesinde çok daha faydalı olabilecek, en uç noktada bulunan, halkın seçtiği yardımcı kuruluşlardır. Bunlara, mahalle halkının temsilciliği verilerek mahalle bazında yapılacak ve yapılan hizmetlerin planlamasında ve en iyi şekilde yürütülmesinde desteklerini sağlamak gereklidir ve mümkündür. Ayrıca, muhtarların mahallede oturanların kayıtlarını tutması görevinin hüküm altına alınması ve caydırıcı yaptırıma bağlanması, özellikle İstanbul’da başıboşluk içinde bulunduğu anlaşılan mantar gibi çoğalan mahallelerin kontrol altına alınmasını mümkün kılacaktır. Bunun için, mahalle muhtarlığım günün şartlarına ve hizmet icaplarına göre yeniden düzenlenmesi amaçlanan bir Mahalle Muhtarlığı Kanun Tasarısı hazırlanmıştır. Bakanlıkların, valiliklerin, merkez birimlerimizin ve ilgili kuruluşların görüşlerine sunulan kanun tasarısı taslağının temel özellikleri ve getirdiği yenilikler aşağıda özetlenmiştir.

1 — Mahalle kurulmasında 500 ilâ 1500 hane ve işyeri esası getirilerek mahalle bazında işbirliği sağlanacak ve hizmet sunulacak grupların 2500 ilâ 7500 arasında olması sağlanmıştır.

Böylece, halen 50 haneli ve 250-300 nüfuslu mahalleler yanında özellikle büyükşehirlerde 5000 - 6000 haneli ve 25.000 - 30.000 nüfuslu mahallelerin bulunmasına son verilecektir.

2 — Mahalle muhtarlarının, fiilen yaptıkları mahalle halkının temsilciliği hüküm altına alınmıştır.

Bu şekilde, genel ve yerel yönetimlerin özellikle büyükşehirlerde mahalle bazındaki hizmetlerinin planlanmasında ve yürütülmesinde halkın katılımı,

dilek ve şikâyetlerinin ilgili mercilere kolaylıkla ulaştırılması mümkün olacaktır.

3 — 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanununda gerekli değişiklikler yapılarak muhtarların mahallelerinde oturan ve çalışanlara ait fiilen yaptıkları kayıt tutma işi hüküm altına alınmış ve müeyyideye bağlanmıştır. Bu kayıtların asayiş, tebligat, seçme kütükleri, yardıma muhtaçların tesbiti gibi hizmetler yönünden faydalanabilmesi için düzenli tutulması mümkün olacaktır.

4 — 4541 sayılı ve 1944 tarihli Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanunun uygulamada görülen boşlukları giderilmiş, kanunun uygulanması ile ilgili 1945 tarihli Tüzük, maddelerinin yarısı seçimlerle ilgili olduğundan hükümsüz hale gelmesi sebebiyle, kaldırılarak kanunun uygulanmasına dair bir yönetmeliğin yürürlüğe konulması öngörülmüştür.

5 — Mahalle muhtarlarının belirli ilmhâber ve belgeler karşılığında almakta oldukları 1000-2000 TL. gibi ücretlerin harç puluna bağlanması ve bunun % 75 inin Mâliyeye yatırılması hükmünün uygulanmasının yıllardır Bütçe Kanunları ile ertelenmesi sebebiyle itiraz ve şikâyetlere yol açan duruma son vermek için büro giderlerinin karşılanmasında kullanılacak anılan ücretlerin mabuz karşılığında alınması hükme bağlanmıştır.

6 — İşyeri olmayan muhtarlara aylık ödenekleriyle birlikte bir miktar “büro yardımı” verilmesi hükme bağlanarak özellikle büyük şehirlerde muhtarların bir büroda çalışabilmesi ve böylece vatandaş taleplerinin karşılanmasının kolaylaştırılması amaçlanmıştır.

Bu kanun tasarısı ile, özellikle çok hızlı büyüyen şehirlerimizde yeni teşekkül eden ve kontrolsüz kalan mahallelerde, bidayettenberi merkezi idarenin yardımcısı, eli kolu mesabesindeki mahalle muhtarlığının canlandırılması ve görevlerini daha iyi şekilde yapabilmesi amaçlanmıştır.

Böylece, genel ve yerel yönetimlerin mahalle kademesinde halkın katkısını ve işbirliğini sağlaması ile hizmetlerin daha etkin ve verimli yapılabilmesi mümkün olacaktır.

SEÇİLMİŞ GÖSTERGELERE VE COĞRAFİ BÖLGELERE GÖRE SOSYAL VE EKONOMİK KARŞILAŞTIRMALAR

İsmail SARICA

1. Bölgelerarası Nüfus Yapısı ve Hareketleri

1970-1990 dönemi itibariyle nüfus büyüklükleri açısından bölgelerarası karşılaştırmalar yapıldığında, Marmara Bölgesinin, en fazla nüfusun yaşadığı bölge olduğu görülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ise yine aynı dönem itibari ile en az nüfusun yaşadığı bölgemizdir.

Marmara Bölgesi, aynı zamanda yıllık nüfus artış hızının da en yüksek olduğu ve 1970-1990 döneminde giderek artış gösterdiği bir bölgemizdir. 1970-1990 döneminde Marmara Bölgesinde yıllık nüfus artış hızları binde 33 civarında olup, Türkiye ortalamasının (binde 22.7) çok üzerindedir.

Öte yandan, Karadeniz Bölgesi de yıllık nüfus artış hızının 1970-1990 döneminde sürekli olarak en az olduğu ve aynı dönemde yine sürekli olarak düşüş gösterdiği bir bölgemizdir. 1970-1990 döneminde Karadeniz Bölgesinde yıllık nüfus artış hızları ortalama binde 9.7 olmuştur. Bu artış hızı Karadenizi nüfusu en düşük hızla artan bölgemiz durumuna getirmektedir.

Yıllık nüfus artış hızı, diğer bölgeler ile karşılaştırıldığında Doğu Anadolu Bölgesinde de çok düşük değerler görülmekte ve 1970-1990 döneminde Karadenizden sonra nüfusu en düşük hızda artan bölge durumunu göstermektedir. Yıllık nüfus artış hızının düşme eğiliminde olduğu diğer iki bölgemiz ise Akdeniz Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi'dir.

Diğer taraftan yıllık nüfus artış hızının artma eğiliminde olduğu diğer iki bölge ise Marmaranın yanısıra Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgesidir. (Coğrafi bölgelere göre iller Tablo 1'de yer almaktadır.)

Özetlemek gerekirse, Marmara, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yıllık nüfus sırası ile binde 33, binde 22 ve binde 30 gibi artış hızları ile artmakta; Karadeniz, Doğu Anadolu, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgelerinde ise azalmaktadır. Şöyle ki; 1970-75 döneminde bu dört bölgede nüfus yılda ortalama binde 24 artıyor iken 1985-90 döneminde binde 13 artmıştır. Kalkınmada Öncelikli Yörelere toplamında da, zaten düşük olan yıllık nüfus artış hızı, azalma eğilimi göstermiş, binde 19'dan binde 12'ye düşmüştür. Türkiye genelinde ise yıllık nüfus artış hızı, 1970-1990 döneminde azalmaktadır ve binde 25'den 21.7'ye düşmüş bulunmaktadır.

Öte yandan, Karadeniz Bölgesi de yıllık nüfus artış hızının 1970-1990 döneminde sürekli olarak en az olduğu ve aynı dönemde yine sürekli olarak düşüş

gösterdiği bir bölgemizdir. 1970-1990 döneminde Karadeniz Bölgesinde yıllık nüfus artış hızı binde 13 civarından binde 4'e kadar düşmüştür. Aynı dönemde Doğu Anadolu'nun nüfus artış hızı da binde 21'den binde 6.5'e düşmüştür. Diğer bir ifade ile artış hızlarındaki azalmanın en fazla olduğu bölge Doğu Anadolu olmaktadır.

TABLO : 1
COĞRAFİ BÖLGELER VE KAPSADIKLARI İLLER

MARMARA BÖLGESİ	KARADENİZ BÖLGESİ
BALIKESİR	AMASYA
BİLECİK	ARTVİN
BURSA	BAYBURT
ÇANAKKALE	BOLU
EDİRNE	ÇORUM
İSTANBUL	GİRESUN
KIRKLARELİ	GÜMÜŞHANE
KOCAELİ	KASTAMONU
SAKARYA	ORDU
TEKİRDAĞ	RİZE
EGE BÖLGESİ	SAMSUN
AFYON	SİNOP
AYDIN	TOKAT
DENİZLİ	TRABZON
İZMİR	ZONGULDAK
KÜTAHYA	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ
MANİSA	AĞRI
MUĞLA	BİNGÖL
UŞAK	BİTLİS
AKDENİZ BÖLGESİ	ELAZIĞ
ADANA	ERZİNCAN
ANTALYA	ERZURUM
BURDUR	HAKKARİ
HATAY	KARS
ISPARTA	MALATYA
İÇEL	MUŞ
KAHRAMANMARAŞ	TUNCELİ
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	VAN
ANKARA	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ
ÇANKIRI	ADIYAMAN
ESKİŞEHİR	BATMAN
KAYSERİ	DİYARBAKIR
KIRŞEHİR	GAZİANTEP
KONYA	MARDİN
NEVŞEHİR	SİİRT
NİĞDE	ŞANLIURFA
SİVAS	ŞIRNAK
YOZGAT	
AKSARAY	
KARAMAN	
KIRIKKALE	

Özetle belirtmek gerekir ise, 1990 Nüfus Sayımı sonuçlarına göre yıllık nüfus artış hızı Türkiye genelinde binde 21.7 iken, Kalkınmada Öncelikli Yörelere tamamlanmış binde 12.1, I. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yörelere binde 16.6, II. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yörelere ise binde 8.2'dir.

Yıllık nüfus artış hızı, göçün çok yoğun olduğu Doğu Anadolu Bölgesinde binde 6.5 iken, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde binde 34.2 ile Türkiye genelindeki yıllık nüfus artış hızının oldukça üzerindedir. Karadeniz bölgesinden sonra yıllık nüfus artış hızı en düşük olan bölge ise Doğu Anadolu Bölgesidir.

Diğer taraftan 1970-1990 göç hareketleri incelendiğinde, Marmara Bölgesinin sürekli olarak en fazla net göç alan illerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Aynı dönemde net göç oranlarının sürekli olarak en düşük olduğu ve en fazla göçün verildiği illerin Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesinde yer aldığı görülmektedir.

1970-75, 1975-80 ve 1980-85 dönemlerinde, bütün illerdeki göç hareketlerinde artma gözlenmektedir. Gerek iç göç ve gerekse dış göç hareketleri sayısal olarak artmaktadır. Buna bağımlı olarak illerdeki net göç oranları da sürekli olarak daha yüksek değerlere ulaşmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesinde göç oranının yüksek olduğu iller sırasıyla Tunceli, Kars, Erzurum ve Erzincan'dır. Bu illerde yoğun göç nedeniyle nüfus giderek azalmaktadır. Bu bölgede Van ve Hakkari illerinde ise, yıllık nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının üzerindedir. (İller itibariyle yıllık nüfus artış hızları Tablo : 4'te yer almaktadır.)

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Siirt ili hariç, diğer iller Mardin, Diyarbakır, Gaziantep, Adıyaman, Batman, Şırnak ve Şanlıurfa'da yıllık nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bu bölgede yıllık nüfus artış hızının en yüksek olduğu il Şanlıurfa (binde 46.16.)'dir. Daha sonra sırasıyla Şırnak, Batman, Adıyaman, Gaziantep ve Diyarbakır gelmektedir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bucak ve köylerden kentlere göç yoğun bir şekilde devam etmektedir. Her iki bölgedeki illerde bucak ve köylerin nüfusu giderek azalmaktadır.

Bölgelerarası nüfus yapısı ve illerin nüfus artış hızları konusunda ayrıntılı veriler Tablo 2, 3 ve 4'de yer almaktadır.

1970-1990 arası bütün bölgelerde nüfus yoğunluğunun arttığı görülmektedir. En yüksek artış ise Marmara Bölgesindedir. Marmara Bölgesinde 1970'te yoğunluk 82 iken 1990'da 159 olmuştur. Türkiye genelinde ise aynı yıllarda kilometrekare başına nüfus 46 ve 73'tür.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri toplamında 1970'te kilometrekare başına 34 kişi düşerken, bu rakam 1990'da 53'e yükselmiştir.

1990 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına göre, **Doğu Anadolu Bölgemiz kilometrekare başına 45 kişi ile nüfus yoğunluğunun en düşük olduğu bölgemizdir. (Tablo 3)**

TABLO : 2
NÜFUS VE YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)

BÖLGELER	N Ü F U S					YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)				
	1970	1975	1980	1985	1990	1970-75	1975-80	1980-85	1985-90	
AKDENİZ B.	3.834.064	4.555.823	5.257.808	6.124.316	7.026.489	34.50	28.66	30.51	27.48	
D.ANADOLU B.	3.982.338	4.433.683	4.770.981	5.279.291	5.454.989	21.47	14.66	20.25	6.55	
EGE B.	4.867.151	5.397.195	5.954.504	6.746.769	7.595.221	20.67	19.65	24.98	23.69	
G.ANADOLU B.	2.803.166	3.212.531	3.567.628	4.346.947	5.158.013	27.26	20.97	39.51	34.22	
İÇ ANADOLU B.	6.690.838	7.632.494	8.261.527	9.216.834	9.942.793	26.33	15.84	21.88	15.16	
KARADENİZ B.	6.590.432	7.051.503	7.489.299	7.852.787	7.999.923	13.52	12.05	9.48	3.71	
MARMARA B.	6.837.167	8.064.490	9.435.210	11.097.514	13.295.607	33.02	31.40	32.45	36.14	
D+G. ANADOLU B.	6.785.504	7.646.214	8.338.609	9.626.238	10.613.002	23.88	17.34	28.72	19.52	
I. DERECE K.Ö.Y.	4.817.758	5.439.996	6.025.244	6.780.295	7.366.156	24.29	20.44	23.61	16.58	
II. DERECE K.Ö.Y.	6.678.149	7.172.566	7.479.227	8.116.008	8.455.801	14.28	8.37	16.34	8.20	
K.Ö.Y.	11.495.907	12.612.562	13.504.471	14.896.303	15.821.957	18.54	13.67	19.62	12.06	
TÜRKİYE	35.605.176	40.347.719	44.736.957	50.664.458	56.473.035	25.01	20.65	24.88	21.71	

Kaynak : DİE

Not : Zoneuldak İli I. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

TABLE : 3
NÜFUS YOĞUNLUĞU

BÖLGELER	YÜZÖLÇÜMÜ (KMF)	NÜFUS YOĞUNLUĞU					
		1970	1975	1980	1985	1990	
AKDENİZ B.	102.290	37	45	51	60	69	
D.ANADOLU B.	120.734	33	37	40	44	45	
EGE B.	95.981	51	56	62	70	79	
G.ANADOLU B.	80.127	35	40	45	54	64	
İÇ ANADOLU B.	167.778	40	45	49	55	59	
KARADENİZ B.	124.071	53	57	60	63	64	
MARMARA B.	83.834	82	96	113	132	159	
D+G. ANADOLU B.	200.861	34	38	42	48	53	
I. DERECE K.Ö.Y.	148.214	33	37	41	46	50	
II. DERECE K.Ö.Y.	184.063	36	39	41	44	46	
K.Ö.Y.	332.277	35	38	41	45	48	
TÜRKİYE	774.815	46	52	58	65	73	

Kaynak : DİE

Not : Zonguldak İli I. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

TABLO : 4
NÜFUS VE YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)

İLLER	N Ü F U S		YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)	İLLER	N Ü F U S		YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)
	1985	1990	1985		1990	1985	1990
ADANA	1.725.940	1.934.907	22.86	KIRKLARELİ	297.098	309.512	8.19
ADİYAMAN	430.728	513.131	35.01	KIRŞEHİR	260.592	256.862	- 2.88
AFYON	666.978	739.223	20.57	KOCAELİ	742.245	936.163	46.42
AĞRI	421.131	437.093	7.44	KONYA	1.560.375	1.750.303	22.97
AMASYA	358.289	357.191	- 0.61	KÜTAHYA	545.217	578.020	11.68
ANKARA	2.909.946	3.236.626	21.28	MALATYA	665.809	702.055	10.60
ANTALYA	891.149	1.132.211	47.88	MANİSA	1.048.297	1.154.418	19.29
ARTVİN	226.338	212.833	-12.30	K.MARAŞ	840.044	892.952	12.22
AYDIN	743.643	824.816	20.72	MARDİN	490.044	557.727	25.87
BALIKESİR	910.282	973.314	13.39	MUĞLA	486.066	562.809	29.32
BİLECİK	160.909	175.526	17.39	MUŞ	339.492	376.543	20.72
BİNGÖL	243.315	250.966	6.19	NEVŞEHİR	277.693	289.509	8.33
BİTLİS	301.829	330.115	17.92	NİĞDE	287.997	305.861	12.04
BOLU	504.778	536.869	12.33	ORDU	766.348	830.105	15.98
BURDUR	248.002	254.899	5.49	RİZE	374.206	348.776	-14.08
BURSA	1.324.015	1.603.137	38.26	SAKARYA	610.500	683.061	22.46
ÇANAKKALE	417.121	432.263	7.13	SAMSUN	1.106.219	1.158.400	9.22
ÇANKIRI	264.850	279.129	10.50	SİİRT	228.681	243.435	12.50
ÇORUM	598.695	609.863	3.70	SİNOP	280.140	265.153	-11.00
DENİZLİ	667.478	750.882	23.55	SİVAS	771.555	767.481	- 1.06
DİYARBAKIR	934.505	1.094.996	31.70	TEKİRDAĞ	402.721	468.842	30.40
EDİRNE	389.638	404.599	7.54	TOKAT	679.638	719.251	11.33
ELAZIĞ	483.715	498.225	5.91	TRABZON	786.194	795.849	2.44
ERZİNCAN	300.072	299.251	- 0.55	TUNCELİ	150.139	133.143	-24.03
ERZURUM	856.175	848.201	- 1.87	ŞURFA	795.034	1.001.455	46.16
ESKİŞEHİR	597.104	641.057	14.21	UŞAK	271.261	290.283	13.55
GAZİANTEP	966.918	1.140.594	33.04	VAN	547.216	637.433	30.52
GİRESUN	499.809	499.087	- 0.29	YOZGAT	545.301	579.150	12.04
GÜMÜŞHANE	176.835	169.375	- 8.62	ZONGULDAK	1.044.945	1.073.560	5.40
HAKKARİ	138.707	172.479	43.58	AKSARAY	303.144	326.399	14.78
HATAY	1.002.252	1.109.754	20.38	BAYBURT	109.260	107.330	- 3.56
ISPARTA	382.844	434.771	25.44	KARAMAN	208.959	217.536	8.05
İÇEL	1.034.085	1.266.995	40.63	KIRIKKALE	365.258	349.396	- 8.88
İSTANBUL	5.842.985	7.309.190	44.78	BATMAN	285.423	344.669	37.72
İZMİR	2.317.829	2.694.770	30.14	ŞIRNAK	215.614	262.006	38.98
KARS	722.431	662.155	-17.42	TÜRKİYE	50.664.458	56.473.035	21.71
KASTAMONU	450.353	423.611	-12.24				
KAYSERİ	864.060	943.484	17.59				

2. Kamu Yatırım Projelerinin Bölgelere Göre Dağılımı

Birden çok ili ilgilendiren ve bu yüzden bölge dağılımı da yapılamayan 1360 proje dışında, 1990 yılı itibariyle toplam proje sayısı 6509'dur. Bu projelerin yüzde 22.72'si İç Anadolu, yüzde 18.28'i Marmara, yüzde 14.21 'i Karadeniz, yüzde 12.89'u Doğu Anadolu, yüzde 12.58'i Ege, yüzde 10.88'i Akdeniz ve yüzde 8.43'ü Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yer almaktadır.

Proje sayısı bakımından 7 coğrafi bölge içinde en alt sırada olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi, proje tutarı bakımından 4'üncü, (% 15.84 ile) bu projelere yapılan harcama bakımından ve gerçekleşme itibariyle 1'inci sırada yer almaktadır. Bu durum GAP kapsamındaki önemli projelerin varlığı nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

Projelerin gerçekleşme yüzdeleri bakımından yüzde 63 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi başta gelmekte ve bu durum Doğu ve Güneydoğu Anadolu toplamında yüzde 55 olarak yansımakta, oysa Doğu Anadolu Bölgesinde gerçekleşme yüzde 33 (% 32.91) civarında bulunmaktadır.

Tarım, Madencilik, İmalat Sanayii, Enerji sektörleri ile bu sektörlerin dışında kalan tüm sektörlerin Hizmetler olarak toplulaştırılarak proje sayıları, tutarları, harcama ve yüzde payları olarak Tablo 5, 6, 7, 8, 9 ve 10'da verilmektedir.

Belirtilen tablolarda dikkati çeken bazı hususlar şöylece sıralanabilir :

— Muhtelif iller kapsamında olup dağıtılamayan yatırımlar hariç, Türkiye'de kamu projeleri olarak 6509 projenin 843'ü Tarım, 147'si Madencilik, 477'si İmalat Sanayii, 963'ü Enerji ve 4079'u ise diğer sektörlerde yer almaktadır.

— Devam eden bu projelerde en yüksek gerçekleşme yüzdeleri olarak tarım sektöründe yüzde 93 ile Ege, madencilikte yüzde 94 ile Marmara, İmalat Sanayiinde yüzde 56 ile İç Anadolu ve Karadeniz, Enerji sektöründe yüzde 80 ile Güneydoğu Anadolu, diğer sektörler toplamında ise yüzde 44 ile Ege Bölgesi başta gelmektedir.

— GAP kapsamındaki sulama ve enerji amaçlı projelere öncelikle kaynak ayrılması ve uygulamanın yakından izlenmesi, projelerin gerçekleşme yüzdelerini artırmıştır.

— Türkiye toplamı itibariyle gerçekleşmeler; Tarım sektöründe yüzde 41, Madencilik sektöründe yüzde 52, İmalat Sanayiinde yüzde 41, Enerji sektöründe yüzde 51, diğer sektörler toplamında ise yüzde 37'dir.

— 1990 yılı kamu yatırım projelerinin bölgelere göre dağılımında proje sayısı itibariyle 7 coğrafi bölge içinde 839 proje ile Doğu Anadolu Bölgesi 4'üncü sırada yer alırken, bu projelerin yatırım tutarı ve 1989 sonu itibariyle kümülatif harcama payı ve gerçekleşme yüzdesi bakımından sonuncu sırada yer almaktadır.

TABLO : 5
1990 YILI KAMU YATIRIM PROJELERİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (TARIM SEKTÖRÜ)
(Cari fiyatlarla Milyon TL.)

BÖLGELER	PROJE SAYISI (1)	% PAY	PROJE TUTARI (2)	% PAY	1989 SONU KÜMÜLATİF HARCAMA (3)	% PAY	GERÇEK- LEŞME YÜZDESİ (3/2)
AKDENİZ	128	15.18	1.264.302	11.50	545.803	12.07	43.17
D. ANADOLU	157	18.62	1.961.387	17.85	884.381	19.56	45.09
EGE	89	10.56	1.497.847	13.63	1.393.574	30.82	93.04
G.D. ANADOLU	52	6.17	2.586.739	23.54	666.815	14.75	25.78
İÇ. ANADOLU	185	21.95	1.627.136	14.80	507.621	11.23	31.20
KARADENİZ	138	16.37	639.009	5.81	153.742	3.40	24.06
MARMARA	94	11.15	1.414.111	12.87	369.907	8.18	26.16
D. + G.D. ANADOLU	209	24.79	4.548.126	41.38	1.351.196	34.30	34.11
I. K.Ö.Y.	102	12.10	2.208.420	20.09	695.653	15.38	31.50
II. K.Ö.Y.	287	34.05	3.121.182	28.40	1.088.095	24.06	34.86
K.Ö.Y. TOPLAMI	389	46.14	5.329.602	48.49	1.783.748	39.45	33.47
TÜRKİYE TOPLAMI	843	100.00	10.990.531	100.00	4.521.843	100.00	41.14

Kaynak : D.P.T.

Not : a) Zonguldak İli I. Derece Kaınununda Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.
b) Muhtefif il kamu yatırımları harçtır.

TABLO : 6
1990 YILI KAMU YATIRIM PROJELERİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (MADENCİLİK SEKTÖRÜ)
 (Cari fiyatlarla Milyon TL.)

BÖLGELER	PROJE SAYISI (1)	% PAY	PROJE TUTARI (2)	% PAY	1989 SONU KÜMÜLATİF HARCAMA (3)	% PAY	GERÇEK- LEŞME YÜZDESİ (3/2)
AKDENİZ	3	2.04	641	.02	139	.00	21.68
D. ANADOLU	18	12.24	147.032	5.16	34.403	2.32	23.40
EGE	20	13.61	681.079	23.91	167.008	11.25	24.52
G.D. ANADOLU	10	6.80	95.375	3.35	43.257	2.91	45.35
İÇ ANADOLU	54	36.73	627.242	22.02	484.528	32.64	77.25
KARADENİZ	23	15.65	607.494	21.33	108.554	7.31	17.87
MARMARA	19	12.93	689.366	24.20	646.584	43.56	93.79
D. + G.D. ANADOLU	28	19.05	242.407	8.51	77.660	5.23	32.04
I. K.Ö.Y.	31	21.09	661.369	23.22	150.667	10.15	22.78
II. K.Ö.Y.	24	16.33	194.904	6.84	35.492	2.39	18.21
K.Ö.Y. TOPLAMI	55	37.41	856.273	30.06	186.159	12.54	21.74
TÜRKİYE TOPLAMI	147	100.00	2.848.229	100.00	1.484.473	100.00	52.12

Kaynak : D.P.T.

Not : a) Zonguldak İli 1. Derece Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikzate alınmıştır.

b) Muhallif il kamu yatırımları hariştir.

TABLO : 7
1990 YILI KAMU YATIRIM PROJELERİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (İMALAT SEKTÖRÜ)
(Cari fiyatlarla Milyon TL.)

BÖLGELER	PROJE SAYISI (I)	% PAY	PROJE TUTARI (2)	% PAY	1989 SONU KÜMÜLATİF HARCAMA (3)	% PAY	GERÇEK- LEŞME YÜZDESİ (3/2)
AKDENİZ	46	9.64	346.874	2.78	36.439	.71	10.50
D. ANADOLU	31	6.50	539.226	4.33	95.648	1.86	17.74
EGE	78	16.35	2.233.695	17.12	515.883	10.06	24.18
G.D. ANADOLU	20	4.19	694.551	5.57	104.768	2.04	15.08
İÇ ANADOLU	105	22.01	4.804.204	38.34	2.715.124	52.93	56.52
KARADENİZ	55	11.53	1.414.513	11.35	796.520	15.53	56.31
MARMARA	142	29.77	2.532.170	20.31	865.235	16.87	34.17
D. + G.D. ANADOLU	51	10.69	1.233.777	9.90	200.416	3.91	16.24
I. K.Ö.Y.	50	10.48	1.379.925	11.07	433.812	8.46	31.44
II. K.Ö.Y.	41	8.60	962.607	7.72	120.516	2.35	12.52
K.Ö.Y. TOPLAMI	91	19.08	2.342.532	18.79	554.328	10.81	23.66
TÜRKİYE TOPLAMI	477	100.00	12.465.233	100.00	5.129.617	100.00	41.15

Kaynak : D.P.T.

Not : a) Zonguldak İli I. Derece Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

b) Muhelif il kamu yatırımları harçtır.

TABLO : 8
1990 YILI KAMU YATIRIM PROJELERİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (ENERJİ SEKTÖRÜ)
 (Cari fiyatlarla Milyon TL.)

BÖLGELER	PROJE SAYISI (1)	% PAY	PROJE TUTARI (2)	% PAY	1989 SONU KÜMÜLATİF HARCAMA (3)	% PAY	GERÇEK- LEŞME YÜZDESİ (3/2)
AKDENİZ	97	10.07	2.605.092	6.67	1.200.315	5.99	46.08
D.ANADOLU	120	12.46	797.443	2.04	196.153	.98	24.60
EGE	166	17.24	8.568.551	21.95	3.189.097	15.91	37.22
G.D.ANADOLU	79	8.20	11.007.241	28.20	8.858.314	44.20	80.48
İÇ ANADOLU	173	17.96	6.651.698	17.04	1.748.256	8.72	26.28
KARADENİZ	156	16.20	5.230.653	13.40	2.802.133	13.98	53.57
MARMARA	172	17.86	4.178.729	10.70	2.045.512	10.21	48.95
D.+G.D. ANADOLU	199	20.66	11.804.684	30.24	9.054.467	45.18	76.70
I. K.Ö.Y.	144	14.95	6.666.073	17.08	4.942.577	24.66	74.15
II. K.Ö.Y.	181	18.80	11.330.201	29.02	6.444.893	32.16	56.88
K.Ö.Y. TOPLAMI	325	33.75	17.996.274	46.10	11.387.470	56.82	63.28
TÜRKİYE TOPLAMI	963	100.00	39.039.407	100.00	20.039.780	100.00	51.33

Kaynak : D.P.T.

Not : a) Zorluktaki I. Derece Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

b) Muhelif il kamu yatırımları hariçtir.

TABLO : 9
1990 YILI KAMU YATIRIM PROJELERİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (HİZMET SEKTÖRLERİ TOPLAMI *)
(Cari fiyatlarla Milyon TL.)

BÖLGELER	PROJE SAYISI (1)	% PAY	PROJE TUTARI (2)	% PAY	1989 SONU KÜMÜLATİF HARCAMA (3)	% PAY	GERÇEK- LEŞME- YÜZDESİ (3/2)
AKDENİZ	434	10.64	3.885.129	10.93	1.251.097	9.42	32.20
D. ANADOLU	513	12.58	2.229.409	6.27	657.024	4.95	29.47
EGE	466	11.42	4.372.798	12.30	1.912.022	14.40	43.73
G.D. ANADOLU	388	9.51	1.599.492	4.50	400.157	3.01	25.02
İÇ ANADOLU	962	23.58	8.324.749	23.42	3.163.817	23.83	38.00
KARADENİZ	553	13.56	2.707.988	7.62	1.065.737	8.03	39.36
MARMARA	763	18.71	12.425.793	34.96	4.828.507	36.36	38.86
D. + G.D. ANADOLU	901	22.09	3.828.901	10.77	1.057.181	7.96	27.61
I. K.Ö. Y.	647	15.86	2.321.459	6.53	792.192	5.97	34.12
II. K.Ö. Y.	620	15.20	3.733.680	10.50	1.083.043	8.16	29.01
K.Ö. Y. TOPLAMI	1267	31.06	6.055.139	17.03	1.875.235	14.12	30.97
TÜRKİYE TOPLAMI	4079	100.00	35.545.358	100.00	13.278.361	100.00	37.36

Kaynak : D. P. T.

Not : a) Zonguldak İli I. Derece Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

b) Muhtelif il kamu yatırımları hariçtir.

(*) Hizmetler toplamı ULAŞTIRMA-HABERLEŞME, TURİZM, KONUT, EĞİTİM, SAĞLIK, DİĞER KAMU HİZMETLERİ sektörleri toplanarak bulunmuştur.

TABLO : 10
1990 YILI KAMU YATIRIM PROJELERİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (SEKTÖRLER TOPLAMI)
 (Cari fiyatlarla Milyon TL.)

BÖLGELER	PROJE SAYISI (1)	% PAY	PROJE TUTARI (2)	% PAY	1989 SONU KÜMLATİF HARCAMA (3)	% PAY	GERÇEK- LEŞME YÜZDESİ (3/2)
AKDENİZ	708	10.88	8.102.038	8.03	3.033.793	6.82	37.44
D. ANADOLU	839	12.89	5.674.497	5.62	1.867.609	4.20	32.91
EGE	819	12.58	17.253.970	17.10	7.177.584	16.15	41.60
G.D. ANADOLU	549	8.43	15.983.398	15.84	10.073.311	22.66	63.02
İÇ ANADOLU	1479	22.72	22.035.029	21.84	8.619.346	19.39	39.12
KARADENİZ	925	14.21	10.599.657	10.51	4.926.686	11.08	46.48
MARMARA	1190	18.28	21.240.169	21.05	8.755.745	19.70	41.22
D. + G.D. ANADOLU	1388	21.32	21.657.895	21.47	11.940.920	26.86	55.13
I. K.Ö. Y.	974	14.96	13.237.246	13.12	7.014.901	15.78	52.99
II. K.Ö. Y.	1153	17.71	19.342.574	19.17	8.772.039	19.73	45.35
K.Ö. Y. TOPLAMI	2127	32.68	32.579.820	32.29	15.786.940	35.51	48.46
TÜRKİYE TOPLAMI	6509	100.00	100.888.758	100.00	44.454.074	100.00	44.06

(*) 1990 YILI PROJELERİNDEN 1360 ADEDİ ÇOKLU İLLERİ İLGİLENDİRMEKTEDİR. BU PROJELERE AIT TUTAR, ÖDENEK VE HARCAMALARIN İL BAZINDA DAĞILIMI YAPILAMADIGINDAN, BÖLGE DAĞILIMI DA YAPILAMAMIŞTIR.

3. Kamu Yatırım Harcamaları

1984-1991 arasında, ülke genelinde yıllar itibariyle, gerçekleşen kamu yatırım harcamalarının bölgelere göre dağılımına 1991 yılı sabit fiyatlarıyla bakıldığında; özellikle 1988 ve 1989 yılında bir azalmanın meydana geldiği görülmektedir. 1991 yılında elde edilebilen 9 aylık gerçekleştirmelere göre de bir azalma görülmektedir.

1991'in ilk 9 ay'ındaki bu azalmanın bir ölçüde, birden fazla ili kapsayan ve dolayısı ile il ve bölge dağılımı hesaplarına bu değerlendirmede alınamayan yatırımlardan ve özellikle 1991 yılında bazı yatırımların ödeneklerinin toplu olarak verilmiş olmasından kaynaklandığı ve gerçek durumu tam yansıtmadığı düşünülmektedir.

Tablo 11'de cari, Tablo 12'de ise 1991 sabit fiyatlarıyla ve yılı içinde gerçekleşen kamu yatırımları değerlerinin yüzde olarak dağılımı Tablo 13'de yer almaktadır.

1984-1991 yılları arasında muhtelif il yatırımlarının payı sırasıyla % 42.74, 29.46, 36.75, 42.57, 52.44, 58.70, 58.88 ve 68.93'tür. Birden çok ile giden ve dağıtımı yapılamayan yatırımlar dışında, dağıtılabilen yatırımların bölgesel dağılımı ile ilgili değerlendirmeler şöyledir :

1984 yılı kamu yatırım harcamaları içinde Doğu Anadolunun payı yüzde 4.5 iken 1991'de yüzde 9.6'dır. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin payı ise Doğu Anadolu'ya göre daha fazla olmuştur. 1984-1990 arası Güneydoğu Anadolu bölgemizin gerçekleşen kamu yatırımlarından aldığı yüzde payları sırasıyla 9.2, 10.2, 11.8, 10.3, 9.1, 9.7 ve 12.0'dir. Bu gelişmelerin GAP kapsamında yer alan projelere yapılan harcamaların seyri ile paralel gittiği anlaşılmaktadır.

Güneydoğu Anadolu'da yer alan projelerin payı daha fazla olmak üzere, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri toplamında en yüksek değere 1991 yılında ulaşıldığı görülmektedir. 1984'te her iki bölge toplamının yüzde 13.7 olmasına karşılık, 1985, 1986 ve 1987 yıllarında 1984'e göre bir artış meydana gelmiştir. GAP harcamalarının yüksek seyretmesi nedeni ile Doğu ve Güneydoğu yatırımlarının toplamdaki payı 1991'de yüzde 22'ye kadar çıkmıştır. 1990 yılında ise iki bölge toplamının payı yüzde 20 olmuştur.

1981-1990 dönemindeki yatırım gerçekleştirmelerinde en düşük değerin Doğu Anadolu Bölgesine ait olduğu görülmektedir. (Tablo 13)

TABLO : II
KAMU YATIRIM HARCAMALARININ COĞRAFİ BÖLGELER VE KALKINMADA ÖNCELİKLI
YÖRELER İTİBARIYLA DAĞILIMI

	(Carl Fiyatlarla, Milyon TL.)									
BÖLGELER	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991 (c)		
AKDENİZ	239.449	310.611	295.795	446.283	301.035	496.574	950.289	817.254		
DOĞU ANADOLU	49.872	95.747	175.934	214.600	301.311	442.550	847.717	741.211		
EGE	260.166	488.881	686.001	929.404	833.928	1.485.558	2.156.892	1.569.267		
G.D. ANADOLU	102.749	208.621	353.203	383.471	432.509	646.605	1.268.414	957.179		
İÇ ANADOLU	226.615	367.371	619.024	802.815	851.745	1.196.453	2.121.631	1.357.925		
KARADENİZ	101.628	186.046	290.327	358.389	534.877	767.462	1.002.501	657.772		
MARMARA	131.071	397.406	564.126	591.967	1.496.608	1.615.151	2.229.460	1.617.566		
D+G ANADOLU	152.621	304.368	529.137	598.071	733.820	1.089.155	2.116.131	1.698.390		
I. DERECE K.Ö.Y. (a)	86.964	175.746	262.365	269.180	310.754	505.742	914.632	630.347		
II. DERECE K.Ö.Y.	286.316	500.591	720.512	846.945	925.739	1.308.137	2.173.671	1.700.283		
K.Ö.Y. TOPLAMI	373.280	676.337	982.877	1.116.125	1.236.493	1.813.879	3.088.303	2.330.630		
73 İL TOPLAMI (b)	1.111.550	2.054.683	2.984.410	3.728.929	4.752.013	6.650.353	10.576.904	7.718.174		
MUHTELİF İLLER (d)	829.750	858.017	1.733.690	2.763.571	5.240.387	9.451.947	15.147.896	17.127.946		
TÜRKİYE (Mah. İdr. Harîç)	1.941.300	2.912.700	4.718.100	6.492.500	9.992.400	16.102.300	25.724.800	24.846.120		
MAHALLI İDARELER	80.500	195.000	581.300	1.065.000	1.517.900	1.248.800	2.371.700	1.529.775		
TÜRKİYE (Mah. İdr. Dahil)	2.021.800	3.107.700	5.299.400	7.557.500	11.510.300	17.351.100	28.096.500	26.375.895		

Not : a) Zonguldak İli I. Derece Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

b) Mahalli idareler ile muhtelif iller kapsamındaki yatırımlar illere dağıtılmamıştır.

c) 1991 yılı 9 aylık gerçekleştirmelere göredir.

d) 1991 yılında muhtelif illerin payındaki yütseklik, otoyollar ve proje toplulaştırmalarından ileri gelmektedir. İllerin devam eden bazı projeleri toplulaştırılıp muhtelif iller kapsamına geçtiğinden 1991 paylarında azalma meydana gelmiştir.

TABLO : 12
KAMU YATIRIM HARCAMALARININ COĞRAFİ BÖLGELER VE KALKINMADA ÖNCELİKLİ
YÖRELER İTİBARIYLA DAĞILIMI

	(Sabit Fiyatlarıyla, Milyon TL.)									
BÖLGELER	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991 (c)		
AKDENİZ	5.466.872	4.793.380	3.036.910	3.085.224	1.167.708	1.197.141	1.526.569	817.254		
DOĞU ANADOLU	1.138.630	1.477.577	1.806.304	1.476.944	1.168.778	1.066.900	1.361.794	741.211		
EGE	5.939.863	7.544.460	7.043.131	6.396.449	3.234.787	3.381.384	2.464.887	1.569.267		
G.D. ANADOLU	2.345.868	3.219.460	3.626.314	2.639.167	1.677.692	1.558.836	2.037.613	957.179		
İÇ ANADOLU	5.173.858	5.669.306	6.355.483	5.525.224	3.303.898	2.884.409	3.408.243	1.357.925		
KARADENİZ	2.320.274	2.871.080	2.980.770	2.466.545	2.074.775	1.850.198	1.610.443	657.772		
MARMARA	2.992.489	6.132.809	5.791.848	4.074.102	5.805.306	3.893.807	3.581.462	1.617.566		
I. DERECE K.Ö.Y. (a)	3.484.498	4.697.037	5.432.618	4.116.111	2.846.470	2.625.735	3.399.407	1.698.390		
II. DERECE K.Ö.Y.	1.985.479	2.712.130	2.693.686	1.852.581	1.205.407	1.219.243	1.469.288	630.347		
	6.536.895	7.725.170	7.397.454	5.828.940	3.590.919	3.153.657	3.491.841	1.700.283		
73 İL TOPLAMI (b)	8.522.374	10.437.299	10.091.140	7.681.521	4.796.327	4.372.900	4.961.129	2.330.630		
	25.377.854	31.708.071	30.640.760	25.663.655	18.432.944	16.032.674	16.991.010	7.718.174		
	18.944.064	13.241.003	17.799.692	19.019.759	20.327.335	22.786.757	24.333.969	17.127.946		
TÜRKİYE (Mah. İdr. Harç)	44.321.918	44.949.074	48.440.452	44.683.414	38.760.279	38.819.431	41.324.980	24.846.120		
MAHALLİ İDARELER	1.837.900	3.009.259	5.968.172	7.329.663	5.887.898	3.010.608	3.809.960	1.529.775		
TÜRKİYE (Mah. İdr. Dahil)	46.159.817	47.958.333	54.408.624	52.013.076	44.648.177	41.830.039	45.134.940	26.375.895		

Not : a) Zonguldak İli I. Derecede Öncelikli yöre olarak dikkate alınmıştır.

b) Mahalli idareler ile multiplif iller kapsamındaki yatırımlar illere dağıtılmamıştır.

c) 1991 yılı 9 aylık gerçekleştirilmeye göredir.

d) 1991 yılında multiplif illerin payındaki yükseliş, otoyollar e proje toplulaşmalarından ileri gelmektedir. İleride devam eden bazı projeleri toplulaştırılıp multiplif iller kapsamına geçtiğinden 1991 yıllarında azalma meydana gelmiştir.

TABLO : 13
KAMU YATIRIM HARCAMALARININ COĞRAFİ BÖLGELER VE KALKINMADA ÖNCELİKLİ
YÖRELER İTİBARIYLA DAĞILIMI

BÖLGELER	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991 (c)
	%	%	%	%	%	%	%	%
AKDENİZ	21.5	15.1	9.9	12.0	6.3	7.5	9.0	10.6
DOĞU ANADOLU	4.5	4.7	5.9	5.8	6.3	6.7	8.0	9.6
EGE	23.4	23.8	23.0	24.9	17.5	22.3	20.4	20.3
G.D. ANADOLU	9.2	10.2	11.8	10.3	9.1	9.7	12.0	12.4
İÇ ANADOLU	20.4	17.9	20.7	21.5	17.9	18.0	20.1	17.6
KARADENİZ	9.1	9.1	9.7	9.6	11.3	11.5	9.5	8.5
MARMARA	11.8	19.3	18.9	15.9	31.5	24.3	21.1	21.0
D+A-G ANADOLU	13.7	14.8	17.7	16.0	15.4	16.4	20.0	22.0
I. DERECE K.Ö.Y. (a)	7.8	8.6	8.8	7.2	6.5	7.6	8.6	8.2
II. DERECE K.Ö.Y.	25.8	24.4	24.1	22.7	19.5	19.7	20.6	22.0
K.Ö.Y. TOPLAMI	33.6	32.9	32.9	29.9	26.0	27.3	29.2	30.2
73 İL TOPLAMI (b)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Not : a) Zonguldak İli I. Derecede Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

b) Mahalli idareler ile muhtelif iller kapsamındaki yatırımlar illere dağıtılanmıştır.

c) 1991 yılı 9 aylık gerçekleştirilmelerdir.

d) 1991 yılında muhtelif illerin payındaki yükseltilmiş, otayollar ve proje toplulaştırmalarından ileri gelmektedir. İllerin devam eden bazı projeleri toplulaştırılıp muhtelif iller kapsamına geçtiğinden 1991 paylarında azalma meydana gelmiştir.

4. Bitkisel Üretim Değerleri

Tarım sektörünün başlıca göstergelerinden biri olan bitkisel üretim değerlerinin cari fiyatlarla bölgesel dağılımı ve 1980-85, 1985-89 arası artış yüzdelere bakıldığında; 1980-85 arası en düşük artışın yüzde 72 ile Doğu Anadolu Bölgesine, 1985-89 arasında ise yüzde 383 ile İç Anadolu Bölgesine ait olduğu görülmektedir.

Türkiye toplam değeri olarak 1980-85 arası artış yüzde 300 iken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri toplamı için bu değer yüzde 160 olmuştur. Aynı yıllar arası kalkınmada birinci derecede öncelikli yörelerde artış, yüzde 119, ikinci derecede öncelikli yörelerde yüzde 243'tür.

Ancak bu yörelerimize ait değerlerde 1985-89 yılları arası artış yüzdesinde önemli bir ilerlemenin kaydedildiği görülmekte, Türkiye ortalamasına yaklaşılmış, giderek birinci derecede öncelikli yörelerde geçilmiş olduğu görülmektedir. 1985-89 arası bitkisel üretim değeri artışı (cari fiyatlar) Türkiye'de yüzde 497 olmuş iken, bu oran Doğu ve Güneydoğu toplamında 487, ikinci derecede öncelikli yörelerde 472 ve birinci derecede öncelikli yörelerde 508 olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 14)

Cari fiyatlarla bitkisel üretim değerindeki artışın Doğu Anadolu için gerek 1980-85 ve gerekse 1985-89 döneminde diğer Bölgeler ile kıyaslandığında düşük kaldığı görülmektedir.

TABLO : 14

BİTKİSEL ÜRETİM DEĞERLERİ (Milyon TL.) (Cari Fiyatlar ile)

BÖLGELER	1980 BİTKİSEL ÜRETİM DEĞERİ	1985 BİTKİSEL ÜRETİM DEĞERİ	1989 BİTKİSEL ÜRETİM DEĞERİ	% DEĞİŞİM 1980-85	% DEĞİŞİM 1985-89
AKDENİZ	183.901	933.920	5.477.782	408	487
DOĞU ANADOLU	157.862	271.790	1.407.535	72	418
EGE B.	202.009	1.082.876	6.841.608	436	532
G. ANADOLU B.	116.849	443.516	2.792.661	280	530
İÇ ANADOLU B.	278.380	1.103.530	5.327.010	296	383
KARADENİZ B.	223.011	801.362	5.005.722	259	525
MARMARA B.	213.710	868.107	6.017.140	306	593
D + G ANADOLU B.	274.710	715.306	4.200.196	160	487
I. DERECE K.Ö.Y.	191.144	418.123	2.543.359	119	508
II. DERECE K.Ö.Y.	244.758	840.046	4.803.322	243	472
K.Ö.Y.	435.902	1.258.169	7.346.681	189	484
TÜRKİYE	1.375.721	5.505.101	32.869.458	300	497

KAYNAK : T.C.Z.B. Tarımsal Üretim Değeri

NOT : Zonguldak İli I. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak alınmıştır.

5. İmalat Sanayii

25 ve daha fazla işçi çalıştıran İmalat sanayii ile ilgili gelişmeler, 1983-1988 yılları arasında beş yıllık dönem ve beş ana başlık altında incelendiğinde şu belirlemelerin ortaya çıktığı görülmektedir.

İşyeri Sayısı

İmalat Sanayiinde işyeri sayılarının bölgesel dağılımı ve artış yüzdelere bakıldığında Türkiye toplam işyeri sayısı 1983-1988 yılları arasında % 12 artmış iken, Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri toplamında bu değer % 18 olmuştur. Aynı yıllar arası Kalkınmada Birinci Derecede Öncelikli Yörelerde artış yüzdesi 29, İkinci Derecede Öncelikli Yörelerde 22'dir. (Tablo 15) Diğer taraftan bölgelerarası mukayese yapıldığında 1983-88 arasında işyeri sayıları itibariyle imalat sanayiinde en yavaş artışın yüzde 3 ile Doğu Anadolu'da gerçekleştiği görülmektedir.

Çevirici Güç Kapasitesi

İmalat Sanayiinde çevirici güç kapasitesinin bölgesel dağılım ve artış yüzdelere bakıldığında, 1983-88 arası en düşük artışın % 26 ile Ege Bölgesine ait olduğu görülmektedir.

Türkiye toplam çevirici güç değeri 1983-88 yılları arasında % 19 artmış iken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri toplamında bu değer % 13 olmuştur. Aynı yıllar arası Kalkınmada I. Derecede Öncelikli Yörelerde artış yüzdesi 24, İkinci Derecede Öncelikli Yörelerde yüzde 3'dür. (Tablo 16)

Sabit Sermayeye Yapılan İlaveler

İmalat Sanayiinde sabit sermayeye yapılan ilavelerin bölgesel dağılımı ve artış yüzdelere bakıldığında 1983-88 arası en düşük artışın % 258 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesine ait olduğu görülmektedir.

Türkiye'de toplam sabit sermayeye yapılan ilave değer 1983-88 yılları arası artış yüzdesi cari fiyatlar ile % 1153 iken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri toplamında bu değer % 405 olmuştur. Aynı yıllar arası kalkınmada birinci derecede öncelikli yörelerde artış yüzdesi 559, ikinci derecede öncelikli yörelerde yüzde 2920'dir. (Tablo 17) Bu gösterge itibariyle en yavaş gelişme yüzde 258 ile Güneydoğu Anadolu'dadır. Doğu Anadolu'daki artış yüzde 814 olmuştur.

Katmadeger

İmalat Sanayiinde katma değer 1983-88 arası en düşük artışın % 718 ile Akdeniz Bölgesine ait olduğu görülmektedir. Bunun hemen arkasından yüzde 772 ile Doğu Anadolu Bölgesi gelmektedir.

Sonuç olarak belirtmek gerekir ise Doğu Anadolu İmalat Sanayiinin 1983-88 verilerine göre diğer bölgelerin (Güney dahil) gerisinde kalmaktadır.

Türkiye toplam katma değeri 1983-1988 yılları arasında % 1002 artmış iken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri toplamında bu değer % 916 olmuştur. Aynı yıllar arası Kalkınmada Birinci Derecede Öncelikli Yörelerde artış yüzdesi 967, İkinci Derecede Öncelikli Yörelerde 1236'dır. (Tablo 18)

İmalat Sanayiinde Çalışanlar

Türkiye toplam imalat sanayiinde çalışanlar sayısı 1983-88 yılları arasında % 20 artmış iken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri toplamında bu değer % 14 olmuştur. Aynı yıllar arası Kalkınmada Birinci Derecede Öncelikli Yörelerde artış yüzdesi sıfır, İkinci Derecede Öncelikli Yörelerde yüzde 13'dür. (Tablo 19) Doğu Anadolu tek olarak diğerleri ile mukayese edildiğinde bu bölgenin yüzde —2'lik artış ile en düşük performansa sahip olduğu görülmektedir.

TABLO : 15

İMALAT SANAYİİNDE İŞYERİ SAYISININ BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

BÖLGELER	İŞYERİ SAYISI 1983			İŞYERİ SAYISI 1988			% DEĞİŞİM (TOPLAM) 1983-88
	KAMU	ÖZEL	TOPLAM	KAMU	ÖZEL	TOPLAM	
AKDENİZ B.	33	205	238	30	232	262	10
D. ANADOLU B.	42	34	76	48	30	78	3
EGE B.	45	677	722	40	854	894	24
G. ANADOLU B.	24	59	83	29	81	110	33
İÇ ANADOLU B.	88	414	502	88	509	597	19
K.DENİZ B.	100	254	354	105	367	472	33
MARMARA B.	79	2551	2630	75	2660	2735	4
D + G ANADOLU B.	66	93	159	77	111	188	18
I. DERECE K.Ö.Y.	45	47	92	52	67	119	29
II. DERECE K.Ö.Y.	64	133	197	71	169	240	22
K.Ö.Y.	109	180	289	123	236	359	24
TÜRKİYE	411	4194	4605	415	4733	5148	12

KAYNAK : DİE YILLIK İMALAT SANAYİ İSTATİSTİKLERİ

NOT : Kamu hariç özel sektörde 25 ve daha fazla işçi çalıştıran İmalat Sanayii Yatırımlarını ihtiva etmektedir.

TABLO : 16
İMALAT SANAYİİNDE ÇEVİRİCİ GÜÇ KAPASİTESİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

BÖLGELER	ÇEVİRİCİ GÜÇ KAPASİTESİ 1983			ÇEVİRİCİ GÜÇ KAPASİTESİ 1988			% DEĞİŞİM 1983-88
	KAMU	ÖZEL	TOPLAM	KAMU	ÖZEL	TOPLAM	
AKDENİZ B.	572.768	624.196	1.196.964	406.935	691.031	1.097.966	- 8
D. ANADOLU B.	166.646	50.885	217.531	166.693	17.914	184.607	-15
EGE B.	443.934	633.007	1.076.941	577.607	774.612	1.352.219	26
G. ANADOLU B.	67.972	41.986	109.958	116.274	70.075	186.349	69
İÇ ANADOLU B.	453.558	349.514	803.072	558.107	527.101	1.085.208	35
K.DENİZ B.	717.305	180.118	897.423	776.996	283.966	1.060.962	18
MARMARA B.	620.924	2.288.239	2.909.163	631.157	2.981.654	3.612.811	24
D+G ANADOLU B.	234.618	92.871	327.489	282.967	87.989	370.956	13
I. DERECE K.Ö.Y.	511.236	41.336	552.572	619.389	65.744	685.133	24
II. DERECE K.Ö.Y.	290.177	126.237	416.414	298.228	132.059	430.287	3
K.Ö.Y.	801.413	167.573	968.986	917.917	197.803	1.115.720	15
TÜRKİYE	3.043.107	4.167.945	7.211.052	3.233.769	5.346.353	8.580.122	19

KAYNAK : DİE YILLIK İMALAT SANAYİİ İSTATİSTİKLERİ 1983, 1988

NOT : Kamu haric özel sektörde 25 ve daha fazla işçi çalıştıran İmalat Sanayii Yatırımlarını ihvaya etmektedir.

TABLO : 17
İMALAT SANAYİİNDE SABİT SERMAYE'YE YAPILAN İLAVELERİN
BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI
(Milyon TL.)

BÖLGELER	SABİT SERMAYE'YE YAPILAN İLAVELER		1983 TOPLAM	SABİT SERMAYE'YE YAPILAN İLAVELER		1988 TOPLAM	% DEĞİŞİM TOPLAM 1983-88
	KAMU	ÖZEL		KAMU	ÖZEL		
AKDENİZ B.	27.496	41.862	69.358	518.383	300.593	818.976	1081
D. ANADOLU B.	2.469	670	3.139	17.166	11.533	28.699	814
EGE B.	6.961	29.158	36.119	71.478	293.352	364.830	910
G. ANADOLU B.	5.079	3.603	8.682	10.591	20.453	31.044	258
İÇ ANADOLU B.	20.970	18.565	39.536	119.925	287.518	407.443	931
K.DENİZ B.	7.531	8.418	15.949	151.217	52.659	203.876	1178
MARMARA B.	16.112	133.852	149.964	91.653	2.098.045	2.189.697	1360
D+G ANADOLU B.	7.549	4.273	11.821	27.757	31.986	59.743	405
I. DERECE K.Ö.Y.	10.555	426	10.981	63.149	9.205	72.354	559
II. DERECE K.Ö.Y.	2.916	1.333	4.249	75.089	53.251	128.341	2920
K.Ö.Y.	13.471	1.759	15.230	138.238	62.457	200.695	1218
TÜRKİYE	86.619	236.127	322.746	980.414	3.064.153	4.044.566	1153

KAYNAK : DİE YILLIK İMALAT SANAYİİ İSTATİSTİKLERİ

NOT : Kamu harçlı özel sektörde 25 ve daha fazla işçi çalıştıran İmalat Sanayii Yatırımlarını ilave etmektedir.

TABLO : 18
İMALAT SANAYİNDE KATMA DEĞERİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI
(Milyon TL.)

BÖLGELER	TOPLAM KATMA DEĞER 1983	TOPLAM KATMA DEĞER 1988	% DEĞİŞİM 1983-88
AKDENİZ B.	306.773	2.508.403	718
D. ANADOLU B.	41.556	362.364	772
EGE B.	350.464	4.540.881	1196
G. ANADOLU B.	25.778	361.820	1304
İÇ ANADOLU B.	183.146	2.228.200	1117
KARADENİZ B.	148.375	1.906.171	1185
MARMARA B.	1.338.717	14.493.141	983
D+G ANADOLU B.	67.334	724.184	976
I. DERECE K.Ö.Y.	95.981	1.024.440	967
II. DERECE K.Ö.Y.	66.429	887.712	1236
K.Ö.Y.	162.410	1.912.152	1077
TÜRKİYE	2.394.808	26.400.979	1002

KAYNAK : DİE YILLIK İMALAT SANAYİİ İSTATİSTİKLERİ

NOT : Kamu haris özel sektörde 25 ve daha fazla işçi çalıştıran İmalat Sanayi Yatırımlarını ilhiva etmektedir.

TABLO : 19
İMALAT SANAYİİNDE ÇALIŞANLARIN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

BÖLGELER	ÜCRETLE ÇALIŞANLAR 1983			ÜCRETLE ÇALIŞANLAR 1988			% DEĞİŞİM (TOPLAM) 1983-88
	KAMU	ÖZEL	TOPLAM	KAMU	ÖZEL	TOPLAM	
AKDENİZ B.	29.165	54.898	84.063	32.151	58.960	91.111	8
D. ANADOLU B.	16.965	2.647	19.612	16.286	3.021	19.307	- 2
EGE B.	35.275	78.906	114.181	33.502	110.285	143.787	26
G. ANADOLU B.	9.023	4.978	14.001	7.015	11.874	18.889	35
İÇ ANADOLU B.	59.944	41.488	101.432	59.742	61.777	121.519	20
K. DENİZ B.	66.162	17.909	84.071	59.940	31.392	91.332	9
MARMARA B.	62.369	313.247	375.616	52.916	412.294	465.210	24
D+G ANADOLU B.	25.988	7.625	33.613	23.301	14.895	38.196	14
I. DERECE K.Ö.Y.	31.181	2.388	33.569	29.503	4.101	33.604	0
II. DERECE K.Ö.Y.	30.638	8.664	39.302	30.605	13.930	44.535	13
K.Ö.Y.	61.819	11.052	72.871	60.108	18.031	78.139	7
TÜRKİYE	278.903	514.073	792.976	261.552	689.603	951.155	20

KAYNAK : DİE YILLIK İMALAT SANAYİİ İSTATİSTİKLERİ

NOT : Kamu harış özel sektörde 25 ve daha fazla işçi çalıştıran imalat Sanayii Yatırımlarını ihtiva etmektedir.

6. Eğitim

Türkiye genelinde 1980-81 öğretim yılında ilkokul öğrenci sayısı 5.691.066 iken, 1990-91 öğretim yılında bu rakam 6.900.693'e ulaşmıştır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde 1980-81 öğretim yılında ilkokul öğrenci sayısı 1.748.785 iken 1990-91 öğretim yılında 2.158.429'a ulaşmıştır. Benzeri bir artış Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri için de sözkonusudur. Bu bölgelerimizden Doğu Anadolu'da 1980-81 öğretim yılında 603.946 olan öğrenci sayısı 10 yıl sonra 744.101'e, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise 439.011'den 766.558'e ulaşmıştır. Görüldüğü gibi Güneydoğu'daki artış Doğu'ya göre daha fazladır. Esasen nüfus artışı da Güneydoğu Anadolu'da Doğu Anadolu'ya göre daha yüksektir.

Gerçi ilkokul öğretmen sayıları 1980-81 öğretim yılına göre 1990-91 öğretim yılında genel olarak artmıştır. Ülke genelinde 1980-81 ders yılında 212.717 olan öğretmen sayısı 1990-91'de 224.746'ya ulaşmış bulunmaktadır. Ancak, alınan teşvik tedbirlerine rağmen özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da öğretmen açığının devam ettiği bilinmektedir.

1980-81 öğretim yılında ülke genelinde ortaokullarda öğretmen sayısı 36.192 iken bu rakam 1990-91 öğretim yılında 45.920'ye ulaşmıştır.

Bu öğretmenlerden 8.760'ı 1990-91 öğretim yılında Kalkınmada Öncelikli Yörelerde görev yapmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesinde 1980-81 öğretim yılında 2.935 olan ortaokul öğretmen sayısı 1990-91 öğretim yılında 2.904'e düşmüştür. Oysa aynı dönemlerde öğrenci sayısı ise 115.017'den 186.231'e yükselmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise 1980-81 öğretim yılında ortaokul öğretmen sayısı 1.666 iken 1990-91 öğretim yılında 2.089'a yükselmiştir. (Tablo 20)

Genel ve mesleki ortaöğretimde öğrenci ve öğretmen sayıları Tablo 21'de yer almaktadır.

Ülke genelinde genel orta öğretimde 1980-81 öğretim yılında 534.605 olan öğrenci sayısı 1990-91'de 803.645'e yükselmiştir. Mesleki dallarda ise sözkonusu öğretim yılları ile ilgili rakamlar 355.007 ve 581.491'dir.

Genel ve mesleki ortaöğretimde öğretmen sayılarında genel bir artış mevcut ise de, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bu artış en alt düzeydedir.

TABLO : 20
İLKÖĞRETİMDE ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYISI

BÖLGELER	Ö Ğ R E N C İ						Ö Ğ R E T M E N					
	İLKOKUL			ORTAKUL			İLKOKUL			ORTAKUL		
	1980-81	1985-86	1990-91	1980-81	1985-86	1990-91	1980-81	1985-86	1990-91	1980-81	1985-86	1990-91
AKDENİZ B.	732.897	859.200	911.647	159.521	498.739	303.076	28.805	28.164	31.631	4.753	5.877	6.616
D. ANADOLU B.	603.946	745.149	744.101	115.017	186.511	186.231	21.481	20.552	22.284	2.935	3.028	2.904
EGE B.	685.368	777.768	800.242	172.750	169.890	301.787	28.118	27.063	30.597	6.008	7.039	8.152
G. ANADOLU B.	439.011	636.536	766.558	68.236	79.134	149.977	15.238	14.653	16.952	1.666	1.905	2.089
İÇ ANADOLU B.	1.124.861	1.216.313	1.210.795	279.952	361.493	469.901	39.026	37.107	39.880	7.384	8.985	9.646
K.DENİZ B.	1.009.086	1.096.180	996.645	194.900	287.322	322.022	37.980	36.220	37.266	5.445	6.534	6.520
MARMARA B.	1.095.897	1.304.675	1.470.705	322.461	282.397	641.190	42.069	39.493	46.136	8.001	9.295	9.993
D+G ANADOLU B.	1.042.957	1.381.685	1.510.659	183.253	265.645	336.208	36.719	35.205	39.236	4.601	4.933	4.993
I. DERECE K.Ö.Y.	739.290	977.279	1.045.929	119.332	182.759	228.637	25.651	24.327	27.193	2.805	3.105	3.196
II. DERECE K.Ö.Y.	1.009.495	1.135.055	1.112.500	191.203	306.036	317.940	35.900	34.507	37.151	5.137	5.631	5.564
K.Ö.Y.	1.748.785	2.112.334	2.158.429	310.535	488.795	546.577	61.551	58.834	64.344	7.942	8.736	8.760
TÜRKİYE	5.691.066	6.635.821	6.900.693	1.312.837	1.865.486	2.374.184	212.717	203.252	224.746	36.192	42.663	45.920

KAYNAK : DİE, Eğitim İstatistikleri

NOT : Zonguldak İli I. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

TABLO : 21
ORTAÖĞRETİMDE ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYISI

BÖLGELER	Ö Ğ R E N C İ						Ö Ğ R E T M E N					
	GENEL			MESLEKİ			GENEL			MESLEKİ		
	1980-81	1985-86	1990-91	1980-81	1985-86	1990-91	1980-81	1985-86	1990-91	1980-81	1985-86	1990-91
ARDENİZ B.	68.564	85.643	110.640	42.657	47.839	71.160	4.515	5.903	7.728	4.106	5.198	5.522
D. ANADOLU B.	50.618	49.407	62.190	22.909	28.174	36.797	3.145	3.519	3.931	1.904	2.441	2.484
EGE B.	65.601	79.604	99.523	51.281	59.802	82.871	7.896	9.855	11.425	6.160	7.974	8.455
G. ANADOLU B.	30.596	35.352	50.783	14.198	15.868	22.670	1.982	2.231	2.782	1.386	1.545	1.676
İÇ ANADOLU B.	115.235	134.414	165.381	79.313	98.219	124.350	8.074	10.324	13.024	7.116	9.098	9.623
K.DENİZ B.	71.959	80.780	99.044	67.421	69.916	90.869	5.153	6.390	6.659	5.661	7.108	6.983
MARMARA B.	132.032	162.785	216.084	77.228	115.191	152.774	10.569	13.670	17.336	7.357	9.763	9.849
D+G ANADOLU B.	81.214	84.759	112.973	37.107	44.042	59.467	5.127	5.750	6.713	3.290	3.986	4.160
I. DERECE K.Ö.Y.	53.198	52.270	72.412	26.690	29.456	41.991	3.280	3.727	4.125	2.353	2.872	2.860
II. DERECE K.Ö.Y.	69.836	76.506	94.264	50.653	57.839	75.695	4.887	5.792	6.606	4.450	5.520	5.739
K.Ö.Y.	123.034	128.776	166.676	77.343	87.295	117.686	8.167	9.519	10.731	6.803	8.392	8.599
TÜRKİYE	534.605	627.985	803.645	355.007	435.009	581.491	41.334	51.892	62.885	33.690	43.127	44.592

KAYNAK : DİE, Eğitim İstatistikleri

NOT : Zonguldak İli I. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

7. Sağlık

Genel Nüfus Sayımı yılları olan 1975, 1980, 1985 ve 1990 yılları itibariyle askeri hastaneler hariç ülke genelinde toplam hasta yatak sayısı sırasıyla 86.724, 99.117, 103.918 ve 121.785'tir. (İl bazında dağılımı yapılamayan 1047 yatak hariç).

1975'te 814 olan hastane sayısı 1990'da 857'ye çıkmıştır. Bu yıllar arasında ülke genelinde yatak başına nüfus'ta önemli bir gelişme kaydedilememiş, 1975'te yatak başına nüfus 467 iken 1990'da 464 olmuştur.

1975 yılında yatak başına nüfusun en fazla olduğu bölgemiz 829 ile Güneydoğu Anadolu, en düşük olduğu bölgemiz ise 283 ile Marmara'dır.

Yatak başına nüfus açısından 1975'te en iyi durumda olan Marmara'da ise, iyileşme zaman içinde daha da artmış ve bu bölgemiz 1990'da yatak başına nüfusun 347 ile en az olduğu bölgemiz olmuştur.

Güneydoğu Anadolu'da olduğu gibi, Doğu Anadolu Bölgemizde de bu alanda olumlu gelişmeler kaydedilememiş, iki bölge toplamında 1975'te yatak başına nüfus 679 iken 1990'da 743'e çıkmıştır. (Tablo 22)

Bölgeler itibariyle hekim sayıları ve hekim başına düşen nüfus bakımından ise ülke genelinde ve bölgesel dağılımda önemli iyileşmeler kaydedilmiştir» Tablo 23'de görüldüğü gibi, 1980'de ülke genelinde hekim başına düşen nüfus 1642 iken, 1990'da 1124'tür.

Aynı yıllar itibariyle Doğu Anadolu Bölgesi ile ilgili rakamlar 4.081'den 2.991'e, Güneydoğu Anadolu ile ilgili rakamlar 5.053'ten 2.152'ye, iki bölge toplamında ise 4.447'den 2.221'e düşmüştür. Bu olumlu gelişmelerin Kalkınmada Öncelikli Yörelere bakımından da geçerli olduğu görülmektedir.

1980, 1985 ve 1990 yılları itibariyle benzeri bir gelişmenin hemşire sayısı ve hemşire başına düşen nüfus bakımından da meydana geldiği görülmektedir.

TABLO : 22
HASTANE, YATAK SAYISI VE YATAK BAŞINA DÜŞEN NÜFUS

BÖLGELER	1975		1980		1985		1990	
	HASTANE	YATAK NÜFUS	HASTANE	YATAK NÜFUS	HASTANE	YATAK NÜFUS	HASTANE	YATAK/ NÜFUS
AKDENİZ B.	82	6.631	85	7.757	77	9.260	91	11.549
D. ANADOLU B.	82	7.379	83	7.408	75	7.591	92	8.298
EGE B.	121	11.336	123	13.161	97	14.398	119	15.839
G. ANADOLU B.	54	3.876	55	4.398	43	5.026	53	5.988
İÇ ANADOLU B.	152	17.946	155	19.784	128	20.494	141	24.813
KARADENİZ B.	140	10.841	145	12.241	124	12.979	153	15.888
MARMARA B.	183	28.465	181	34.368	178	34.170	208	38.363
D+G ANADOLU B.	136	11.255	138	11.806	118	12.617	145	14.286
I. DERECE K.Ö.Y.	95	5.717	96	6.796	887	79	6.969	973
II. DERECE K.Ö.Y.	141	11.974	144	12.113	584	121	12.870	631
K.Ö.Y.	236	17.691	713	240	18.909	693	200	19.839
TÜRKİYE	814	86.474	467	827	99.117	451	722	103.918
							488	857
								121.785
								464

KAYNAK : Sağlık Bakanlığı

NOT : Askari hastaneler hariçtir. Zonguldak İli I. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

1) II bazında dağıtım yapılanayan 1047 yatak toplama ilave edilmiştir.

TABLO : 23
HEKİM SAYISI VE HEKİM BAŞINA DÜŞEN NÜFUS

BÖLGELER	1980		1985		1990	
	HEKİM	HEKİM/ NÜFUS	HEKİM	HEKİM/ NÜFUS	HEKİM	HEKİM/ NÜFUS
AKDENİZ B.	1.870	2.812	2.855	2.145	3.898	1.803
D. ANADOLU B.	1.169	4.081	1.578	3.303	2.381	2.291
EGE B.	4.191	1.421	5.261	1.282	7.356	1.033
G. ANADOLU B.	706	5.053	1.185	3.632	2.397	2.152
İÇ ANADOLU B.	7.468	1.107	9.171	1.005	12.071	824
KARADENİZ B.	1.946	3.848	2.893	2.752	4.217	1.897
MARMARA B.	9.891	954	13.484	823	16.884	787
D+G ANADOLU B.	1.875	4.447	2.763	3.444	4.778	2.221
I. DERECE K.Ö.Y.	1.143	5.272	1.674	4.049	3.100	2.376
II. DERECE K.Ö.Y.	1.839	4.066	2.797	2.902	4.193	2.017
K.Ö.Y.	2.982	4.528	4.471	3.331	7.293	2.169
TÜRKİYE	27.241	1.642	36.427	1.391	50.251	1.124

KAYNAK : Türkiye Sağlık İstatistikleri Yılı
NOT : Zonguldak III I. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

TABLO : 24
HEMŞİRE SAYISI VE HEMŞİRE BAŞINA DÜŞEN NÜFUS

BÖLGELER	1980			1985			1990		
	HEMŞİRE	HEMŞİRE/ NÜFUS	HEMŞİRE/ NÜFUS	HEMŞİRE	HEMŞİRE/ NÜFUS	HEMŞİRE/ NÜFUS	HEMŞİRE	HEMŞİRE/ NÜFUS	HEMŞİRE/ NÜFUS
AKDENİZ B.	2.375	2.214	2.785	2.199	4.768	1.474			
D. ANADOLU B.	2.100	2.272	2.620	1.990	3.128	1.744			
EGE B.	4.164	1.430	4.819	1.400	7.396	1.027			
G. ANADOLU B.	1.280	2.787	1.544	2.787	2.169	2.378			
İÇ ANADOLU B.	6.525	1.266	6.671	1.382	9.321	1.067			
KARADENİZ B.	3.953	1.894	4.498	1.770	5.496	1.456			
MARMARA B.	6.483	1.455	7.917	1.402	11.497	1.156			
D+G ANADOLU B.	3.380	2.467	4.164	2.285	5.297	2.004			
I. DERECE K.Ö.Y.	2.442	2.468	2.751	2.464	3.493	2.109			
II. DERECE K.Ö.Y.	3.408	2.194	3.894	2.084	4.967	1.702			
K.Ö.Y.	5.850	2.308	6.645	2.241	8.460	1.870			
TÜRKİYE	26.880	1.664	30.854	1.642	44.822	1.260			

KAYNAK : Türkiye Sağlık İstatistikleri Yılığ

NOT : Zonguldak İli I. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

8. Konut

Yapı kullanma izni alan konutlarla ilgili 1980, 1985 ve 1988 yıllarına ait değerler Tablo 25’de yer almaktadır.

Daire sayısı itibariyle yapı kullanma izni alan konut sayıları yaklaşık olarak 1980’de 139 bin, 1985’te 118 bin ve 1988’de 205 bindir.

1985 yılında 1980’e göre daire sayısı itibariyle bir düşüş olmakla birlikte, yüzölçüm (m²) değerleri bakımından bir azalışın değil, artışın söz konusu olduğu görülmektedir.

Ancak her iki yaklaşımla da Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimize ait değerler en alt sıralarda yer almaktadır.

Örnek olarak, en yüksek rakamların yer aldığı 1988 yılında Marmara Bölgesinde yapı kullanma izni alan daire sayısı 55.857 iken, bu yıl içinde Doğu Anadolu’da 7.010, Güneydoğu Anadolu’da 7.684 daire için yapı kullanma izni alınmıştır.

Toplam metrekare olarak en düşük ölçüde yapı kullanma izni alan bölge Güneydoğu Anadolu olmuştur. Hemen ardından Doğu Anadolu Bölgesi gelmektedir.

Daire sayısının yüzde dağılımı ve metrekare dağılımı bakımından da Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi yedi coğrafi bölge içinde yedinci ve altıncı sırada yer almaktadır. (Tablo 25)

TABLO : 25

YAPI KULLANMA İZNİ ALAN KONUTLAR

BÖLGELER	DAİRE SAYISI			YÜZÖLÇÜMÜ (M2)		
	1980	1985	1988	1980	1985	1988
AKDENİZ B.	10.929	14.122	27.936	1.174.757	1.867.997	4.010.659
D. ANADOLU B.	5.438	5.128	7.010	598.967	737.143	1.009.239
EGE B.	26.968	26.821	43.418	2.616.335	3.315.241	6.090.494
G. ANADOLU B.	2.979	3.706	7.684	315.424	506.418	1.113.116
İÇ ANADOLU B.	23.981	29.901	40.427	2.828.868	4.060.541	6.276.674
KARADENİZ B.	15.162	15.363	23.153	1.566.644	2.085.106	3.140.096
MARMARA B.	53.780	23.164	55.857	4.829.841	2.916.746	7.237.164
D + G ANADOLU B.	8.417	8.834	14.694	914.391	1.243.561	2.122.355
I. DERECE K.Ö.Y.	4.835	4.419	8.120	500.047	607.083	1.095.165
II. DERECE K.Ö.Y.	13.113	12.334	19.593	1.457.037	1.749.835	2.947.437
K.Ö.Y.	17.948	16.753	27.713	1.957.084	2.356.918	4.042.602
TÜRKİYE	139.237	118.205	205.485	13.930.836	15.489.192	28.877.442

KAYNAK : DİE, İnşaat İstatistikleri

NOT : Zonguldak İli I. Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak dikkate alınmıştır.

9. Köy İçmesuyu

Türkiye genelinde 1985 yılında köy ve köy altı yerleşme birimleri olarak kabul edilen toplam ünite sayısı 77.366'dır.

Yerleşme ünitesi bakımından en yüksek pay 29.139 ile Karadeniz Bölgesindedir. Bu bölgemizi 12.868 ünite yerleşme birimi ile Doğu Anadolu Bölgesi izlemektedir. Yerleşme sayısının en az olduğu bölgemiz ise Marmara'dır (5.344).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri toplamında bu sayının 21.346, Kalkınmada Öncelikli Yörelere toplamında ise 38.636 olduğu görülmektedir.

Yeterli içmesuyuna sahip yerleşmelerin toplam yerleşme içindeki yüzdeleri 7 coğrafi bölge için de yaklaşık yüzde 36 ile yüzde 70 arasında değişmektedir. Bir başka deyişle yeterli içmesuyuna en az sahip olan bölge yüzde 35.59 ile Güneydoğu Anadolu, en çok sahip olan bölge ise yüzde 64.67 ile Marmara Bölgesidir.

Sözkonusu yüzdeler Karadeniz; Akdeniz, Doğu Anadolu ve Ege bölgelerinde yaklaşık olarak yüzde 50 ile 52 arasında değişmektedir. (Tablo 26)

Türkiye genelinde, 1985 yılı itibarıyla mevcut 77.366 ünitenin 39.803'ü, yani yüzde 51.45'i yeterli içmesuyuna sahipken geri kalanı oluşturan 37.563 ünitenin 13.040'ında içmesuyu yetersiz, 24.523'ü ise içmesuyu olmayan ünitedir.

Doğu Anadolu Bölgesi ise Güneydoğu ve Akdeniz Bölgesinden sonra en az yeterli içmesuyuna sahiptir. Doğu ve Güneydoğu birlikte düşünüldüğünde en az içmesuyuna sahip bölgenin burası olduğu ve yeterli içmesuyu imkanı olan yerleşme birimi sayısının yüzde 52 civarında olduğu görülmektedir. (Tablo 26)

TABLO : 26
İÇMESUYU ENVANTERİ

BÖLGELER	1 9 8 5					1 9 9 0				
	YETERSİZ			İÇMESUYU		YETERSİZ			İÇMESUYU	
	İÇMESUYU OLAN ÜNİTE	İÇMESUYU OLMAYAN ÜNİTE	TOPLAM ÜNİTE	İÇMESUYU OLAN ÜNİTE (%)	İÇMESUYU OLAN ÜNİTE	İÇMESUYU OLMAYAN ÜNİTE	TOPLAM ÜNİTE	İÇMESUYU OLAN ÜNİTE (%)	İÇMESUYU OLMAYAN ÜNİTE	TOPLAM ÜNİTE
AKDENİZ B.	3.789	956	2.967	7.712	49.13	4.334	933	2.390	7.657	56.60
D. ANADOLU B.	6.644	2.060	4.164	12.868	51.63	7.393	2.099	3.026	12.518	59.06
EGE B.	3.260	851	2.126	6.237	52.27	3.994	603	1.927	6.524	61.22
G. ANADOLU B.	3.107	1.936	3.525	8.478	35.59	3.821	1.516	3.483	8.820	43.32
İÇ ANADOLU B.	4.911	977	1.700	7.588	64.72	5.749	713	1.291	7.753	74.15
KARADENİZ B.	14.459	5.283	9.397	29.139	49.62	18.581	3.909	8.253	30.743	60.44
MARMARA B.	3.723	977	644	5.344	69.67	4.262	640	382	5.284	80.66
D+G ANADOLU B.	9.661	3.996	7.689	21.346	45.26	11.214	3.615	6.509	21.338	52.55
I. DERİCE K.Ö.Y.	6.750	3.370	5.920	16.040	42.08	8.391	2.503	5.283	16.177	51.87
II. DERİCE K.Ö.Y.	11.313	3.707	7.576	22.596	50.07	13.261	3.666	6.127	23.054	57.52
K.Ö.Y.	18.063	7.077	13.496	38.636	46.75	21.652	6.169	11.410	39.231	55.19
TÜRKİYE	39.803	13.040	24.523	77.366	51.45	48.134	10.413	20.752	79.299	60.70

KAYNAK : Köy Hizmetleri Gn. Md.

10. Köy Yolları

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde ve bu yörelerin en büyük bölümünü oluşturan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde özellikle son yıllarda köy yollarının yapımına önem verilmiştir.

1985 yılında ülke toplamı olarak 256.902 km. olan köy yolu uzunluğu 1990'da 308.657'ye ulaşmıştır. (Tablo 27)

Ancak asfalt, stabilize, tesviye ve ham yol olarak değerlendirme yapıldığında, yol niteliği arttıkça Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile Karadeniz Bölgesi'nin paylan azalmaktadır.

Örnek olarak **1990 yılı itibariyle toplam yol uzunluğu içinde asfaltın payı Ege'de yüzde 14.42, Akdeniz'de yüzde 14.06, Marmara'da yüzde 14.02 iken, Karadeniz'de 2.31, Güneydoğu'da 2.77, Doğu Anadolu'da 1.64'dür. Doğu ve Güneydoğu toplamında, asfalt yolların toplam yol uzunluğu içindeki payı yüzde 2.05'tir.**

Sadece Doğu Anadolu Bölgesine baktığımızda stabilize ve asfalt kaplamalı yol oranının bu bölgede sırası ile yüzde 40 ve yüzde 1.64 ile en düşük seviyelerde olduğunu görmekteyiz. Burasının kış şartlarının ağır geçtiği bir bölge olduğu düşünüldüğünde yüksek standartlı yol konusu daha da önem kazanmaktadır.

TABLO : 27
KÖY YOLU ENVANTERİ (Km.)

BÖLGELER	1 9 8 5					1 9 9 0				
	ASFALT	STABİLİZE	TESVİYE	HAM	TOPLAM	ASFALT	STABİLİZE	TESVİYE	HAM	TOPLAM
AKDENİZ B.	3.274	12.490	7.595	5.269	28.628	4.663	13.603	8.967	5.932	33.165
D. ANADOLU B.	271	15.623	16.916	7.687	40.497	829	20.376	20.482	8.720	50.407
EGE B.	2.545	14.784	4.521	3.433	25.283	4.245	16.465	4.660	4.072	29.442
G. ANADOLU B.	379	11.776	7.580	4.812	24.547	779	14.332	9.491	3.571	28.173
İÇ ANADOLU B.	2.297	28.164	5.185	5.232	40.878	4.577	30.068	6.433	7.295	48.373
KARADENİZ B.	1.375	35.926	16.294	19.230	72.825	2.055	43.888	20.219	22.784	88.946
MARMARA B.	2.822	16.604	2.124	2.694	24.244	4.226	17.848	1.944	6.133	30.151
D+G ANADOLU B.	650	27.399	24.496	12.499	65.044	1.608	34.708	29.973	12.291	78.580
I. DERECE K.Ö.Y.	468	20.930	17.364	8.004	46.766	926	25.257	21.019	8.764	55.966
II. DERECE K.Ö.Y.	1.239	33.194	19.274	13.322	67.029	2.522	39.538	24.697	15.885	82.642
K.Ö.Y.	1.707	54.124	36.638	21.326	113.795	3.448	64.795	45.716	24.649	138.608
TÜRKİYE	12.963	135.367	60.215	48.357	256.902	21.374	156.580	72.196	58.507	308.657

KAYNAK : Köy Hizmetleri Gn. Md.

TABLO : 28
KÖY YOLU ENVANTERİ (%)

BÖLGELER	1 9 8 5				1 9 9 0					
	ASFALT	STABİLİZE	TESVİYE	HAM	TOPLAM	ASFALT	STABİLİZE	TESVİYE	HAM	TOPLAM
AKDENİZ B.	11.44	43.63	26.53	18.41	100.00	14.06	41.02	27.04	17.89	100.00
D. ANADOLU B.	0.67	38.58	41.77	18.98	100.00	1.64	40.42	40.63	17.30	100.00
EGE B.	10.07	58.47	17.88	13.58	100.00	14.42	55.92	15.83	13.83	100.00
G. ANADOLU B.	1.54	47.97	30.88	19.60	100.00	2.77	50.87	33.69	12.68	100.00
İÇ ANADOLU B.	5.62	68.90	12.68	12.80	100.00	9.46	62.16	13.30	15.08	100.00
KARADENİZ B.	1.89	49.33	22.37	26.41	100.00	2.31	49.34	22.73	25.62	100.00
MARMARA B.	11.64	68.49	8.76	11.11	100.00	14.02	59.20	6.45	20.34	100.00
D+G ANADOLU B.	1.00	42.12	37.66	19.22	100.00	2.05	44.17	38.14	15.64	100.00
I. DERECE K.Ö.Y.	1.00	44.75	37.13	17.11	100.00	1.65	45.13	37.56	15.66	100.00
II. DERECE K.Ö.Y.	1.85	49.52	28.75	19.87	100.00	3.05	47.84	29.88	19.22	100.00
K.Ö.Y.	1.50	47.56	32.20	18.74	100.00	2.49	46.75	32.98	17.78	100.00
TÜRKİYE	5.05	52.69	23.44	18.82	100.00	6.92	50.73	23.39	18.96	100.00
KAYNAK : Köy Hizmetleri Gn. Md.										

KAYNAK : Köy Hizmetleri Gn. Md.

11. Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Bölgelere Göre Dağılımı

Bir yatırım için Yatırım Teşvik Belgesi verilmiş olması o yatırımın gerçekleşmiş olması anlamına gelmemekle birlikte, bu konuda bölgeler itibariyle gelişmeler hakkında bir fikir verebilmek bakımından, 1985-90 yılları arası gelişmeleri değerlendirmek yararlı olacaktır.

Teşvik Belgesi sayılarına bakıldığında; 1985 yılında ülke genelinde verilen 1833 belgeden yüzde 14.46'sının Kalkınmada Öncelikli Yörelere, yüzde 9.71'inin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine verildiği görülmektedir. 1985 yılında en az belge verilen bölgemiz olan Doğu Anadolu'nun toplam belge içindeki payı yüzde 4.58, onu izleyen Güneydoğu Anadolu'nun ise yüzde 5.13'tür. Bu bölgelerimizi yüzde 9.11 ile Karadeniz, yüzde 9.77 ile Akdeniz Bölgeleri izlemektedir. Marmara Bölgesi'nin payı ise yüzde 40.48'dir.

1985'te durum bu iken, 1990 yılında önemli gelişmelerin varlığı tespit edilmektedir. 1990 yılı içinde ülke genelindeki 3141 Yatırım Teşvik Belgesinden 1138'i Güneydoğu Anadolu Bölgesine verilmiştir. Bu belge sayısı 1990 yılında verilen toplam belgelerin yüzde 36.23'ü olmaktadır.

Aynı yılda Doğu Anadolu Bölgesinde de büyük bir artış meydana gelmiştir. Bu bölgemize verilen 698 belgenin toplam içindeki payı yüzde 22.22'dir.

Bir başka ifadeyle, 1985 yılında en az belge alan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimiz 1990 yılında en çok Yatırım Teşvik Belgesi alan bölgelerimiz olmuştur. Tablo 31'de, verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin toplam yatırım tutarı ve istihdam durumu hakkında veriler yer almaktadır.

1990 yılında Marmara Bölgesi toplam teşvik belgelerinin yüzde 13.53'ünü almış ve üçüncü sırada iken, bu belgelerdeki toplam yatırım tutarı ve istihdam bakımından birinci sıraya yükselmekte, belge sayısı bakımından sırasıyla ilk iki yeri alan Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgeleri yatırım tutarı ve istihdam bakımından ikinci ve dördüncü sırada bulunmaktadır.

(1992 Yılı Yatırım Teşvik Tedbirlerinin yöresel karşılaştırması Ek : 1'de, sektörel bazda karşılaştırması ise Ek : 2'de yer almaktadır.)

TABLO : 29
VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI
(Cari Fiyatlarla)

BÖLGELER	VERİLEN BELGE SAYISI				TOPLAM YATIRIM TUTARI (MİLYON TL.)				İSTİHDAM (KİŞİ)			
	1985	%	1990	%	1985	%	1990	%	1985	%	1990	%
AKDENİZ B.	179	9,77	157	5,00	496.894	9,67	2.683.579	11,83	10.597	9,78	23.586	13,00
D. ANADOLU B.	84	4,58	698	22,22	63.689	1,24	2.453.870	10,84	5.747	5,30	20.312	11,20
EGE B.	285	15,55	130	4,14	1.079.220	21,00	1.984.966	8,75	12.576	11,61	16.187	8,92
G. ANADOLU B.	94	5,13	1.138	36,23	336.597	6,55	5.119.694	22,57	8.783	8,11	39.265	21,64
İÇ ANADOLU B.	272	14,84	198	6,30	949.889	18,48	1.429.580	6,30	13.268	12,24	13.691	7,55
KARADENİZ B.	167	9,11	383	12,19	219.368	4,27	1.258.970	5,55	7.888	7,28	8.863	4,89
MARMARA B.	742	40,48	427	13,59	1.555.945	30,06	7.648.899	33,72	48.811	45,05	58.583	32,29
BELİRSİZ	10	0,55	10	0,32	37.588	0,73	99.177	0,44	687	0,63	921	0,51
D+G ANADOLU B.	178	9,71	1.856	58,45	400.286	7,79	7.578.564	33,41	14.530	13,41	59.577	32,84
I. DERECE K.Ö.Y.	84	4,58	1.567	49,89	230.616	4,49	5.579.860	24,60	7.943	7,33	42.712	23,54
II. DERECE K.Ö.Y.	181	9,87	804	25,60	241.455	4,70	4.158.105	18,33	8.341	7,70	28.298	15,60
K.Ö.Y. TOPLAMI	265	14,46	2.371	75,49	472.071	9,19	9.737.965	42,93	16.284	15,03	71.010	39,14
TÜRKİYE	1833	100,00	3.141	100,00	5.139.200	100,00	22.683.675	100,00	108.357	100,00	181.408	100,00

KAYNAK : Hazine ve Dış Ticaret Bakanlığı, Teşvik Uygulama Gr. Md.

(BU YATIRIMLARIN GERÇEKLEŞME ORANLARI BİLİNMEKTEDİR.)

EK : 1
1992 YILI YATIRIM TEŞVİK TEDBİRLERİNİN YÖRESEL
KARŞILAŞTIRMASI

İK TEDBİRLERİ	GELİŞMİŞ YÖRELER	NORMAL "YÖRELER	II. DERECEDE K.Ö.Y.'LER	I. DERECEDE K.Ö.Y.'LER
- TEŞVİK BELGESİ ALT SINIRI	5 Milyar	5 Milyar	1 Milyar	1 Milyar
- BAŞVURU TEMİNATI	-	-	5 Milyon	5 Milyon
a) Toplam Sabit Yatırım Tutan 50 Milyar TL.'sına kadar,	20 Milyon	20 Milyon	—	—
b) Toplam Sabit Yatırım Tutarı 50 Milyar TL.'sının üzerinde,	50 Milyon	50 Milyon	—	—
- MİNİMUM ÖZKAYNAK ORANI (%)	60	50	40	40
- YATIRIM İNDİRİMİ (%)	30	40	60	100
- BÜYÜK KREDİ ALT SINIRI	60 Milyar	60 Milyar	20 Milyar	20 Milyar
- VERGİ, RESİM, HARÇ İSTİSNASI	VAR	VAR	VAR	VAR
- İTHALATTA GÜMRÜK MUAFİYETİ	VAR	VAR	VAR	VAR
- İTHALATTA FON MUAFİYETİ	YOK	YOK	VAR	VAR
- ÇALIŞANLARA VERGİ AVANTAJI	YOK	YOK	VAR	VAR
- TEŞVİK PRİMİ	KDV Kadar	KDV Kadar	KDV Kadar	KDV Kadar
(Yerli Makina ve Teçhizat için)				
-İŞLETME MALLARINDA GÜMRÜK MUAFİYETİ	VAR	VAR	VAR	VAR
İRİMLERİ VE DÖVİZ KAZANDIRICI HİZMETLERİ TEŞVİK FONU				
KAYNAKLI KREDİLERDE FAİZ ORANI (%) *	35	25	20	15
İK PRİMİ, ZORUNLU TASARRUF KONUT EDİNDİRME FONU VE ENERJİ TEŞVİKİ		VAR	VAR	VAR

(*) Fon kaynaklı krediler iki yıl ödemesiz toplam beş yılda dört eşit taksitte geri ödenir. Faiz ödemeleri yılda bir defa dönem sonunda yapılır. Ödemesiz dönemde faiz % 10'dur.

EK : 2

1992 YILI YATIRIM TEŞVİK TEDBİRLERİNİN SEKTÖR BAZINDA
KARŞILAŞTIRMASI

1--- TEŞVİK BELGESİ ALT SINIRI: (YÖRE FARKI GÖZETİLMEKSİZİN)

- a)--- Finansal kiralama şirketlerinin Teşvik Belgesine esas teşkil eden yatırım projelerinde,
—Üretime dönük olmayan ve sadece çevre kirliliğini önlemeye yönelik yatırımlarda, 250 Milyon TL.
- b)--- Serbest bölge yatırımlarında,
—Bilgisayar yazılım şirketlerince yapılacak yatırımlarda,
—Turizm Yatırım Belgesine haiz turizm yatırımlarında,
—Konfeksiyon yatırımlarında,
—Her türlü tevsi, modernizasyon, tamamlama v.b. yatırımlarda, 1 Milyar TL.

2- BAŞVURU TEMİNATI :

- Üretime dönük olmayan ve sadece çevre kirliliğini önlemeye yönelik yatırımlar,
—Araştırma ve geliştirme yatırımları, 5 Milyon TL.

3- MİNİMUM ÖZKAYNAK ORANI (%) :

- Her türlü gemi inşa ve yat inşa ve gemi ithali yatırımları : 15
—Finansal kiralama şirketlerinin yapacağı kiralama yatırımları :10
—Toplu konut alanı ilan olunan yerlerde konut (proje bazında) üretimi yatırımları :30
—Komple yeni entegre öasin-yayın yatırımları :30

4 - YATIRIM İNDİRİMİ (%) (Yöre farkı gözetiilmeksizin) :

- Zirai yatırımlarda, 40
—Özel önem taşıyan sektörlerde sermaye şirketleri ve kooperatiflerce yapılacak yatırımlar, 100
—Su ürünleri yatırımları,
—Sermaye şirketleri, kooperatif ve iş ortaklıklarının yapacağı bilimsel araştırma ve geliştirme yatırımları, 100

5 - İŞLETME MALLARINA GÜMRÜK MUAFİYETİ :

Yeni işletmeye geçen teşvik belgeli komple yatırımların ihtiyacı olan işletme mallarına,

- a) Sabit yatırım tutarı 10 Milyar TL.'nin üzerindeki yeni yatırımlara ithal ve yerli makina teçhizat bedelleri toplamının % 20'sini geçmemek kaydıyla, azami 3 aylık işletme malı ihtiyaçları dikkate alınarak % 10 fon yatırımları kaydıyla,

- b) Normal yörelerdeki büyük proje yatırımlarına, ithal ve yerli makina teçhizat bedelleri toplamının % 30'unu geçmemek kaydıyla azami 6 aylık işletme mali ihtiyaçları dikkate alınarak % 10 fon yatırılmak kaydıyla,
- c) Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki "Büyük Proje" yatırımlarına, ithal ve yerli makina, teçhizat bedellerinin toplamının % 40'ını geçmemek kaydıyla azami 12 aylık işletme mali ihtiyaçları dikkate alınarak ve fonsuz olarak,
- 6 - YATIRIMLARI VE DÖVİZ KAZANDIRICI HİZMETLERİ TEŞVİK FONU KAYNAKLI KREDİLERDE UYGULANACAK SEKTÖR BAZINDAKİ KREDİ ORANLARI :

Yatırımlara Uygulanacak Fon Kaynaklı Kredi Oranları aşağıda gösterilmiştir :

Yatırım Konuları	Gelişmiş Yöre (%)	Normal Yöre (%)	II. Derecede K.Ö.Y.(%)	I. Derecede K.Ö.Y.(%)
Deri ve Tekstil Konfeksiyonu Yatırımları	25	25	25	25
Tekstil Terbiyesi Yatırımları	0	25	25	25
Elektronik Sanayi Yatırımları	25	25	25	25
Otomotiv Sanayi Yatırımları	0	15	15	15
Otomotiv Yan Sanayii Yatırımları	0	20	25	30
Kalıp Yatırımları	25	25	25	25
Demir Çelik Yassı Mamul Yatırımları	0	20	25	30
Tarım ve/veya Tarımsal Sanayi Yatırımları	0	30	40	50
Gemi İnşa ve/veya Yat İnşa Yatırımları	30	30	30	30
Mermer İstihraç ve/veya İşleme Yatırımları	0	25	30	30
Çevre Kirliliğini Önleyici Yatırımlar	25	25	25	25
Araştırma ve Geliştirme Yatırımları	25	25	25	25
Liman Yatırımları	25	25	25	25
Eğitim Yatırımları	20	25	30	35
Hastane Yatırımları	25	30	35	40
Hastane Dışı Sağlık Yatırımları	0	15	30	40
Özel Belgeli Öncelikli Tür Turizm Yatırımları	30	30	50	60
Diğer Turizm Yatırımları	10	10	20	30

Yatırım Konuları	Gelişmiş Yöre (%)	Normal Yöre (%)	II. Derecede K.Ö.Y.(%)	I. Derecede K.Ö.Y.(%)
Bu tabloda yer almayan veya yer alıpta oranı bu sütunda belirtilenden daha düşük olan yatırımlara ait Modernizasyon Kalite düzeltme Darboğaz giderme Yenileme Yat.	20	20	30	30
Bu tabloda yer almayan yatırımlara ait Tevsi Yatırımları	0	20	30	30
Bu tabloda yer almayan yatırım konularında yapılacak Büyük Proje Yatırımları	0	10	15	20

1 — Söz konusu yatırımların, Organize Sanayi Bölgesinde yapılması halinde bulunduğu yöre oranına 5 puan ilave edilir. (Otomotiv yan sanayi yatırımlarının Gelişmiş Yörelerin Organize Sanayi Bölgelerinde yapılması halinde bu oran % 15'dir).

2 — Bağımsız Devletler Topluluğunda yapılacak yatırımlar ile yine bu ülkelerde yapılacak müteahhitlik hizmetleri yatırımlarında bu oran % 30'dur.

3 — Serbest Bölgedeki yatırımlar yukarıdaki tabloya tabidir.

4 — Karadeniz Bölgesinde yapılacak tarımsal sanayi, yayla, nehir, sağlık (termal) turizm yatırımlarına uygulanacak oran % 50'dir.

5 — Turizm yatırımlarında, yukarıda belirtilen Fon Kaynaklı Kredilerin oranları yatırımcı firmaların anonim şirket statüsünde olmaları halinde uygulanır.

6 — Bu tabloda yer alan yatırım konularında yapılacak, tevsi modernizasyon ve benzeri yatırımlar, sözkonusu konulardaki komple yeni yatırımlara uygulanan bölgesel oranlara tabidir.

7- SSK PRİMİ, ZORUNLU TASARRUF, KONUT EDİNDİRME FONU VE ENERJİ TEŞVİKİ :

I) Büyük Proje Yatırımlarında (toplam sabit yatırım tutarı itibariyle);

a)Kalkınmada Öncelikli Yörelerde,

- 25 Milyar - 50 Milyar TL. arasındaki yatırımların ilk bir işletme yılındaki,
- 50 Milyar -100 Milyar TL. arasındaki yatırımların ilk iki işletme yılındaki,
- 100 Milyar TL. ve daha üzerindeki yatırımların ilk üç işletme yılındaki,

b)Normal Yörelerde

- 200 Milyar - 400 Milyar TL. arasındaki yatırımların ilk bir işletme yılındaki,
- 400 Milyar - 750 Milyar TL. arasındaki yatırımların ilk iki işletme yılındaki,
- 750 Milyar TL. ve daha üzerindeki yatırımların ilk üç işletme yılındaki,

II) Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki, komple yeni Tarımsal Sanayi yatırımlarında ise ilk üç işletme yılındaki,

Elektrik tüketiminin % 30'u, SSK Primlerinin işveren hissesinin % 50'si, Zorunlu Tasarruf ve Konut Edindirme Fonu'nun işveren hissesinin tamamı, Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu Kaynaklarından karşılanır.

**ERZİNCAN DEPREMİ DOLAYISIYLA
BİR KEZ DAHA GÜNDEME GELEN
ACİL KURTARMA VE YARDIM İŞLERİ**

Fazlı DEMİREL
Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı
Emekli Sivil Savunma Mütchassısı

13 Mart 1992 günü Erzincan'da meydana gelen deprem dolayısıyla afetlerdeki kurtarma ve yardım işleri, ilgili makamlar ve kamuoyunda bir kez daha gündeme gelmiş oldu.

Bilindiği üzere afetlerdeki kurtarma ve yardım işleri, başlıca iki mevzuat ve iki teşkilat konusu bulunmaktadır.

Biri 1959 yılında çıkan ve daha sonraki yıllarda yapılan bazı değişiklik ve eklerle halen yürürlükte bulunan 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” (1) ve bu kanuna dayanan yönetmeliklerdir. Bu kanunun uygulanması ve izlenmesi ile birinci derecede ilgili ve görevli bakanlık Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’dır. Bu amaçla bu Bakanlık emrinde bir “Afet Fonu” ve teşkilatında bir “Afet İşleri Genel Müdürlüğü” bulunmaktadır. Afetlerdeki kurtarma ve yardım işleriyle ilgili görevler, ayrıca bu Bakanlığın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamede de yer almaktadır. (180 No. KHK. Mad. 2/g ve 11)

İkincisi ise 1958 yılında çıkan ve yapılan bazı değişiklik ve eklerle, 1959 yılından bu yana yürürlükte bulunan 7126 sayılı “Sivil Müdafaa Kanunu” ve bu kanuna dayanan tüzüklerdir. Bu kanunun uygulanması ve izlenmesi ile de birinci derecede görevli bakanlık İçişleri Bakanlığıdır. Bu görev dolayısıyla İçişleri Bakanlığı emrinde bir “Sivil Savunma Fonu” ve teşkilatında bir “Sivil Savunma Genel Müdürlüğü” vardır. İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 3152 sayılı Kanunda ise afetlerle ilgili bir göreve rastlanmaz.

1 Bu kanunun adı bundan sonra kısaca Afetler Kanunu olarak geçecektir.

Afetler Kanununa Göre Getirilen Düzenlemeler

Afetler mevzuatı ile afetlerdeki kurtarma ve yardım işleriyle ilgili olarak getirilen düzenlemeler şöylece özetlenebilir.

a— İçişleri, Bayındırlık ve İskân, Sağlık ve Tarım Bakanlıklarınca yayınlanacak acil yardım teşkilatı ve programları hakkındaki yönetmelik esasları dairesinde; Valiliklerce, afetin meydana gelmesinden sonra yapılacak kurtarma, yaralıları tedavi, barındırma, ölüleri gömme, yangınları söndürme, yıkıntıları temizleme ve felaketzedeleri işe gibi hususlarda uygulanmak üzere, görev ve görevlileri tayin, toplanma yerlerini tespit eden bir program hazırlanır. Ve gereken vasıtalar hazırlanarak muhafaza olunur. Bu programların uygulanması Valiliklerce kurulacak Kurtarma ve Yardım Komitelerince sağlanır. Sivil Savunma Teşkilatı bulunan yerlerde kurtarma ve yardım işleri, yukarıda belirtilen komite ile sözü geçen sivil savunma teşkilatı tarafından müştereken yürütülür. (Bu cümle 1968 de çıkan 1051 sayılı Kanunla eklenmiştir.)

İl programlarındaki esaslar çerçevesinde, kaymakam ve bucak müdürleri tarafından da ilçe, bucak ve köylerde ayrıntılı çalışma muhtıraları ve uygulama programları düzenlenir. Bu programlar İl Kurtarma ve Yardım Komitelerince incelendikten sonra Valiliklerce onaylanır. (Mad. 4)

b — Vali ve kaymakamlar, afetlerdeki kurtarma ve yardım işlerinde, bazı istisnalar dışında, 18-65 yaşlarındaki bütün erkekleri görevlendirmeye, bedeli, ücreti, kirası sonradan ödenmek üzere her türlü araç, gereç ve maddelere el koymağa ve hiç bir kayıt ve merasime tabi olmaksızın acil satın alma ve kiralamaları yapmağa, kamu kuruluşlarına ve bunların yetmemesi halinde özel kuruluşlara ve kişilere ait taşınmaz malları geçici işgale yetkilidirler. (Mad. 6)

(Kanımca, bu gibi yükümlülüklerin uygulanabilmesi için 1982 Anayasası'na göre olağanüstü hal ilân edilmiş olması gerekir. Ki bunun usulü ve esasları da 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ile 8.3.1984 günlü ve 18335 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 84/7778 karar sayılı Yönetmelikte gösterilmektedir.)

c — Afet bölgelerinde veya civarında bulunan Silahlı Kuvvetler birlik ve müesseselerinin komutanları, hazarda, vali ve kaymakamlar tarafından istenilecek yardımları üstlerinden emir beklemeksizin yerine getirirler. (Mad. 7)

Afetler Kanununun yukarıda geçen 4. maddesinde öngörülen, afetlere ilişkin acil yardım teşkilatı ve planlama esaslarına dair yönetmelikler de 1963 yılında çıkan 11377 sayılı, 1968 yılında çıkan 12999 sayılı ve 8.5.1988 gün ve 19808 sayılı Resmi Gazetelerde yayınlanmış bulunmaktadır.

Bunlardan halen yürürlükteki 1988 tarihli son yönetmeliğe göre;

a — Kurtarma ve yardım işlerinin planlanması ve uygulanması için illerde valilerin veya görevlendirecekleri vali yardımcılarının başkanlığında o yerdeki

ilgili görülen kamu kuruluşlarının birim başkanları ile belediye başkanları, Garnizon Komutanlığı ve Kızılay Derneği temsilcilerinden oluşan bir İl veya İlçe “Kurtarma ve Yardım Komitesi” kurulacaktır. (Mad. 14, 46)

b. Bu komitelerin yönetiminde, yönetmelikte gösterilen o yerdeki ilgili kuruluşların birimlerinden 1. Haberleşme, 2. Ulaştırma, 3. Kurtarma ve yıkıntıları kaldırma, 4. İlk yardım ve sağlık, 5. Ön hasar tespiti ve geçici iskân, 6. Güvenlik, 7. Satın alma - kiralama - el koyma ve dağıtma, 8. Tarım, 9. Elektrik - su ve kanalizasyon hizmetleri olmak üzere dokuz hizmet grubu ve bu gruplar içinde toplam 23 servis kurulması öngörülmektedir. (Mad. 16 - 45).

c. Kurtarma ve yıkıntıları kaldırma hizmet grubunda Bayındırlık ve İskân Müdürlüğü, Sivil Savunma Müdürlüğü, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü, TCK, DSİ, DLH, TCDD ve THY gibi kuruluşların yerel birimleri görevlendirilmektedir. Sivil Savunma Teşkilatına, bu gruptaki yıkıntıları kaldırma ve itfaiye servislerinden başka ayrıca ilk yardım ve sağlık, satın alma - kiralama - el koyma - dağıtma ve elektrik - su - kanalizasyon hizmet gruplarındaki servislerde de görev verilmektedir. (Mad. 24, 25, 26, 28, 36, 38)

Yönetmelikte; yukarıda adları geçen komite ve hizmet gruplarının ve servislerinin teşkili, görevleri ve planlamaları ile ilgili esaslar ayrıntılı biçimde ve örnekleriyle gösterilmektedir. Yönetmeliğin sonuna 23 örnek eklidir.

Yönetmelikteki bu esaslara ve örneklerle göre, İl ve İlçe Kurtarma ve Yardım Komitelerinin, Hizmet Gruplarının ve Gruplardaki Servislerin kuruluş ve görevleri, her grup ve serviste görevlendirilecek personel, kullanılacak araç ve gereçler, başvurulacak kaynaklar ve yapılacak işler gibi bütün bu hususların ayrıntılı bir biçimde tespiti ve planlanması gerekmektedir.

Afetlerdeki acil kurtarma ve yardım planlarının sivil savunma planları ile de koordineli olması gerekmekte olup, yönetmelikteki sivil savunma teşkilatına verilen hizmetlerle ilgili düzenlenecek icra planları hakkında da İçişleri Bakanlığından valiliklere gereken direktifin verilmiş olduğu anlaşılmıştır.

Düzenlenecek İl ve İlçe planları, valilerin onayı ile kesinleştikten sonra, birer örnekleri bu planlarda görev alan kuruluşlar ile Bayındırlık ve İskân, İçişleri, Sağlık, Tarım ve Köy İşleri Bakanlıklarına gönderilir. (Mad. 10 - 13).

Bundan önceki yönetmeliklerde de yer alan bu plan ve programlar, benim bildiğim kadarıyla, 1960'lı yıllardan bu yana zaman zaman, dosyalar dolusu hazırlanır dururlar. Ancak bir afet halinde, örneğin son Erzincan depreminde, bu plan ve programlar ne dereceye dek uygulanabilmiş veya uygulanamamıştır? Ya da bu planların ve programların bakılmasına dahi vakit ve fırsat kalmadan o anda içinde bulunulan durum ve koşullara göre daha çok insiyatifle mi hareket edilmiştir? Ayrıca bu planlarda yerel yöneticilerin ve görevlilerin de depremin

şoku hatta yıkıntısı altında kalmış, görev yapamaz hale gelmiş olabilecekleri de hesaba katılmış mıdır? Bu hususların da tespiti ve değerlendirilmesi yerinde olurdu.

Sivil Savunma Kanununa Göre Getirilen Düzenlemeler

1959 yılından bu yana, yapılan bazı değişiklik ve eklerle, yürürlükte bulunan 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu ile afetlerle ilgili olarak getirilen düzenlemeler de özetle şöyledir.

Bu kanunun 1,2, 3 ve 5. maddelerinde, hava saldırılarına karşı korunma gibi doğal afetlere karşı korunmanın da sivil savunma kanunu ve konusu içine alınmış olduğu görülür. 6. maddesinde ise, afetlerde, ilgili kanunların hükümlerine göre yapılacak her türlü kurtarma ve yardım işlerine, mülki idare amirliklerince görülecek lüzum üzerine, bu bölgede bulunan sivil savunma teşkillerinin de katılmaları mecburi tutulmakla yetinilmiştir. Yani sivil savunma teşkilatının afetlerdeki görevi sadece kurtarma ve yardım işlerine katılmaktan ibarettir. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun uygulamasına ilişkin 6/3150 karar sayılı Sivil Savunma İle İlgili Şahsi Mükellefiyet, Tahliye ve Seyrekleştirme, Planlama ve Diğer Hizmetler Tüzüğü ile (Mad. 20, 36, 120) ve yukarıda sözü geçen Afetlerdeki Kurtarma ve Yardım Yönetmeliği ile getirilen esaslar da genelde bu doğrultudadır.

Afetlerdeki kurtarma ve yardım işlerinin de, hava saldırılarına karşı kurtarma ve yardım işleri gibi, tümü ile sivil savunma kanunu ve konusu kapsamı içine alınarak, sivil savunma teşkilatı tarafından yönetilmesi ve yürütülmesi için, kanunlarda da bu yolda değişiklik ve düzenlemeler yapılması hususunda 1960, 1970’li yıllarda İçişleri Bakanlığınca bazı tasarı ve teklifler getirilmişti ise de, İmar ve İskân Bakanlığınca benimsenmediğinden gerçekleştirilememişti. Gerçekleştirilse ne olacaktı? Aşağıda değinildiği gibi sivil savunma teşkilatında sürekli kurtarma birlikleri kurulmadıkça şimdikinden pek fazla bir şey yine olmayacaktı.

Sivil Savunma Kanununda afetlerdeki kurtarma ve yardım işlerine katılmaları öngörülen sivil savunma teşkillerine gelince; bilindiği üzere bir savaş halinde düşman hava saldırılarına uğrıyacak yerleşim merkezlerinde yapılacak kurtarma, ilk yardım, ilk bakım, yangın söndürme ve benzeri hizmetler için, barış zamanında iken şehir ve kasabalarda, askerlik çağı dışına çıkmış çeşitli iş ve meslek sahibi kimselerden kurulmakta olan bir teşkilattır. Bu teşkilatın personeli o yerdeki vatandaşlar arasından yükümlülük yoluyla seçilmekte, yılda 20-30 saat süreli eğitimlerden geçirilmekte, bazı araç ve gereçlerle de donatılmaktadırlar. Bir savaş tehlikesinin başgöstermesi halinde bu teşkiller, personeli göreve çağırılarak, önceden belirlenmiş olan yerlerde toplanmak suretiyle sürekli göreve hazır bulunacaklar, şehrin bir hava saldırısına uğraması halinde, saldırının geçmesiyle saldırıya uğrıyan yerlerdeki kurtarma ve yardım işlerine başlayacaklardır. (6/3150 Karar sayılı I. Tüzük Mad. 2-22, II. Tüzük Mad. 10-55).

Yukarıda değinildiği gibi afetlerdeki kurtarma ve yardım işlerine de katılmaları gereken afet bölgesindeki bu teşkillerden, yükümlülerinin de afetin etkisi altında kalacakları için, yararlanma olanağı çok azdır. Afetin etki alanı dışında kalan yakın şehirlerdeki sivil savunma teşkillерinin gelerek katılmaları da, her halde verimli görülememiğinden olmalı ki, şimdiye değin örneğın Erzincan depreminde de bu yola gidilememiştir.

Kaldı ki yarı yaşlarında veya daha yukarı yaşlardaki çeşitli iş güç sahibi kimselerden oluşturularak gerektiğinde göreve çağırılacak olan sivil savunma teşkillерinin, gerek hava saldırılarından ve gerek afetlerden meydana gelebilecek geniş boyutlu hasar ve zayıat karşısında yapılacak (iyi bir eğitim, disiplinli bir çalışma, güçlü bir fizik ve irade yeteneğı isteyen) acil kurtarma ve yardım işlerini başarı ile yürütebilecek yeterlikte oldukları savunulamaz. Nitekim şimdiye kadar olan afetlerdeki kurtarma ve yardım işlerine de bu yetersizliklerinden dolayı katılamamışlardır. Bu nedenlerledir ki kurtarma ve yardım işleri için, hiç olmazsa ülkemizin belirli bölgesel merkezlerinde, itfaiye teşkilatı gibi, özel olarak kurulmuş, eğitilmiş, donatılmış sürekli sivil savunma birlikleri kurulması, yıllardan bu yana zaman zaman ve özellikle her deprem olayı sonrasında gündeme gelmiş, deprem olayı gündemden uzaklaştıkça bu konu da gündemden uzaklaşmış, çıkmıştır. Böylece şimdiye dek bir türlü gerçekleştirilememiştir.

Bu arada bir olanak çıkmış, 1984 yılında Askerlik Kanununun 3801 sayılı Kanunla değıştirilen 10. maddesi gereğince, askere alınan ihtiyaç fazlası yükümlülerden üç aylık temel eğitimden sonra kalan askerlik sürelerini çeşitli kamu kuruluşlarında tamamlamak üzere sivil savunma teşkilatına verilen erlerden, ilk bir kaç yıl içinde ortalama 200 kişilik bir sivil savunma birliğı kurulabilmişti. Ancak bu kaynağın da giderek azaldığı, şimdilerde otuz dolayına indiğı öğrenilmiştir.

Erzincan Depremi

Bildiğimiz gibi 13 Mart 1992 günü Erzincan'da 6,8 şiddetinde bir deprem olmuştur. Bu depremde 3700 dolayında konut veya işyeri yıkılmış veya ağır hasar görmüş, yüzlerce insan yıkıntılar altında kalmış, 500 dolayında insan yaşamını yitirmiştir.

Geçmişteki depremlerde olduğu gibi bu depremde de, yıkıntılarının kaldırılması ve altında kalanların kurtarılması, genelde başta ve en geniş ölçüde Silahlı Kuvvetler olmak üzere, ağır iş makineleri ve benzeri araçları ve olanakları bulunan kamu kuruluşları tarafından yürütölmüştür.

Bu arada Ankara'dan Sivil Savunma Genel Müdürlüğü merkez teşkilatından gönderilen 25 kişilik bir ekip ile bazı dış ölkelerden gelen ekipler de kurtarma çalışmalarına katılmışlardır. Televizyon haberlerinde de göröldüğü üzere, dep-

remin dokuzuncu günü yıkıntı altından sağ olarak çıkarılan bir hemşire sivil savunma ekibi tarafından kurtarılmıştır. Ancak olayın boyutu karşısında, belki yeterli gereçleri de bulunmayan, 25 kişilik bir ekibin başarı gücü ve oranı ne olabilir ki...

Burada bu depremdeki kurtarma ve yardım işleri dolayısıyla basında çıkan iki yazıdan bazı pasajlar aktarmak istiyorum.

19.3.1992 günlü Milliyet Gazetesinde çıkan, Erzincan'da bir eski senatör tarafından Başbakana çekilen bir telgrafta şöyle yakınılmaktadır :

“.....insanlar parçalanarak, ezilerek, keççelenerek, üzerinde dev makinelerle beton kırılarak kurtarılamaz. Yapılanlar ölü ve yaralı yakınlarına zelzeleden daha çok acı çektiriyor. Buna kimsenin hakkı yoktur. Lütfen durdurun bu canavarlığı. Tarihi eser kaçırımların gösterdiği özeni, insan ölü ve yaralıyı çıkararak göstermiyor. Bu suçtur. İnsanlar için, devlet için, bu işi yaptıranlar için, hükümet için utanç vericidir.”

22.3.1992 günlü Sabah Gazetesindeki bir köşe yazısında da şunları okumaktayız :

“.....ya gelen yabancı ekipler. Adamlar yardıma geldiler ama gördüklerine inanmadılar. Dozerle kurtarma çalışmalarını görünce şaşırıp kaldılar. Siz kurtarma değil öldürme çalışmasını yapıyorsunuz dediler.”(2)

Bu yazıdan devam edelim.

“Bizde sivil savunma diye bir teşkilat var. Ne yapar, ne eder belli değil. Ara sıra göz boyama misali bir tatbikat yapar. Ufak bir ateş yakıp söndürürler. Sedyelerle yaralı rolü yapan iki üç kişiyi taşırlar. İş biter. Bunun adı sivil savunma tatbikatı olur, katılanlar da sivil savunmacıdır, bunlar güya bir savaş anında halka yardımcı olacaktır..... Haydi diyelim bunun adı sivil savunma teşkilatı, savaş durumu için... iyi de doğal afet durumları için artık bir teşkilat kurma zamanı gelmedi mi? Bu teşkilat böyle zamanlarda kullanılmıyacaksa, bir başka teşkilat kurulsun.”

Basında çıkan bu eleştirilerde ve yorumlarda büyük doğruluk payı bulunduğunu söylemeğe bilmem gerek var mı?

Değerlendirme ve Düşünceler

Ülkemizin yüzölçümü bakımından % 92 si, nüfus bakımından (yarısı birinci ve ikinci deprem bölgelerinde olmak üzere) % 95'i deprem kuşağı içindedir. 1925 yılından 1988 yılı sonuna dek 58 deprem olmuş, bu depremlerde 57.757 kişi ölmüş, 321.380 bina yıkılmış veya ağır hasar görmüştür(3)

(2) 19.4.1992 günü akşamı TV.'deki bir açık oturumda, İsviçre'den gelen ekibin bu durumu protesto ederek döndüğü söylenmiştir.

(3) Bu sayılar, Ekim, Kasım, Aralık 1991 dönemine ait 126 sayılı Sivil Savunma Dergisi'nden alınmıştır.

Olan depremlerdeki acil kurtarma ve yardım işlerinde bugünkü teşkilat ve sistem ile yeterince başarılı olamadığımız geçirilen deneyimlerle de anlaşılmış bulunmaktadır. Kaldı ki ülkemizde yalnız depremler değil, sel gibi, çığ gibi geniş boyutlu afetler de olmaktadır.

Şu halde gerek her türlü afetlerde ve gerek savaşlardaki hava saldırılarından sonra yapılacak acil kurtarma ve ilk yardım işleri için, en kısa sürede olay yerlerine yetişebilecek enaz 8-10 bölgesel merkezde, itfaiye teşkilatı gibi özel olarak kurulmuş, eğitilmiş, en modern araç ve gereçlerle donatılmış, yeter sayıda personelden oluşan ve başlarında nitelikli yöneticiler bulunan özel kurtarma birlikleri kurulması bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu birliklerin kurulmasında, her çağrı döneminde belirli sayıda er (personel) kısıntısız düzenli bir biçimde askerlik ihtiyaç fazlası yükümlülerden sağlanabilirse şüphesiz ki parasal yükü bakımından da büyük bir kolaylık olur.

Ne var ki böyle yeni bir teşkilatın kurulması ya mümkün olacak, ya olmayacaktır. Ya da kurulsu bile geniş boyutlu afetlerde yine yetersiz kalacak, yine Silahlı Kuvvetlerin yardımına başvurulacaktır. Düşünelim ki, Allah korusun, büyük bir şehrimizde (ki bazı büyük şehirlerimiz birinci ve ikinci derece deprem bölgelerindedir) veya bir kaç küçük şehir, kasaba ve yüzlerce köyü içine alan geniş bir alanda büyük şiddette bir deprem olmuş, binlerce bina yıkılmış, binlerce insan yıkıntılar altında kalmıştır. Böyle bir felakette elbetteki en geniş ölçüde Silahlı Kuvvetlerin yardımından yararlanılacaktır. Silahlı Kuvvetlerin her büyük felakette halkımızın yanında ve yardımında olduğu ve olacağı vazgeçilemez bir gerçektir.

O halde acaba, Silahlı Kuvvetler içinde, örneğin istihkâm birlikleri gibi, bazı birlikler kurtarma işleri için de gerekli araç ve gereçlerle donatılarak ve eğitilerek, gerektiğinde bu hizmeti de tekniğine uygun bir şekilde yapabilecek duruma getirilmeleri mümkün ve uygun olamaz mı? Olabilirse bu amaç için çok daha verimli ve ekonomik olacağı şüphesizdir. Böyle bir durumda sivil kuruluşlar da elbetteki Silahlı Kuvvetlerle işbirliği içinde bu çalışmalara katılırlar.

Öte yandan belediyelerin itfaiye örgütlerinin de bu amaçla donatılmaları ve güçlendirilmeleri üzerinde de durulabilir. Batı ülkelerinde bu gibi afetlerdeki kurtarma ve yardım işlerinin itfaiye örgütleri tarafından yürütüldüğü öğrenilmiştir.

Yangın da deprem de ne zaman olacağı belli olmıyan afet türleridir. İtfaiye örgütleri, yangından kurtarma eğitimi yanında yıkıntılar altından kurtarma konusunda da eğitilip donatılabilir, hatta personel bakımından da biraz güçlendirilebilirse depremlerdeki kurtarma işlerinde önemli katkıları olabilir. Dar boyutlu afetlerde belki yeterli de olabilirler. Örneğin; Erzincan Belediyesinin 40, Sivas Belediyesinin 70, Erzurum Belediyesinin 90 kişilik İtfaiye örgütleri bulunduğu öğrenilmiştir. Erzincan depreminde, depremden etkilenen yerel itfaiyeden yararlanılamıyacağını farzedim. Erzurum ve Sivas'tan, gereken her türlü makine, araç ve gereçlerle donanımlı ellişer kişilik itfaiye birlikleri Erzincan'a gelebilseydi, sanıyorum, azımsanmıyacak hizmette bulunabilirlerdi.

BELEDİYELERDE HALKLA İLİŞKİLER VE LONDRA BELEDİYELERİNDEKİ UYGULAMALAR

Muzaffer DİLEK
Mülkiye Başmüfettişi

GİRİŞ

1990 yılında, önceden hazırlanan bir program uyarınca, Londra Belediyelerindeki halkla ilişkiler uygulamalarının incelenmesi amacıyla İngiltere'ye gidilmiş, bu ülkenin başkenti olan Londra'da mevcut 32 belediyeden üçündeki halkla ilişkiler uygulamaları incelenmiştir. Lewisham, Southwark ve Haringey Belediyelerindeki halkla ilişkiler ünitelerinin örgütlenme biçimleri, kullandıkları araçlar ve benimsedikleri yöntemler yerinde görülerek ülkemiz belediyeleri açısından bazı öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Londra Belediyelerinde Halkla İlişkiler Ünitelerinin Örgüt Yapısı

Londra Belediyelerinde halkla ilişkiler birimleri 1970'li yıllarda oluşturulmaya başlanmış ve 1980'li yıllarda ideal hizmet yapısına kavuşturulmuştur. İnceleme yapılma olanağı bulunan belediyelerdeki halkla ilişkiler birimlerinin standart bir örgüt şemasına bağlı olmadığı; işlevleri, personel sayısı ve teşkilatlanma biçimi birbirinden farklı konumda olan bu ünitelerin genel hizmet politikasını belirleyen komiteye karşı sorumluluk taşıdığı; ayrıca bürokratik örgütlenme şeması içinde yer aldığı anlaşılmıştır.

Belediyelerin en önemli hizmet komitelerinden olan Politika komitesine karşı sorumlu faaliyet gösteren “halkla ilişkiler örgütü”, bürokratik yapı içerisinde en üst kademe olan “şehir kâtibi” veya belediye müsteşarına (üst yöneticiye) da sevk ve idare bakımından bağlılığını sürdürmektedir. Belediyelerdeki halkla ilişkiler örgütünün dışında belediyelerin diğer hizmet departmanlarının (birimlerinin) da halkla ilişkilerden sorumlu birimleri mevcuttur. Belediyelerin esas halkla ilişkiler örgütleri tarafından yerine getirilen halkla ilişkiler görevleri ile değişik hizmet birimleri bünyesinde yer alan halkla ilişkiler örgütlerinin çalışmaları belirli bir koordinasyon anlayışı içerisinde ilişkilendirilmiştir.

Lewisham Belediyesinin Halkla İlişkiler Örgütü başkanlığından alınan yazılı bilgilerden ve Southwark Belediyesi Halkla İlişkiler Örgütü Başkanı Brain

Martin'in açıklamalarından, halkla ilişkilerin örgütlenmesi ve yerine getirilmesinin esaslarını belirleyen 'düzenleyici metin' olmadığı anlaşılmıştır. Belediyelerin halkla ilişkiler yetkilileri, halkla ilişkiler görevinin statik bir çerçeveye hapsedilmediğini, değişen koşullara ve ihtiyaçlara göre belediyelerin serbestçe çalışma kuralları oluşturabildiğini ifade etmişlerdir.

Londra'daki belediyeler, halkla ilişkiler tekniğinin önemine öylesine inanmışlar ve bu hizmeti öylesine benimsemişler ki bu hizmetin sunulması mekanizması, işleyiş kurullarından daha önemli görülmüştür. Belediyeler tarafından benimsenen ortak kanaata göre, belediyelerin tüm hizmetlerinin 'halkla ilişkiler'le ilgili bir yönü mevcuttur. "Önemli olan, hizmetin tanıtılması ve belediye imajının, halk nezdinde, güçlendirilmesidir" şeklindeki ortak kanı tüm yetkililerce benimsenmektedir.

Yukarıda da değinildiği üzere standart bir örgütlenmeden bahsetmek mümkün değilse de inceleme yapılan tüm belediyelerde "halkla ilişkiler ünitelerinin oluşturulduğu görülmüştür. Bu ünitelerin en dikkate değer yönü Belediye Saraylarının giriş katında ve uygun bir konumda yerleştirilmeleridir. Halka, danışma ve bilgi verme hizmeti ile tanıtma hizmeti de sunulan halkla ilişkiler ünitesinin en yaygın örgütlenme biçimi, "merkezi büro" (karargah) ve "danışma büroları" olarak kendini göstermektedir. Genel teşkilatlanma şemasına uymayan halkla ilişkiler ünitelerinin en karakteristik örneğine Lewisham Belediyesinde rastlanılmıştır.

Lewisham Belediyesi tarafından klasik örgütlenme modeli dışında yeni bir model geliştirilerek her mahallede "komşuluk büroları" oluşturulmuş ve pilot uygulama başlatılmıştır. 1988 yılında başlatılan yeni uygulamanın belde halkı üzerindeki etkisi, kamuoyu yoklamalarıyla ölçülerek (elde edilen olumlu sonuçlar üzerine) devamına karar verilmiştir. Halkın günlük sorunları konusunda bilgi ve danışma hizmeti sunan yeni uygulamanın sürdürülmesinin yararlı olacağına inanıldığı ifade edilmiştir.

Halkla ilişkiler ünitelerinin belediyelerdeki teşkilatlanma biçimleriyle ilgili açıklamalara son vermeden önce, bu birimlerin karargah servisinin örgütlenme şekline de değinmekte fayda görülmektedir. Genel olarak tüm belediyelerin halkla ilişkiler ünitelerinin merkezinde, basın bürosu, tasarım/çizim ve planlama bürosu, haberleşme bürosu gibi iç hizmet birimlerinin bulunduğu görülmüştür.

Belediyelerde halkla ilişkiler hizmetini yürüten personelin sayısal durumu ve eğitim düzeyleriyle ilgili sorularımıza verilen yanıtlar da oldukça ilginç bulunmuştur. Southwark Belediyesinin Halkla İlişkiler Ünitesinde 11 personelin görev yapmasına karşın, Lewisham Belediyesinin Halkla İlişkiler Ünitesinde 32 personelin çalıştığı, yüksekokul mezunu halkla ilişkiler görevlilerinin sayısal olarak

çok az olduğu; Southwark Belediyesinde çalışanlardan sadece 3'ünün üniversite mezunu olduğu, bu Belediyenin Halkla İlişkiler Ünitesinin başkanının da yüksek okul mezunu olmadığı ve asıl mesleğinin fotoğrafçılık olduğu; hizmet için eğitim kurumlarının düzeyinden çok yetenek ve beceriye değer verildiği ifade edilmiştir.

Londra'da inceleme yapılan Lewisham, Southwark ve Haringey Belediyelerinin bünyelerinde faaliyet gösteren resmi "halkla ilişkiler ünitelerinin" dışında, halkla ilişkiler hizmeti sunan çeşitli dernek ve bağımsız organizasyonların ve gönüllü grupların varlığından da söz etmek gerekir. Bu bürolara belediyelerce bilgi akışı sağlanmakta ve mali destek verilerek çalışmaları teşvik edilmektedir. Bağımsız danışma ve tavsiye büroları şeklinde faaliyet gösteren bu kuruluşlar, çeşitli yardım kurumlarından ve merkezi idareden parasal destek sağlayarak halkla ilişkiler faaliyeti yürütmekte ve önemli ölçüde danışma hizmeti sunmaktadır.

Halkla İlişkilerde Kullanılan Araçlar

Halkla ilişkiler hizmetinin yürütülüşünden sorumlu ünitelerin bağlı bulunduğu Haringey, Southwark ve Lewisham Belediyelerinde yapılan incelemede, halkla ilişkilerde sesli ve görüntülü araçların, basılı dokümanların, kişisel ilişkilerin ve çeşitli faaliyetlerin kullanıldığı görülmüştür. Bu araçların tanıma ve tanıtmadaki rolleri farklı olmakla birlikte belli başlılarını basın, televizyon, radyo, posterler, ücretsiz basılı kağıtlar, sergiler, bültenler, slayt gösterileri, yıllık raporlar, gazeteler, dergiler, kamuoyu yoklamaları, video ve sinema filmleri ve el kitapları şeklinde sıralamak mümkündür. Sözü edilen araçların tümünden belediyelerin eşit ağırlıkta yararlandığını söylemek yanıltıcı olur. Bu araçlardan bazıları pahalı olduğu için kullanılamazken (Radyo ve televizyon gibi), bazıları ise fazla pratik bulunmamaktadır (sinema ve video filmleri). Southwark Belediyesi Halkla İlişkiler Ünitesi Başkanı Brain Martin'in ifadesine göre basılı araçlar tanıma ve tanıtmada ilk sırayı işgal etmekte ve bu görüşünü, yaptıkları bir araştırma sonucuna dayandırmaktadır.

Belediyeler tarafından 24 ila 73 çeşit basılı dokümanın hazırlatıldığı ve halkla ilişkilerde kullanıldığı, bu amaçla gönüllü kuruluşların ve merkezi idarenin de 75 çeşit basılı doküman hazırlayarak belediyeler aracılığıyla tanıtım için devreye sokulduğu gözönüne alınırsa konunun önemi hakkında daha açık bir kanaate varılabilir.

Halkla ilişkilerde kullanılan araçlara daha yakından bakarak Londra'daki belediyelerin tanıtma konusunda gösterdiği çabaları somutlamak uygun olacaktır.

1 — Gazeteler

Gazeteler, Belediyeler tarafından kullanılan en önemli tanıtma aracı olup genellikle haftalıktır. Lewisham Belediyesi tarafından çıkartılan "Out Look", Ha-

ringey Belediyesi tarafından çıkartılan “Haringey Star” ve Southwark Belediyesi’nin haftalık yayım organı olan “Southwark Sparrow” gazeteleriyle halka, yaşam çevresiyle ilgili çeşitli konularda bilgiler sunulmuştur. Belediyelerin spor, sanat, festival ve yarışmalar gibi çeşitli etkinlikleri; iş ve planlama düzeyinde gerçekleştirilen belediye faaliyetleri, belediyelerce halka sağlanan dinlenme ve eğlenme olanakları; çeşitli konularda belde sakinleriyle yapılan (güdümsüz) röportajları; yurttaşlık haklarının tanıtımı ve kullanımı; okuyucu mektubu ve cevapları bu gazetelerin yazı konularını teşkil etmektedir. Belediyeler tarafından çıkartılan gazetelerin reklâma ve propogandaya kaçmadan ve abartıya yer vermeden; belediye yetkililerini ön plana çıkarmadan yayın yaptıklarını özellikle belirtmekte yarar var. Belediye olgusunu yüceltmek, şahıslar yerine belediye imajını toplumda geliştirmek ve esas itibariyle hizmeti tanıtmak en önemli ilke olarak benimsenmiştir.

2 — Belediye Rehberleri (El Kitapları)

Daha geniş bir zaman dilimi içerisinde inceleme yapma olanağı bulduğumuz Southwark ve Lewisham Belediyeleri tarafından çıkartılmış el kitaplarıyla bu belediyelerin yapılan ve işleyişleri, halka, anlaşılması kolay bir üslupla açıklanmıştır. Belediyelerin tanıtılması ve halkın hizmet kolaylıklarından yararlanması bakımından çok önemli bir araç olan bu el kitaplarının içerdiği konulara kısaca da olsa değinmekte yarar vardır.

El kitapları, belediyelerin temel yapısını ve teşkilatlanma biçimini, hizmetlerden yararlanmak isteyenlerin başvuruda bulunacakları mercileri, belediye komitelerini ve üyelerini, komite üyelerinin toplantı zamanlarını, mahalli hizmetlerle ilgili rehberlik bilgilerini halka tanıtmayı temel amaç edinmiştir.

Belediyeler tarafından çıkartılan el kitaplarının boyutlarının, içerdiği konu itibariyle farklılıklar göstermesine karşılık temel amacın “bilgilendirme” olduğu ve belde halkının muhatabı olması muhtemel tüm hizmet birimlerini tanıtmayı hedeflediği görülmektedir. Örneğin, Lewisham Belediyesi tarafından çıkartılan “Your Council”(Sizin Belediyeniz) adlı el kitabında bu Belediyenin resmi hizmet sunan birimleri ve kontakt yerleri tanıtılırken; Southwark Belediyesi tarafından çıkartılan “A dan Z’ye Yaşayan Southwark” adlı el kitabında halka hizmet sunan resmi organizasyonlarla birlikte gönüllü kuruluşlar tarafından sunulan hizmetlerin de tanıtımı yapılmıştır. Southwark Belediyesi tarafından hazırlanan el kitabı biçimindeki rehberin amacı açıklanırken, “Southwark Belediyesi sınırları içinde yaşayan insanlara daha kolay bilgi edinmelerini sağlamak, belediye meclisi, hizmet birimleri ve gönüllü kuruluşlar hakkında rehberlik ve tanıtmaya olanakları sunmak”tan söz edilmiştir.

Son derece gelişmiş bir çalışma olması bakımından, Southwark Belediyesi tarafından hazırlanan el kitabının içeriğine gözatmakta yarar görülmektedir.

El kitabı şeklinde hazırlanan “A’dan Z’ye Southwark Belediye Rehberi” üç bölümden meydana gelmiştir. Bu bölüm, Southwark Belediyesi sınırları içinde bulunan ve bu belediyeye bağlı bulunan servisler hakkında geniş açıklamalar içeren bir tanıtımı sağlamak için hazırlanmıştır. Bunlar, belediye komitelerine bağlı olarak çalışan birimlerin hizmetleri; gönüllü kuruluşların hizmetleri ile temel milli organizasyonların sağladığı hizmetlerdir.

Rehberin ikinci bölümünde belediye meclisinin amaçları ve yapısı tanıtılarak hizmet sunan birimler için başvurulacak yerler ile telefon numaralarına yer verilmiştir.

Sözü edilen el kitabının üçüncü bölümünde ise belediye sınırları içinde seçilen belediye meclisi üyeleri ile parlamenterlerin çalışma yerleri ve bulunabilecekleri saatler ile telefon numaraları belde sakinlerine duyurulmuştur.

Halkın hangi konuda ve hangi mercie başvuracağı, sorunlarına nerede ve nasıl çözüm bulacağı bu el kitabıyla açıkça gösterilmiştir. Bu rehber sayesinde yönetenler ve yönetilenler arasında sağlıklı bir köprü kurulmuş, sistemli bilgi alışverişinin objektif koşulları yaratılmıştır.

3 — Yıllık Raporlar

Belediyeler tarafından yayımlanmakta olan “Yıllık Raporlar” son derece önemli halkla ilişkiler aracıdır. Bu raporlarda, belediyelerin konumları, nüfusları, yerleşim alanları, turistik özellikleri, personel kaynakları ve harcama yerleri, çeşitli eğlence ve dinlenme imkanları, çalışan nüfusun sektörel dağılımları, hizmet birimleri; başvuru, tavsiye ve danışma mercilerinin telefon numaraları ile adresleri gibi konularda özet bilgiler yer almaktadır.

Greenwich Belediyesinin 1989 yılı raporunda yer alan konular arasında; Belediye konutlarının büyük onarımları, yaşlı ve sakatlara yapılan yardımların artırılması için yapılan çalışmalar, yaşlıların ve sakatların yaşamlarının kolaylaştırılması için geliştirilen yeni haberleşme sisteminin tanıtımı, belediyenin çeşitli konulara ilişkin planlama çalışmaları, kütüphanelerden kolay yararlanmayı sağlayan yeni düzenlemeler, belediyenin temizlik ve aydınlatma hizmetlerine getirdiği yeni yaklaşımlar, gıda kontrolleri, Aids’e karşı yapılan mücadeleler, sağlık kampanyaları, eğitim hizmetleriyle ilgili ön çalışmalar, belediye başkanının sosyal ilişkileri ve hasta ziyaretleri, çimlerin temizliği ile ilgili çalışmalar, yaşlılara evlerde sunulan çeşitli hizmetler, “kanal-tünel” yolunun sağlayacağı yararlar ve yolaçacağı zararlar, “Dokland-Lewisham” açık demiryolunun sağlayacağı yararlar, “kanal - tünel yoluyla” (Manş Tünelinin devamı) ilgili toplantı ve kampanyalar, çevrenin korunmasına yönelik önlemler, 1989-1990 yılında uygulanacak tahmini bütçesinin gelir kaynaklarıyla harcama yerlerinin oransal hesaplamaları, bütçede vergi yoluyla karşılanacak gelirlerin şematik tanıtımı,

belediye hizmet komitelerinin yapısı ve faaliyetleri, belediye meclisi üyelerinin seçim bölgeleri, belediye hizmet birimlerinin sorumlularının adresleri ve telefon numaraları gibi bilgilere rastlanılmıştır.

Yıllık raporların genel ve temel amacını, her yılın sonunda belediyelerin faaliyetlerinden halkın haberdar edilmesi, çeşitli konularda belde sakinlerine özet bilgi sunulması şeklinde özetlemek mümkündür.

4 — Bütçeler

Belediyelerin akçalı kaynakları ve çeşitli konulardaki faaliyetleriyle ilgili en temel doküman olan bütçelerin aleni olduğu ve belge sakinlerinin incelemesine açık tutulduğu görülmüştür. Belediye bütçeleri, belediyelerin referans kütüphanelerinde bulundurulmakta ve isteyen herkes tarafından incelenebilmektedir. Bu konuda daha da ileri bir adım atılmakta ve her yılın bütçesi, belediyelerin kendi yayın organı olan gazeteler vasıtasıyla halka tanıtılmakta, özelliği olan işlere halkın dikkati çekilmektedir.

5 — Sergiler

Belediyelerin halkla ilişkilerini sağlayan araçlardan birisi de kuşkusuz sergilerdir. Sergiler hizmetleri tanıtmak amacıyla düzenlenebildiği gibi çeşitli kültürel ve sanatsal etkinliklerden halkın haberdar edilmesi amacıyla da düzenlenebilmektedir. Belediyelerin faaliyetlerinin tamamı sergilere konu olabilmekle birlikte, sportif olanaklar, boş vakitlerin değerlendirilmesine tahsis edilmiş tesisler, halkın ihtiyaç duyduğu hizmetlere ilişkin planlar ile çeşitli kültürel faaliyetler sergilerle halka tanıtılmaktadır.

6 — Halk Günleri

Belediyeler tarafından yılın belirli günlerinde halkın eğlence gereksiniminin karşılanması ve belediyelerin görev alanlarına giren sahalarda sunulan hizmetlerin halka tanıtılması amacıyla halk günlerinin düzenlendiği görülmüştür. Örneğin, Lewisham Belediyesi tarafından 14.7.1990 tarihinde düzenlenen halk gününde; belediyenin 25. yıl faaliyetleri tanıtılmış, halkla çeşitli konularda mülakatlar yapılmış, belediye imajının güçlendirilmesine yönelik çeşitli tanıtma araçları bedava dağıtılmış ve çocuklara yönelik eğlenceler düzenlenmiştir.

7 — Halka Açık Toplantılar

İnceleme olanağı bulduğumuz belediyeler tarafından, belli konularda görüş alışverişinde bulunmak, halkın yapılmakta olan ve yapılması planlanan çalışmalar konusundaki eğilim ve görüşlerini belirlemek amacıyla sık sık toplantılar yapıldığı bu belediyelerin halkla ilişkiler görevlilerince ifade edilmiştir. Bu konuda yapılan

çalışmalar belediyeden belediyeye farklılık göstermekte ise de uygulanan yöntem genellikle benzerlik arz etmektedir.

Bölgesel sınırlar içerisinde yapılan toplantılar; belli konularla ilgili aydınlatma, çeşitli hususlarda görüş alma amacına yönelik olabileceği gibi, belediyenin çalışma ve faaliyetleri nedeniyle halkta oluşan izlenimleri yakalamak için de olabilmektedir. Örneğin, Lewisham Belediyesi sınırları içerisinde geçmesi planlanan Güney Londra Demiryolu projesi hakkındaki kanaatler ile 1988 yılında oluşturulmuş bulunan yeni halkla ilişkiler birimlerinin halka sağladığı kolaylıklara ilişkin izlenimlerin tesbiti amacıyla, halkın ve gönüllü grupların katıldıkları toplantılar düzenlenmiştir. Halkla ilişkiler aracı olan halka açık toplantılar'a başka örnekler de vermek mümkündür. Bu konuda, Southwark Belediyesi tarafından, 11 yaş ve sonrası dönemde çocukların eğitimlerinin iyileştirilmesi, sosyal hizmetlerden daha iyi yararlanma prosedürünün belirlenmesi amacıyla toplantılar düzenlenmiştir.

8 — Konferanslar

Halka açık toplantıların bir uzantısı olarak da düşünülebilen konferanslara, belediyelerce fazlaca itibar edilmediği, belirli konularda halkı aydınlatmayı hedefleyen bu halkla ilişkiler aracının önemli bir kullanım sahasının bulunmadığı söylenebilir.

9 — Basın Toplantıları / Basınla İlişkiler

Belediyeler kendi basın organlarıyla görüş, düşünce ve icraatlarını mahalli halka duyurdukları için “basın toplantıları” yaparak görüş açıklama yolunu çok sık kullanmamaktadırlar. Kendileriyle görüşme ve yazışma imkanı bulduğumuz halkla ilişkilerden sorumlu görevliler, yıllık basın toplantısının 3-4'ü geçmediğini ve güncel/sansasyonel (rüşvet, yolsuzluk vb.) olaylar nedeniyle basın toplantısı yapılmasına bazen ihtiyaç duyulduğunu ifade etmişlerdir. Sınırlı sayıda basın toplantısı yapılmasına rağmen basınla ilişkilerin son derece önemli olduğu da vurgulanmıştır.

10 — Radyo - Televizyon

Çağımızın en dikkate değer halkla ilişkiler araçları olan radyo ve televizyondan Londra belediyelerinin yeterince yararlanamadıkları inceleme yapılan belediyelerin Halkla İlişkiler yetkililerince ifade olunmuştur. Yararlanamama sebebi olarak bu araçların çok pahalı olması gösterilmiştir. Görüşme imkanı bulduğumuz ve yazışma yoluyla kontakt kurduğumuz yetkililer, bu araçların tanıtımda son derece önemli olduğunu dile getirmişlerdir.

11 — Kamuoyu Yoklamaları

Halkla ilişkiler araçlarından olup önemi ve çağdaşlığı genel kabul görmüş tekniklerden birisi de kamuoyu yoklamalarıdır. Halkla ilişkileri ‘tanıma’ ve ‘tanıtma’ olarak iki yönlü bir uygulama olarak kabul edecek olursak bu tekniğin önemi daha somut bir biçimde ortaya çıkar. Genel olarak halkla ilişkiler, tek yönlü işleyen ve “tanıtmaya” ağırlık veren bir disiplin biçiminde anlaşılmış ve uygulanmıştır. Bu eksikliği gidermek, hedef kitlelerin eğilimlerini ve özlemlerini tanımaya yönelik çabalar bütünü olan “kamuoyu yoklamaları”, özel bir önem kazanmıştır.

Londra’daki 32 belediyeden biri olan Lewisham Belediyesinde kamuoyu yoklamalarına sık sık başvurulduğu, bu Belediyenin Halkla İlişkiler Ünitesi Sorumlusu Tony Blac tarafından ifade edilmiştir. Örneğin, yeni bir teşkilatlanma modeli olarak uygulamaya konulmuş ‘mahalle komiteleri’ konusunda belde sakinlerinin ne düşündüğü; Manş Tünelinin Belediye sınırları içerisinde yaşayanların yaşantılarına getireceği olumlu ve olumsuz değişikliklerin neler olabileceği gibi konularda kanaat yoklamaları yapılarak ulaşılan sonuçlar çeşitli basılı araçlarla halka duyurulmuştur. Bir başka kamuoyu yoklaması da belde sakinlerinin Lewisham Belediyesi hakkındaki genel kanaatlerin öğrenilmesine yönelik olarak yapılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak 206 kişinin görüşü araştırma tekniğine uygun sorularla tespit edilmiş ve varılan olumlu ve olumsuz sonuçlar halka duyurulmuştur.

Çalışmaların veriminin ve hizmetlerin kalitesinin artırılması için kamuoyunun görüş ve kanaatlerinin belirlenmesi, hatalı uygulamaların değiştirilmesi bakımından, son derece önemli olup bu önemini giderek artıracğa benzemektedir.

12 — Film ve Video Çekimleri

Halkla ilişkiler araçları olarak dokümanter nitelikli film ve video çekimlerinin çok önemli olmadığı, ayrıca pratik yönünün de bulunmadığı görüşme yapabildiğimiz yetkililerce ifade edilmiştir. Ancak, bu araçların halkla ilişkilerde hiç kullanılmadığını da söylemek zordur. Özellikle belli konulara ilişkin video filmlerinin hazırlandığı, ancak bu tür tanıtma araçlarının daha çok halkla ilişkiler ünitesi dışındaki hizmet birimlerince kullanıldığı anlaşılmıştır. Örneğin, Southwark Belediyesinin Eğitim Departmanının çalışmaları, video program olarak hazırlanmıştır.

13 — Diğer Basılı Araçlar (El Kitapları, Afişler, Broşürler vb.)

Belediyelerin halkla ilişkilerini sağlamak üzere çeşitli konularda hazırladıkları kitaplar, broşürler, afişler vb. çeşitli ücretsiz dokümanlar günlük yaşamda önemli bir role sahiptir. Southwark Belediyesi tarafından 68, Lewisham Belediyesi tarafından 73 çeşit el kitabı, broşür, afiş ve benzeri doküman hazırlanıp Halkla

İlişkiler Ünitelerince halkın istifadesine sunulması; ayrıca merkezi idare ve çeşitli gönüllü kuruluşlarca hazırlanmış 75 çeşit dokümanın halka dağıtılması “basılı araçların” tanıtımadaki rolünü ortaya koymaktadır. Ülkemizdeki en gelişmiş ilçe belediyesi hüviyetinde olan Çankaya Belediyesinin bastırıp dağıttığı kitap ve dergi sayısının 5 civarında olduğu gözönüne alındığında, konunun önemi daha iyi ortaya çıkmaktadır.

Belediyelerin hizmet alanına giren ve insanların günlük yaşantıları için gerekli olan iş ve işlemler konusunda hazırlanan basılı dokümanlar ücretsiz olarak belde sakinlerine sunulmakta ve bu araçlar halkla ilişkilerde çok önemli kabul edilmektedir.

14 — Meslek Kuruluşları / Gönüllü Gruplar

Meslek kuruluşları ve çeşitli gönüllü grupların kendilerini ilgilendiren hususlarda belediyelerle yoğun bir ilişki sürecini yaşadıkları; özellikle sendikalar ve ticaret odalarının bu konularda önemli roller üstlendikleri ifade edilmiştir. Dernekler, kendi amaçlarının gerçekleştirilmesi için belediyelerle temas kurarken; sendikalar, iş gücünün temsilcisi sıfatıyla hareket etmektedirler. Mesleki kuruluşlar, belediyelerle hedef kitleler arasında köprü görevi görmek ve belde hizmetlerinden kendi mensuplarının kolaylıkla yararlanması için aracılık fonksiyonunu üstlenmektedirler.

15 — Belediye Meclisi ve Komisyonların Toplantıları

Sağlıklı halkla ilişkiler kurulması için geliştirilmiş yöntemlerden birisi de belediye hizmet komitelerinin/komisyonlarının çalışmalarının halka açık tutulmasıdır. Bu yöntem ülkelerin mevzuatlarıyla çeşitli biçimlerde uygulanmakla birlikte halkla ilişkilerin sağlanması açısından önemlidir. İngiltere’deki belediyelerin komisyonlarının çalışmaları halka açık bir biçimde yapılmaktadır. Bu komitelerin başkanı tarafından uygun bulunması halinde vatandaşlar sorunlarını komisyon toplantısı sırasında dile getirebilmektedirler. Ayrıca hizmet komitelerinin ele alacağı sorunlara ilişkin raporlar halkın incelenmesine açık olup kişilerin özel yaşamlarıyla ilgili olmadıkça tutanaklar alenidir. Bu tutanakları isteyen inceleyebilir.

Bilindiği gibi ülkemizde de gizli olmayan belediye meclisi toplantıları halka açıktır ve alınan kararların özetleri ilan edilir. Mevzuatımıza 1930 yıllarında giren bu hükmü, çağımızda önemli gelişme gösteren halkla ilişkiler açısından ele alıp değerlendirmek durumundayız.

Belediyelerin genel karar organlarının ve yürütme organlarının karar ve işlemlerinden yönetilenlerin haberdar edilmesi açık ve saydam yönetim modelinin gereklerindendir.

16 — Şikayetlerin Değerlendirilmesi

Halkla ilişkiler konusunun ayrılmaz bir parçası olmakla beraber daha ziyade kötü yürütülen halkla ilişkiler sonucunda ortaya çıkan şikayetlerin değerlendirilmesi ve sonuçlandırılması, yönetimin sağlıklı işleyişi açısından değer ifade etmektedir. Londra'daki belediyelerin iş ilişkilerinden doğan yakınmaları değişik yöntemlerle çözüme kavuşturulmaktadır. Belde sakinleri şikayetlerini doğrudan bürokratik kademeye iletebildikleri gibi, kendi bölgelerinden seçilen Belediye Meclisi Üyeleri vasıtasıyla da takip edebilmektedirler. Bürokratik kanallardan geçtiği halde çözüme kavuşamayan şikayetler ise "Ombudsman"lara intikal ettirilerek şikayetler konusunda bu bağımsız kurullar devreye sokulmaktadır.

Bilindiği üzere şikayetler, sağlıklı iletişimin olmadığı, karşılıklı tanıma ve tanıma çabalarının asgari düzeye indirildiği ortamların ürünüdür. Diğer bir ifade ile halkla ilişkiler tekniğinden yararlanmayan idari kademelerin ve kurumların yapısal bozukluklarının topluma yansımasıdır. Bu nedenle hizmet tüketen belde sakinlerinin olumsuz gelişmeler ve uygulamalardan duydukları rahatsızlıkları belli bir sistem içerisinde yetkili kademelere iletmeleri çok önemlidir. Halkın şikayetlerinin hangi usullerle ve nasıl giderileceği hususunda belediyeler değişik metodlar benimsemişlerdir. Belediyeler tarafından en yaygın biçimde kullanılan sistem, hazırlanan kitapçık ve broşürlerin belli bir bölümünün şikayet prosedürünün açıklanmasına ayrılmasıdır. Bir başka yaygın uygulama da posta pulu yapıştırmayı gerekli kılmayan ve her alandaki düzensizlikleri belediyelere bildirmeye yarayan posta kartının halkın istifadesine sunulmasıdır. Posta ile bildirim formları, belde sakinlerince tespit edilen her türlü düzensizliklerden belediyenin haberdar edilmesinde yaygın bir kullanım alanına sahiptir.

Yukarıda değinilen yol ve yöntemlerle sınırlı kalınmadan belediyelerce halkın sorunlarının tespit edilmesi, bunlara çözüm bulunması ve hatalı uygulamaların durdurulması halkla ilişkilerin temel felsefesinin vazgeçilmez unsurlarındandır.

Değerlendirme

Londra'da mevcut 32 belediyeden ikisinden randevu almak suretiyle, birisinden de yazışmalar yoluyla sağlanan bilgiler ışığında "halkla ilişkiler" faaliyetleri incelenmiş ve edinilen bilgiler, ülkemizdeki belediyelerin yürüttükleri "halkla ilişkiler" görevlerinin gözden geçirilmesi için (Konuya ilişkin bilimsel yapıtlardaki değerlendirmeler de dikkate alınmak suretiyle) yeniden yorumlanmıştır.

Bir kamu örgütü olan belediyelerin izlediği hizmet politikalarının yönetilenlere açıklanması ve benimsenilmesi, örgüt faaliyetlerinin halka duyurulması, belediyelere karşı belde sakinleri arasında olumlu tutum ve davranışlar yaratılması,

halkın teşkilat hakkında ne düşündüğünün ve ondan ne beklenildiğinin öğrenilmesi ve halkla her alanda işbirliği sağlanmasına ilişkin faaliyetlerin tümü olarak adlandırılabilir olan “halkla ilişkilerin” İngiltere Belediyeleri tarafından 1970’li yıllardan itibaren bir yönetim tekniği olarak kullanılmaya başlandığı ve giderek toplumsal hayatın her yönünü kavradığı görülmektedir.

Demokratik toplumlara birçok alanda modellik eden İngiltere’nin, halkla ilişkiler konusunda da son derece ilginç ve dinamik bir yapı geliştirdiğini, kalıplaşmış kurallara bağlı olmaksızın “tanıma” ve “tanıtma” diye özetlenebilecek olan halkla ilişkiler tekniğini tüm hizmet dallarında yaygın bir biçimde kullandığını söylemek mübalağa değildir. Demokrasinin de bir gereği olan açıklığı hakim kılmak için belediye yöneticileri, yaptıklarını, yapacaklarını ve yapamadıklarını halka duyurmak; halktan, oluşan olumlu ve olumsuz izlenimler ile tepkileri almak amacıyla iki yönlü halkla ilişkilere (tanıma/tanıtma) önem vermişlerdir.

Belediyeler tarafından halkla ilişkiler hizmetleri için nasıl bir örgütlenme yapısı geliştirdikleri ve bu hizmetleri nasıl yürüttükleri konularında söylediklerimizin bir özetini yapacak olursak :

Londra belediyelerinde genel olarak halkla ilişkiler hizmetini yürüten birimlerin, “Politika ve Yönetim Komitesine” karşı sorumlu ‘Cheaf executiv’e (bürokratik kademenin en üst amiri, müsteşar veya üst yöneticisi olarak adlandırılabilir.) bağlı oldukları; 1970’li yıllarda, belediyelerde ayrı bir örgütlenme yapısıyla kendilerini gösterdikleri; bu birimde çalışan memurların eğitim düzeylerinin ne olması gerektiğinden çok görevle ilgili yetenek ve becerilerin önemli kabul edildiği; belediyelerdeki genel örgüt şeması içinde yer alan halkla ilişkiler ünitesinden başka, bu birimle koordineli çalışan ve diğer hizmet ünitelerinin bünyesinde yer alan daha küçük ölçekli halkla ilişkiler birimlerinin oluşturulduğu; ayrıca halkla ilişkiler çabalarına katkı sağlayan ve çeşitli kamu kuruluşları ile dernekler tarafından desteklenen “danışma/tavsiye bürolarının” bulunduğu; belediyelerin çalışmalarının halka duyurulması amacıyla gerekli olabilecek şema, grafik ve dokümanların raporların hazır bulundurulması lüzumu halinde basın mensuplarına takdim edildiği; belediyeler tarafından rastgele konularda basın toplantıları düzenlenmeyerek bu toplantıların önemli konulara hasredildiği ve yılda 3-4’ü geçmediği; halka ücretsiz dağıtılan her türlü basılı dokümanın hazırlanmasından önce ön araştırmalar ve titiz çalışmalar yapıldığı; bazı belediyeler tarafından ‘halk günlerine’, ‘açık oturumlara’ ve ‘danışma toplantılarına’ çok önem verilmesine karşılık (Lewisham Belediyesinde olduğu gibi), bazılarında bu faaliyetlerin çok sınırlı olduğu (Southwark ve Haringey Belediyeleri); halkın ne düşündüğünün öğrenilmesine yönelik çalışmalar konusunda da belediyeler arasında farklı yaklaşımlar bulunduğu;

Belediyeler tarafından genel olarak sendikaların ve ticaret odalarının, bu kuruluşlarla ilgili konularda, görüşlerinin alındığı; diğer gönüllü kuruluşlar ve toplumsal amaçlı derneklerle de zaman zaman işbirliğine gidildiği;

Belediyelerle ilgili olarak basında çıkan yanlış haberlerin ve doğan olumsuz izlenimlerin giderilmesi için milli ve mahalli basının yakından izlendiği, yanlış haberlerin düzeltilmesi için gerekli açıklamaların gönderildiği; Belediyelerle ilgili haberlerin bültenler şeklinde hazırlanarak ayrıntılı bilgilerin hangi yetkililerden ve hangi telefon numaralarından öğrenebileceği gibi hususların bu bültenlerde gösterildiği;

Genel olarak belediye bütçelerinin, komisyon raporlarının ve bunların dayanaklarının, çok özel durumlar hariç, isteyen herkesin incelemesine açık tutulduğu; belediye meclisi ve hizmet komitelerinin toplantılarının halka açık olduğu ve gündemin üç gün öncesinden çeşitli araçlarla duyurulduğu; belediye meclisi ve komitelerinin toplantılarına katılan insanlara başkanın izniyle konuşma hakkı verildiği;

Radyo, televizyon, sinema ve video filmlerinin halkla ilişkiler açısından farklı değerlendirildiği, radyo ve televizyonunun pahalı olması ve bu nedenle kullanma maliyetinin yüksek bulunmasına karşılık sinema filmlerine herhangi bir değer atfedilmediği; video filmlerinin ise belli konuların tanıtımı için kullanıldığı; halkla ilişkiler hizmetlerinde en yaygın ve yoğun kullanılan araçların yerel gazetelerle ücretsiz dokümanlar olduğu; inceleme yapılan belediyeler tarafından yaklaşık 150 civarında ücretsiz basılı dokümanın halkın hizmetine sunulduğu;

Sağlıklı işleyen bir halkla ilişkilerin gereği olarak belediyelerin uygun şikayet yöntemleri geliştirdikleri veya bunu tasarladıkları; tüm belediyelerde personelin halkla ilişkiler konusunda hizmet içi eğitime tabi tutuldukları;

Halkla ilişkiler faaliyetlerinin her belediyede farklı bürokratik örgütlenme biçimiyle yerine getirildiği ve hizmeti yürüten ünitelerin yapılarının farklılıklar gösterdiği (Lewisham ve Haringey Belediyelerinde mahallelere yayılmış bürolar olmasına karşılık, Southwark Belediyesi halkla ilişkiler görevini merkezi bir kuruluşla yerine getirmektedir.);

Halka açık toplantılarda gönüllü grupların çok önemli roller üstlendikleri ve etkilerini hissettirdikleri;

Belediye saraylarının genel olarak giriş katındaki geniş bir salonun halkla ilişkiler hizmetinin yürütülmesine tahsis edildiği ve burada halka gerekli olabilecek her türlü dokümanlar ile çeşitli kuruluş ve grupların yayın organlarının tanıtıldığı; ayrıca dahili telefonlarla, halkın, servislerle temas kurulmasının sağlandığı ve şifahi yol göstericilik yapıldığı;

Londra'daki belediyelerin, halkla ilişkiler hizmetlerinin genel olarak nasıl yürütüleceği hususunda düzenleyici bir idari metin hazırlamadıkları, belediyenin görev yaptığı her alanda halkla ilişkiler tekniğine gereksinme duyulduğu varsayımı ile statik bir uygulamadan kaçınıldığı; diğer bir ifade ile halkla ilişkiler hizmetlerinin yürütülüş esasları konusunda tüzük ve yönetmelik gibi metinlerin hazırlanması yolunun tercih edilmediği ve bu konuda dinamik bir yaklaşımın benimsendiği;

söylenabilir.

Bütün bu açıklamaların ışığında halkla ilişkiler tekniğinden yararlanımda gözetilen temel ilkeyi şöyle ortaya koymak olanaklıdır : Herşeyden önce Londra belediyeleri, halkla ilişkileri; reklam ve propagandadan uzak tutmakta ve bu tekniği belediye imajının güçlendirilmesi amacıyla kullanmaya özen göstermektedirler. Yüz yılların birikimi olan köklü demokratik geleneklerin de bir gereği olarak halkın 'tanıma/bilme' ihtiyacının ön planda tutulmasına; belediyelerin yaptıklarının, yapacaklarının ve yapamadıklarının her çeşit kitle iletişim araçlarından —az veya çok— yararlanarak duyurulmasına çok önem verilmektedir.

Londra'da inceleme yapma olanağı bulunan belediyelerde, halkla ilişkiler amacıyla kullanılan araçların ve yöntemlerin uygulanma yoğunlukları farklı olmakla birlikte, belediyelerin benzer sonuçları sağlamaya yönelik çabalar gösterdikleri söylenebilir. Bunlardan gazete, dergi, bülten, el kitabı, broşür, afiş ve grafik gibi basılı araçlara, tanıtımda ilk sıranın verilmesine karşılık; önemi inkar edilemeyen ancak pahalı olduğu için yararlanma olanağı sınırlı bir seviyede kalan radyo ve televizyona da büyük değer atfedildiği anlaşılmıştır. Sinema filmlerinin tanıtım amacıyla fazlaca kullanılmadığı, video filmlerinin ise sınırlı ve özel tanıtımlarda tercih edildiği yetkililerce ifade edilmiştir. Diğer halkla ilişkiler araçları olan sergiler, halka açık toplantılar, kolaylaştırılmış başvuru mekanizmaları ve kamuoyu yoklamaları da 'hedef kitleyi' aydınlatmada, karşılıklı bilgilendirmede, ileri bir işleve sahip kılınmışlardır.

Çağımızdaki toplumsal ilerlemeler ve kamu yönetimindeki gelişmeler halkla ilişkiler disiplinine ve tekniğine olan ihtiyacı daha da artırmış; hedef kitlelerin ve yönetenlerin birbirlerini sağlıklı koşullarda tanımaları önem kazanmış bulunmaktadır. Yönetenlerin ve yönetilenlerin aralarındaki ilişkilerin tek taraflı bilgi akışıyla sağlanamayacağı, başka bir ifadeyle karşılıklı etkileşimin kaçınılmazlığı gerçeği hedef kitleleri daha aktif ve dinamik olmaya yöneltmiş, bilgi edinmek kadar yönetime katkı sağlamak da önem kazanmıştır.

Konuya daha dar ve özel bir bakış açısıyla bakarsak halkın ve belediyelerin karşılıklı olarak tanıma ve tanıtıma ilişkisi içerisinde bulunmaları gerektiğini görürüz.

Halkla ilişkilerin evrensel ilkelerinden yola çıkarak Londra belediyelerindeki uygulamadan edinilen izlenimlerle bir sonuca ulaşmaya çalışacağız.

SONUÇ

Tarihsel geçmişi M.Ö. 1800'lü yıllara kadar uzanan “halkla ilişkiler”in bir ‘yönetim tekniği’ olarak uygulanmasına 20. y.y.’ın ilk çeyreğinde başlanmıştır. 1930 yılında A.B.D.’de uygulama alanına giren bu teknik, çağdaş kurallarıyla 1960 yılından itibaren yaygın bir biçimde kullanılmış; Londra’daki belediyelerde ise 1970’den sonraki dönemde kabul görmüştür.

Ülkemizde de 1960 yılından itibaren yönetim tekniği olarak benimsenmiş olan “halkla ilişkiler”in, yoğun ve yaygın kullanılmasına 1980’li yıllarda başlanılmıştır. Tüm dünyada, “halkla ilişkiler”den nelerin beklendiği, kullanılan araçların neler olduğu ve örgütlenme şemasının nasıl olması gerektiği hususlarında anlayış birliği sağlanmasına rağmen, Ülkemizde bu kavram farklı bir biçimde algılanmış ve anlaşılmıştır. Daha değişik bir ifade ile, hemen hemen tüm resmi kurum ve kuruluşların teşkilat şemalarında halkla ilişkiler birimi yer almasına karşılık, bu birimin yerine getireceği görevler yetkililerin anlayışlarına göre belirlenmiştir.

Konuya Ülkemizdeki belediyeler bazında yaklaşırsak “halkla ilişkiler”in yürütümünden sorumlu birimlerin ve bu birimlerin görevlerinin birbirinden farklı olduğunu söyleyebiliriz.

Belediyelerimizde ‘halkla ilişkiler’ amacıyla ayrılan yerlerin çoğunlukla hizmete yeterli olmadığı; halkla ilişkiler servisinde görev yapanların gazete haberlerini izleyip olumlu haberlerin dosyalanması, olumsuz haberlerin tektip edilmesi, şikayet dilekçelerinin izlenmesi gibi belli başlı birkaç alanda faaliyet gösterdikleri tespit edilmiş, basılı araçlardan son derece sınırlı bir biçimde yararlanıldığı görülmüştür. Bu tesbitimiz, Çankaya ve Ankara Büyükşehir Belediyesindeki uygulamalarla ilgilidir.

Halkla ilişkilerin ne olduğunu ve ne olmadığını açıklamaya çalışarak bu bölümü sonuçlandırmaya çalışacağız.

Halkla ilişkilerin çok sayıda tanımı mevcutsa da bunlardan en kapsayıcı Sayın Selçuk Yalçındağ’a ait olanıdır. Adı geçen bilim adamımız tarafından 1987 yılında yapılan halkla ilişkiler sempozyumuna sunduğu tebliğde “halkla ilişkiler, ..bir kamu kuruluşunun ilişkide bulunduğu toplum kesiminin güven ve desteğini sağlamak için giriştiği, iki yönlü iletişime dayalı, sonuçta kamuoyunda kuruluşun, kuruluşta da toplumun istediği yönde değişikliklerin gerçekleşmesine, böylece kuruluş ile çevresi arasında olabilecek en uygun ölçekte uyum ve denge sağlanmasına yönelik sistemli ve sürekli çabalardır.” şeklinde tanımlanmıştır.

Londra belediyelerinde bu tanıma uygun halkla ilişkiler faaliyeti yürütülmesine karşılık, ülkemizdeki en gelişmiş belediyelerimizde bile büyük noksanlıklar olduğu; bu teknikten yeterince faydalanılmadığı incelenmiştir. Buna bir örnek

vermek gerekirse, Çankaya Belediyesindeki uygulamadan söz edilebilir. Bu belediyemizde “halkla ilişkiler hizmetinin yürütülmesi için binanın 6. katı tahsis edilmiş, aylık çıkan bir dergi ve birkaç broşür dışında basılı araca yönelinmemiştir. Bu birimin en yoğun faaliyetleri arasında dilekçelerin ilgili birimlere gönderilmesi, gazete kupürlerinin hazırlanıp dosyalanması ve yanlış haberlerin tektip edilmesi gibi görevler yer almıştır.

Sonuç olarak, başta belediyelerimiz olmak üzere diğer kurum ve kuruluşlarda çağdaş anlamda ‘halkla ilişkiler tekniğinden’ yararlanma ve bu amaç doğrultusunda bir örgütlenmeden söz etmek mümkün değildir. Bu disiplinin yaşama geçirilmesinin ise önemi son derece büyüktür. Daha iyiye yönelmek ve yönetilenlerle-yönetenler arasında sağlıklı ilişkiler kurmak suretiyle kuruluşlar hakkında olumlu izlenimler yaratılması, bu amaç doğrultusunda örgütlenilmesi ve çalışılması çağdaş yönetim anlayışının da bir gereğidir.

ÖNERİLER

Belediyelerde halkla ilişkiler faaliyetlerinin örgütlenmesi ve bu faaliyetler için gerekli çağdaş araçlar kullanılarak halkın tanıma/bilme ihtiyacının karşılanması için :

1 — Halkla ilişkiler ünitelerine bağlı ana hizmet bürolarının ve ihtiyaca göre oluşturulacak diğer büroların, vatandaşla en kolay temas kurulabilecek fiziksel mekanda yerleştirilmesi; bu hizmet alanlarının, görülen hizmetle ilgili ve önceden hazırlanmış dokümanlarla donatılması, başvuru ve kabul salonlarına belediye ile ilgili birimlerle ve dışarıyla irtibat sağlayacak dahili ve jetonlu telefon hatlarının bağlanması,

2 — Belediyelerin önemli hizmet birimlerinde (imar, fen işleri, zabıta, muhasebe vb.) tanıma/tanıtma amaçlı küçük çaplı halkla ilişkiler büroları oluşturularak, bu büroların ana halkla ilişkiler birimiyle eşgüdümlü bir biçimde çalıştırılması,

3 —• Halkla ilişkiler ünitelerinde görev alacak personelin, çağdaş anlamda halkla ilişkiler disiplininin kavramış kişilerden seçilmesi; bu konuda eğitim düzeyi ile birlikte bilgi ve becerinin de aranması; ayrıca seçilip görevlendirilen personelin sürekli hizmet içi eğitime tabi tutulması,

4 — Halkla ilişkiler faaliyetlerinin, gazete kupürü kesilip dosyalanması, basın bültenlerinin hazırlanması, çeşitli gazetelerde yer alan olumlu ve olumsuz belediye haberlerinin izlenmesi gibi etkinliklerden ibaret olmadığının tüm belediye başkanlarınca bilinmesi,

5 — Özellikle büyük belediyeler tarafından yapılan ve yapılmak istenen çalışmalar konusunda halkın eğilimlerinin önceden belirlenmesi amacıyla belde

sakinleri nezdinde ön araştırmalar, kanaat yoklamaları yapılması ve danışma toplantıları düzenlenmesi,

6 — Belediye başkanlarının aşın ölçüde ön plana çıkartılarak reklâm edilmesinden kaynaklanan iticiliğin azaltılması, belediye başkanlarının görüntülü ve görüntüsüz demeçlerinde, yazılan yazılarda ölçünün kaçırılmaması; özet bir ifade ile basılı araçlardan yararlanırken daha dikkatli olunması ve propogandadan uzak kalınması,

7 — Belediye hizmetlerinin ne olduğu, bu hizmetlerin halka nerede ve ne zaman sunulduğu; hizmetlerden yararlanacak olanların neler ve nasıl başvurmaları gerektiği konularında halkın aydınlatılması; bu amaçla tanıtıma yönelik harita, şema, el ilam, kitap, gazete, bülten ve broşür gibi dokümanların önceden hazırlanıp ilgililerin hizmetine sunulması,

8 — Belediyelerin bünyelerinde örgütlenmiş hizmet birimlerinin ve bunların yetkililerinin; halkla temasını kolaylaştırıcı yazı ve şemalarla hedef kitlelere tanıtılması,

9 — Belediye ile iş ilişkisi olan kişilerin işlerini kolaylıkla takip edebilmeleri ve yetkililerle temas kurabilmeleri için ana servislerin ve hizmetin yürütülmesinden sorumlu olan yetkililerin telefonları ve adreslerinin rehber kitapçıklarla duyurulması,

10 — Tüm belediyelerde sağlıklı işleyen bir şikayet mekanizması oluşturulmak suretiyle halkın güven duygusunun yok edilmesine yönelik bürokratik hataların yakından izlenmesi ve değerlendirilmesi,

11 — Belediyeler tarafından halka sunulan hizmetlerle birlikte belde sakinlerinin günlük yaşantılarıyla yakından ilgili olup da diğer resmi ve özel kuruluşlar tarafından halka sunulan hizmetlerin tanıtılması için bu kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması, bu amaçla hazırlanan tanıtım araçlarının halka sunulması,

12 — Hizmet yükümlülüğü bulunan her kademe yöneticisinin “halkla ilişkiler tekniği”nin yararına inanması,

gerekli/zorunlu ve vazgeçilemez ilkelereindir.

Halkla ilişkiler’den değişik anlamlar çıkartılan ülkemizde görüş ve anlayış birliğine varılması zamanının geldiği kanısındayız. Bu yönetim tekniğinin çağdaş anlamıyla uygulanması, başta belediyelerimiz olmak üzere tüm kurum ve kuruluşların ortak amacı olmalıdır.

BELÇİKA'DA TOPLU KONUT SORUNUNA YAKLAŞIM

Muhittin ALİZ
Mülkiye Başmüfettişi

I - GİRİŞ

Ülkemizde son yıllarda görülen hızlı kentleşmenin, konut sorununu da güncel hale getirmiş olması nedeniyle; bu konuda çözümler getirilmesi büyük değer taşımaktadır.

Devletin konut üretimi Anayasa'da bir görev olarak tanımlanmıştır. Anayasa'nın 57. maddesinde, "Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler" denilmiştir. Öte yandan 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu, ülkenin şartları dikkate alınarak uygun konut tipleri geliştirilmesi ve Toplu Konut Fonu oluşturulmasına ilişkin hükümler getirmiştir.

Sanayileşmenin ve sosyal yapıdaki değişikliğin sonucu olarak barınma gereksinimi de konut sorununun çözüm önemini sürdürmektedir.

II - BELÇİKA'DA KONUT YÖNETİMİ VE KONUT KREDİ SİSTEMİ

11 Ekim 1919 tarihinde kabul edilen Konut Kanunu uyarınca, Belçika Konut Bakanlığı 1920 yılında kurularak; iki Kamu İktisadi Teşebbüsü (SNL, SNT) ve bu teşebbüslere bağlı 113 konut şirketi olarak teşkilatlanmıştır.

Societe National du Logement (SNL) birimi tarafından, 1990 yılına kadar toplam 360.276 konut inşa edilip satılmıştır.

Societe Nationale Tevrienne (STN) kurumunca da 100 bin civarında kiralık konut yapılarak kiraya verilmiştir.

Belçika'da, konut sorununun çözümü Konut Bakanlığına ait bir görev olmakla birlikte; bazı bölge belediyelerinin sosyal konut inşa ederek sattığı veya kiraya verdiği görülmektedir.

Yeni konut yapmak veya satın almak için verilen Konut Kredileri, Bölgelere (Bürüksel Bölgesi, Volan Bölgesi, Flaman Bölgesi) ve yerleşim birimlerine göre özel koşullara bağlanmıştır.

Kredi isteğinde bulunan kişinin, konut satış anlaşması veya inşaat anlaşmasından itibaren üç ay içinde başvurusu ve üç yıl içinde inşaatı tamamlaması gerekme

tedir. Yenileme Kredisinin kullanılabilmesi için değişikliğin tapu idaresine duyurulması koşulu aranmaktadır.

Kredi alabilmek için aşağıdaki şartların yerine getirilmesi gerekir.

1 — Konut Satın Alma ve İnşaat Kredis Şartları

- a) İnşaat ve satınalma kredisi talep edenin konutu bulunmaması,
- b) Kendisinin oturacak olması,
- c) Beş yıldan önce kiraya verilmemesi ve satılmaması,
- d) Evin azami 100 m2, apartman dairesinin 80 m2 olması,
- e) Kredi talep edenin ortak pazar ülkeleri tabiiyetinde ve daha önce kredi kullanmamış olması.

2 — Konut Yenileme Kredi Şartları

- a) Kredi istiyenin ev sahibi olması,
- b) Kiracı ise ev sahibinin muvafakati,
- c) Konutun 20 yaşından büyük olması,
- d) Beş yıl içinde satılmaması,
- e) İyileşebilir kanaati olması gerekir.

Belçika’da, satınalma kredi miktarları bölgelere göre 150-265 bin Belçika Frangı olarak uygulanmakta ve bu kredi miktarı, birinci çocuk için % 20, ikinci çocuk için % 25 oranında artırılarak verilmektedir.

Konut içi yenileme kredi miktarı, işin % 30-60 oranında değişmektedir.

Tretuvar yenileme, bina dışı yenileme, boya ve yıkama kredisi alabilmek için de, konutun, şehrin “yenileme bölgesinde” bulunması koşuluna bağlıdır.

Kredi verilmesinde, yukarıda sayılan özel şartların yanında bir de genel şartlara uyulması zorunludur. Bunlar da aşağıda belirtilmiştir :

- a) İmar kurallarına uyulması,
 - b) Koruma alanları dışında olması, korumaya ilişkin mevzuat hükümlerine uyulması,
 - c) Yerleşim bölgelerinde veya bunların uzantısında olması,
 - d) Tarihi ve kültürel özelliklerin gözetilmesi.
- Konut Bakanlığı Fon İdaresince sağlanan krediler için de ayrıca bazı özel şartlar aranmaktadır. Bunlar :

- a) Kredi talebinde bulunan şahsın birden fazla çocuğu bulunması,
- b) En az on yıllık evli olması,

- c) En az bir yıl Belçika'da oturma izni olması,
- d) Kendisi, eşi ve çocuğunun kredi ile alınmış konutu bulunmaması,
- e) İstikrarlı bir geliri olması,
- f) Kredinin tamamının geri ödenmesine kadar, konutun, kendisi veya ailesi tarafından işgal edilmesi.

III - KREDİ ALANLARA DEVLETÇE SAĞLANAN YARDIM VE BENZERİ AVANTAJLAR

Belçika'da konut kredisi talep edenin alabileceği kredi tutarının hesaplanmasında; yaşı, medeni hali ve çocuk sayısı gözönünde bulundurulmakla birlikte, diğer bazı özel durumların da dikkate alındığı görülmektedir. Bu özel durumları da şöylece özetleyebiliriz:

a)Taşınmaz Vergisinde İndirim

Konut Kredisi alan yükümlü ev sahibi olup bizzat oturuyorsa ve mal varlıklarının kira geliri 30 bin B. Frangını geçmiyorsa, gayrimenkul vergisi % 25 oranında indirilir. Yükümlünün sakat olması veya iki yaşından küçük çocuğu bulunması halinde indirim oranı % 10, harp malulü olması halinde ise % 20 daha artırılmaktadır.

Son beş yıl içinde, inşaat veya satın alma kredisinden yararlanmamasında da vergi indirimi % 50 ye kadar çıkarılır.

b)Kredi Faizlerinin Vergiden İndirimi

Bir meskenin satın alınması veya inşaatı için alınan kredinin faizleri net gelirden indirilir.

c)İyileştirmede Devlet Özel Yardımı

Konutun özel mesken olarak kullanılması koşuluyla, tamirat ve tadilat kredilerinde K.D.V. de % 7 oranında indirim yapılmaktadır. Konutun sosyal konut olması halinde de, kredi taksitleri, kredi alınan vergiye tabi gelir matrahından indirilmektedir.

d)Özel Avantajlar

Bazı kurumlar bazı kişiler ve meslek mensuplarına özel kredi sağlamaktadır. CRWL ve CGER kredi kurumları, maden işçilerine,

Harp Malûlleri Cemiyeti, harp malûlllerine,

Sakatlar Cemiyeti, sakatlara,

CECA şirketi de kömür ve demir madenlerinde çalışanlara elverişli koşullarda ek konut kredisi vermektedir. Örneğin bu şirket, 20 yıl vade ve % 1 faizle kredi sağlamaktadır.

IV - SONUÇ

Belçika 10 milyon civarında nüfusu olan bir Avrupa ülkesidir. Konut sorununun çözümü için 1920 yılında Konut Bakanlığı kurulmuştur. Bakanlığa bağlı teşebbüs ve şirketlerce, ülke konutunun % 50 civarında konut yapılarak satılmış veya kiraya verilmiştir.

Belçika’da, şehir merkezinde, tarihi ve kültürel özelliklere uygun olmak koşuluyla, yenileştirme özendirilmektedir. Yeni İmar bölgelerinde ise, yeni yapılacak konutlara izin verildiği görülmektedir.

Türkiye’de, Toplu Konut İdaresince, 1989 yılı itibariyle 665 bin konut için kredi tahsisi yapılabilmektedir. Ülkemizde verilen konut kredisi; konut yapımına destek amacıyla verildiğinden; konut gereksiniminin karşılanmasına ve konut sorununun çözümüne tam etken olamamıştır. Belçika’da ise Konut Bakanlığının kuruluş amacının, vatandaşını konuta kavuşturmak olduğundan; konut sorunu çözülmüş bulunmaktadır. Tahsis edilen kredi tutarı konut maliyetinin % 100 oranına yaklaşmaktadır.

Ülkemizde uygulanan “sabit kredi” sistemi yerine, Belçika’da uygulanan “değişken kredi” sistemi; yeni kredinin miktarının konutun özelliği, talep edenin gelir durumu, aile durumu gözönünde bulundurularak belirlenip tahsis edilmesi yanında; konut kredi faizlerinin hesaplanmasında; kredi talep edenin yaşı, çocuk sayısının dikkate alınması; kredi talebini özendirilmektedir.

Belçika örneği, konut sorununun çözümünde önemli etken olacaktır.

DIŞ KAMUOYUNDA TÜRKİYE’NİN TANITILMASI YE ÇEVRE DEĞERLERİMİZ

Doç. Dr. Zerrin TOPRAK KARAMAN*

GİRİŞ

Bir ülkenin diğerk devletler ile olan ilişkisini bugün yalnızca komşuluk ilişkileriyle sınırlandırmak mümkün değildir. En geniş anlamıyla ekonomik ve kültürel faaliyetler komşuluk sınırlarını değıştirerek genişletmiş ve üzerinde yaşadığımız dünyaya dönüştürmüştür. Başka bir ifadeyle, ülkenin milli sınırları dışında kalan her ülke komşu ülke durumunda değerkendirilebilir. Öte yandan çeşitli ekonomik ve kültürel anlaşmalar ve organizasyonlara katılma çabaları bir bakıma ülkenin milli sınırlar ötesinde varlığını kanıtlama çalışmalarına hız kazandırmıştır. Bize göre, her çalışma disiplini, faaliyetlerinde ülke tanıtımını dikkate almak durumundadır.

Ekonomi, refah seviyesinin artırılması; siyasi faaliyetler, istikrarlı bir yapıyı; hukuk, halkın otoritesini (hakkını) korumayı; çevre üretim kalitesiyle beraber doğayı korumayı sağlayarak aynı zamanda en iyi, güzel, doğru ve adaletli olanı gerçekteleştirecektir. Bilginin ilk basamağı “ilgi”dir. Bilgi ise tanımayı sağlamaktadır. Bu ahengin dış dünyaya aktarımı ise bir nevi pazarlama faaliyetleri olarak değerkendirilebilir. Belirtilen çalışmaların sunuőunda, sevgi, sayđı, hoşgörü ve sorumluluk şüphesiz önem taşımaktadır. Bu çalışmada dış tanıtım üzerinde durulmakla beraber öncelikle toplumsal bilgilendirmenin gerektiğini hatırlatmak yerinde olacaktır. Ayrıca bilginin milli sınırlarımız dışına aktarımı bize göre çok geniş bir anlatımla turizm faaliyetlerine bağlı olarak geliştirilebilir. Aşağıda bu konu İncelenmektedir.

I - NASIL TANINIYORUZ

Dünyanın en eski milletlerinden olan Türklerin ve onların tarihi gelişimi içerisindeki yaşamlarını bilmezlikten gelmek pek mümkün görünmemektedir. Türkleri ve Türkiye’yi tanımamak aslında tarihi bilmemektir. Ancak yüzyıllardır Türk’e karşı oluşturulan objektiflikten uzak peşin hükümlülük kalıplaştırılmış sloganlara dönüştürülmüş gerçek önemini neredeyse kaybetmiştir. İster dini, ister askeri veya

*Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü.

politik ayrılıkların sonucu olarak ele alınsın, Türkler hakkında kulaktan dolma hikaye ve uydurma belgelere dayandırılarak yazılmış/yazdırılmış kitaplar çeşitli ülke kitaplıklarını doldurmaktadır¹. Dış tanıtıma büyük etkisi olan bu bilgilerin çürütülmesi, sözlüklerde Türk sözcüğünü “barbar” olarak açıklayan görüşlerin protesto edilerek sildirmesi yönetimin politik arenadaki başlıca işlevi olarak görülmektedir. Yine bugün Avrupa Topluluğuna üyelik şartları konuşulurken, Türkiye’ye uygulanan sosyo-ekonomik baskıları, bir bakıma şuur altına yerleşmiş ve şartlandırılmış fikirlerin bu vesile ile açığa çıkması olarak değerlendirmek mümkündür.

Türk milletinin atalarından devraldığı iyi niyet ve hoşgörünün süslediği kalenderlik; tarihte olduğu gibi bugün de istismar edilmektedir. Ancak gerçek verileri ortaya koyup, bilgi iletişimini sağlamadıktan sonra “doğrunun” önemi kalmamakta, aktarılan yanlışlıklar kendi toplumumuzu da olumsuz etkileyebilmektedir. Başka bir ifadeyle milli birlik ve beraberlik sözcüklerinde aslında “milli siyaset” anlatımı mevcuttur.

Yabancı Acentalar

Dünyanın dört bir yanına büyük miktarlarda turist gönderen acentalar ve yardımcıları, tur operatörleri, ülkelerin özelliklerini bilmekte ona göre menfaati olan yerlere turist sevk etmektedir. Buna karşılık yerli acentalarımız çok güçlü görülmektedir. Yabancı kurumlar, bilindiği gibi dış yatırım kaynaklarını da istedikleri ülkeye daha kolay kanallara edebilmektedirler. Bu noktada yabancı acentaların milli hedeflere uygun yönlendirilmesi önem kazanmaktadır.

Yabancı Basın

Gerçekleri objektif olarak yansıtan bir basının kamuoyunu olumlu yönde oluşturmadaki gücü inkar edilemez. Bununla beraber, tüm bilgi aktarımına rağmen, peşin hükümlü yazılara da yer verildiği bilinmektedir. Nitekim, üzerinde esrar bulundurduğu için Türk hukuk mevzuatına göre yargılanıp mahkum olan 15 yaşındaki İngiliz Timothy, bir müddet sonra, anlaşma gereğince geri kalan cezasını tamamlamak üzere İngiltere’ye iade edilmiş, bu çocuk için yabancı basın aleyhimize sürekli yazı yazmıştır. Benzer şekilde, aynı kişinin hatıraları için kaleme alınan “Gece Yarısı Ekspresi” de Türkleri itham ve kötülemekte cep kitabı olarak satış rekoru kırmış, konu filme alınmış ve kapalı gişe oynamış, televiz-

1 20-25 Eylül 1982’de İstanbul’da yapılan Türkoloji Kongresinde, Oslo Üniversitesinden Prof. Brendemoen demecinde, “Türk düşmanlığı ders kitaplarından başlamaktadır. Okullarda okutulan kitaplarda tarih çarpıtılmakta, Türkler hiç hak etmedikleri halde, barbar olarak tanıtılmaktadır” ifadesine yer vermiştir; 24.9.1982 tarihli Tercüman Gazetesi ve 26.9.1982 tarihli Son Havadis Gazetesi.

yonlarda da gösterilmiştir². Bu faaliyetleri anında bertaraf etmede etkili olduğumuzu söylemek çok zor görünmektedir.

Bu durum, aslında Türkiye’nin kalkınmasından çekinen çirkin politikanın diğer sahalara yaptığı kötü etkilerin serpintileri olarak değerlendirilebilir.

Her konu gibi bilginin pazarlanması da kamuoyunun oyunun oluşması açısından önem taşımaktadır. Günlük dilde kamuoyu terimi “halkın kanaati” olarak tanımlanmaktadır. Belli bir ülke halkı, belli bir kamu sorunu ile ilgili, onun hakkında bilgili ve kanaat sahibi sayılmakta ve buna bağlı olarak kanaatlerinin çeşitli nitelikleri bir sorun şeklinde ortaya konmaktadır. Kamuoyu; “kamu” ve “oy” olmak üzere iki unsurdan ibarettir. Sırası gelmişken bu konuya değinmek yerinde olacaktır.

KAMUOYUNUN BİÇİMLENMESİ

Kamuoyunun birinci unsuru “kamu” terimi, sosyoloji biliminde, grup ile eş anlamda kullanılmaktadır. Kamu, belli bir durum veya soruna özgü olarak ortaya çıkmaktadır. Grup içindeki kişiler sorunun çözümü hakkında çeşitli görüşlere sahiptirler ve soruna bir çözüm yolu bulmak için birbirleriyle tartışmaya girişmektedirler. Ancak, belli bir sorun çok nadiren, yetişkin nüfusun hepsini kendi etrafında toplamaktadır.

Kamuoyu deyiminin ikinci unsuru “oy” kelimesinin anlamı kanaat’tir. Konular arasında farklılıklar göstermesine rağmen, genel nüfusun çoğunluğu, çok önemli genel olayların ve sonuçların farkında olmayabilir. Kanaat araştırmaları, çok geniş ve sistematik bir kampanyaya tabi tutulan konular hakkında bile, (hiç bir şey bilmeyenler çekirdeğinin) varlığını ortaya koymuştur.

Kamuoyu, çoğunluğun kadar, azınlığın kanaatlerini de kapsamaktadır. Flaud H. Allport tarafından 1937 yılında yapılan kamuoyu tanımı bir davranış olayı olarak ele alınmıştır. Bu tanıma göre; “Kamuoyu, kişilerin doğrudan doğruya veya dolaylı olarak; amaca doğru eyleme geçme olasılığını yaratacak kararlıkta, derinlikte ve nicelikte önemli bir durumu, kişiyi veya öneriyi onaylamaları ya da desteklemeleri (veya karşı çıkmaları) biçiminde kendilerini ifade ettikleri veya edebilecekleri ve birden fazla kişilerin var olduğu durumlarda anlam taşımaktadır”³. Genel olarak değerlendirildiğinde, ülkeye yönelik düşünceler için tartışma

2 Dünya kamuoyunda Türk düşmanlığı yaratmada etkili rol oynayan bu filmin yapımcısı Alan Parker, “Türklerle karşı haksızlık ettim... Filmin politik açıdan başarısızlık olduğunu idrak ediyorum. Ceza evindeki şartların kötülüğünü ve dünyanın değişik ülkelerinde uyuturucu madde kullanma ve taşıma suçlarına karşı verilen cezalar arasındaki farklılıkları belirtmeğe çalışırken, belirli bir millete karşı ki, bunlar Türkler idi yersiz ve aşırı oranda antipati yaratabilecek olaylara yer vermiştim. Halbuki aynı cinsten hapishaneler A.B.D. ve Kuzey İrlanda’da da var. Zannediyorum ki bu tutumun o zaman var olduğunu şimdi idrak ettiğim politik sağlığımdan kaynaklanmakta idi” ifadesiyle bir bakıma özür dilemiştir : 21.9.1982 tarihli Tercüman Gazetesi.

3 Duygu Sezer (1972); Kamuoyu ve Dış Politika, Ankara, s. 9-12.

ortamının doğması bu değişimi sağlamada da “kamuoyu”nun etkilenmesi önem kazanmaktadır. Bu nokta da bireysel çalışmaların katkısını ihmal etmemekle beraber, bugünün modern toplumlarında başarının arkasında organize olmanın önem kazandığını belirtmek yerinde olacaktır.

Kamuoyunun siyasal kararları etkileme gücü değerlendirildiğinde, kamuoyu “görünmez hayalet” olarak nitelenmekte ve onun siyasal hayattaki rolünün fazla büyütülmemesi gerektiği, buna karşılık çoğunluk görüşünde ise kamuoyunun özellikle demokratik sistemlerde önemli bir role sahip olduğu⁴ ileri sürülmektedir.

Günümüzde demokratik rejimlerde halkın düşünce ve eğilimleri yöneticiler üzerinde ağırlığını korumaktadır. Watergate skandalından sonra Başkan Nixon kamuoyunun ortak tepkisi karşısında istifa etmek zorunda kalmıştır. Batı demokrasilerinde, önemli ve tartışmalı sorunlar üzerinde sık sık kamuoyu yoklamalarına başvurulmaktadır. Bu tür yoklamaların yöneticilere, belli politikaların belirlenmesinde yararı olduğu inkâr edilemez.

Kamuoyu ceryanı genellikle yeni ve çok önemli bir olaydan sonra, bazen açık bir düşünce şeklinde, bazen yer altına inmiş olarak ve bazen de aniden gürültülü bir gösteri şeklinde kendini gösterebilir. Bazı kişi ve gruplar, her türlü iletişim aracından yararlanarak çıkar ve duygu sömürüsü yapmak suretiyle, sun’i bir kamuoyu yaratmaya çalışırlar.

Kamuoyu ceryanları kişiler için son derecede öğreticidir. En basit bir anlatımla, insanların yalnızca denizde değil, tüm yaşamda da yüzmeyi bilmeleri gerekmektedir. Bunun için de insanın, yaşadığı ortamdaki bütün gelişmelerden haberdar olması çok önemlidir. Aksi halde, çevresine kör gözlerle bakmak zorunda kalacaktır. İnsanların ne düşündüklerini dikkate almadan onları sevk ve idare etmek istemek, yerine göre hem haklılığı hem de haksızlığı ortaya çıkarabilir⁵. Toplumda mevcut ekseri grup ve kolektiviteler (sendikalar, şirketler, meslek teşekkülleri...) basın, radyo ve televizyon gibi önemli iletişim olanaklarına ve sözcülerine sahiptirler. Bütün bu faaliyetler bir bakıma halkla ilişkilerin bir yönü olarak görülmektedir.

Halkla ilişkiler gerek kamu yönetiminde gerekse özel sektörde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle halkla ilişkileri daha iyi bir hale getirmek için insan davranışlarının iyice anlaşılması gerekmektedir.

Halk; bir örgütün çalışma alanı içinde, bu örgütün çalışmalarını etkileyen ve aynı zamanda ondan etkilenen kitledir. Türkçeye “haberleşme” olarak çevrilen “communication” kelimesi Latince “müşterek” anlamına gelen “communicare”

4 Münici Kapani (1983); Politika Bilimine Giriş, (Üçüncü Baskı), Ankara, s. 122.

5 Alfred Sauvy; L’opinion Publique, Presses Universitaires De France, (Çev.), Kâmil Demircioğlu, İdarecinin Sesi Dergisi, Eylül 1989, Cilt III, Sayı 5., s. 14-15.

filinden çıkmaktadır. Halkla ilişkiler esasen ilişki kuran ile ilişki kurulanlar arasındaki iki yönlü haberleşmeye dayandığından insanlar arasındaki ortak haberleşme önem kazanmaktadır. Bilgi iletişimi değişik şekillerde gerçekleştirilebilmektedir. Aşağıda bu konu kısaca incelenmektedir.

II - BİLGİ İLETİŞİMİNDE ETKİN BİR METOT OLARAK TURİZM

Turizm pazarlaması, diğer ekonomik malların pazarlaması gibi bir seyir takip etmemektedir. Bu hizmet daha çok göze, kulağa ve duygulara hitap eden bir “merak” pazarlamasıdır. Pazarlama tekniklerinin ulaştığı boyutlar, günümüzde oldukça genişlemiş ve gerek rekabetten sıyrılma, gerekse tüketiciyi yönlendirme açısından ticaretin motoru haline gelmiştir. Tanıtma ve pazarlama olmadan ekonomik başarı sağlamak çok zorlaşmıştır. Turist tüketici olduğuna göre bütün yönleri ile ele alınarak bir sunuş ve pazarlama yapılması gerekmektedir.

Bilindiği gibi, ticarete pazarlama yanılgıları ve doğruyu yansıtmayan davranışlar kuruluşlara zarar vermektedir. Benzer şekilde, bilinçsiz bir pazarlama da bütün ülke turizmini çeşitli yönleriyle olumsuz olarak etkilemektedir. Şüphesiz turist, yazılıp söyleneni veya kendine takdim edileni görmek isteyecek, bu bağlamda memnun olacak veya hayal kırıklığına uğrayabilecektir. Bu durumda, turizm pazarlamasında insan ve onu çevreleyen eko-sistemin tüm öğelerinin tek tek dikkate alınması gerekmektedir. Yapılan bir işin haber verilmesi reklamın faaliyet konusudur. Aşağıda bu konu kısaca incelenmektedir.

REKLAM

Reklam bir kişinin bilinçaltını harekete geçirerek, belli bir tüketiciye veya aday tüketicilere hitap ile onların tüketim arzularını uyarmaktır. Yapılacak reklamın konusu, onun şeklini ve özelliğini belirlemektedir. Reklamın başarısı inandırıcılığı ile orantılıdır, şüphesiz doğru olması istenmektedir.

Bilgi iletişiminde tv, video gibi görsel işlevi olan araçlar gerek dünyada gerekse ülkemizde, yaşantının bir parçası durumuna gelmiştir. Buna bağlı olarak tanıtım da önemli bir rol oynamaktadır. Yönetimin, milli siyaset doğrultusunda hazırlanan programların bu yolla aktarımı önemlidir. Ancak herşeyden önce bu konuya önem vererek mali imkan ve araçların belli bir standardın gerçekleşmesinde kullanılması gerekmektedir. Burada günümüzde çok geniş kapsamlı kullanılan ve uzmanlık isteyen reklam faaliyetlerinin düzenlenmesinin ilgili kuruluşlarca yerine getirilmesinin uygun olacağını belirtmek yerindedir. Bu çalışmada reklamın nasıl yapılacağı kadar, dış tanıtımda kullanılacak araçlar da önem kazanmaktadır. Aşağıda Reklam Araçları incelenmektedir.

REKLAM ARAÇLARI

Reklam araçları, kişileri harekete geçirme, merak uyandırma, imaj yaratma görevini etkinlikle yerine getirmektedir. Reklam araçlarının başlıcaları aşağıda gösterilerek kısaca açıklanmıştır.

- 1.Basın - Yayın
 - a.Kitaplar
 - b.Broşür
 - c.Haritalar
 - d.Gazete ve haber bültenleri
- 2.Sabit Reklamlar
- 3.Gezici Reklamlar
- 4.Sinema ve televizyon
- 5.Slayt ve kartpostal
- 6.Fuar ve sergiler
- 7.Hatıra eşyalar
- 8.Konferans ve seminerler
- 9.Festival ve müsabakalar

1.Basın - Yayın

Basın ve Yayın organları geniş bir alanı içine almaktadır. Yazılanların her zaman incelenmesi mümkündür. Ayrıca zaman içinde değerlendirme fırsatı yaratmaktadır.

a.Kitaplar; Ülkelerin tarihi, sosyal ve doğal yapısı ile demografik yapısı hakkında en geniş bilgi veren kaynaklardır. İlgili Bakanlıkça, Türk milli kültür ve tarihi ile örf-adetlerine uygun olarak hazırlanacak bu yayınların öncelikle modern Avrupa ve birkaç güncel doğu dillerine çevrilmesi gerekmektedir.

b.Broşür; Kültür ve tabiat varlıklarımızı bu tür yayınlarla ele alarak, yerlerini, ulaşım kolaylıklarını ve fiyatlandırmayı belirtmek gerekmektedir.

c.Haritalar; Büyük kentler için son yıllarda geliştirilen yol ve trafik haritaları dışında kapsamlı bilgi verecek haritalar yetersizdir. Kitap veya katlanabilir bölgesel ve kent ölçeğinde harita ve planlar çıkarılması yerinde olacaktır.

d.Gazete ve Haber Bültenleri; Turistin günlük haberleri elde edebilmesi için giriş ve çıkış kapılarına, gezi merkez noktalarına bırakılmalıdır. Bu bilgiler, ilk ve son değerlendirmede önemli yer tutmaktadır.

2.Sabit Reklamlar

Sabit reklamlar içinde; levhalar, panolar, afişler, pankartlar yer almaktadır. Bu bilgilerin kentin kalabalık, trafik akımının yoğun olduğu yerlerinde bulundurulması göze çarpmasını kolaylaştırmaktadır.

3. Gezici Reklamlar

Gezici reklamlar, reklamı yapılmak istenen şeyi veya fikri müşterinin ayağına götürmek esasına dayandırılmıştır. Sergiler, oyun ve folklor ekipleri, gezici fuarlar örnek olarak gösterilebilir. Kişilerle dostluk kurma açısından faydalı görülmektedir.

4. Sinema ve Televizyon

Sinema, toplum psikolojisi oluşturma yoluyla kalıcı ve tekrar göstermek için kullanılma imkanı olan araçtır. Ayrıca propaganda sanatı da bu yolla kullanılabilir.

Televizyon reklamları, kişileri etkilemede önemli role sahiptir. Bu nedenle de dış tanıtımda çekilen filmlerin ve istenilen bilgi aktarımının kolaylıkla gerçekleştirildiği bir metot olarak değerlendirilebilir.

5. Slayt ve Kartpostallar

Optik sanayinin çok gelişmiş olması, fotoğraf makinası ve dürbünün turistin ayrılmaz bir parçası ve sembolü haline gelmesine yol açmıştır. Turist fotoğrafladığı yerleri ülkesine dönüşte göstermektedir. Onun gidip göremediği yerlerin hazır slaytlarını çıkış kapılarında bulundurmak yerinde olacaktır.

6. Fuarlar ve Sergiler

Fuarlar, ekonomik amaçlı kurulmaktadır ve ülkeleri birbirlerine yaklaşturma ve tanıtımda önemli bir rol oynamaktadır. İyi organize edilmiş fuarlar kentsel gelişmeyi hızlandırarak çok yönlü işlevsel etkinliğe de sahip görülmektedir.

Sergiler, sabit yerlerde açılan sergilerin yanı sıra, gemi veya diğer gezici vasıtalarla veya yurt dışında açılan sergiler tanıtımda önemli bir rol oynamaktadır. Ancak karar verildiğinde sergi açmak için değil, gerçekten etkinlikle başarılmasına çalışmak önem kazanmaktadır. Aksi takdirde olumsuzluğu sergilemek anlamına gelmesi mümkündür.

7. Hatıra Eşyalar

“İnsanlar Hatıraları ile Yaşar” sözü turizm için de geçerlidir. Konuşmalarımızın çoğu hatıralarımız üzerinedir. İlginç hatıralar dilimizden düşmez. Bu bakımdan gerek dıştaki turizm bürolarımızca, gerekse yurda giriş ve çıkışlarda paralı veya parasız birçok hediye dağıtılabilir. Cüzdan, çanta, kemer, hatıra pulu, ilk gün zarfı gibi yeniden hatırlatmaya neden olabilecek eşyalar geliştirilmeli ve kültürümüzün bu yolla yansıtılmasına dikkat edilmelidir. Bu arada, yabancıların ülkelerinde hatalı öğrendikleri ve aslında ülkemizde kullanılmayan motifleri kâr gayesi ile üretip satmanın akılcı sayılamayacağım belirtmek yerinde olacaktır.

8. KONFERANS VE SEMİNERLER

Konferanslar kültüre dayalı faaliyetlerin ülke dışında ve içinde tanıtımı bakımından önemli rol oynamaktadır. Aslında bu tür toplantıların ihtiyaç olarak kendini hissettirmesi bu alanı özel bir ihtisas çalışması haline getirmiş, seminer ve konferanslar düzenleyici profesyonel kuruluşları teşvik etmiştir.

Festival ve müsabakalar, sportif ve kültürel/sanat faaliyetlerinin tanıtımı için iyi bir metot olarak değerlendirilebilir. Şarkı, futbol, güreş ve sporun diğer dallarındaki yarışmalar, ülke isminden bahsettirmek ve dünya kamuoyunu olumlu yöne çevirmek için aslında büyük ölçüde reklam ve propaganda aracıdır. Şüphesiz böyle bir tanıtımı gerçekleştirmek için, kültür, sanat ve spor gibi faaliyetlerin desteklenmesi eleman yetiştirilmesine gerekli katkıyı sağlayacak maddi ve manevi imkan ve araçların temin edilmesi gerekmektedir.

DIŞ TANITIM YARDIMCI KURULUŞLARI

Dış tanıtıma yardımcı olan kuruluşları özel ve kamu olmak üzere iki kısımda değerlendirmek mümkündür. Devlete ait olan; turizm ve danışma büroları, dış temsilcilikler, turizm teknik ajanları, hükümetin politikası ve isteklerine göre hareket etmektedirler.

Ticari olan ve kâr gayesine göre çalışan kuruluşlar yanında devlet, teşvik edici, yol gösterici, koruyuculuk görevlerini yürütmektedir. Bu bakımdan sistemde görev alan her iki sektörün elemanları görevlerini etkinlikle yerine getiremediklerinde tam bir başarı sağlamak mümkün görünmemektedir. Bilgi aktarımında önemli rolü seyahat acentaları oynamaktadır.

a. Seyahat Acentaları

Turizm maksadı ile yapılan seyahatların, bütün zahmetlerini yüklenerek kolaylık sağlayan bu ticari kuruluşlar, aslında dış tanıtımda kendiliklerinden görev almış elçilerdir. Yarattığı işbirliği, güven ve doğruluk sayesinde ayakta durabilen ve uluslararası bağlantıları sağlayan bu kuruluşlar, sosyal, ekonomik ve hukuki sorunlara rağmen, turizme büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır.

Acentaların uluslararası turizme katkılarını;

1. Ekonomik
2. Sosyo - kültürel
3. Ulusları birbirlerine yaklaştırma ve ilişkiler kurma
4. Güven yaratma

olarak 4 kısımda toplamak mümkündür.

Birey; tasarruf derecesine, yıllık gelire ve toplumsal seviyesine göre tatilini planlamaktadır. Bu bir bakıma toplumsal istekleri de ortaya çıkarmaktadır.

Ayrıca ülkenin konaklama ve ulaştırma endüstrileri de gelişme göstererek talebe yetişmeye çalışır. Ancak istekte bulunanın isteğine uygun olanı seçmesi önemli bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada, istekte bulunanın arzusuna ve maddi imkanlarına uygun bölgeyi, bu alandaki konaklama tesislerini, kullanılacak ulaştırma aracını seçmek ve bununla ilgili işlemleri tamamlamak gezi tertipleyen acentalara düşmektedir⁶. Acentalar, kendi işlerini kolaylaştırmak ve etkin bir hizmet sunmak üzere, refakat memurları veya bu hususta yetenekli elemanları kullanmaktadırlar.

Genel olarak değerlendirildiğinde, seyahat acentaları turistin dayanağı ve güvencesidir. Zira hizmet hareketini başlatmakta ve sonuçlandırmaktadır.

b. Turizm Rehberleri

Dış tanıtımda, uluslararası turizmde çok büyük yeri ve önemi olan rehberler, “aracı-tanıtıcı” olarak görev yapmaktadırlar. Rehber, ülkenin çok yönlü tanıtımında; turistin aldatılmaması emniyet ve güven içinde seyahat etmesinde yardımcı olduğu kadar, sır ortağı gibi de hareket etmektedir. Her türlü soruya, ülkesini temsil edecek onur ve haysiyetle, her yaştaki, turistin olgun veya çocuksu davranışlarına yön verecek kadar da alçak gönüllü olması gereken rehber, önemli bir role sahip görülmektedir.

Genel olarak rehber, “bir yolcu ile doğrudan doğruya yaptığı anlaşma ile yahut bir seyahat acentası, resmi veya hususi bir turizm organizasyonu namına turistleri idare etmek onlara seyahatten evvel ve seyahat esnasında malumat vermek vazifesi ile mükellef şahıstır”⁷. Rehberler, kendilerine emanet ve teslim edilenlerle beraber olduğu süre içinde onlarla gülecek, birlikte neşelenecektir. Bu esnada, milli gurur ve haysiyetinden asla taviz vermemesi gerekmektedir.

Rehberlik mesleği, geniş kültür, tecrübe ve milli dayanışmaya sadık kişiler gerektirmektedir. Öte yandan, bu kıymetli elemanların hak ve görevleri belirtilen en geniş anlamıyla düzenlenmelidir. Aksi takdirde, tercümanlık görevine dönüşür ki arada fonksiyonel olarak büyük farklılık bulunmaktadır.

1 - ÇEVRE DEĞERLERİMİZ VE TANITIMI

Ülkemizin sahip olduğu doğal zenginliklerinin değerlendirilmesi, mevcut kapasitenin verimli kullanılması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Tanıtım için kültür ve tabiat varlıklarımız cazibe merkezi olarak aracılık etmektedirler. Bununla beraber, doğal varlıklarımız korumada gerekli politikayı oluşturamadığımız için kıt kaynak durumuna gelirken, uzun zamandır kültür değerlerimize gösterilen ilgisizlik ise, onların harabe haline dönüşmesine yol açmış ancak son zamanlarda

6 Ergun Göksan, (1968); Turizm Ekonomi ve İşletmeciliği, İzmir, s. 101.

7 Hasan Olah (1963); Turizm Teorisi ve Politikası, İzmir, s. 193.

politik arenada tartışılarak önem verilmeye başlanmıştır. Bunlardan ancak, vakıf malı eserler orijinal özelliklerinin bir kısmını kaybetmekle beraber, zamanımıza kadar gelebilmişler, vakıf malı olmayan diğerleri ise sahipsizlik nedeniyle yeterince korunamamışlardır. Nitekim tarihi eserlerin köylülerin tarlalarında “korumalarına” bırakıldığı bilinmektedir.

Yerleşim alanlarının çoğunun ve diğer yerlerin arkeolojik, mimari veya diğer görsel nitelikleri korunup değerlendirildiği ölçüde, fiziksel çevrenin kalitesi artmaktadır. Nitekim bu görüş aşağıda gösterildiği gibi, Atina Anlaşmasında (1933) dile getirilmiştir.

“Bir kentin hayatı, yollar ve yapılar gibi maddi eserler vasıtasıyla yüzyıllar boyunca ortaya çıkan sürekli bir olaydır; bu eserler kente kimlik kazandırır ve kentin ruhunu oluşturur. Bu eserler insanların sahip oldukları servetin bir parçasıdır ve sahip olanlar veya korumakla görevli bulunanlar, bu yüce mirası bozulmadan gelecek yüzyıllara iletmek için her türlü meşru vasıtaya başvurma sorumluluğunu ve yükümlülüğünü taşımaktadırlar”⁸.

Aslında geçmişle ilgiyi kaybetmemek günümüzün başarısına açılan etkili bir yoldur. Kültür varlıklarımızın onarım fikri gerçekte pek yeni sayılmamaktadır. Anıtlar ve tarihi eserlerin kişilerin doğal çevresinin ayrılmaz parçaları olduğu genel görmektedir.

Bugün özellikle gelişmiş ülkeler, kültür ve tabiat varlıklarının korunması amacıyla çalışmalarını hızlandırmışlardır. Avrupa, önce, savaş sonrası tahribatları ortadan kaldırmak amacıyla giriştiği tasarruflarda çevre değerlerine de ağırlık vermiştir.

Ülkemizde ilk defa 1983 tarihli ve 2683 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” ile çevre değerleri bir bütün olarak ele alınmıştır. Kültür varlıkları, “tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde ve yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar” şeklinde değerlendirilmiştir. S it ise; “tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri korunması gereken alanlar (2863 sayılı Kanun, md. 3/1,3) olarak kabul edilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, kültür ve tabiat varlıklarının korunması, onarımı, bakımı ve çevre düzenlemelerinin yapılması son yıllarda disiplin altına

alınmıştır. Buna bağlı olarak günümüzde korunması gereken yerler olağanüstü mimari, sanat ya da tarihi önem taşıyan “şaheserler” kabul edilmemektedir. Ayrıca tarihimizi, sanat anlayışımızı yansıtan yapılar da fiziki çevremizin niteliklerine katkıda bulunmaktadır. Bunun yanında tek tek eserlerin değil, bulundukları mekânın da birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Kentsel tarih ve doğal çevrenin korunması, sadece yönetimlerin değil, halkın katılımı ile gerçekleştirilebilir. Bunun için de toplumsal eğitim gerekmektedir.

Kültür varlıklarımız tanıtım yönüyle bir fikir verebilmek için, çok genel olarak, aşağıda incelenmiştir.

Kültür Varlıkları

1. Tarihi eserler (antik şehirler, müzeler, saray ve tarihi binalar...).
2. Türk sanatları (folklor, milli kültür değerleri).

Yurdumuz, kültürel varlıklar bakımından zengin bir ülkedir. Öte yandan uluslararası siyasal düzeyde de jeo-politik konumu önem taşımaktadır.

Tarihi eserler: Anadolu topraklarında, dış turizm açısından hazineler değerinde eserler bulunmaktadır. Bu değerlerin programlı bir şekilde restoresi gerekmektedir. Bunun yanında devam eden kazılarla elde edilenlerle de kültür varlıkları zenginleşmektedir. Ancak bu değerleri korumak, batanımı sağlamak mali bakımdan güç görünmektedir. Bu durum da, gerek emniyetleri gerekse gösterilebilecek duruma getirilmesi konularına tartışılabilir bir özellik kazandırmaktadır.

Türk sanatları: Eski medeniyetlerin kuruluş ve yıkılışlarına sahne olan Anadolu, Türkleştikten sonra, eski emanetleri muhafaza ettiği gibi kendi damgasını da vurmuştur. Selçuk ve Osmanlı devletlerinin eski Türk sanatlarının karışması ile meydana gelen el sanatları, halılar, dokumalar, çiniler ve işlemeler rakip kabul etmezliğini sürdürmekte, süse ait olanlar bedenleri, eşyaya dayananlar ise turistlerin evlerini süslemektedir. Motifler; bu eski sanatlar örnek alınarak çıkarılmaktadır. Şile bezi, bir Kütahya çinisi, Erzurum, Eskişehir taşları, Erzincan ve çevresinden bakır işleri, Gaziantep’in gümüş eşyaları ve saymakla tükenmeyecek sanat eserlerimiz tanıtım için kullanılan değerlerimizdir. Bununla beraber, devlet desteği yetersiz kaldığı için, fabrikasyona dönüşme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu değişim, adı geçen sanatların özelliğini ortadan kaldıracığından olayın farkedilip önleminin alınması gerekmektedir.

Folklorumuz çok zengin ve çeşitli verilerden oluşmuş, Türk kültürünü, zevkini ve inceliğini yansıtmaktadır. Kültür Bakanlığı ve Turizm Bakanlığı imkan ve araçlarını, milli oyunlarımızdan başlayarak, şarta, şiir, koşma, halk türküsü ve manileri dış tanımda milli özelliklerini bozmadan kullanabilir⁹.

9 Ergun Göksan (1990); Ege Turizminin Değerlendirilmesi, Ege Turizminin Değerlendirilmesi Semp. İzmir. (Tebliğ).

Mevlana, Yunus Emre gibi tasavvuf fikirlerini, Hacı Bektaş Veli gibi Türklük ve insanlık felsefesini işleyen, Nasreddin Hoca gibi ince Türk zekasını dünyaya duyuran beşeri değerlerimizi tanıtım için kullanmak mümkündür. Farabi, İbni Sina, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Fatih Sultan Mehmet ve Atatürk dünyaya damgasını vurmuş Türk Büyükleridir. Bunları eserleri ve biyografileri ile tekrar tekrar duyurmak ve daha nicelerinin doğum günlerini anmak üzere, gerek yurt içinde gerekse yurt dışında toplantılar düzenlemek, zorunlu faaliyetler kapsamında görülmektedir.

Türk misafirperverliği ve insan sevgisi, ince düşüncesi ve hoşgörüsü gibi milli hasletler, bir millet için önemli özelliklerdir. Nadir de olsa, kötü ve istenmeyen davranışlar ayıklanıp önlenmelidir. Türk insanı maddi ve manevi imkanları ile hiç bir milletin misafirine veremeyeceği huzuru verebilecek potansiyeli taşımaktadır.

Uluslararası turizme açılan ülkeler, zaman içinde olağan yaşam giyim ve özelliğini kaybederek tek tipe gitmektedir. Bu bakımdan önemli olan, yapımızı ve folklorik değerlerimizi koruyabilmektir. Folklorik değerlerin, milli oyunların, yerel giysilerin turizm nedeni ile önem kazanıp gelişerek, yok olmaktan kurtulmaları mümkündür. Pazar gereksinmesi olan ve turiste hoş görünen danslar ve giysilerin yanısıra gerçek değerlerin derlenip toparlanmasını, turizm gelirlerinden oluşturulacak fonlarla gerçekleştirmek mümkündür.

Ülkeler Arası İlişkiler - Konferanslar

Bazı ülkeler, tarihi olayların ve yönetimlerin doğurduğu yakınlıklara akrabalıklara, dini ve kültürel yapılan ile sempati duyabilirler. Türkler geçmişte de, birçok ulusla dostluk ilişkileri içinde bulunmuşlardır. Bu ilişkiler zaman zaman ortaya çıkan politik gerginlikler ve kısa kopukluklar hariç, sürdürülmüştür. Bu gelişmeler, Uluslarüstü Kuruluşlarda (Birleşmiş Milletler, Avrupa Topluluğu ve Avrupa Konseyi gibi) dikkate alınmakta, ülkelerin sorunları ele alındığında, önemli rol oynayabilmektedir. Bu nedenle çeşitli ekonomik, sosyal ve kültürel programlar da tanıtım ihmal edilemez bir konuma sahip görülmektedir.

Spor

Ülkemizin, dış turizme hitap edebilecek her türlü sporu yapabilecek doğal imkanları bulunmaktadır. Ancak, bu kaynakların kullanılmasına ait gerekli yatırımlar yeterli olmaktan çok uzaktır.

Mevsimlere bağlı olarak yapılabilecek kara ve su sporları ve avcılığı için cazip bölgelerimiz yanında, dağ sporları için yaz ve kış aylarında çalışılacak yerlerimiz, dağcılığa, tırmanma veya kayak yapmak üzere isteklileri beklemektedir. Şüphesiz bu faaliyetler ilmi maliyet-verimlilik planlamasına ihtiyaç göstermektedir.

Bugünkü gelişmeler, mevsimlik nüfus hareketlerinin planlamadan yoksun olması sebebiyle, sorunları ortaya çıkaran bir değişme göstermektedir. Ayrıca yalnızca bir bölgeye dikkati çekmek de bölgesel gelişme stratejileri açısından anlamlı görülmemektedir.

Politik Yapı

II. Dünya Savaşından sonraki dönemde devletler, acı ve pahalı tecrübelerin yarattığı ortam içinde bazı yeni düzenlemelere girişmiştir. Dünya; Demokratik, Sosyalist ve Bağılantısız ülkeler olarak bloklaşmış aynı zamanda ekonomik ve politik ilişkiler gerilip gerilip bırakılmıştır. Benzer gelişmeler günümüzde de çeşitli boyutlarıyla devam etmektedir. Avrupa; bir yönüyle kendini toparlamak için ekonomik ve politik teşkilatlar kurarken, diğer yönüyle dünya ölçeğinde de kontrolü nasıl gerçekleştirebileceği konularına önem vermiştir. Ayrıca, konferanslar düzenleyerek uluslararası alınan kararlar ile ülkelerin turizm gibi çeşitli yöntemlerle birbirine yaklaştırması dünya barışını temin ve ekonomiye nasıl katkıda bulunulacağına çaba sarfetmek temel politika olarak kabul edilmiştir.

Şüphesiz Dünya ölçeğinde, politik arenada ülkeleri ilgilendiren kararların alınmasında söz konusu ülkenin belirlediği sosyo-kültürel hedefler yeterli görülmemekte, halkının da katılımcı olması beklenmektedir. Bu bir anlamda demokratik yaşam biçimini özetlemektedir. En geniş anlatımıyla topluma hizmet götürme, yüksek düzeyde kamu harcamalarını ortaya çıkarmakta, harcamalardaki artış, ekonomik dengeleri bozmakta ve seçmen tercihlerini etkilemektedir. Demokratik istikrar şüphesiz, ülkelerin temel hedefidir. Bu bağlamda Türkiye demokrasisini siyasal istikran bozmadan geliştirmek zorundadır. Aslında, kendi halkına sosyal refah, kültür vb. hizmetleri götüremeyen bir yönetimin genelde başarılı olması mümkün görülmemektedir.

III - DEĞERLENDİRME YE SONUÇ

Türkiye’nin tanıtımı son yıllarda Dünyadaki politik gelişmeler dikkate alındığında önemli bir konu olarak gündemdeki ağırlığını artırmıştır. Bu çalışmada tanıtım şüphesiz ana hatları itibarıyla ele alınıp incelenmeye çalışılmıştır.

Bize göre sorunun temel noktası kültür sınırlarıdır. Genelde milli sınırlar ile kültür sınırları birbirine karıştırılmaktadır. Milletlerin, tarih sürecinde sahip oldukları kültürleri, dünya kültürünün bütünlüğünü ve müşterek medeniyeti meydana getirmektedir. Kökleri tarihin derinliklerinde olan milletler ancak bu kültür bütünlüğünde büyük paya sahiptirler. Türk kültürü bu açıdan övünülecek bir potansiyele sahiptir. Milli kültür bütünlüğünün verdiği tarihi gurur, bize ışık tutmalıdır.

Kültürümüze milli sınırlar içinde ve dışında sahip çıkmak ve kollamak, başlangıç noktası olarak görülmektedir. Tarihi inkar ve mirasını red etmek an-

lamalı görülmediği gibi kendisine değer vermeyen bir topluma milli sınırları dışındaki diğer toplulukların önem vermesini beklemek de akılcı bir değerlendirme kabul edilemez.

Asırlarca hüküm sürdüğümüz ve bugün milli sınırlarımız dışında kalan alanlarda bıraktığımız eserler, bizim kültür ve sanatımızın yaşayan şahitleridir. Kültür ve medeniyet kısa zamanda meydana gelen değer ve kavramlar değildir. Bu değerli varlıktan yararlanmak, mutlu anlar yaşamak, ona ait olmanın manevi zevkine erişmek, bilmek ve aktarmak önem kazanmaktadır.

Bir konu “sorun” olarak düşünüldüğünde eksiklikler bulunduğunu söylemek hatalı değildir. Bu bağlamda aşağıda tanıtım konusunda çeşitli yönleriyle öneriler geliştirilmiştir.

A. YÖNETSEL DEĞERLENDİRME

Bilindiği gibi kültür ve turizme ilişkin faaliyetler genelde iki ayrı Bakanlık aracılığıyla yürütülmektedir. Tanıtım, şüphesiz çok yönlü bir özellik taşımaktadır. Bu nedenle de bakanlıklararası işbirliği önem kazanmıştır.

Bakanlıklarda çalışan elemanlar uzmanlık alanlarına göre sınıflandırılmalı, yaptıkları çalışmalar veya başka bir ifadeyle işgünü istihdamı sürekli kontrol altında tutularak, kamu yönetimleri niteliksiz kişilerin sığınağı olmaktan kurtarılmalıdır.

Taşrada, en geniş anlamıyla tanıtımı gerçekleştiren, turizm müdürlükleri başta olmak üzere, kuruluşlar yeni araştırma ve tekniklerden istifade edebilecek örgüt ve personel yapısına kavuşturulmalıdır.

Yerel kuruluşları Bakanlıklardan emir bekleyerek çalışma konumundan kurtararak, bölgenin ihtiyaç ve sorunlarının üzerine eğilmeleri, topladıkları bilgileri hızlı ve doğru, yatay ve düşey aktarmaları sağlanmalıdır. Bu kuruluşlara halk ve turizm için çalışanlarla iletişim kuran, çalışma alanında bilgili, nazik ve ilgili kişiler kazandırılmalıdır.

Yurt dışında, dış turizmi ve diğer lobicilik faaliyetlerini yakından takip edecek bilgi ve çalışma formasyonuna sahip teşkilatlar kurmalı var olanlar tekrar gözden geçirilerek, işlerlik kazanmaları sağlanmalıdır.

Milli sınırlar içinde de önemli olmakla beraber, dışında da lisan güçlüğü yenilmeli, araştırmalar yerinde yapılarak, bilgi birikiminin bakanlıklara geciktirmeden aktarılma enerjisi sağlanmalıdır. Milli kültürümüzden haberdar olmayan kişilere ve kuruluşlara görev vermemeğe çalışılmalıdır.

Yurt dışında kendi çalışma alanına bağlı olarak, imkân ve araçları ile ülkemizi temsil ve tanıtmağa çalışan kişi ve kuruluşlara kolaylık göstererek destek sağlanmalıdır.

B. MALİ DEĞERLENDİRME

Kültür Bakanlığı ile Turizm Bakanlığının kendi gelir kaynaklarından başka, bu amaçla oluşturulan Fonlar dışında gönüllü faaliyetler desteklenmelidir.

Turist rehberlerinin, yaptıkları faaliyetlerden dolayı, bağlı oldukları bir kuruluş bulunmadığı için vergi sorumluluğundan kurtulabilmeleri mümkündür. Bu husus, yalnızca vergi kaçırma yönüyle değil, aynı zamanda görevin sorumluluğu bakımından da önemli görülmektedir¹⁰.

Giriş ve çıkışlarda suç ihbarı aramaları, gümrükleme, pasaport ve evrak işleri basitleştirilmeli, otosu ile gelenlere tiriptik kolaylıklar sağlanmalıdır. Özellikle hava meydanlarında —kontrol yönüyle— iç hatlarda yolculuk, dış hatlardan çok daha zahmetli ve yorucu görünmektedir. Yolcuların teknik araçlarla aranmasından sonra tekrar tekrar kontrolü gözden geçirilerek dış ülkelerdeki kontrollere uygun hale getirilmelidir.

Turizmi tek kalkınma yolu olarak değerlendirmek mümkün değildir. Bununla beraber tanıtımdaki rolü de inkar edilemez. Özellikle turizm alanlarındaki belediyeler gibi yerel yönetim kuruluşları ilmi maliyet verimlilik analizleri yapılmadığı için hızla artan turistik tesisler ve ikincil konut ihtiyaçlarına yetişememektedir. Bu değişim, çevre değerlerimizin bozularak yok olmasına yol açtığı gibi, doğal kaynaklarımızın tanıtımını da olumsuz olarak etkilemektedir. Yönetim, önce halkının öncelikli ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır. Vatandaşa götürülemeyen hizmet yetersizliğinden, ziyaretçilerin de yararlanamayacağı doğaldır.

Merkezi yönetim, tanıtım kararlarını da içeren imar uygulamalarını, yerel yönetimlerin özerkliğini ve belde kapasitesini dikkate alarak yürütmelidir. Ayrıca özel teşebbüsü destekleyici uygulamalara da yer vermek yerinde olacaktır.

Türk müteşebbislerin, turizm alanında dış yardım getirebilecek surette yabancılarla şirketleşmeleri basitleştirilip, bürokrasinin elinden kurtarılmalıdır. Ancak, bu yatırımlar Türk halkının uzaktan seyredebildiği kullanım olmaktan uzaklaştırılmalıdır.

Yabancı sermaye, yatırımları kolaylaştırdığı gibi, pazarlamada da etkinliği sağlamakta ve bu yönüyle tartışılmaz bir özellik taşımaktadır. Ancak konaklama, ulaştırma ve malzeme tüketiminde “Know-How” bulunan yabancı yatırım genellikle, turist yollayan ülkelere sağlandığı için zamanla bu ülkenin hakimiyeti önem kazanmaktadır. Bu durumda, turist kabul eden ülkenin gelir payı azalmaktadır.

10 Şenduran Doğansoy, (1990); Ege’de Rehberlik Hizmetleri, Ege Turizminin Değerlendirilmesi Semp. İzmir, (Tebliğ)

C. POLİTİK DEĞERLENDİRME

Dış tanıtımda yabancı basın, yayın ve reklam vasıtalarından yararlanma planlı ve milli hedeflere uygun bir çerçevede yürütülmelidir.

Her türlü yayın, yabancı dilde ve doğru olarak yapılmalı, özellikle kötü intihanın silinmesine yoğun bir şekilde yönelmelidir.

Yurt dışında bulunan bilim adamlarımızdan ve öğrencilerimizden yararlanılmalıdır. Bunlar, gönüllü ve doğal elçilerimiz durumundadır.

Türkiye’de bulunan, yabancı kültür ve dostluk dernekleri daha faal duruma yöneltilebilir.

Türk insanının sevgisini, örf ve adetlerini ortaya koyan, çeşitli araştırmaları destekleyerek konferans, seminer, folklor ve gösterilere daha fazla önem verilerek yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Gezici sergiler yanında gezici fuar ve müzeler yoluyla, turistik yerlerimizin maketleri, bina ve heykellerin modelleri sergilenip merak uyandırarak çekiciliği sağlanmalıdır.

Aktif ve bilgili pazarlama yöntemini takip ederek, kamu ve özel sektör kuruluşlarının entegre çalışması sağlanmalıdır.

YASAL DÜZENLEMELER

Turizmi geliştirme açısından yasal düzenlemelere gidilmektedir. Bununla beraber mevzuattaki çelişkiler giderilmelidir.

Gümrük ve vergileme, ülkemiz kadar, karşı tarafın hakkını gözeterek rüşvet ve suistimale yol açmayacak şekilde ayarlanmalıdır.

Turistlerin uğradıkları trafik kazaları, hırsızlık olayları ve diğer talihsizlikler, yetkililerce hızlı sonuçlandırılmaya çalışılmalıdır.

Satışa arz edilmiş eşya ve turistik malzemeye, aldatılmayı önlemek bakımından standart olanlara bandrol veya marka uygulama çalışmalarına etkinlik kazandırmak, ülkemiz lehine oy kullanacak, ancak önce pazarda tüketici durumunda olan kişiler açısından önemli bir politika olarak görülmektedir.

Uluslararası kültür ve turizm anlaşmaları yeniden ele alınarak gözden geçirilmeli, gerekirse yeniden düzenlenmelidir.

DİĞER FAALİYETLER

Ulaşım; Ülkemizin yıllardan beri süregelen sorunlarından birisi de zaman, finans ve plan ile büyük ölçüde ilişkili ulaşım konusudur. En geniş anlamıyla kara, hava, deniz yolları geliştirilmelidir. Özellikle raylı taşımacılık büyük ölçüde kullanma isteğini tatmin etmekten çok uzak görülmektedir.

Eğitim - Öğretim Faaliyetleri; Üst kademe yöneticisi ve uzmanlaşmış kimselerin yanlarında yetiştirilmek üzere yetenekli kişilerin istihdam edilmesi gereklidir. Eğitim ve öğretim amacı ile seminerler düzenleyerek, dış ülkeleri tanımak ve mukayese imkanı bulmak için grup seyahatleri düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Dış tanıtımda pasif durumdan kurtularak, aktif duruma geçmeli, yurda davet edilen gazeteci ve diğer kişilerin kimlikleri dikkate alınmalıdır.

Gelecek için yüksek vasıflı yönetici ve yürütücü eleman yetiştirmek üzere, bugün dağınık ve sahipsiz gibi görünen turizm meslek okullarının reorganizasyonu sağlanmalı ve potansiyel araştırması yapılmalıdır.

Herhangi bir konuda başarısızlığın temel nedeni olarak, zamanında sorunun bilimsel tanısının ve bu bağlamda, önlem planlaması ve amacın gerçekleşmesi çalışmalarının yapılamaması gösterilebilir. Başka bir anlatımla bir sorunu ortadan kaldırmak için bilimsel çalışmalara dayanmayan geçici, kısa vadeli çözümler peşinde koşmak gecikme sürecini daha da artıracak ve sorunları artan oranda karşımıza getirecektir. Aslında belli bir konuda karar vermemek de bir karardır. Yapma veya yapmama arasındaki kararsızlık başarısızlığın anahtarı olarak değerlendirilebilir. Bu noktada yönetsel —siyasal kararlarda hedeflerin belirlenmesi, azim ve inançla kararlılık önemli rol oynamaktadır.

HUDUT SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE KAYMAKAMLARIN GÖREVLERİ

Doç. Dr. Turan GENÇ*

GİRİŞ

Toplum halinde yaşamak zorunda olan insanlar, tek başlarına gideremedikleri gereksinimlerini karşılamak, maddi ve manevi varlıklarını geliştirmek ve yaşamlarını sürdürebilmek için devlet olarak örgütlenmişlerdir.

Bir devletin varlığı, sınırları belirli bir ülke üzerinde egemen bir biçimde yaşayan toplumun, siyasal örgütlenmesi ile olanaklıdır. Dünyada, sadece bir toplumun varlığı ile bir devletin oluşamayacağına dair örnekler çoktur. Bir toplumun bir devlet oluşturabilmesi için, coğrafi bir alana yani ülkeye gereksinim vardır. Bir coğrafi alan üzerinde yaşayan, egemenlik haklarına sahip, siyasal ve hukuksal örgütlenmesini gerçekleştirmiş ulus, bir devlettir.¹

Ülke, bir toplumun üzerinde yerleşerek yaşadığı ve egemenliğini kullandığı bir yerdir. Bu yer, sınırları belirli bir kara parçasını kara sularını ve bunların üzerindeki hava sahasını kapsar. Belirli bir ülkesi olmayan toplum, devlet yetkisini kullanamaz. Devletin ülkesi, devletler hukuku bakımından bir bütündür. Bu bütünlük üzerinde, devletin bağımsızlığı ve egemenliği söz konusudur. Öyle ise, bir ülkenin sınırlarının belirli olması, üzerinde devletin egemenliğinin nerede başlayıp, nerede bittiğinin bilinmesi gerekir. İşte “devlet hududu” denilen kavram burada ortaya çıkar.

Hudut, bir devletin ülkesini diğer devlet ya da devletlerin ülkesinden ayıran, devletin egemenlik hak ve yetkilerinin kullanıldığı ve başka devletlerin hukuken karışmayacağı alanın sınırlarını gösterir. Bu balamdan hudut, hem milli güvenlik, hem de uluslararası barış ve güvenlik bakımından önemlidir.

Türkiye Cumhuriyeti hudutları, başta Lozan Andlaşması olmak üzere komşu ülkelerle yapılan ikili ve çok taraflı andlaşmalarla saptanmıştır. Türkiye batıda, Yunanistan ve Bulgaristan, kuzey doğuda Sovyetler birliği², doğuda İran, güney

* Yabancılar, Pasaport, Hudut, İltica eski Daire Başkanı, Başmüfettiş.

1 Hamza Eroğlu, Devletler Umumi Hukuku, Ankara : Turhan Kitabevi, 1984, s. 98.

2 Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra “Bağımsız Devletler Topluluğu” adını almışsa da Uluslararası andlaşmalar imzalandığı zamanki adları ile anılmaktadır.

de Irak ve Suriye ile hudut komşusudur. Bu ülkelerle Türkiye arasında, hudut hattını harita ve arazi üzerinde saptayıp belirleyen ve protokollarla tanımlayan andlaşmalar ile hudut bölgesinde meydana gelen sorunların çözömlenmesine ilişkin andlaşma ve protokollar bulunmaktadır.

Bu andlaşma ve protokollarda, hudut güvenliğinin, tarafların toprak bütönlüğünün, ölkö vatandaşlarının can ve mal güvenliğinin sağlanması bakımından karşılıklı alınması gereken önlemler ve uyulması zorunlu kurallara ilişkin çeşitli hükömler bulunmaktadır.

Bu hükömleri uygulayacak makam ve görevliler de yine bu andlaşma ve protokollarda belirlenmiştir. Ayrıca iç hukukta da hudut makamları ve görevleri belirtilmiş bulunmaktadır. İl İdaresi Yasasına göre, Vali ve Kaymakamlar, ölkönin hudut ve kıyı güvenliğini sağlamak ve bununla ilgili iş ve işlemleri yürötmekle görevli kılınmıştır.

Hudut, kıyı ve karasularının korunması ve güvenliğı, 1956 tarih ve 6815 sayılı Yasa ile İçişleri Bakanlığına verilmiştir. İçişleri Bakanlığı bu görevi, Jandarma Genel Komutanlığı ve 9.7.1982 tarih ve 2692 sayılı Yasa ile kurulan Sahil Güvenlik Komutanlığı aracılığı ile yerine getirmektedir.

1988 tarih ve 3497 sayılı Yasa ile de kara hudutlarının korunması ve güvenliğı, Jandarma Genel Komutanlığından alınarak Kara Kuvvetleri Komutanlığına verilmiştir. Devir işlemleri kademeli olarak devam etmektedir.

HUDUTLARIN SAPTANMASI

Bir ölkönin kara, deniz ve hava hudutları vardır. Kara hudutları taraflar arasında imza edilen andlaşmalarla belirlenerek saptanır. Deniz hudutları, iç hukuk kurallarına ve uluslararası anlaşma ve teamüllere göre belirlenir. Hava hudutları ise, kara ve deniz hudutları üzerinde kalan ve uzaya doğru devam eden bir kesittir.

Türkiye Cumhuriyeti kara hudutları, çok taraflı Lozan Andlaşması ve komşu devletlerle imza edilmiş ikili andlaşmalarla saptanarak belirlenmiştir.

Türk-Sovyet hududu, Türkiye ile Sovyetler Birliğı arasında 16 Mart 1921 tarihinde Moskova'da imzalanan Moskova Andlaşması ve Türkiye-Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Hükömetleri arasında 13 Ekim 1921 tarihinde kurulan Türkiye-Sovyetler Birliğı Tahdidi Hudut Komisyonu tarafından da tanımlanarak arazide işaretlenmiştir. Buna göre, Türk-Sovyet hududu, Türkiye-Sovyetler Birliğı- İran Devlet Hudutlarının birleştiğı, Aras-Nijni/Karasu kavuşma noktasından başlayarak, Araş, Karahançay ve Arpaçay nehirlerinin orta hattını takip eder, daha sonra Karadeniz sahilindeki Sarp Kasabasında son bulur. Uzunluğu yaklaşık 609.900 kilometre olan Türk-Sovyet hududu haritalara da bu şekilde geçirilmiştir.

HUDUT SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE KAYMAKAMLARIN GÖREVLERİ 167

Türkiye-İran hududu, 1639 yılında imzalanan Kasrışirin Andlaşmasıyla ana hatları ile belirlenmiş, 23 Ocak 1932 tarihinde Tahrân'da imzalanan Andlaşma ile tanımlanması için aynı yıl içerisinde oluşturulan Türk-İran Tahdidi Hudut Komisyonu tarafından arazide işaretlenmiş ve haritalara geçirilmiştir. Tahrân'da 27 Mayıs 1937 tarihinde imzalanan bir andlaşma ile hududun bazı noktalarında düzeltme yapılmıştır. Türk-Sovyet hududunun başlangıç noktasından güneye doğru devam eden hudut hattı yaklaşık 453.500 kilometre uzunluğunda olup, Türkiye- Irak hududunun bitiş noktası olan 99 numaralı hudut taşında son bulur.

Türkiye-Irak arasındaki bugünkü hudut, 29 Ekim 1924 tarihinde belirlenmiş, 5 Haziran 1926 tarihinde Türkiye ile Irak ve İngiltere Krallıkları arasında imzalanan Hudut Andlaşması ile tanımlanmış ve oluşturulan Tahdidi Hudut Komisyonu tarafından arazide işaretlenmiştir. Dicle Nehri ile Habur Çayının birleştiği noktadan başlayarak doğuya doğru devam eden hudut, Türk-İran hududunun bitiş noktasındaki 99 numaralı hudut taşında son bulur. Uzunluğu yaklaşık 321.200 kilometredir.

Türkiye-Suriye hududu ise, 20 Ekim 1921 tarihinde mandater devlet Fransa Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında Ankara'da imzalanan Andlaşma ile saptanmış, 20 Mayıs 1926 tarihinde Ankara'da imzalanan Muhadenat ve Münasebatı Hasenei Hemcivari Mukavelenamesine bağlı 1 Numaralı Protokol, 22 Haziran 1929 tarihinde Ankara'da imzalanan Hududun Tahdidi Protokolü ile 3 Mayıs 1930 tarihinde Halep'te imzalanan Tahdidi Hudut Nihai Protokolü ve 19 Mayıs 1939 tarihinde Hatay'da imza edilen Tahdidi Hudut Protokolü ile tanımlanmış ve işaretlenmiştir. Akdenize dökülen Karaduran deresinden başlayan Türkiye- Suriye arasındaki bugünkü hudut hattı, doğuya doğru devam ederek daha sonra kuzeye dönen hudut, tekrar doğuya dönerek Türk-Irak hududunun başlangıç noktasında son bulur. Uzunluğu yaklaşık 877.268 kilometre olan hudut hattının büyük bir kısmını demiryolu oluşturmaktadır.

Türkiye-Yunanistan hududu, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Andlaşması ile saptanmış, 30.10.1926 tarihinde imzalanan Türk-Yunan Tahdidi Hudut Komisyonu Protokolü ile arazide belirlenerek işaretlenmiştir. Türk-Bulgar hududunun bitiş noktası olan Meriç'in bir kolu üzerinde bulunan Kavak adasındaki 320/A sayılı hudut işaretinden başlar, Meriç Nehrini takiben Ege Denizinde son bulur. Uzunluğu yaklaşık 212.400 kilometre olan Türk-Yunan hududunun büyük bir kısmını Meriç Nehri oluşturur. Nehrin orta hattı hudut olarak kabul edilmiş ve protokol haritalarında aynen gösterilmiştir.

Türk-Bulgar hududu, 1913 yılında saptanmış ve 5 Mayıs 1922 tarihinde Uluslararası Komisyonca arazide işaretlenmiştir. Bu işaretlemeler zamanın koşullarına göre yapıldığından 1934 yılında oluşturulan Türk-Bulgar Karma Komisyonu tarafından hudut hattının işaretten işarete tanımı yapılmış ve yeni tekniklere göre

belirlenmiştir. Karadenizde’ki Rezve Deresi mansabından başlayan Türk-Bulgar Hududu Derenin talvegini izleyerek batıya doğru Deliva deresinin talvegini ve oradan derenin sağ kıyısında bulunan 1 numaralı hudut taşıma kadar devam eder. Daha sonra Türk-Yunan hududunun başlangıç noktası olan Kavak adasındaki 320/A numaralı hudut taşında son bulur. Uzunluğu yaklaşık 268.950 kilometredir. Kara sınırlarımızın toplam uzunluğu ise yaklaşık 2.743.218 kilometredir.

Türkiye yarımada şeklinde olup etrafı denizlerle çevrilidir. Denizlerdeki hudut hattı, karasularının dış kenarıdır. Karasularının ölçülmesine esas, sahillerde en düşük cezir hattından başlayarak deniz yönüne doğru uzanan ve belirli uzaklıkta son bulan noktaların birleşmesinden meydana gelen ve var olduğu sayılan bir çizgidir. Türkiye’nin karasuları genişliği 6-12 mil olarak saptanmıştır. Karasuları daha geniş ülkelere karşı Türk Karasularının genişliği de hakkaniyet esasına göre saptanmaktadır. Kıyılarımızın uzunluğu yaklaşık 7.667 kilometredir.

Türk Kara Ülkesinin komşu bir devlet kara ülkesine uzaklığı, her iki Devlet karasuları genişliği toplamından az ise, aksine bir anlaşma olmadıkça orta hat; yani her iki ülkenin kıyılarının arasında kalan ve denizi iki eşit parçaya bölen hat, karasularının dış hududunu oluşturur.

HUDUT BÖLGELERİ

Hudut bölgesi, hudut olay ve anlaşmazlıklarının önlenmesi ve çözümü hakkındaki anlaşma ve protokollarla saptanan ve hudut hattından itibaren iki taraf topraklarına doğru belirli bir derinlikte olan ve hudut boyunca uzanan alandır.

Türk-Sovyet hududunda bu bölge, 25’er kilometre derinliğindeki bir alandır.

Bu alan içerisinde üçer kilometre derinliğindeki şerit ise; “ortak soruşturma bölgesi” olarak kabul edilmiştir.

Hudut bölgesi içerisinde hudut makamlarının sorumluluk bölgeleri de genellikle anlaşmalara ek protokollarla gösterilmiştir. Türkiye tarafından sorumluluk bölgeleri mülki amirliğin sınırları olarak kabul edilmiştir.

Türk, İran hududunda hudut bölgesi, 50’şer kilometre derinliğindeki bir alan olarak saptanmıştır. Ortak soruşturma bölgesi, iki kilometre derinliğindeki alandır.

Türk-Irak hudut bölgesi 75’er kilometre olup, ortak soruşturma bölgesi üç’er kilometredir.

Türkiye-Suriye hudut bölgesi 50’şer kilometre derinliğindeki alandır. Ortak soruşturma bölgesi ise birer kilometredir.

Türkiye-Yunanistan ve Türkiye-Bulgaristan hudutları için hudut bölgeleri mülki amirlik sınırları olarak uygulanmaktadır. Ayrıca bir bölge saptanmamıştır.

HUDUT İŞARETLERİ

İki ülke hududunu belirlemek amacıyla belirli aralıklarla dikilen, andlaşmalara göre saptanan maddelerden yapılan ve numaralandırılan beton, prefabrik, taş, demir, ahşap gibi maddeler ile taş ve toprak öbek saban izinden oluşan işaretlerdir.

Hudut işaretlerinin korunması, bakımı ve onarımı, yeri değişen, tahrip olan ve kaybolanlarının esas yerlerinin saptanarak dikilmesi işlemleri iki tarafça ortaklaşa yerine getirilir.

HUDUT OLAYLARI

Hudut olayları komşu devletlerle imzalanan andlaşmalarda belirtilen hudut bölgesi içerisinde meydana gelen, taraf devlet ve vatandaşlarına zarar veren ve andlaşmalarda yapılması yasaklanan eylem ve davranışlardır. Bu olaylar aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

Hudut Tecavüz Olayları

Herhangi bir şahıs, hayvan ya da şahısların araçlarla hududu izinsiz geçmeleridir. Tecavüzler, kasıtlı ya da kasıtsız silahlı ya da silahsız olabilir. Bilindiği gibi hudut, geçerli bir geçiş belgesi ile, daha önce tespit edilmiş yerlerden geçilir. Bunun dışındaki geçişler kanunsuz geçişlerdir.

Toplu olarak silahlı hudut tecavüzü, devletin bütünlüğüne ve hükümranlılık haklarına karşı işlenmiş bir suç olup, milli savunma ile görevli Silahlı Kuvvetlerin müdahalesi ile giderilir.

Bireysel ya da birkaç kişi tarafından silahlı tecavüzler, hırsızlık, yağma, gasp ve çapulculuk maksadıyla yapılan hudut tecavüzleridir.

Kasıtsız hudut tecavüzleri, hududun yanlışlıkla geçilmesi olayıdır.

Hayvan hudut tecavüzleri, hayvanların başıboş bırakılmaları sonucu hududu geçmeleridir.

Deniz araçları ile karasularının, hava araçları ile hava sahasının, akarsularda talveg ve orta hattın geçilmesi hudut tecavüz olayları olarak nitelendirilmektedir.

Ayrıca, uyuşturucu madde, silah, mermi ve eşya kaçakçılığı olayları, adam öldürme, yaralama, adam veya kız kaçırma, karşı taraf topraklarına, nöbetçi karakoluna, hudut işaretlerine, ya da vatandaşlarına ateş edilmesi,

Hudut bölgesinin asayişini bozacak, karşı taraf menfaatlerini zedeleyecek, mıntıka ahalisini tahrik edecek özellikte, hazırlık ve teşebbüsler, bir taraf halkının diğer tarafa göçe teşvik edilmesi,

Nehir ve kanal tesisatı ile hududu oluşturan akarsuların talveg hattı dahil, hududun hemen yanındaki inşaatın, hudut işaretlerinin bozulması, yerlerinin değiştirilmesi, yangın çıkarılması,

Yetkili memurların temasları dışında, hududun her iki tarafında bulunan şahısların konuşmaları,

Diğer taraf vatandaşlarına ve hudut görevlilerine karşı tehdit ve küçültücü davranışlarda bulunulması,

Karşı taraf topraklarının fotoğraflarının çekilmesi, özel aydınlatma cihazları ile kasten aydınlatılması,

Hudutta meydana gelen olay ve anlaşmazlıklardan doğup, taraflardan birinin ya da vatandaşların diğer taraf vatandaşlarına verdiği zarar ve ziyanın takdir ve tayini meselesi, anlaşma ve protokolların uygulanmasından doğan ve hudut makamları tarafından hudut olayı olarak nitelendirilen olay ve anlaşmazlıklar hudut olaylarıdır.

Hudut bölgelerinde meydana gelen olayları önlemek amacıyla aşağıdaki önlemlere gerek duyulmuştur.

1. 1918 sayılı Kaçakçılık Kanununa 6829 sayılı kanunla Eklenen EK - 1 inci maddesine göre çıkarılan 1.11.1956 tarih ve 4/8189 sayılı Kararname ile Suriye ve Irak hudutlarında mayınlama ve tel örgü ile kapatma gibi engelleme önlemleri alınmıştır. Ancak fiziki güvenlik sisteminin kullanılmasını öngören kararname ile mayınların temizlenmesine başlanmış; daha sonra artan terör olayları nedeniyle yeniden mayınlama başlamıştır.

2. Suriye, Irak ve İran hudut bölgelerinde ise aynı kanuna dayanılarak çıkarılan 18.12.1962 tarih ve 2/1208 sayılı Kararname ile, hudut hattından içeri doğru 5 kilometre derinliğinde “daimi emniyet” ve 10 km. derinliğindeki şerit ise “tedbirler bölgesi” olarak saptanmıştır.

3. Gerek daimi emniyet ve gerekse tedbirler bölgesine, ihtiyaç fazlası yiyecek ve giyecek maddesi ile canlı hayvanların sokulması izne tabi tutulmuştur. Bu bölgeler içinde oturan halkın elinde bulunan canlı hayvanları beyana tabi tutulmuştur. Daimi Emniyet Bölgesi dahilinde eşya ve canlı hayvan stoku yasaklanmış, resmen ihraç ve transit geçecekler için mahallin en büyük mülkiye amirinden izin alınması zorunlu kılınmıştır.

4. Fiziki güvenlik sistemi, Suriye, Irak ve İran hudut hattı boyunca aydınlatma, tel örgü, nöbetçi kuleleri, hendek gibi fiziki önlemleri içeren bir dizi önlemler sistemidir.

HUDUT OLAYLARININ ÇÖZÜMLENMESİNE İLİŞKİN ANDLAŞMALAR

Hudut olaylarının çözümüne ilişkin her komşu devlet ile imzalanmış hudut andlaşmaları bulunmaktadır.

1. Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadi Arasında, Hudut Hadise ve ihtilaflarının Sureti Tetkik ve Halli Usulüne Dair 15 Temmuz 1937 tarihinde Moskova’da imzalanan Mukavelename bulunmaktadır.

HUDUT SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE KAYMAKAMLARIN GÖREVLERİ 171

2. Türkiye Cumhuriyeti ile İran Devleti Şehinşahi arasında, Hudut Mıntıkasının Emniyetine ve Mezkûr Mıntıkada Zuhur Eden Hadise ve İhtilafların Tesviyesine Dair 14 Mart 1937 tarihinde Tahran'da imzalanan Mukavelename vardır.

3. Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Krallığı arasında, 29 Mart 1946 tarihinde Ankara'da imzalanan Dostluk ve İyi Komşuluk Anlaşması ve Anlaşmaya bağlı (6) adet protokoldan 6 nolu Hudut Protokolü vardır.

4. Türkiye Cumhuriyeti ile beynelmilel Ukut Mucibince Suriye ve Lübnan üzerinde haiz olduğu selahiyete müsteniden hareket eden Fransa Cumhuriyeti arasında 30 Mayıs 1926 tarihinde Ankara'da imzalanan Muhadenet ve Münasebatı Hasenei Hemcivari Mukavelenamesi bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti ile Fransa arasında, Türkiye, Suriye hududunun Nezaretine, Hudut Rejimine, hududu geçen sürülere tatbik edilecek Mali Usule ve Göçebe Ahalinin Kontroluna Mütteallik 29 Haziran 1929 tarihinde Ankara'da imzalanan protokol vardır.

5. Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallık Hükümeti arasında Trakya'da ve Meriç Nehrinin denize döküldüğü bölgede hudut olaylarının önlenmesi hakkında 5.12.1971 tarihli teati edilmemiş anlaşma vardır. Ayrıca 1969 yılında Nota teatisi suretiyle birbirlerine bildirilen ve Hudut Makamı görevi ile tavzif olunan görevliler vasıtasıyla hudut olayları çözümlenmeye çalışılmaktadır.

6. Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti arasında 28 Aralık 1967 tarihinde Ankara'da imzalanan hudut olaylarının önlenmesi ve halli ile hudut işaretlerinin bakımı hakkında andlaşma vardır.

Bu andlaşma ve protokollarda hudut olaylarına ve bunların çözümüne ilişkin aşağıdaki konular yer almaktadır.

- a. Hudut olaylarının neler olduğu,
- b. Andlaşmanın uygulanmasında görevli kılınan hudut makamlarının kimler olduğu, daimi merkezleri ve yetki alanları,
- c. Hudut makamlarının görev, yetki ve sorumluluklarının neler olduğu,
- d. Hudut olaylarının önlenmesi için alınması gereken önlemler,
- e. Hudut makamları arasındaki ilişkilerin ne şekilde yürütüleceği,
- f. Buluşmaların ve mülakatların ne zaman, nerede ve nasıl yapılacağı,
- g. Yüksek Hudut Komisyonu, Daimi Hudut Komisyonu ve Merkezi Karma Hudut Komisyonu toplantılarının nerede, ne zaman ve nasıl yapılacağı,
- h. Hudut olay ve anlaşmazlıklarının hudut makamları arasında ne şekilde çözümleneceği,
- i. Birinci ve ikinci derece Hudut makamlarının mülakatlara nasıl gidecekleri, mülakatlarda ne gibi işlemler yapılacağı,

- j. Herhangi bir hudut olayının çözümü amacıyla yapılacak ortak soruşturma,
- k. Hudut makam ve görevlilerinin anlaşma hükümlerini uygulayacakları hudut bölgesinin genişliği,
- l. Ortak soruşturma bölgesinin derinliği,
- m. Mülakatlara ve ortak soruşturmalara kimlerin katılacağı ve nasıl gidileceği,
- n. Hudut bölgesi içerisinde oturan iki taraf vatandaşlarının karşı taraf topraklarındaki ivedi ve zorunlu işlerini görebilmeleri için ne gibi belgelerin kimlere verileceği,
- o. Hudut bölgesi içerisinde oturan iki taraf vatandaşlarının karşı taraf topraklarındaki ivedi ve zorunlu işlerini görebilmeleri için ne gibi belgelerin kimlere verileceği,
- p. Kasten veya yanlışlıkla hududu geçen veya geçirilen şahıslarla, hayvan ve sürücülerin, eşyaların, nerelerden ne suretle, hangi işlemler sonucu karşı tarafa geri verilecekleri,
- r. Hudutta asayişin korunması, bölge sakinlerinin mal ve can emniyetinin sağlanması için ne gibi önlemlerin alınacağı,
- s. Bulaşıcı hayvan hastalıkları ile zararlı hayvan ve bitkiler konusunda hudut bölgelerinde ne gibi önlemlerin alınacağı.

Bu ve benzeri konular, hudut bölgesinin huzur ve güvenliği için hudut andlaşma ve protokollarında yer alan konulardır.

HUDUT MAKAMLARI VE GÖREVLERİ

Hudut makamları, hudut bölgesinin güvenliği için hudut andlaşma ve protokollarının uygulanması ile görevlendirilmiş makamlardır. Türk hudut makamları hudut illerinin valileri ve hudut ilçe kaymakamlarıdır. Hangi devlet hudut makamı karşısında olursa olsun Kaymakamlar birinci derece, Valiler ikinci derece hudut makamı olarak görevlendirilmiştir. Vali ve Kaymakamlara hudut makamı görevleri, Sınır, Kıyı ve Karasularının Muhafaza ve Emniyetiyle Kaçakçılığın Men'i ve Takibi İşlerinin İçişleri Bakanlığına Devri Hakkındaki 6815 sayılı Kanun, 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11/B ve 32/C maddeleri ve hudut andlaşmaları ile verilmiştir.

Hudut makamlarının görevleri aşağıda özetlenmiştir.

1. Hudut makamları, mıntıklarında meydana gelen olayların önlenmesi için gereken önlemleri alır.
2. Olaylar nedeniyle doğacak anlaşmazlıkları çözümlemeye çalışır.
3. Karşı taraf hudut makamları ile yazışmalar yapar, mülakatlar akteder.
4. Anlaşma hükümlerini, kendi kararlarını, üst makam ve organlarca alınmış kararları doğru ve tam olarak uygularlar.

HUDUT SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE KAYMAKAMLARIN GÖREVLERİ 173

5. Mıntıklarında elde edilen diğer tarafa ait şahıs, hayvan ve eşyayı teslim eder, teslim alırlar.

6. Çözemedikleri sorunları bir üst makam veya organa intikal ettirirler.

7. Hudut işaretlerinin bakım, onarım, yerleri değişenlerin yerlerine dikilmesi, hudut hattı olarak kabul edilen akarsularda tesis ve inşa edilen her türlü tesisin korunması, yerlerinin değiştirilmemesini sağlarlar.

8. Mıntıklarında meydana gelen olaylar nedeniyle ortak soruşturma yaparlar.

9. Bulaşıcı insan ve hayvan hastalıklarının ve bitkilere zarar veren bulaşıcı hastalık ve parazitlerin ortaya çıkması halinde taraflar arasında yürürlükteki anlaşmalara göre hareket ederler.

10. Hudut olayları sebebiyle meydana gelen zarar ve ziyam belirleyip saptarlar.

11. Herhangi bir olay nedeniyle yapılan ortak soruşturma veya mülakatlarda davacıları, tanıkları ve bilirkişileri dinlerler.

12. Hudut faaliyetlerinin iyileştirilmesi için gereken önlemleri alırlar.

Komşu Devletlerin hudut makamları da, ikili hudut anlaşmalarında saptanmıştır. Buna göre; Sovyetler Birliği hudut makamları, 1 inci derece kısım kumandanı olan subay “Hudut Komiser Muavini”, 2 nci derece hudut muhafaza komutanı “Hudut Komiseri”dir.

İran Devleti hudut makamları, 1 inci derecede hudut komiser muavinleri, 2 nci derece hudut komiserleridir. Bu görevliler askeri şahıslardır.

Irak Devleti hudut görevlileri, 1 inci derece hükümetin tayin edeceği memurlar olarak anlaşmada yer almışsa da bugün uygulamada bizim Kaymakamlarımızın karşılığı olan görevlilerdir. 2 nci derece hudut makamı, valilerin karşılığı olan Mutasarruflardır.

Suriye Devletinin hudut makamları 1 inci derece Mıntika Müdürleri, 2 nci derece hudut makamları Muhafızlardır.

Yunanistan Devleti hudut makamları, 1 inci derece hudut makamı Kısım Karma Komisyonu Başkanı, 2 nci derece hudut makamı ise, Bölge Karma Komisyonu Başkanidir.

Bulgaristan Halk Cumhuriyetinde, 1 inci derece hudut makamları Kısım Karma Hudut Komisyonu Başkanı, 2 nci derece hudut makamı Bölge Karma Hudut Komisyonu Başkanidir.

Her iki taraf hudut makamlarında, tayin, nakil, izin ve hastalık gibi değişmeler diplomatik kanaldan diğer taraf ilgili makamlarına en kısa zamanda bildirilir, herhangi bir yasal özür nedeniyle buluşma veya mülakata gidemeyecek olan hudut makamı yetkili kıldığı bir başka görevliyi tam yetki ile diğer taraf hudut makamına karşılık gösterebilir.

HUDUT MAKAMLARININ HUDUT BİRLİKLERİ İLE İLİŞKİLERİ

Türkiye Cumhuriyeti sınır, kıyı ve kara sularının korunması ve güvenliği 16 Temmuz 1956 tarih ve 6815 sayılı Kanunla İçişleri Bakanlığına devredilmiştir. İçişleri Bakanlığı bu görevi Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı kanalıyla yerine getirmektedir. Hudutlarımızın korunması, hudut muntıkalarında meydana gelen kaçakçılığın önlenmesi ve hudut olaylarına meydan verilmemesi için Suriye-Irak, İran hududu Jandarma Birliklerimiz tarafından; Sovyetler Birliği, Bulgaristan ve Yunanistan hududu Kara Kuvvetlerine bağlı birliklerimiz tarafından korunmakta iken, 1988 de çıkarılan 3497 sayılı Kanunla kara hudutlarının korunması ve güvenliği Kara Kuvvetleri Komutanlığına devredilmiştir. Devir işlemleri Suriye ve Irak hududunda devam etmektedir. Bu birliklerimizin görevleri icabı hudut hattına çok yakın mesafelerde hudut karakolları tesis edilmiştir. Bu karakollardan hudut hattı boyunca devriye ve pusu görevlileri çıkarılır. Karakollar, bölüklere, bölükler taburlara, taburlar alaylara, alaylar da tugaylara bağlıdır. Hudut birlikleri hudut olaylarının önlenmesi ve çözümünde Hudut Makamları ile koordineli bir çalışma yaparlar. Sorumluluk alanında meydana gelen herhangi bir hudut olayı en küçük birlik komutanı tarafından bölgesinde görevli hudut makamına en seri vasıta ile duyurulur. Olay hakkında ayrıntılı bilgi verilir ve deliller toplanır. Hudut Makamına aktarılır. Hudut Makamı, hudut bölgesinden sorumlu bulunduğu için gerek gördüğü önlemlerin alınmasını, herhangi bir olay nedeniyle yardımda bulunmasını hudut birliklerinden isteyebilir. Hudut Birlik Komutanı, bu hususta hudut makamının en yakın yardımcısıdır. Birlikte çalışıp, birlikte gereken önlemleri alırlar. Hudut işlemleri yönünden Birlik Komutanı hudut makamına karşı sorumludur.

HUDUT OLAYLARI KARŞISINDA HUDUT MAKAM VE GÖREVLİLERİNİN YAPACAKLARI İŞLEMLER

Hudut makamları bölgelerinde meydana gelen herhangi bir hudut olayı karşısında aşağıdaki işlemleri yaparlar.

1. Olayın kendilerine bildirilmesinden sonra, olayın önemine ve ivediliğine göre derhal gereken önlemlerin alınması için hudut birlik komutanına müracaat ederler. Kendi yönünden gerekli inceleme ve soruşturmayı yaptıktan sonra, derhal karşı taraf hudut makamları ile temasa geçer, buluşma gerekiyorsa tarih, yer ve saat tespit ederek karşı karafa bildirir ve mülakat yaparak sorunu çözmeye çalışır. Durum valiliğe ve valilikçe de Bakanlığa bildirilir.

2. Olay buluşmayı gerektirmiyorsa bir mektupla durumu karşı taraf hudut makamına iletir. Olayın durumuna göre komşu hudut makamını haberdar eder ve hazırlayacağı raporu valilik, Bakanlığa gönderir. Raporlar olayların özelliğine göre telefonla, telsizle (açık veya şifre ile) veya yazı ile merkeze intikal ettirilir. Her

HUDUT SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE KAYMAKAMLARIN GÖREVLERİ 175

olay için bir dosya düzenlenir. Olayın aydınlanması bakımından hudut bölgesinde yani olayın vuku bulunduğu mahalde iz tesbiti ve delillerin toplanması için incelemeler yapılır. Gerekğinde bu incelemeler karşı taraf hudut makamının katılımı ile gerçekleştirilir. Müsterek soruşturma ve mülakatı gerektirmeyen olaylar iki taraf hudut makamları arasında yazışma yolu ile çözüme kavuşturulur.

BULUŞMA NOKTALARI

Buluşma noktalan, hudut makamlarının topraklarında yakalanan insan, hayvan veya malların devir teslimi, olaylarla ilgili yazışma evrakının alınıp verilmesi, mülakat ve ortak soruşturma amacıyla diğer taraf topraklarına geçebilmek için önceden saptanan yerlerdir.

MÜLAKAT

Mülakat Hudut bölgesinde meydana gelen bir olayın incelenerek çözümlenebilmesi amacıyla aynı derecedeki hudut makamları başkanlığındaki heyetlerin belli bir tarih ve yerde buluşarak gündemlerindeki olay veya konuları karşılıklı görüşmeleridir. Anlaşma ve protokollarda belirtildiği üzere, normal zamanlarda mülakat yapıldığı gibi olağanüstü mülakatlar da yapılmaktadır. Mülakatın sonunda görüşülen konular hakkında her iki taraf dilinde ortak bir tutanak düzenlenerek altı hudut makamları tarafından imza edilip teati edilir. Bu tutanakta, mülakatın yapıldığı yer ve tarih, normal veya olağanüstü olduğu, hangi tarafın isteğiyle yapıldığı, mülakata iştirak edenlerin isim ve ünvanları, mülakatın konusunu teşkil eden olayın özeti, taraf heyetlerinin istekleri ve bunlara verilen cevaplar ve sonuç olarak ortak karara yer verilir.

Birinci derece hudut makamları arasındaki mülakatlar, her devletle yapılan anlaşmalarda belirtilen süreler içerisinde, değişmeli olarak iki taraf topraklarında yapılır. Buna göre, İran, Suriye ve Sovyetler Birliği 1 inci derece hudut makamları görüşülerek hadise olsun veya olmasın iki ayda bir, 2 nci derece hudut makamları altı ayda bir toplanır. Irak ve Bulgaristan hududunda ise 1 inci derece hudut makamları üç ayda bir 2 nci derece hudut makamları altı ayda bir toplanırlar. Mülakata katılacak iki taraf heyetleri, Hudut Makamının başkanlığında, Hudut Birlik Komutanı (Müşavir), gerekiyorsa teknik bir eleman (Müşavir), Sekreter ve tercümandan oluşur. Müzakerelerde hudut makamı söz sahibidir. Gerekğinde bir konunun izahı için müşavirlere söz verilebilir. Mülakatlara gidecek heyetin oluşturulmasında karşı tarafın üye sayısı dikkate alınır. Fazla ya da eksik heyet oluşturulmaz. Mülakata iştirak edecek başkan ve üyeler, hududu geçiş belgelerini göstermek suretiyle geçerler ve yollarında silahlarını bulundurabilirler. Resmi elbiseleri ile mülakata gidebilirler. Heyetler beraberinde mağdurları, tanıkları ve bilirkişileri de karşı tarafa götürebilirler. Mülakatlar, evvelce teati edilmiş gündem üzerinde yapılır. Mülakatlar anlaşma ve protokollarla saptanan merkezlerde veya yerlerde yapılır.

Hudut makamı olan Kaymakam ve Valiler kendilerine iletilen herhangi bir hudut olayım üst makamlara bildirirken doğru ve kesin ifadelerle yer vermesi, olayın önemine ve ivediliğine göre telefonla, telsizle ön bilgiyi verdikten sonra yazı ile teferruatı göndermesi, teferruatlı raporuna gerekli belgeleri (Olay yeri krokisi, olay zaptı, tanık ve bilirkişi ifadeleri vb.) eklenmesi gereklidir.

HUDUT OLAYLARININ ÇÖZÜMLENMESİNDE GÖREVLİ DİĞER ORGANLAR

Hudut olaylarının çözülmesinde, hudut andlaşmaları ile görev verilen diğer organlar özet olarak aşağıda açıklanmıştır.

YÜKSEK HUDUT KOMİSYONU

Türkiye ile İran arasında aktedilmiş 1937 Mukavelenamesinin 7 nci maddesinde belirtilen maksatlar ve şartlara göre oluşur ve toplantılarını yapar. Buna göre mukavelename hükümlerini kolaylaştırmak, ortak hudutta iyi komşuluk ilişkilerini korumak, hudut makamları arasında çözülemeyen sorunları çözmeye çalışmak, hudutta düzen ve asayişin olası en iyi koşullar altında sağlanması için yararlı önlemleri saptamak ve almak gibi görevleri vardır. İki tarafın eşit sayıda üyesinden oluşan komisyon, değişimli olarak iki taraf arazisinde yılda bir kere toplantı yapar. Toplantı yer ve tarihi diplomatik kanaldan hükümetlere bildirilir.

DAİMİ HUDUT KOMİSYONU

Türkiye ile Fransa arasında imzalanan Türkiye Suriye hududunun nezaret ve hudut rejimine dair 26.9.1929 tarihli protokolün 13 üncü maddesinde, iki hükümet tarafından tayin olunan eşit sayıda üyeden oluşan daimi bir hudut komisyonu oluşacağı, komisyonun, protokolün uygulanmasına ilişkin tüm sorunları dostane bir biçimde hudut makamları arasında çözümlenmeyen sair hudut sorunlarını çözmeye çalışması öngörülmüştür.

Türkiye ile Irak arasında imza edilen 29 Mart 1946 tarihli dostluk ve komşuluk anlaşmasına bağlı 6 numaralı protokolün 6. maddesinde de hudut makamları arasında ahenk kurmak, bu makamların çözemedikleri sorunları çözmeye çalışmak, hudut bölgesinde dirlik düzen ve güvenliği en iyi koşullar içinde sağlamak için alınmasını yararlı göreceği önlemleri saptayarak hükümetlerine önermek ve yılda bir defa toplanmak, gerek görüldüğünde daha sık toplanmak üzere Daimi Hudut Komisyonu oluşturulacağı hükme bağlanmıştır.

MERKEZİ KARMA HUDUT KOMİSYONU

Türkiye ile Bulgaristan arasında 28.12.1967 tarihinde imzalanan Hudut Olaylarının Önlenmesi Hakkındaki Anlaşmanın 4 üncü maddesinde; anlaşma hükümlerinin doğru bir şekilde uygulanmasını izlemek, hudut makamlarınca çözümlen-

mev en sorunları çözmeye çalışmak, anlaşmanın uygulanması sırasında ortaya çıkan aksaklıkları tespit ve hudut olaylarını incelemek, alınan kararları uygulamak üzere hükümetlerin onayına sunmak ve üzerinde mutabakata varamadıkları konuları diplomatik makamlara intikal ettirmek için her iki taraftan 6'şar üyenin katılacağı Merkezi Karma Hudut Komisyonu kurulması hükme bağlanmıştır.

Yukarıda sözü edilen komisyonlar, hudut makamları üzerinde bir organ olarak faaliyet gösterirler. Uygulanmakta olan hudut anlaşmalarının aksayan yönleri veya zaman ve şartlara göre anlaşmada yer almayan bugün uygulanması gereken hususları tespit ederek hükümetlerine arzeder. Bu komisyonların aldığı kararlar taraf hükümetlerince onaylanmadıkça yürürlüğe girmez. Toplantılarının yer ve tarihleri, üyelerin isim ve ünvanları diplomatik kanaldan evvelce birbirlerine bildirilir. Toplantılar sıra ile iki taraf topraklarında icra edilir. Komisyon ve üyeleri hududu pasaportlarla geçerler. Toplantılar sonucu düzenlenen protokol heyet başkanlarına hükümetleri adına imza edilir. Taraf hükümetlerince onaylanan protokolün onaylandığı diplomatik kanaldan iki tarafın ilgili makamlarına bildirilmesinden sonra yürürlüğe girer.

DİPLOMATİK GİRİŞİM

Hudut Makamları ve Yüksek Hudut Komisyonları tarafından çözümlenemeyen sorunlar, Hükümetlerce çözüme bağlanmak üzere, tarafların diplomatik makamları aracılığıyla birbirlerine intikal ettirilir. Anlaşmazlıkların çözümlenmesinde son merci diplomatik girişimdir. Anlaşmazlığın niteliğine göre Uluslararası Komisyonlara veya Lahey'deki Yüksek Mahkemeye intikal ettirilmesi de mümkündür.

İDARİ MEKTUP (PASAVAN)

İdari mektup, hudut bölgesi içerisinde oturan ve karşı taraf hudut bölgesi dahilinde meydana gelen acele ve zorunlu işlerin görülmesi amacıyla taraf vatandaşlarına hududu rahatlıkla geçmelerini sağlamak için verilen belgelerdir. Kimlere ne maksatla idari mektup veya pasavan verileceği Anlaşmalarda, Yüksek ve Daimi Hudut Komisyonu protokollerinde belirtilmiştir.

İdari mektup sistemi, Türkiye-Suriye ve Türkiye-İran hudutlarında uygulanmaktadır.

Türkiye-Suriye hududunda idari mektup, çalınan veya kaybolan hayvan veya eşyaların aranması ve teşhisi, mahkemelerde mağdur, tanık veya bilirkişi sıfatıyla hazır bulunmak, kan hısımları veya usul ve furuğdan birinin ölümü halinde başsağlığı dilemek ve ağır hastalık durumlarında ziyaret etmek için 3 ila 7 gün süre ile verilir.

Türkiye-İran hududunda ise İdari Mektup (Pasavan), çalınan veya kaybolan hayvanların teşhisi ve mahkemelerde hazır bulunmak için en çok 10 gün süreli olarak verilir.

İdari mektup isteyen kişinin özürünün yerinde olup olmadığı incelenir. Özürü uygun görülmeyenlere idari mektup verilmesi idari mektup isteyenin özürünün doğru olup olmadığının incelenmesi gerekirse, karşı taraf hudut makamından yazılı olarak ya da telsiz veya telefonla istenebilir.

HUDUT MAKAMLARININ BİRBİRLERİNİ ZİYARETLERİ

Hudut makamları, mülakatlar nedeniyle yapılan buluşmaların dışında birbirlerine nezaket ziyaretleri de yapabilirler. Yeni göreve başlayan bir hudut makamına hoş geldiniz demek veya karşı tarafın resmi günlerinde (Bayramlarında) bu gibi geziler veya ziyaretler için gelen karşı tarafın mülki ve askeri erkânı hudut kapılarında ağırlandabilirler. Şayet askeri merkezlerde veya mülki merkezlerde ağırlanması gerekiyorsa Genelkurmaydan ve İçişleri Bakanlığından önceden izin alınması gereklidir. Bunun dışındaki resmi buluşmalar herhangi bir izne bağlı değildir. Ancak 2 nci derece hudut makamları arasında yapılacak mülakat için karşı tarafa gidecek olan Valilerimiz, mülakat tarihini, yerini ve gündemini önceden Bakanlığa bildirmesi ve bu hususta herhangi bir talimatları olup olmadığını sorması uygun olur.

HUDUT REJİMİNE İLİŞKİN DİĞER BAZI ANLAŞMALAR

Hudut olduğumuz Devletlerle hudut güvenliğinin sağlanması, hudut olaylarının önlenmesi ve çözümü konusundaki anlaşmaların dışında bazı anlaşma ve protokollar da vardır. Bunların başlıcaları şunlardır :

1. Müşterek akarsulardan yararlanmaya ilişkin anlaşmalar,
 2. Veteriner ve hayvan sağlığına ilişkin anlaşmalar,
 3. Emlak anlaşmaları,
 4. Demiryolu anlaşmaları,
 5. Hudut işaretlerinin bakımı, onarımı ve kaybolanların yerine dikilmesine ilişkin anlaşmalar,
 6. Suçluların iadesi anlaşmaları,
 7. Hudut mıntıkasında yapılacak uçuşlara ilişkin anlaşmalar,
 8. Uyuşturucu madde kaçakçılığının önlenmesi hakkında imzalanmış anlaşma ve protokollar,
 9. Güvenlik ve İşbirliği anlaşmaları,
- Sovyetler Birliği ile 8 Ocak 1927 yılında Kars'ta imza edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Sosyalist Şuralar Cumhuriyeti İttihabı Hudutlarını Teşkil Eyleyen, Nehir, Çay ve Dere Sularından İstifadeye Dair Mukavelename,
- Yunanistan ile 20 Haziran 1934 tarihinde Ankara'da imzalanan Meriç-Evros Irmağının Her İki Kıyısında Yapılacak Hidrolik Tesisatın Tanzimine Mütteallik İtilafname.

HUDUT SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE KAYMAKAMLARIN GÖREVLERİ 179

Bulgaristan ile 23 Ekim 1968 tarihinde İstanbul'da imza edilen İki Memleket Topraklarından Akan Nehirlerin Sularından Faydalanmada İşbirliği Yapılması Hakkında Anlaşma,

İran ile 18 Kasım 1955 tarihinde imzalanan Türk Topraklarından Çıkarak İran Topraklarına Akan Sarısu ile Hudut Teşkil Eden Karasu Çayları Suyundan Müştereken İstifade Edilmesi Hakkındaki Protokol,

Irak ile 29 Mart 1946 tarihinde imzalanan Dostluk ve İyi Komşuluk Anlaşmasına bağlı 1 Numaralı Dicle ve Fırat Kollan Sularının Düzene Konması Hakkındaki Protokol,

Suriye ile 13 Mayıs 1952 tarihinde imzalanan Çağça Suyundan Müştereken İstifadeye Dair Protokol.

Bunlardan Sovyetler Birliği ve Yunanistan ile imzalanan sularla ilgili anlaşmalara değinmekte yarar görülmektedir.

Sovyetlerle imzalanan 8 Ocak 1927 tarihli Mukavelenamede genel olarak; hudut teşkil eden nehir, çay ve dere sularından miktar olarak yarı yarıya yararlanılacağı, bu maksatla taraflarca belli yerlere rasat istasyonları kurulacağı, taraf vatandaşlarının yararlanması için barajlar, sulama kanalları, değirmenler ve mekanik aletlerle su alma haklarının bulunduğu, hudut teşkil etmesi nedeniyle akarsuların kıyılarını oyarak hem yatak değiştirmesini önlemek ve hem de tarafların toprak kaybını önlemek için taraflarca kıyı koruma tesisleri inşa etme haklarının bulunduğu, ancak bu gibi tesisler inşa edileceği zaman diğer taraf kıyılarına zarar vermemeye dikkat edileceği, mukavelename hükümlerinin uygulanmasının kolaylaştırılması için muhtelif karma komisyonların kurulacağı hükme bağlanmıştır.

Yunanistan'la imza edilen Meriç-Evros ırmağıyla ilgili İtilafnamede ise sulardan birlikte yararlanılacağı için rasat istasyonlarının kurulacağı, nehir yatağının suların akmasına mani olmayacak şekilde temizleneceği, tarafların önceden haber vermek suretiyle topraklarını taşkınlardan korumak maksadıyla tesis yapma hakkının bulunduğu, bu tesislerin diğer taraf teknik elemanları tarafından müştereken kontrol edilebileceği hükme bağlanmıştır.

SUÇLULARIN İADESİ VE FORMALİTESİZ İADE

Formalitesiz iade, Irak ve Suriye Devletleri ile imzalanan hudut anlaşma ve protokollarında yer alan bir konudur. Hudut bölgesinde suç işleyerek cezadan kurtulmak maksadıyla karşı taraf topraklarına kaçan şahısların iade edilmeleri, ortak hudutta güvenliğin sağlanması amacına dayanmaktadır. Bu nedenle Hudut bölgesi içerisinde suç işleyerek karşı taraf hudut bölgesine ya da hudut bölgesi dışında suç işleyerek hudut bölgesi içerisine kaçan suçlular, o ülke vatandaşı olmadıklarının anlaşılması durumunda diğer taraf hudut makamlarının yazılı isteği

üzerine herhangi bir belge ve diğer hususlar dikkate alınmadan iade edilir. Irak hududunda hudut bölgesi içerisinde işlenen bütün suçların suçlularının, İran ve Suriye hududunda ise 6 ay'dan az olmamak kaydıyla hapis cezasını gerektiren bir suç işleyenlerin iade edilecekleri hükme bağlanmıştır.

Hudut bölgesinde suç işleyip de diğer taraf topraklarına sığınan suçluların geri verilmesi, 1 inci derece hudut makamları arasında yapılır. Bir taraf hudut bölgesinde yakalanan ve iadesi istenen suçluların iade talep eden taraftan istem kağıdı gelinceye kadar suçlu gözaltında tutulur. Bu gözaltı üç aydan fazla olmaz. Şayet üç ay içerisinde suçlu istenmezse serbest bırakılır. Bir taraf topraklarında suç işleyerek diğer tarafa sığınan ve sığındığı devlet vatandaşı olduğu anlaşılan kişiler iade edilmez. Bu durumda kişinin işlemiş olduğu suçla ilgili dosyanın bir örneği karşı taraf adli makamlarına intikal ettirilir. Ve orada cezalandırılması sağlanır. Bu durumda suçlu hakkında yapılan kovuşturma sonucu yargılanan tarafça, karşı tarafa bildirilir.

Suçlunun iadesi için, gerek komşu devletler ve gerekse diğer devletlerle suçluların geri verilmesi (iadei mücrimin) anlaşmaları imza edilmiştir. Buna göre akit taraflar tespit edilen kural ve şartlar altında kanunları ihlalden dolayı aranan ya da talep eden tarafın adli mercilerince verilen cezanın infazı talep edilen kişilerin karşılıklı olarak teslim edilmesi gerekmektedir.

Suçluların geri verilmesinde, vatandaşlık bağı ile bağlı olanlar, siyasi ve askeri suçlular geri verilmez.

Bunların dışında kalan suçluların iadeleri söz konusu olduğu takdirde, gerekli formalitelerin tamamlanması şartıyla geri verilirler.

Akit taraf topraklarında altı ay ile bir yıl arasında (bazı Devletlerle imzalanan anlaşmalarda bir yıl, bazıları ile yapılanlarda 6 ay geçmektedir.) hapis cezasını gerektiren veya bir emniyet tedbirini veya daha ağır bir cezayı gerektiren fiiller nedeniyle bir şahsın iadesi istenir. Bu istem diplomatik kanaldan ve aşağıdaki evrakı içeren dosyanın iade talep edilen tarafa verilmesiyle olur.

1. Kanunlara uygun bir mahkumiyet kararı veya tevkif müzekkeresi veya kararın aslı ya da sureti.

2. İade isteğine esas olacak olaylar, yer ve tarih, uygulanacak kanun maddelerini gösteren yazı.

3. Uygulanacak kanun metinlerinin bir sureti, mümkün değilse uygulanacak hukukun açıklanması, suçlunun açık eşkali, milliyeti ve hüviyetini tesbite yarayacak diğer bilgiler.

İadesi talep edilecek suçlunun kaçmasını önlemek maksadıyla iade talep edecek taraf, yetkili makamları aracılığıyla diğer taraftan geçici tevkif isteyebilir. Bu tevkif hiç bir zaman üç ayı geçemez.

SONUÇ

Bir devletin varlığı için, hudutları belirli bir ülkeye gereksinim vardır. Hudutları belirli bir ülkesi olmayan toplum, egemenlik haklarını ve yetkilerini kullanamaz.

Hudutların belirlenmesi ve saptanması ikili ya da çok taraflı andlaşmalarla olur. Hudutlar arazi üzerinde belirlendikten, harita ve tarif protokolları ile saptandıktan ve arazi üzerinde hudut taşları ve diğer işaretlerle işaretlendikten sonra ülkelerin hudut güvenliğini sağlayıcı önlemleri almaları gerekir. Bu önlemler, fiziki güvenlik sistemi ile birlikte devriye, gözetleme kuleleri, hudut karakol ve birliklerinden oluşur. Hudut olayları, komşu ülke hudut makamları ile karşılıklı dostluk ve iyi komşuluk ilişkilerini geliştirerek çözüme kavuşturulmayı gerektirdiğinden hudut birlikleri, hudut bölgesinde meydana gelen her türlü olayı hudut makamı olan vali ve kaymakamlara süratle bildirmek durumundadırlar.

Hudut vali ve kaymakamları diğer görevleri yanında hudut makamı görevlerini de yerine getirirler. Oysa hudut olaylarının, çözümü, hudut andlaşma ve protokolları, hakkında özel ilgi, bilgi ve eğitimi gerektirir. Bu nedenle kaymakamlık kurslarında ve zaman zaman yapılan hudut kaymakamları seminerlerinde, hudut mevzuatı ve komşu ülke hudut makamları ile ilişkilerin nezaket ve hassasiyeti, konunun uzmanı kişilerce anlatılıp tartışılarak açıklığa kavuşturulmasında milli çıkarlarımız bakımından büyük ve önemli yararlar bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Eroğlu, Hamza. Devletler Umumi Hukuku. Turhan Kitabevi, Ankara: 1984.
2. Lütem, İlhan. Devletler Hukuku Dersleri. C. I Ankara: 1956.
3. Meray, Seha. Devletler Hukukuna Giriş. C. I. Ankara: 1968.
4. 24 Temmuz 1923 Tarihli Lozan Sulh Muahednamesi.
5. Sınır Kıyı ve Karasularımızın Muhafaza ve Emniyeti ile Kaçakçılığın Men'i ve Takibi İşlerinin İçişleri Bakanlığına Devri Hakkındaki 16 Temmuz 1956 Tarih ve 6815 sayılı Kanun.
6. 10 Haziran 1949 tarih ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu.
7. 9.7.1982 tarih ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu.
8. 1988 Tarih ve 3497 sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliğinin Kara Kuvvetleri Komutanlığına Devri Hakkındaki Kanun.
9. Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyetler Birliği Arasında İmzalanan 15 Temmuz 1937 Tarihli Hudut Hadiseleri ve İhtilaflarının Tetkik ve Halli Usulüne Dair Mukavelename.
10. Türkiye Cumhuriyeti ile İran Arasında 14 Mart 1937 Tarihinde İmzalanan Hudut Mıntıkasının Emniyetine ve Mezkûr Mıntıkada Çıkarı Hadise ve İhtilafların Tesviyesine Ait Mukavelename.
11. Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Krallığı Arasında 29 Mart 1946 Tarihinde İmzalanan Dostluk ve İyi Komşuluk Antlaşması ve Eki Protokol.
12. Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arasında İmzalanan 30 Mayıs 1926 Tarihli Muhadenat ve Münasebatı Hasenei Hemcivari Mukavelenamesi.

13. Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Arasında 7 Aralık 1971 Tarihinde İmzalanan Hudut Olaylarının Önlenmesi Anlaşması (Teati edilmemiştir).
14. Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Arasında 28 Aralık 1967 Tarihinde İmzalanan Hudut Olaylarının Önlenmesi ve Halli ile Hudut İşaretlerinin Bakımı Hakkında Anlaşma.
15. 20.5.1982 tarih ve 2674 sayılı Karasuları Kanunu.
16. 16.2.1935 tarih ve 1991 sayılı Hudut Teşkilatının Vazifelerine ve Gümrük Muhafaza Teşkilatının Kaçakçılığın Men ve Takibi Hususunda Mıntkasındaki Valilerle Vazife Münasebetlerine Dair Nizamname.

3628 SAYILI MAL BİLDİRİMİNDE BULUNULMASI, RÜŞVET VE YOLSUZLUKLARLA MÜCADELE KANUNU KAPSAMINA GİREN SUÇLAR VE SORUŞTURULMASI

Dr. A. Nihat DÜNDAR

3628 sayılı “Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu” 4 Mayıs 1990 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun özde, 1609 sayılı “Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun” hükümleri ile 2871 sayılı “Kamu Görevlileri İle İlgili Mal Bildirme Kanunu” hükümlerini yürürlükten kaldırarak birleştirdiği söylenebilir.

Kanun, rüşvet ve yolsuzluklarla mücadele etmek, çalışanların mal bildiriminde bulunmalarını, bildirimlerin yenilenmesini, mal edinmelerin denetimi, haksız mal edinme ve gerçeğe aykırı bildirimde bulunma halinde uygulanacak hükümler ile bu kanunda belirtilen suçlardan dolayı kamu görevlileri ve ortakları hakkında takip ve muhakeme usulünü düzenlemek amacıyla yürürlüğe konulmuştur.

1. HANGİ SUÇLAR KANUN KAPSAMI İÇİNDE YER ALMAKTADIR?

Kanun kapsamı detaylı olarak incelendiğinde, süresi içinde mal bildiriminde bulunmamak, mal bildirimlerini bildirimde bulunanların özel dosyasında saklamamak, soruşturma ve kovuşturmaya yetkili kişi ve merciler dışındaki kişi ve mercilere açıklama yapmak, bilgi vermek, bu bilgi ve kayıtları esas alarak bildirimler hakkında yayın yapmak, gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak, haksız mal edinmek, haksız edinilen malı gizlemek ve kaçırmak, soruşturma ve kovuşturmaya yetkili kişi ve mercilere tam bilgi vermemek, irtikap, rüşvet, ihtilas ve zimmete para geçirme, görev sırasında ve görevinden dolayı kaçakçılık, resmi ihale ve alım ve satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarının açıklanması ve açıklanmasına sebebiyet verme, suçlarının kanun kapsamı içinde ^er aldığı görülecektir. Aşağıda bu konu ile ilgili açıklamalara yer verilecektir.

A. SÜRESİ İÇİNDE MAL BİLDİRİMİNDE BULUNMAMAK

Bu suçun nasıl ortaya çıktığını görmek için önce başka soruların cevaplandırılması gerekmektedir. Öncelikle cevaplandırılacak soru, “kimler mal bildiriminde bulunacak” sorusu olmalıdır. Şimdi bu sorunun cevabını verelim.

1. Kimler Mal Bildiriminde Bulunacak?

a) Her türlü seçimle iş başına gelen kamu görevlileri ve dışarıdan atanan bakanlar kurulu üyeleri (Muhtarlar ve ihtiyar heyeti üyeleri hariç)

b) Noterler,

c) Türk Hava Kurumunun genel yönetim ve merkez denetleme kurulu üyeleri ile genel merkez teşkilatında ve Türk Kuşu Genel Müdürlüğünde, Türkiye Kızılay Derneğinin merkez kurullarında ve genel müdürlük teşkilatında görev alanlar ve bunların şube baş kanları,

d) Genel ve katma bütçeli daireler, il özel idareleri, belediyeler ve bunlara bağlı kuruluş veya alt kuruluşlarda, kamu iktisadi teşebbüsleri (iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları) ile bunlara bağlı müessese, bağlı ortaklık ve işletmelerde, özel kanunlarla veya özel kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulan ve kamu hizmeti gören kurum ve kuruluşlar ile bunların alt kuruluşlarında veya komisyonlarında aylık, ücret ve ödenek almak suretiyle kamu hizmeti gören memurları, işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ile yönetim ve denetim kurulu üyeleri,

e) Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarında görevli olanlar ile bunların yönetim ve denetim kurulu üyeleri,

f) Siyasi parti genel başkanları, vakıfların idare organlarında görev alanlar, kooperatiflerin ve birliklerinin başkanları, yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürleri, yeminli mali müşavirler, kamu yararına sayılan dernek yönetici ve deneticileri,

g) Gazete sahibi gerçek kişiler ile, gazete sahibi şirketlerin yönetim ve denetim kurulu üyeleri, sorumlu müdürleri, başyazarları ve fıkra yazarları,

h) Özel kanunlarına göre mal bildiriminde bulunmak zorunda olanlar, mal bildiriminde bulunmak zorundadırlar.

Kimlerin mal bildiriminde bulunması gerektiği hususunu belirttikten sonra üzerinde duracağımız bir diğer husus da, bildirimlerin hangi makam ya da mercie verileceği hususudur. Şimdi bunu açıklayalım.

2. Bildirimlerin Verileceği Merciler

Bildirimlerin verileceği merciler şunlardır.

a) Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulu Üyeleri için, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarında görevli personel için özlük işleri ile ilgili sicil ve belge raporlarının bulunduğu makam veya merci,

c) Kurum, teşebbüs, teşekkül ve kuruluşların genel müdürleri, yönetim ve denetim kurulu için ilgili bakanlık,

d) Yüksek mahkemelerin daire başkan ve üyeleri için mahkemenin başkanı,

e) Noterler için Adalet Bakanlığı,

1) Diğer kurum ve kuruluşların memur ve hizmetlileri için atamaya yetkili makam ve merci,

g) Türk Hava Kurumu ile Türkiye Kızılay Derneğinde görev alanlar için kurum ve dernek genel başkanlığı,

h) Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarında görevli olanlar için kurum başkanlığı, bunların yönetim ve denetim üyeleri için ilgili bulundukları bakanlıklar,

ı) Görevlerinden ayrılanlar için bu görevlerinde iken bildirimlerini vermeleri gereken makam veya merci,

j) Siyasi parti genel başkanları için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı,

k) Kooperatifler ve birliklerin başkanları yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürleri için kooperatiflerin ve birliklerin denetimlerinin yapıldığı kuruluşlar,

l) Yeminli mali müşavirler için Maliye ve Gümrük Bakanlığı,

m) Türk Hava Kurumunun, Türkiye Kızılay Derneğinin ve kamu yararına sayılan derneklerin genel yönetim ve merkez denetleme üyeleri için İçişleri Bakanlığı, bunların şube başkanları için bulundukları İl Valilikleri,

n) İl Genel Meclisi Üyeleri için Valiler, Belediye Meclis Üyeleri için belediye Başkanları, Belediye Başkanları için İçişleri Bakanlığı,

o) Mal bildirimi verecek son merci için, kendi kuruluşlarının özlük işleri ile ilgili makam veya merci,

p) Gazete sahibi gerçek kişiler ile, gazete sahibi şirketlerin yönetim ve denetim kurulu üyeleri, sorumlu müdürleri, başyazarları ve fıkra yazarları bulundukları yer en büyük mülki amirliği,

r) Vakıfların idare organlarında görev alanlar için Vakıflar Genel Müdürlüğü,

Bildirimlerin verileceği merciler olarak belirlenmiştir. Görevleri sebebiyle birden fazla mal bildiriminde bulunması gereken görevlilerin bir tek mal bildiriminde bulunmaları hususu kanunun 8. maddesi ile düzenlenmiştir.

Buraya kadar kimlerin, hangi mercilere mal bildiriminde bulunmaları gerektiği hususunu gördük. Şimdi ise neleri bildireceğimizi göreceğiz.

3. Mal Bildiriminin Konusu, Neleri Bildireceğiz

Mal bildiriminin konusu, görevlilerin KENDİLERİNE, EŞLERİNE ve Velayetleri altındaki ÇOCUKLARINA ait bulunan,

- a) Taşınmaz mallar,
- b) Görevliye yapılan aylık net ödemenin, ödeme yapılmayan görevliler için birinci derece devlet memurlarına yapılan aylık net ödemenin BEŞ KATINI AŞAN PARA, HİSSE SENETLERİ, TAHVİL, ALTIN, MÜCEVHER, DİĞER TAŞINIR MALLAR, HAKLARI, ALACAKLARI, GELİRLERİ,
- c) Gelirlerin Kaynakları,
- d) Borçları ve Sebepleri, dir.

Kamu görevlileri ayrıca, milletlerarası protokol, mücamele veya nezaket kaideleri uyarınca veya başka bir sebeple yabancı devletlerden, milletlerarası kuruluşlardan, sair milletlerarası hukuk tüzelkişiliklerinden, Türk uyuğunda olmayan herhangi bir özel veya tüzelkişi veya kuruluştan, aldıkları tarihteki değeri on aylık net asgari ücret toplamını aşan HEDİYE veya HİBE niteliğindeki eşyayı aldıkları tarihten itibaren bir ay içinde kendi kurumlarına teslim etmek zorundadırlar. Ancak yabancı devlet adamları ve milletlerarası kuruluş temsilcileri tarafından verilen imzalı hatıra fotoğraflarının çerçeveleri bu kanun kapsamı dışında tutulmuştur.

4. Ne Zaman Mal Bildiriminde Bulunulacak?

Mal bildirimlerinin,

- a) Göreve atanmada, göreve giriş için gerekli belgelerle,
- b) Bakanlar Kurulu Üyelğine atanmada, atamayı izleyen bir ay içinde,
- c) Seçimle gelinen görevlerde seçimin kesinleşmesi tarihini izleyen iki ay içinde,
- d) Mal varlığında önemli bir değişiklik olduğunda bir ay içinde,
- e) Yönetim ve denetim kurulu üyelikleri ile komisyon üyeliklerine seçim ve atamalarda göreve başlama tarihini izleyen bir ay içinde,
- f) Görevin sona ermesi halinde, ayrılma tarihini izleyen bir ay içinde,
- g) Gazete sahibi gerçek kişiler ile, gazete sahibi şirketlerin yönetim ve denetim kurulu üyeleri faaliyete geçme tarihini, sorumlu müdürleri, başyazarları ve fıkra yazarları bu işe veya görevlerine başlama tarihini izleyen bir ay içinde, vermeleri zorunludur. İlk göreve atanmada mal bildiriminde bulunulmadan atama yapılamaz.

Görevde olanlar, sonu (0) ve (5) ile biten YILLARIN en geç Şubat ayı sonuna kadar bildirimlerini YİNELEMEK zorundadırlar. Bildirimler, yetkili merci tarafından daha önceki bildirimler ile karşılaştırılır.

Buraya kadar yapılan açıklamalar, bu kanun kapsamında yer alan SUÇLARDAN ilki olan “Süresi İçinde Mal Bildiriminde Bulunmak” fiiline açıklık kazandırmak amacıyla yapılmıştır. Şimdi bu madde hükmüne aykırı hareket edildiğinde ne yapılacak onu görelim.

Süresi içinde mal bildiriminde bulunulmamış ise, bildirimin verileceği mercilerce süresi içinde bildirimde bulunmayan görevliye İHTAR’da bulunulur. İhtarın kendisine tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde mazeretsiz olarak bildirimde bulunmayana 3 aya kadar HAPİS cezası verilir. Şayet bu konuda bir soruşturma açılmış ve soruşturma ve kovuşturma yapmaya yetkili makama süresi içinde mal bildiriminde bulunulmamış ise, 3 aydan bir yıla kadar HAPİS cezası verilir. (Md. 10)

Verilen bu ceza TECİL EDİLEMEZ, şahsi hürriyeti bağlayıcı olanlar PARA ve TETBİRE ÇEVİRİLEMEZ, failleri hakkında Türk Ceza Kanununun 119. madde hükümleri uygulanamaz. (Md. 16)

B. MAL BİLDİRİMLERİNİ, BİLDİRİMDE BULUNANLARIN ÖZEL DOSYALARINDA SAKLAMAK, AÇIKLAMAK, BİLGİ VERMEK, BİLDİRİMLER HAKKINDA YAYIN YAPMAK

Mal bildirimlerinin özel kanun hükümleri saklı kalmak şartıyla bildirimde bulunanın özel dosyasında saklanacağı, bildirimlerin gizli tutulacağı, soruşturma ve kovuşturma yapmaya yetkili merciler dışında hiçbir kimse ve makama açıklama yapılmayacağı, bilgi verilmeyeceği, ayrıca mal bildirimindeki bilgiler ve kayıtlar esas alınarak bildirimin içeriği hakkında yayın yapılamayacağı kanunun 9. maddesinde belirtilmiştir.

Yasanın amir hükmüne rağmen, bildirimlerin kişinin özlük dosyası dışında bir yerde saklanması, bildirimlerin gizliliğine riayet etmiyerek bu konuda açıklama yapılması, bilgi verilmesi ve yayın yapılması halinde suç ortaya çıkmış olacaktır.

Kanunun 11. maddesiyle bu fiilleri işleyenlere üç aydan bir yıla kadar HAPİS cezası verileceği, keza bu fiillerin basın yoluyla işlenmesi halinde verilecek cezaların yarısı oranında arttırılarak uygulanacağını (Md. 11), ayrıca ceza süresi kadar “Kamu Hizmetlerinden Yasaklama” cezasının ayrıca uygulanacağı (Md. 15) cezaların tecil edilemeyeceği, şahsi hürriyeti bağlayıcı olanların para ve tetbire çevrelemeyeceği, failleri hakkında Türk Ceza Kanununun 119. madde hükümlerinin uygulanmayacağı (Md. 16) belirtilmiştir.

C. GERÇEĞE AYKIRI BİLDİRİMDE BULUNMAK

Mal bildirimlerinin mevcut durumu, bir başka deyimle gerçeği aynen yansıtması gerekmektedir. Gerek, ihbar, gerek şikayet veya soruşturma sonucunda veya bildirimlerin incelenmesi sonucu gerçeğe aykırı bildirimde bulunulduğu tespit edil

diğinde bu görevlinin 6 aydan 3 yıla kadar HAPİS cezası ile cezalandırılacağı, ceza süresi kadar “Kamu Hizmetlerinden Yasaklama” cezası ile ayrıca tecziye edileceği (Md. 15) Bu cezaların tecil edilemeyeceği, şahsi hürriyeti bağlayıcı olanların para ve tetbire çevrilemeyeceği, faillerin hakkında Türk Ceza Kanununun 119 uncu madde hükümlerinin uygulanmıyacağı (Md. 16) belirtilmektedir.

D. HAKSIZ MAL EDİNME, KAÇIRMA VEYA GİZLEME

Kanuna ve genel ahlaka uygun olarak sağlandığı ispat edilemeyen mallar veya ilgilinin sosyal yaşantısı bakımından geliriyle uygun olduğu kabul edilmeyecek harcamalar şeklinde ortaya çıkan artışların bu kanunun uygulanmasında “Haksız Mal Edinme” sayılacağı kanunun 4 üncü maddesinde belirtilmiştir.

Haksız edinilmiş olan malların ZORALIMINA hükmolunur. Bu malların elde edilememesi veya bir malın tümünün haksız mal edinme konusu teşkil etmemesi sebepleri ile zorahımın mümkün olmadığı hallerde haksız edinilen değere eşit bedelinin hâzineye ödenmesine karar verilir. Bu bedel, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Hükümlerine göre tahsil olunur. (Md. 14)

Haksız Mal Edinme, bunu gizleme veya kaçırma halinde bu fiili işleyenlere 3 yıldan 5 yıla kadar HAPİS, beş milyon liradan on milyon liraya kadar AĞIR PARA CEZASI verilir. Ayrıca bu fiilden mahrum olanlara müebbeten kamu hizmetlerinden yasaklanma cezası verilir ve bu ceza tecil edilemez, şahsi hürriyeti bağlayıcı olanlar para ve tetbire çevrilemez, failleri hakkında Türk Ceza Kanununun 119. maddesi hükümleri uygulanamaz. (Md. 16)

E. SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMAYA YETKİLİ KİŞİ VE MERCİLERE EKSİK BİLGİ VERME VEYA BİLGİ VERMEME

Özel kanunlarında aksine bir hüküm mevcut olsa bile ilgili kişiler, özel veya kamu kuruluşları bu kanuna göre soruşturma ve kovuşturmayla (Cumhuriyet Savcıları, Müfettiş ve Muhakkikler) yetkili kişi ve mercilere istenen bilgileri eksiksiz vermek zorundadır. (Md. 20) Bu madde hükmüne aykırı hareket edenlere 3 aydan 6 aya kadar HAPİS cezası verilir.

F. İRTİKAP

İrtikap, geniş anlamıyla memurluk nüfusunun bir çeşit kötüye kullanılmasıdır. Nüfusun kötüye kullanılması ise ancak iki şekilde olabilir. Bunlar memurluk sıfatının kötüye kullanılması ve memurluk görevinin kötüye kullanılmasıdır.

İrtikap ve Rüşvet suçları genellikle birbirine karıştırılmaktadır. Buna sebep her iki suçta da memurluk nüfusunun kötüye kullanma ortak vasfının bulunmuş olmasıdır. Ancak irtikapta fail (memur) mağdura karşı cebir kullanarak veya o’nu ikna yoluyla haksız menfaat sağladığı halde, rüşvet’te fail mağdur ile anlaşarak

ve karşılıklı irade serbestisi ile haksız menfaat temin etmektedir. Bu sebeple Rüşvette irtikaptan farklı olarak, rüşveti alan da veren de suçludur.

İrtikap ile Dolandırıcılık arasında da, cürümlerin işlenmesi için kullanılan vasıtalar (İkna ve Hile) bakımından benzerlik varsa da irtikapta failin sıfatı memur olduğu halde dolandırıcılıkta herhangi bir kimsedir.

TCK na göre İrtikap suçunun işlenmesi 3 şekilde mümkündür :

1. Cebir Yoluyla İrtikap - Açık İrtikap

Cebir Yoluyla İrtikap, TCK nun 209. maddesi ile düzenlenmiştir.

Memurun, memurluk sıfatının veya görevini kötüye kullanarak, bir kimseyi kendisine veya başkasına, haksız olarak para vermeye veya sair menfaatler temin etmeye veya vaadine icmal eylemesi AÇIK İRTIKAP'tır.

Suçun faili ancak memur olabilir. Ancak memur olmayan kimse, memurun cürümüne ortak olabilir. Memur olmayan kimsenin memuru irtikapa teşviki ve suç ortaklığı mümkündür.

Suçun Unsurları

(a) Memurluk Sıfat ve Görevinin Kötüye Kullanılması

Memurluk sıfatının kötüye kullanılmasından maksat, memurun görevi ve görevine giren işlemler dışında, yalnızca memurluk nüfusunu kötüye kullanması, söz konusudur. Örneğin, bir gümrük memurunun mağdura triptik yani geçici müsade yoluyla yurda getirmiş olduğu otomobilin kaçak olduğunu söyleyerek manevi baskı, icbar suretiyle haksız menfaat temin etmesi memurluk sıfatını kötüye kullanmasıdır. Bu fiilin görev sırasında veya görev yerinde işlenmiş olmasının sonuca etkisi yoktur. Bu fiil herhangi bir yerde ve zamanda işlenebilir.

Memurluk görevinin kötüye kullanılmasından maksat ise, memurluk ödevinin kanun ve nizamın gösterdiği usul ve esaslardan başka suretle yapılmış olmasıdır. Örneğin, genel cerrah olan failin, istediği para mağdur tarafından verilmezse o'nu ameliyat yapmayacağını bildirerek o'nu manevi cebir altında tutup haksız menfaat temin etmesi, keza takdir komisyonunda bulunan failin arsanın değerini az göstereceğinden bahisle mağdurdan çek alarak haksız menfaat sağlaması memurluk görevinin kötüye kullanılmasıdır.

(b) Menfaatin Haksız Olması

Cebir Yoluyla İrtikap-Açık İrtikap suçunun oluşabilmesi için, memurluk sıfat ve görevinin kötüye kullanılmasının yanı sıra sağlanan menfaatin haksız olması gerekmektedir. Menfaat veya vadin haksız olması demek, haklı, meşru olmaması demektir. Eğer memur haklı, meşru bir menfaatini sağlamak için memurluk sıfatını veya görevini kötüye kullanmış ise işlediği fiil irtikap değil görevi kötüye kullanma olur ve TCK 240. maddesi ile cezalandırılır.

Haksız menfaat failin şahsına veya başkasına temin veya vaadedilmiş olabilir. Temin veya vaat edilen şey para veya sair menfaat olabilir. Para'dan maksat tedavülde bulunan yerli veya yabancı paralar ile hisse senedi, çek, bono ve benzeri kağıtlardır. Sair menfaatlardan maksat ise, bir iş yapılması, bir yerde ücretsiz barınılması, hayat, kaza ve benzeri sigortaların yapılması, senet kırılması, icra takibinin durdurulması gibi haksız menfaatlerin sağlanmasıdır.

İrtikap, maddi suçlardandır. Mağdurdan bir menfaat temini veya vaadinin istenmesi ile irtikapa teşebbüs fiili işlenmiş olur. Fiil menfaat ve vadin temini ile gerçekleşir.

(c) Haksız Menfaatin Manevi Cebir Yoluyla Gerçekleştirilmesi

TCK nun 209. maddesindeki İcbar-Cebir'den maksat Manevi Cebir'dir. Cebir unsuru manevi baskı ile gerçekleşir. Manevi cebir ile birlikte maddi cebir kullanılması halinde ikinci ayrı bir suç, örneğin Dövme suçu işlenmiş olur. Zira maddi cebir, İrtikap suçunun unsuru değildir. Bu itibarla mağdura karşı maddi cebir kullanılarak para ve sair menfaat sağlanması halinde irtikap değil, yağma cürümü meydana gelmiş olur.

(d) Suçun Manevi Unsuru Genel Kasıt'tır

Suç memur tarafından bilerek ve isteyerek kendisine veya başkasına haksız olarak para veya sair menfaat temin veya vaadine bir kimseyi icbar etmelidir. Cürmün taksir ile işlenmesi mümkün değildir.

“Sanık polis memurunun, kömür ticareti yapan mağdura, kaçak kömür bulundurma suçunu istinat ile, ilgili makamlara ihbar edeceğini ve kendisine kömür sattırmayacağını söylemek suretiyle onu korkutarak çıkar vaadine zorladığı, bu şekilde memuriyet sıfatını kötüye kullanarak lira para aldığı kanıtlanmıştır. Mahkemece sanığın eyleminin irtikap olarak nitelendirilmesi yasaya uygundur. ”

(Yargıtay, 5. C. D., 16.4.1976, E. 856, K. 1232)

“Kanuni kovuşturmada bulunmak tehdidi ile eylemleri suç teşkil etmeyen kimselerden para almak, rüşvet değil irtikaptır. ”

(Yargıtay 5. C. D., 10.7.1951, E. 2505, K. 2710)

“Sanık polislerin girdikleri dükkandaki eşyalara ait belgelerin yeterli olmadığı kaçak olduklarının anlaşılması halinde ceza göreceklerini ve eşyalar için tutanak ta düzenlemedikleri halde onları toplayıp emniyete götüreceklerini söyleyip korkutmak suretiyle memuriyet görev ve sıfatlarını kötüye kullanarak müştekilerden para almaktan ibaret eylemlerinin cebri irtikap olarak nitelendirilmesi doğrudur. ”

(Yargıtay, 5. C. D., 1.4.1978, E. 991, K. 1402)

“Sanık polis memuru görevli sayılmadığı memleketinde sivil kıyafetle gezerken halı ve çinko kaplarla rastladığı müştekiye polis hüviyetini göstererek, bu eşyaların kaçak olduğunu, karakola götürüleceğini... lira verdiği takdirde serbest bırakacağını söyleyerek memuriyet sıfatını kötüye kullanmak suretiyle menfaat temin etmiştir.”

(Yargıtay, 5. C. D., 14.11.1974, E. 3639, K. 4431)

“Sanığın memuriyet sıfat ve görevini kötüye kullanarak bir işlem yapılmasını gerektirmeyen tabanca bulundurma ruhsatını yenileyeceğinden bahisle müştekiyi haksız şekilde para vermeye zorlaması cebri irtikap suçunu oluşturduğu.....**

(Yargıtay 5. C. D., 1.2.1984, E. 4238, K. 249)

2. İkna Yoluyla İrtikap - Kapalı İrtikap

İkna yoluyla irtikap, TCK’nun 210 uncu maddesi ile düzenlenmiştir. Suç, memurun. Memurluk sıfatını veya görevini kötüye kullanarak bir kimseyi kendisine veya başkasına haksız menfaat temin veya vaadine ikna etmesidir.

Suçun faili ancak memur olabilir.

Kapalı irtikap cürmünün en önemli unsurlarından biri, haksız menfaat temin ve vaadinin ikna yoluyla sağlanmasıdır. İkna’dan maksat haksız menfaat temin veya vaadi için mağdurun aldatılmasıdır. Burada “aldatma” mağduru menfaat temin veya vaadi hususunda inandırma anlamında alınmıştır. İkna için türlü hile vasıtaları kullanılabilir.

Suçun maddi ve manevi unsurları Cebir yoluyla irtikapta olduğu gibidir.

‘Telgraf memuru olan sanık, telgraf çekmek üzere gelen kişilere verdiği makbuza, kelime adedi ile telgraf ücretini fazla yazmış, dairesindeki kaydına ise, tarifeye uygun olarak kaydetmiş ve bu suretle sahibini fazla ücret tediyesine ikna ederek tahsil ettiği fazla parayı temellük eylemiştir. Görevi icabı kendisine tevdi olunan paradan almadığına ve idarenin bir zararı doğmamış bulunmasına nazaran eyleminin zimmet suçu değil, ikna yoluyla irtikap suçunu teşkil edeceği....”

(Yargıtay 5. C. D., 12.4.1978, E. 1367, K. 1313)

“İkna yoluyla irtikap suçu, kanunen ödenmesi gerekmeyen bir paranın ödenmesi lüzumuna memurun ferdi ikna eylemesiyle teşekkül eder. Olayda müdahil, arkadaşları ile birlikte kurduğu kooperatife ait formaliteyi ihmal edip Ticaret Sicili ve Sanayi Odasına tescilini yaptırmak üzere başvurduğunda oda başkanı olan sanığın tescil için.....lira harç pulu ve masraf vermesi hususunda mağduru ikna edip parayı aldığı anlaşılmış olduğuna göre sanığın eylemini ikna yoluyla irtikap suçunu oluşturduğu gözetilmeyerek yazılı şekilde hüküm verilmesi yasaya aykırıdır. ”

(Yargıtay 5. C. D., 21.2.1978, E. 483, K. 485)

“Kandırma yoluyla irtikap suçu, yasal olarak ödenmesi gerekmeyen bir paranın ödenmesi gerektiğine memurun kişiyi kandırması suretiyle oluşur. Kişi, kendisinden istenenin haksız olduğunu biliyorsa kandırma yoluyla irtikaptan söz edilemez. Birden çok kişiye yapılan irtikapta kasıt birliği düşünülemediğinden her kişiye yapılan eylem ayrı bir irtikap suçunu oluşturur.”

(Yargıtay 5. C. D., 28.12.1977, E. 3486, K. 3781)

3. Mağdurun Yanılmasından İstifade Yoluyla İrtikap-Dolaylı İrtikap

Mağdurun kendiliğinden yanılmasından istifade suretiyle menfaat veya vaat teminine Dolaylı İrtikap denir. Dolaylı İrtikap memurun kanunen alınmaması gereken bir şeyi diğerinin yanılmasından istifade ederek almasıdır. Örneğin, bir kimsenin yanlışlıkla ödemeye mecbur olmadığı bir parayı vergi olarak ödemesinden istifade ile paranın alınması durumunda dolaylı irtikap söz konusudur. Burada, mağdurun kendiliğinden yanılması söz konusudur. Mağdurun memurun yanılması halinde İkna yoluyla İrtikap fiili işlenmiş olur.

G. RÜŞVET

Rüşvet Alma, TCK’nun 212, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 224 ve 225. maddelerinde, Rüşvet Verme cürümü ise TCK’nun 220, 221, 222, 223, 224 üncü maddelerinde düzenlenmiştir.

Rüşvet tanımı TCK’nun 211 inci maddesinde yapılmıştır. Buna göre Rüşvet, memur ya da memur sayılan bir kimsenin kanun ve nizam gereğince yapmağa mecbur olduğu şeyi yapmak veya yapmamağa mecbur olduğu şeyi yapmamak için aldığı veya başkasına aldırıldığı para veya temin ettiği sair menfaatlerdir. Rüşvet suçunun bahse konu olabilmesi için fert tarafından memura veya memur tarafından ferde doğrudan doğruya veya dolayısıyla bir teklif yapılmış olması lazımdır. Buna göre rüşvet cürümünde taraflardan birinin memur olması şarttır.

Rüşvetin özel bir şekli de, memurun para veya menfaat temini maksadıyla, az veya çok pahaya alıp sattığı ve ihale eylediği mal ve mülklerin hakiki kıymetiyle verilip alınan bedel arasındaki fahiş farktır. Burada Rüşvet olan şey, memurun ucuz olan mal veya mülkü gerçek değerinin üstünde satın alması veya pahalı olan bir mal veya mülkü gerçek değerinin altında ihalesini yaptırarak, alım-satım bedelleri arasındaki farkı menfaat olarak sağlamasıdır.

1. Basit - Rüşvet Alma

Basit Rüşvet Alma da, memurun görevi gereğince yapmaya mecbur olduğu şeyi yapmak veya yapmamaya mecbur olduğu şeyi yapmamak için rüşvet alması, vaat veya taahhüdünü kabul etmesidir. Burada memur, görevine uygun olarak hareket ettiği için görevin kötüye kullanılması değil, memurluk sıfatının kötüye kullanılması söz konusu olur.

Suçun Unsurları**(a) Failin Memur Olması**

Bilindiği gibi TCK'na göre memur sayılanlar 279. maddede açıklanmıştır. Ancak, Rüşvet bakımından kimlerin memur sayıldığı ise 211 inci maddede ayrıca gösterilmiştir. Bu sebeple kanun koyucunun bu suçla ilgili olarak memur tanımını daha genişlettiği söylenebilir.

TCK'nun 211. maddesine göre, resmi bir vazife ile ödevli bulunan kimseler, noterler, avukatlar ve dava vekilleri memur sayılırlar.

Resmi bir vazife ile ödevli kimselerden maksat aylıklı veya aylıksız, daimi veya geçici, atanmış veya seçilmiş kimseler ile hakem bilirkişi, tercüman gibi görevliler kastedilmektedir.

Failin memur sayılması için, resmi bir vazife ile ödevli bulunması, hukuken muteber bir işleme dayandırılmalıdır. Aksi halde fail hukuken memur sayılmayacağından suç Rüşvet Alma değil, dolandırıcılık olur.

(b) Memurun Görevi Gereği Yapmak Zorunda Olduğu İş Yapması, Yapmamak Zorunda Olduğu Şeyi de Yapmaması

Burada, memurun görevine uygun olarak birşey yapması veya yapmaması sözkonusudur.

Memur para ve sair menfaatleri, görevinden dolayı yetkisine girmeyen bir şeyi yapmak veya yapmamak için almış ise, fiil Rüşvet Alma değil, dolandırıcılık olur.

Memur, para veya sair menfaatleri görev bölgesi dışında almış ise, fiil yine Rüşvet Alma değil Dolandırıcılık olur.

(c) Para, Vaat veya Taahhüt Kabulü, Sair Menfaatler Sağlanması

212. maddede yer alan “Sair menfaat”den maksat, memurun her türlü isteğini karşılayacak menfaatlerdir. Burada önemli olan haksız menfaatin sağlanmış olmasıdır. Para, hediye, eşya, taahhüt veya sair menfaat doğrudan doğruya veya dolayısıyla memur veya rüşvet veren tarafından araya giren kimse eliyle de sağlanabilir. Para veya sair menfaatlere ilişkin teklifin memur veya fert tarafından yapılmasının önemi yoktur. Rüşvet verme fiili olmadan da Rüşvet Alma suçu işlenebilir.

Menfaatin failin kendisine veya başkasına sağlanmasının da önemi yoktur. Önemli olan üçüncü kişinin memurla anlaşmış olarak hareket etmesidir.

Basit Rüşvetde Teşebbüs söz konusu değildir.

(d) Suçun Manevi Unsuru Genel Kaşıftır

Suçun bilerek ve isteyerek işlenmesidir.

“Hırsızlıktan sanık olan bir şahsın hazırlık evrakını merciine vermeyen polis memurunun mahkum edilebilmesi için hırsızlık davasının sonucunun öğrenilmesi, mahkum oldu ise TCK’nun 211, beraat etti ise 212 nci maddesinin uygulanması gerekir. ”

(Yargıtay C.G.K.K. 8.4.1968, E. 83, K. 127)

“Rüşvete konu olan tedbirsizlikle yaralamak suçundan dolayıhakkında beraat kararı verildiği, bu itibarla sanık... tarafından verilen ve olayda kusurun bulunmadığına ilişkin trafik kaza raporunun isabetli olduğunun anlaşıldığına göre, sanığın eyleminin, kanunen yapmaya mecbur olduğu şeyi yapmak için rüşvet almak niteliğinde bulunduğu nazara alınmayarak TCK’nun 212/1 maddesi yerine, 213/1 maddesi ile ceza tayini yolsuzdur. ”

(Yargıtay 5. C. D., 3.2.1978, E. 13, K. 228)

“Trafik imtihanı komisyonu başkanı bulunduğu bir sırada şoför imtihanına giren kimseden rüşvet almak TCK 212/1 maddesine uyar. ”

(Yargıtay 5. C. D., 6.11.1971, E. 3845, K 4653)

“Haksız yere karakola götürülmesini önlemek için polis memuruna para vermede rüşvet suçu kastı unsuru yoktur. ”

(Yargıtay 5. C. D., 16.6.1983, E. 2216, K. 2349)

2. Ağır Rüşvet - Görevi Kötüye Kullanarak Rüşvet Alma

TCK’nun 213 üncü maddesi ile düzenlenmiştir.

Basit rüşvet’de memurun memuriyet sıfatını kötüye kullanarak menfaat sağlaması sözkonusu iken burada görevini kötüye kullanması söz konusudur.

Memur kanunen yapmak zorunda olduğu bir şeyi yapmamak veya yapmaması gereken bir şeyi yapmak suretiyle görevini kötüye kullanmakta ve menfaat sağlamaktadır.

Önemli olan memur ile rüşvet veren arasındaki anlaşmanın sağlanmış olmasıdır. Bir başka önemli husus da, görevin kanuni olmasıdır.

Suçun unsurları aynıdır.

Rüşvet almaya teşebbüs 213 üncü madde bakımından mümkündür. Nitekim memur ile rüşveti veren fert arasındaki rüşvet anlaşmasının, memurun iradesi dışındaki sebeplerden dolayı gerçekleşmemesi halinde cürme teşebbüs vardır. Memurun ferde rüşvet teklifi, rüşvet alma cürmüne teşebbüs niteliğindedir.

“Sanık Emniyet Müdür Yardımcısı sıfatı ile esasen polisin görevine giren kumar, fuhuş gibi yerleri denetleme, kapatma görevi ve icra yetkisine sahiptir. Bu hadiselere göz yummak için para almak rüşvet dir. ”

(Yargıtay C.G.K. 20.12.1971, E. 5-51, K. 417)

“Mali şubede görevli polis memuru olan sanığın alıcı gibi davranmak suretiyle şikayetçide bulunan 70 adet küçük kolye saati yakaladıktan sonra onunla anlaşılıp, rüşvet olarak kaçak saatleri ve ayrıcalira alıp hiçbir işlem yapmadan serbest bıraktığı bu durumda eyleminin TCK'nun 213, 225. maddelerine uygun nitelikteki suçu oluşturduğu”

(Yargıtay 5. C. D., 1.2.1984, E. 4367, K. 252)

“Sanığın şüphe üzerine ve zorlamak suretiyle elde ettiği tabanca nedeni ile, gerekli işlemi yapmamak için adı geçenle anlaştığı ve her ikisinin de yasal olmayan bu ortamda anlaşmaya varmalarıyla TCK'nun 213 üncü maddesinde tanımlanan rüşvet suçunun olduğu düşünülmenden yazılı gerekçe ile irtikaptan mahkumiyete karar verilmesi yasaya aykırıdır. ”

(Yargıtay 5. C. D., 28.4.1983, E. 1209, K. 1510)

H. İHTİLAS ve ZİMMETE GEÇİRME

İhtilas, Arapçada “Çalma” demek olup, bir kimsenin kendisine emanet edilen şeyi “Hile ile aşırması” anlamındadır.

Zimmet de Arapça bir deyim olup “Bir kişinin borç toplaması” anlamındadır. Zimmete para geçirme ise, bir kimsenin kendine emanet edilen para ve sair kıymetleri “Aşırması” anlamına gelir.

Zimmet ve İhtilas cürümlerinin failleri ancak “Memur” olabilir.

Zimmet ve İhtilasa konu para ve para hükmündeki kağıtların, senetlerin ve sair taşınır malların devlete veya özel kişilere ait olmamasının sonuca, yani cürmün meydana gelmesine tesiri yoktur.

Geniş manada Zimmet (Görevde Aşırma) memurun görevi dolayısıyla eli altında bulunan başkasına ait para veya sair taşınır kıymetleri kendisine mal etmesidir.

TCK'nun 202 nci maddesi Zimmete Geçirmeyi (Görevde Aşırmayı) düzenlemiştir. Madde metnine göre zimmete geçirme, memurun kendisine verilen veya görev dolayısıyla muhafaza, murakabe ve mesuliyeti altında bulunan para, para hükmündeki kağıtları, senetleri veya malları aşırması veya maledinmesidir.

Madde metninde hem zimmet, hem de maledinme deyimleri yan yana kullanılmıştır. Suçun konusu para olduğu zaman zimmet, diğer bir taşınır mal olduğu zaman ise “maledinme” deyimleri kullanılmaktadır.

Suçun Unsurları

1. Failin Memur Olması

Zimmet cürmünün meydana gelebilmesi için failin memur veya kamu hizmeti gördüğü için memur sayılan bir kimse olması gerekmektedir. TCK’nun 279 ve 280 inci maddelerinde Türk Ceza Kanununun uygulaması bakımından memur veya kamu görevi görenlerin kimler olduğu gösterilmiştir.

2. Zimmet Konusunun Para, Para Hükmündeki Kağıtlar, Senetler Veya Mallar Olması

Para kavramının kapsamına tedavülde olan yerli ve yabancı paralar girer.

Para Hükmündeki Kağıtlar ve Senetler, İtibari Amme Kağıtları niteliğindeki kağıtlardır. TCK’nun uygulanmasında İtibari Amme Kağıtları para gibidir.

İtibari Amme Kağıtlarından maksat ise, kanun gereğince para gibi tedavül eden kağıtlar, hükümetler tarafından çıkarılmış olan taşıyana ve hamiline yazılı senetler, kuponlar ve edindikleri yetkiye dayanılarak kurumlar tarafından çıkarılıp kanun uyarınca tedavül etmekte olan diğer bütün kağıtlar ve senetlerdir.

Mal’dan maksat, “Taşınır Eşya”dır. Taşınır mallar ya maddi olur, mülkiyete konu olabilecek her türlü eşya gibi veya kanunun mal saydığı şeylerden olur, telif hakkı, alacak, keşif, ihtira berati, ticari ünvanı gibi.

3. Suça Konu Olan Şeylerin Memura Vazife Dolayısıyla Verilmiş Olması Veya Memurun Vazife Dolayısıyla Murakabe Veya Muhafaza Veya Mesuliyeti Altında Bulunması

Madde metni açıklamaya gerek duyulmayacak ölçüde açıktır. Burada dikkat edilmesi gereken husus memura verilen görevlerin kanuni görevler olması ve kanunen memurun sözkonusu para, para hükmündeki kağıtlar, senetler ve malları almaya yetkili olmasıdır.

4. Suça Konu Şeylerin Memur Tarafından Aşırılması-Maledinilmesi

Görevde Aşıma Cürmünün maddi unsuru, memurun görevi dolayısıyla eli altında bulunan para veya diğer taşınır malları ayırdığı amaç dışında yani başka şekilde kullanmasıdır.

Memur, para veya taşınır malları geri vermek niyetiyle de olsa aşırımı ise cürüm yine oluşur.

Cürümün meydana gelmesinde, failin görev dolayısıyla eli altında bulundurduğu para ve taşınır malları temellük etmesi yeterli olup, ayrıca temellük sebebiyle bir zararın meydana gelmesi şart değildir.

Görevde aşırma (Zimmet) cürümü ile fail olan memurun yetkili mercilere teminat yatırmış olması suçun doğumuna engel olmaz.

Failin görevi dolayısıyla eli altında bulunan para ve taşınır mallarda meydana gelecek basit bir açık cürümün doğumu için yeterli sayılmaz. Cürümün ortaya çıkabilmesi için bir kısmının başka suretle kullanılması temellük edilmesi gerekir.

5. Cürümün Manevi Unsuru Kaşiftir

Suçta konu olan şeylerin faydalanmak kastıyla aşırılması gerekmektedir. Failin taksiri halinde görevde aşırma cürümü meydana gelmez.

Cürümün manevi unsuru olan Kast'ın failin menfaatine olması şart değildir. Keza, cürüm konu şeylerin geri verilmek niyetiyle kendi veya başkasının menfaatine kullanılmasının failin vasfı üzerinde bir tesiri yoktur.

"Belediye Başkanı olan sanığın, koruma ve denetlemekle sorumlu olduğu, belediyeye ait... torba çimentoyu kendi inşaatında kullanmak suretiyle zimmetine geçirdiği gözetilmeyerek, görevi kötüye kullanmaktan cezalandırılması yasaya aykırıdır. "

(Yargıtay 5. C. D., 2.11.1982, E. 2733, K. 3868)

"Olay tarihinde İstanbul'da görevli polis memuru olan ve bölgesindeki bir lokantada yemek yediği sırada tabancayla havaya ateş ederken gördüğü şahsı yakalıyarak tabancasına el koyan sanığın, yetkililere teslimle görevli bulunduğu tabancayı mal edinebilmek için bu kişiyi serbest bıraktığı, tabancayı da evine götürdüğü, dolayısıyla eyleminin TCK'nun 202. maddesine uygun zimmet suçunu oluşturduğu halde beraat kararı verilmesi doğru değildir. "

(Yargıtay 5. C. D., 12.4.1983, E. 695, K. 1251)

' Hava Kurumu ile anlaşarak belirli bir pay karşılığında fitre toplayan ve kuruma vermesi gereken fitrenin bir bölümünü cebine atan gece bekçisinin eylemi zimmete para geçirme suçunu oluşturur. "

(Yargıtay C.G.K.K. 20.12.1976, E. 520, K. 537)

' Sanık veznedarın, görevi gereği olarak kendisine bırakılan paraları korumakla yükümlü olmasına göre, bu paraların bir bölümünü değişik zamanlarda

sahte belgeler düzenliyerek zimmetine geçirmesi, ihtilâsen zimmet suçunu oluşturur. Eylem evrakta sahtecilik olmaz. "

(Yargıtay C.G.K.K. 20.6.1977, E. 5/211, K. 273)

"Makbuz asıl ve suretleri arasına karbon kağıdı koymamak ve sonradan doldurmak suretiyle sanığın zimmetine para geçirmesi fiilinin, kendi kayıtlarıyla teshiline imkan bulunmadığı, bilirkişi raporundan anlaşılmış olmasına göre ihtilâs mahiyetinde bulunan fiilin zimmet olarak kabul ve tavsifi ve fiilin teselsülü sebebiyle 80. maddenin uygulanmaması aleyhte temyiz olmadığından bozma sebebi sayılmamıştır."

(Yargıtay 5. C. D., 27.12.1962, E. 5408, K. 5352)

İ. GÖREV SIRASINDA VEYA GÖREVİNDEN DOLAYI KAÇAKÇILIK

Kaçakçılık konusunu düzenleyen mevzuat çeşitlidir.

- 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibi Hakkında Kanun,
- 1615 sayılı Gümrük Kanunu,
- 3078 sayılı Tuz Kanunu,
- 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler Tekeli kanunu,
- 2213 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Kontrolü Hakkında Kanun,

Genel olarak Kaçakçılık konusunu düzenlemekte, TCK'nun 264. maddesi "Yıkıcı, Öldürücü Aletler veya Ateşli Ecza Kaçakçılığı"na, 403. madde ise Uyuşturucu Madde Ticaretine düzenleme getirmiştir.

1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun'un birinci maddesine göre :

1. Gümrük muamelesine tabi tutulmadan bir mal veya eşyayı Türkiye'ye ithal etmek ve teşebbüs etmek,
2. Türkiye'ye ithali ve Türkiye'den ihracı yasaklanmış bulunan mal ve eşyayı İTHAL-İHRAÇ veya TEŞEBBÜS etmek,
3. Devlet'çe ihraç etme şartı ile müşterisine satılan mal veya eşyanın Türkiye dahilinde satılması,
4. Mücbir (zorunlu) bir sebep olmaksızın devletçe ihraç etmek şartıyla müşterisine satılan mal veya eşyanın muayyen müddet zarfında ihraç edilmemesi,
5. Yukarıdaki maddelerde sözkonusu edilen, yani gümrük muamelesine tabi tutulmadan yurda sokulan ithal ve ihracı yasak olan, ihraç şartıyla müşteriye verilip ihraç edilmeyerek yurt içinde satılan veya satılmak istenilen mal ve eşyanın, BİLEREK

- a. Nakledilmesi,
- h. Satılması.

- c. Satın Alınması,
- d. Saklanması,
- e. Alınıp satılmasına delalet (Kılavuzluk, Aracılık) edilmesi,

6. Devletin inhisarında (Tekelinde) bulunan maddeleri GÖREVLİ ve YETKİLİ olmaksızın :

- a. Türkiye'ye ithal etmek,
- b. Bir yerden diğer bir yere sevk ve nakletmek,
- c. Saklamak,
- d. Satılığa çıkarmak veya satmak,
- e. Bilerek kabul etmek, satın almak, kullanmak, tüketmek,
- f. Türkiye dahilinde imal etmek, imal için yurtdışından araç, gereç getirmek veya bunları yurt içinde imal etmek, bunları nakletmek, kullanmak, saklamak veya failin ne maksatla kullanacağını bilerek tedarik etmek,

7. Özel kanunlar gereğince muayyen işler için vergiden muaf olarak veya indirimli vergiyle ithal olunan veya hükümetçe verilen vergi ve tekele tabi maddeleri,

- a. Satmak,
- b. Tahsis edildiği yer dışında kullanmak,
- c. Bilerek satın almak,
- d. Kanuni hakkı olmaksızın almak veya hakkından fazla almak, bu hususta beyanname tanzim etmek, tasdik ettirmek veya etmek,

Kaçakçılık fiilini oluşturur.

Söz konusu suçların görev sırasında veya görevinden dolayı işlenmiş olması gerekmektedir. Bu sebeple görev ve görevli kavramlarını biraz açıklamakta yarar vardır.

1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun'un 3 üncü maddesine göre :

- Her yerin en büyük mülkiye memurları,
 - Bütün Gümrük ve Gümrük Muhafaza amir ve memurları, Bakanlık Müfettişleri,
 - Tekel memurları,
 - Emniyet mensupları,
 - Jandarma mensupları,
 - Sahil Güvenlik Komutanlığı mensupları,
- KAÇAKÇILIĞI BİZZAT MEN ve TAKİPLE görevlidirler.

Kaçakçılığı bizzat men ve takiple görevli olanların bulunmamaları halinde,

— Mahalle ve Köy Muhtarları,

— İhtiyar Heyeti Üyeleri,

— Mahalle, Kır, Orman Bekçileri, Köy Korucuları,

KAÇAKÇILIĞI MEN ve TAKİPLE GÖREVLİDİRLER.

Görev sırasında ve görevden dolayı Kaçakçılık cürmünün incelenmesinde bu husus gözetilmelidir.

J. RESMİ İHALE VE ALEM SATIMLARA FESAT KARIŞTIRMAK

2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun birinci maddesinde, genel bütçeye dahil dairelerle katma bütçeli idarelerin, özel idare ve belediyelerin alım satım, hizmet yapım, kira, trampa, mülkiyetin gayri ayni hak tesisi ve taşıma işleri'nin bu kanun hükümlerine göre yürütüleceği, belirtilen daire ve idarelere bağlı döner sermayeli kuruluşlar ile özel kanunlarla veya özel kanunların vermiş olduğu yetki ile kurulmuş bulunan fonların bu işlerini Maliye Bakanlığınca hazırlanarak Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konulacak yönetmelik hükümlerine göre yürütecekleri belirtilmiştir.

İhale Kanunu'na göre İHALE, kanunda yazılı usul ve şartlarla, işin istekliler arasından seçilecek birisi üzerine bırakıldığı gösteren ve yetkili mercilerin onayı ile tamamlanan, sözleşme yapılmadan önceki işlemleri ifade etmektedir.

Kanun metninde ihalenin nasıl yapılacağı ve yasaklara yer verilmektedir. İhalenin, alım ve satımın belirlenen kurallara uygun olarak yapılması gerekmektedir.

Konu, Türk Ceza Kanunu'nun 205 inci maddesi ile düzenlenmiştir.

Suç, irtikap suçudur.

TCK'nun 205 inci maddesinde kamu hizmetlerine hile karıştırma söz konusudur. Kanunun cezalandırdığı fiil, memurun korumakla ödevli olduğu kamu menfaatlerine, yaptığı hukuki işlemle zarar verme fiilidir.

Suç'un faili Devlet Memurudur. Çünkü, ihale alım ve satım bir görev suçudur. Buna karşılık, kamunun itimadına karşı işlenen suçları (Ticaret, sanayi ve arttırmaya hile karıştırma Md. 361, 362, 363) memur olmayanların da işlemesi mümkündür.

Memurların TCK 205 inci maddesine göre cezalandırılabilmesi için, Türkiye devleti hesabına belli eşyanın alım, satım veya yapımı ile görevlendirilmiş olması gerekir.

Suçun Maddi Unsuru, Türkiye Devleti hesabına her nevi eşyanın, alım, satım, fiyat, miktar ve yapımına hile-fesat karıştırarak haksız menfaat sağlamaktır.

Madde metnindeki “Her ne suretle olursa olsun irtikap” dan kasıt, her türlü hiyle ile haksız menfaat sağlanması kastedilmektedir.

Cürmün işlenmesiyle sağlanacak haksız menfaatin failin şahsına ait olması gerekmektedir. Haksız menfaat bir başkası için de sağlanabilir.

Suçun Manevi Unsuru ise “Kasıt” tır. Fiilin taksir ile işlenmesi halinde 205 inci maddedeki suç meydana gelmez.

K. DEVLET SIRLARININ AÇIKLANMASI VEYA AÇIKLANMAMASINA SEBEBİYET VERME

Devlet sırlarının açıklanması veya açıklanmamasına sebebiyet verme suçu, 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu kapsamı içerisinde yer alan son suçtur.

Konu ile ilgili düzenleme Türk Ceza Kanununun 136 ncı maddesinde “Devlet Sırlarını İfşa” başlığı altında yapılmakta ve kanunun 132 nci maddesinin 2, 3, 4 ve 5 inci fıkralarına atıf yapılmaktadır.

Devlet sırrı veya Gizli kalması gereken bilgiler nelerdir, sorusuna verilen cevap, “Devletin Güvenliğine, Siyasi Menfaatlerine İlişkin Belgeler”dir.

Kanun metninden de anlaşıldığı üzere hangi bilgi ve belgelerin Devlet Sırrı olduğu hususu hakimın takdirine bırakılmıştır. Ancak yapılacak değerlendirmelerde Devletin Güvenliği ve Siyasi Menfaatlerinin korunması esas alınacaktır.

Suç, memurlar ya da başkaları tarafından, yurt içinde veya dışında işlenebilir.

Suçun oluşabilmesi için, açıklanan hususun Devlet Sırrı olduğunun, gizli tutulduğunun bilinmesi gerekir. Suç, kasten ve taksiren işlenebilir. Nitekim Devlet sırlarının açıklanmasına sebebiyet verilme de suç sayılmıştır. Amaç, devlet güvenliğini ve siyasi menfaatlerini korumaktır.

Buraya kadar, 3628 sayılı “Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu” kapsamı içerisinde yer alan suçlarla ilgili bilgi verilmiştir. Şimdi, bu kanuna göre takip edilecek Soruşturma Usulü hakkında bilgi verilecektir.

SORUŞTURMA USULÜ

Özetlenecek olursa;

1. Süresi içinde mal bildiriminde bulunmamak,
2. Mal bildirimlerini, bildirimde bulunanların özel dosyalarında saklamamak, açıklamak, bilgi vermek, bildirimlerin kapsamı hakkında yayın yapmak,
3. Gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak,

4. Haksız mal edinmek, kaçırmak veya gizlemek,
5. Soruşturma ve kovuşturmaya yetkili kişi ve mercilere eksik bilgi vermek veya bilgi vermemek,
6. İrtikap,
7. Rüşvet,
8. İhtilas ve zimmete para geçirme,
9. Görev sırasında veya görevinden dolayı kaçakçılık,
10. Resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırmak,
11. Devlet sırlarını açıklamak veya açıklamaya sebebiyet vermek,

Suçlarını işleyen memurlar hakkında MEMURUN MUHAKEMATI HAKKINDA KANUNU MUVAKKAT hükümleri uygulanmayacaktır.

3628 sayılı Kanundaki soruşturma usulü, Müsteşarlar, Valiler, Kaymakamlar ile görevleri ve sıfatları sebebiyle özel soruşturma ve kovuşturma usulüne tabi olan görevliler hakkında da UYGULANMAYACAKTIR.

SUÇUN İHBARI

Yukarıda belirtilen suçlarla ilgili İHBAR'lar doğrudan Cumhuriyet Başsavcılıklarına yapılır.

İhbar üzerine derhal bir "İhbar Tutanağı" düzenlenerek bir örneği muhbire verilir. Acele ve gecikmesinde sakınca umulan hallerde Tutanak düzenlenmesi sonraya bırakılabilir.

Muhbirlerin kimlikleri kendi rızası olmadıkça açıklanamaz. Muhbirin kimliği, ancak ihbar asılsız çıktığında, aleyhine takibat yapılanın istemi üzerine açıklanır.

Müfettişler ve Muhakkikler soruşturma neticesinde Delil ve Emare elde ettikleri takdirde, işi yetkili ve görevli Cumhuriyet Başsavcılığına ihbar ederek evrakı tevdi ederler. Cumhuriyet Başsavcılığı Müfettiş ve Muhakkikler tarafından kendisine tevdiine lüzum görülmediği halde dahi evrakın taalluk ettiği iş hakkında soruşturma yapmak üzere gerekçe göstererek evrakı ait olduğu merciden isteyebilir. Delil ve Emare elde eden Müfettiş ve Muhakkikler durumu yetkili ve görevli Cumhuriyet Başsavcılığına ihbar ve evrakı tevdi etmedikleri takdirde bunlar hakkında da yapılacak takibattan dolayı MMHK hükümleri uygulanmaz. (Md. 17)

BİLGİ YERME VE YAYIN YAPMA YASAĞI

İhbar konusu suç hakkında dava açılıncaya kadar bilgi vermek ve yayın yapmak yasaktır. (Md. 18)

SORUŞTURMA USULÜ

Cumhuriyet Savcısı bu kanunda yazılı suçların işlendiğini öğrendiğinde;

1. Sanıklar hakkında doğrudan doğruya ve bizzat soruşturmaya başlar.
2. Sanığın durumunu, atamaya yetkili amire veya mal bildiriminin verildiği merciye bildirir.
3. Soruşturmaya başlanıldığında, ihbarı doğrulayan emareler bulunduğu takdirde sanıktan mal bildiriminde bulunmasını ister. Bu yetkiye soruşturma yapmakla görevlendirilen Müfettiş ve Muhakkikler de haizdir.
4. Haksız edinilen malın kaçırıldığı yolunda delil ve emare elde edildiği takdirde, sanığın yanısıra, ikinci dereceye kadar kan ve sihri hısımları ile gelini ve damadından mal bildiriminde bulunmalarını ister. Aynı yetkiye soruşturma ile görevli müfettiş ve muhakkikler de haizdir.
5. Bu istemin sanığa ve ilgililere ulaştığı tarihten itibaren 7 gün içinde mal bildirimlerinin verilmesi zorunludur.
6. Cumhuriyet Savcısı kamu davası açılmadan önce, haksız edinildiği yolunda delil ve emare elde edilen para veya mal ile ilgili tedbirin alınmasını görevli mahkemeden veya para veya malın bulunduğu yer hukuk mahkemesinden isteyebilir.
7. Suçların asker kişiler tarafından işlenmesi halinde, kanun hükümleri askeri savcılar tarafından yerine getirilir. (Md. 19)

ÇEVRE KONUSUNDA ULUSLARARASI KURULUŞLARIN İŞBİRLİĞİ *

Yaz.: Alexandre KISS

Çev.: Musa EKEN **

I — Temel Veriler

Çevrenin korunmasının ortaya koyduğu problemler, özelliklerine ve boyutlarına göre o kadar çeşitlidir ki, evrensel olduğu kadar bölgesel düzeydeki uluslararası organizasyonların büyük kısmı 1960'lı yılların sonundan beri bu konuyla ilgilenmişlerdir. Hükümetler arası olan ve olmayan bir çok organizasyon 1972 Haziran'ında Stockholm'de yapılan Birleşmiş Milletler Çevre Konferansında temsil edildiler. Diğer yandan, bu konferansta kabul edilen beyannamenin 25 inci maddesi bu kuruluşlara ayrılmıştır.

“Devletler, uluslararası organizasyonların çevrenin iyileştirilmesi ve korunmasında koordineli, etkin ve dinamik bir rol oynamasını dikkatle izlerler.”

Gerçekte, bu rol bir çok nedenden dolayı önemlidir. Birinci olarak, insanlık evre konusunda kabul edilen her şeyi (onun günümüzde ve gelecekte tahrip dilişini ve bunun çarelerini) bilmekten uzaktır. Çevre hakkında ilk büyük programın kabul edildiği Stockholm Konferansı dışında, ormanların yok olmasında uzun dönemde atmosfer kirliliğinin rolü, ozon tabakası deliğinin büyümesi, çölleşme ve ormanların yok olmasının ilerlemesi, yeni faaliyet ve inceleme yöntemlerini gündeme getirdi. Bu açıdan çevre konusundaki çalışmalar gerek uluslararası planda gerekse farklı ülke araştırmacılarının işbirliğiyle devamlı sürdürülmektedir. Bir çok durumda bu çalışmaların koordinasyonu vazgeçilmez bir yapıya sahiptir. Aynı şekilde, çevrenin sürekli gözlemlenmesi ve toplanan verilerin değişimi, mümkün olan ölçüde ilgili ülkelerle veya uluslararası planda işbirliğiyle, yapılması gerekli görevlerdir. Bütün bu faaliyetler, sadece daimi kuruluşlarca sağlanabilen işbirliğini ve bunun devamlılığını gerekli kılmaktadır.

Aynı zamanda, bu devamlılık hukuk açısından da gereklidir. Hukuki düzenlemelerin hazırlanması ve uygulanması çevrenin yok edilmesinin önüne geçmek için vazgeçilmez bir unsurdur, ama kuralların uygulanmasında belirli bir kontrol

* Droit International de l'Environnement, (Paris, 1989) adlı kitabın bir bölümünden çeviri.

** Araştırma Görevlisi, Dokuz Eylül Üni. İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü.

mekanizması da kurmak gerekmektedir. Bununla beraber, ilk defa yürürlüğe konmuş kuralların mevcut problemleri kesin olarak çözeceğini düşünemeyiz. Çevresel şartların ve bilgilerimizin değişmesi sürekli yeni kuralların konmasını gündeme getirmektedir. Mevcut araçları kullanma ihtiyacı, bunların kullanımının denetimi kadar, daimi ve kurumsal bir işbirliği gerektirmektedir.

Son olarak ise, sahip olduğumuz bilgiler çevre sorunlarının gerçek çözümünün doğal kaynakların yönetiminde yattığını gösteriyor gibi gelmektedir. Gerçekte, etkin olmak için böyle bir yönetim uluslararası olmalı ve sürekli işbirliği ile yürütülmelidir. Bu açıdan da bakıldığında uluslararası organizasyonlar işbirliği yeri olarak vazgeçilmez unsurlardır.

A — Fonksiyonlar

Günümüzde çevre konusunda çeşitli organizasyonlar tarafından gerçekleştirilen fonksiyonlar şöyle özetlenebilir.

a) Uluslararası teşkilatların faaliyetlerinde araştırma çok önemli bir rol oynamaktadır. Bununla beraber, genel olarak bu organizasyonların kendilerinin araştırma yapmaları çok nadirdir, fakat değişik ülkelere tavsiyelerde bulunmak, kanun projeleri sunmak gibi mevzuat hazırlamanın öncelikli olduğu uluslararası hukuk ve karşılaştırmalı hukuk çalışmaları sahasında da aynı şey söz konusu değildir. Bu açıdan FAO ve OECD'nin çalışmaları gösterilebilir. Araştırmaların önemli araçlar gerektirdiği durumlarda, genel olarak devletler programların uygulamaya konulmasıyla görevlidirler. Organizasyonların rolü ise, görevlerin koordinasyonu ve elde edilen sonuçların dağıtımını sağlamada temel unsur olacaktır. Bazı durumlarda, seçilmiş projelere mali destek bulunabilir, hatta kuruluşların uzmanlarıyla veya araştırma üniteleriyle araştırma sözleşmeleri yapılabilir.

b) Uluslararası olduğu kadar ulusal proje ve çalışmalarla ilgili bilgi alışverişi ve bazı durumlarda araştırma sonuçlarının değişimi uluslararası kuruluşların nezdindeki işbirliğinin en önemli görüntüsünden biridir. Denilebilir ki, herhangi bir derecede çevre korumasıyla uğraşan uluslararası organizasyonlar hem bilgi alışverişinin yaptığı hem de bunların toplandığı yerdir. Bazı durumlarda, uluslararası teşkilatlar elde ettikleri bilgilerin bir sentezini yaparlar; örneğin, mevcut bir veri hakkında (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Raporları) veya genel çevresel durum hakkında (B.M. Çevre Koruma Yıllık Raporları).

c) Düzenleyici fonksiyonlar her zaman uluslararası kuruluşlarca yapılmaktadır. Bu fonksiyonlar, üye devletlere sunulan yeni kuralların hazırlanmasından oluşmaktadır. Bu kurallar tavsiye niteliğinde veya uyulması zorunlu kararlar (çok enderdir) ya da uluslararası düzenleme veya anlaşma projesi olabilirler. Bu projeler uluslararası hukuk sözleşmelerinin alışılmış yolunu izleyebilirler, yani bu projeler kabul edileceği diplomatik bir konferansta bir grup uzman tarafından

ÇEVRE KONUSUNDA ULUSLARARASI KURULUŞLARIN İŞBİRLİĞİ 207

hazırlandıktan sonra ortaya konulabilirler (Avrupa Konseyi çerçevesinde hazırlanan Avrupa'da Doğal Ortam ve Yabani Hayata İlişkin 19 Eylül 1979 Bern Sözleşmesi). Çevre korumasının çok özel durumuna ilişkin spesifik antlaşmalar, kendi uygulamalarını yürütmek amacıyla yeni organlar oluşturduğunda, genellikle bu organlar anlaşma ekleri hazırlamak veya mevcut yöntemleri değiştirmekle görevli olurlar. Diğer yandan, üye devletlerin kendilerine göre itirazlarını açıkça belirterek bu kuralların ve yöntemlerin uygulamasını reddetme hakları saklıdır (Baltık Denizi'nin Biyolojik Kaynaklarının Korunması ve Avlanmaya İlişkin 13 Eylül 1973 tarihli Dantzing Sözleşmesi'nin 5. maddesiyle öngörülen Baltık Denizinde Avlanma Yerlerini Belirleme Komisyonu).

d) Kuralların uygulanmasının kontrolü de uluslararası organizasyonlara verilebilir. Bununla beraber, bu kontrol, uluslararası devriyelerle denizlerdeki kirlenmelerle karşı yapılan polis faaliyetleri gibi düşünülmemelidir. Bazı durumlarda bu tür çözümler de öngörülmüştür. Örneğin, Antartika'daki Deniz Flora ve Faunasının Korunmasına İlişkin 20 Mayıs 1980 tarihli Canberra Sözleşmesinin 25. maddesi uluslararası bir kontrol ve gözlem sistemi öngörmektedir. Ayrıca, çok sık rastlandığı gibi, devletler bu kontrolü kendi ulusal otoriteleri aracılığıyla yapmakta ve bazen de uluslararası organlara müracaat ederek onların imkanlarından faydalanmaktadır.

e) Doğal kaynakların yönetiminin uluslararası bir kuruluş tarafından gerçekleştirilmesi kuşkusuz uluslararası işbirliğinin en gelişmiş şeklini oluşturmaktadır. Ama örnekleri daha çok azdır. Burada, 9 Şubat 1957 tarihli Kuzey Pasifik Foklarının Korunmasına İlişkin Vekalet Sözleşmesinin 5/2. maddesi belirtilebilir. Buna göre, her mevsim ticari amaçlar için, fokların yaş ve cinsiyete göre olağan oluşumuna ve bunun önemine ilişkin önlemleri taraf devletlere tavsiye etme yetkisi bir uzman komisyona verilmektedir. Aynı şekilde, Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 11 inci bölümünde öngörülen denizin derinliklerindeki mineral kaynaklarının yönetim sistemi de belirtilebilir. Deniz Hukukunda, sözleşmeyle belirlenen organların yaptıkları işler arasında, mevcut deniz ortamının en iyi şekilde korunması da vardır.

B — Görevlerin Dağılımı

Ulusal düzeyde olduğu gibi uluslararası düzeyde de, çevrenin kamu kurumu faaliyet sahalarının büyük bir kısmını ilgilendirdiği görülür. Bunların büyük bir kısmı biosferin korunmasına ilişkin faaliyetler veya çalışmalardır. Bundan böyle, farklı görevlerin uluslararası kuruluşlar arasında nasıl dağıtılacağı sorusu gündeme gelmektedir.

Şu çok açıktır ki, görevlerin dağıtımında uygulanabilen ilk kriter, ele alınan organizasyonların her birinin normal yetkisi olacaktır : Örneğin, Dünya Sağlık Örgütü, insan sağlığını etkileyen konularla; Uluslararası Denizcilik Teşkilatı, de

niz kirliliğiyle; Tarım ve Beslenme Teşkilatı ise, arazi problemleriyle vs. ilgilenmektedir.

Görevlerin dağılımına ilişkin bir diğer kriter ise evrenselidir : çevre sorunları gerek dünya düzeyinde B.M.'e ait kuruluşlarca, gerekse bölgesel çerçevede (özellikle Avrupa'da) veyahut da sınırlı bir çerçevede ortaya çıkan somut sorunların (bazı göl ve nehirlerin kirlenmesi, doğal rezervlerin, endemiklerin korunması vs. gibi) çözümüyle ilgilenen devletlerin de katılımıyla bölgeler üstü bir platformda ele alınmış olabilirler.

Görevlerin dağılımı doğal olarak, farklı kuruluşların faaliyetlerinin koordinasyonunu gerektirmektedir. Ama gerçekte, sınırları dahilinde bütün hükümetlerce bilinen bir ikilem bulunmaktadır : kuruluşun çevre sorunları konusunda etkinliği olmalı mıdır, bu sahadaki bütün görevlilerin üstünde bir yapıya sahip olmalı mıdır (bu durum devlet içinde çevreyle görevli ve diğerlerine kendi görüşlerini iletebilen bakanlıklar üstü bir oluşum anlamına gelecektir) veya daha basitçe bir koordinasyon organı mı olmalıdır? Fakat uluslararası kuruluşlarda bu sonucu çözüm her zaman üstün gelmektedir: B.M.'in çevre korumasıyla görevli organı, gerektiğinde mali destek imkanı ve ikna gibi faaliyet araçlarına sahip olan bir işbirliği ve teşvik organıdır.

Yapılan bu değerlendirmeler, çevre sorunlarıyla ilgilenen uluslararası organizasyonları gözden geçirmemize yardımcı olacaktır.

II — Evrensel Kuruluşlar

Gerçekten, uluslararası bir yük olan sorunlar giderek çoğalmakta ve doğal sürecin işleyişi ve bu sorunlar üstünde gerçekleştirilen faaliyetlerin sonuçları giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Bu problemler uluslararası düzeyde ele alınmalıdır, öyle ki başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uzman kuruluşlar müdahaleye çağrılmaktadır. Kısacası, hükümetler arası olan ve olmayan teşkilatlardan çevrenin korunması konusundaki faaliyetlerinin önemi sebebiyle bahsetmek gerekecektir.

A — Birleşmiş Milletler Teşkilatı

1950'li yıllardan beri, BM bölgesel organlarından birisi olan Avrupa Ekonomik Komisyonu, ilerde de görüleceği gibi çevre sorunlarıyla meşgul olmuştur: egsoz gazı ve araba gürültüsü, su kaynakları gibi. Bu tür faaliyetler bölgesel organizasyonların faaliyetleri arasında ayrıca ele alınacaktır, BM Teşkilatı bu yeni alan için temel yıl olan 1968'den beri çevre sorunlarıyla ilgilenmiştir. Bu yılda, Ekonomik ve Sosyal Konsey 3 Aralık 1968'de Genel Kurulca onaylanan uluslararası bir çevre konferansının toplanması teklifinde bulundu. Bu bilindiği gibi çevrenin yararına olan faaliyetlerin gelişmesinde ve özellikle uluslararası çevre hukukunun gelişmesinde önemli rol oynayan 1972 Haziran'ında Stockholm'de top

lanan konferanstır. Bu konferansın kuruluşlar açısından küçümsenemeyecek bir önemi vardır. Çünkü BM Genel Kurulu, Konferansın tavsiyeleri doğrultusunda, kendine yardımcı organ oluşturulmasına imkan tanıyan kurumsal ve mali kararlar aldı. Bu yardımcı organ “Birleşmiş Milletler Çevre Programı”dır [Karar no: 2997 (XXVII)].

BMÇP (BM Çevre Programı), Ekonomik ve Sosyal Konsey’in yerine Genel Kurul’a her yıl rapor sunmakla görevli 58 üyeli bir İdari Konsey’in oluşumuyla tamamlandı. Bu Konsey, kural olarak her yıl toplanmaktadır. BM nezdinde çevre konusunda işbirliğini ve faaliyetlerin bir elde toplanmasını sağlayan bir sekreteryaya vardır. Merkezi Nairobi’de olan Sekreteryaya 181 idareciden oluşan küçük bir organdır. Merkezin dışında, Cenevre, Bangkok, Meksiko ve Bahreyn’de bölgesel bürolar, ayrıca New York ve Washington’da da bağlantı büroları vardır. Bazı sorunlar için uzman üniteler oluşturulmuştur : Paris’de bir Çevre ve Sanayi Bürosu, Atina’da Akdeniz İşbirliği Ünitesi, Peru’da Proje Bürosu, Kingston (Jamaika)’da da Karaibler İşbirliği Ünitesi vardır. BMÇP aynı zamanda, uluslararası sözleşmelerin yönetimiyle görevli sekreteryalar da oluşturmaktadır : Lozan’da, Yok Olma Tehlikesi Gösteren Yabani Flora ve Fauna Varlıklarının Uluslararası Ticareti Hakkındaki Sözleşme’nin yönetimiyle görevli sekreteryaya ve Bonn’da da Göçmen Varlıklar Hakkındaki Sözleşme’nin yönetimiyle görevli bir sekreteryaya vardır. Bu saydıklarımız, yapılması gereken görevlerin önemine uygun olarak BMÇP’nin faaliyetlerinin evrensel boyutlarını göstermektedir.

BMÇP’nin finansmanı, çalışma konusunda BM Teşkilatı genel bütçesinden (bu bütçeden ayrılan payda 1980’li yılların ortalarından itibaren önemli kısıtlamalar oldu) ve özel faaliyetler konusunda da BM Genel Kurulu’nun 2997 (XXVII) sayılı kararıyla oluşturulan çevre fonundan karşılanmaktadır.

BMÇP’nin rolü diğer kuruluşların faaliyetlerini teşvik eden bir katalizör rolü olarak tanımlanmaktadır : çevre sorunları gözden geçirilmekte, programlar hazırlanmaktadır, fakat programların uygulanması eğer varsa bölgesel kuruluşların hatta bireysel olarak devletlerin yardımıyla bütünlük içinde BM sisteminin görevidir. Çevre fonundan alınmış olan belli projelere katkının kullanımı teşvik edici olabilmektedir (seçilmiş projelere BMÇP’nin katkısının genel olarak sadece faaliyet masrafinin 1/4’ü olmasına rağmen). Çevrenin tehlikeli gidişatına ilişkin haberlerle insanları ikna etmek bir diğer faaliyet aracıdır. Bütün içinde, kuruluşlar arası bir organ olan İdari Koordinasyon Komitesi çevre programının uygulanmasıyla ilgilenen bütün BM organları arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla görevlidir.

BMÇP’nin çalışma metodu, geniş bir şekilde programlama yapmaktır. Birbirini takip eden üç etap temel faaliyetleri yönlendirmektedir. Birinci etapda, çevre sorunları ve bunların çözümü için yapılan gayretler hakkında toplanmış bilgiler

vardır. Bu bilgilerden hareketle her yıl Konsey özel konular seçmektedir. Bu konular bir sonraki toplantıda İdari Konsey'e sunulan çevrenin durumuna ilişkin raporda toplanmaktadır, ikinci etap ise, amaçların ve yapılacak faaliyetler açısından uygulanacak stratejilerin belirlenmesini kapsamaktadır. Böylece hazırlanan bir çevre programı, hükümetler arası olan veya olmayan ilgili organizasyonlara ve aynı şekilde hükümetlere de sunulmaktadır. Nihayet, üçüncü etap ise çevre fonunun desteğini alabilecek faaliyetlerin seçimidir, öncelik, koordinasyon sağlayıcı ve etkileyici sonuçları olabilecek faaliyetlere verilmektedir.

Bütün içinde, BMÇP'nın faaliyet sahaları 6 grup halinde belirlenmektedir. Bunlar arasında bazen sıkı bağlar da vardır : insani kuruluşlar ve insan sağlığı, dünya ekosistemleri, okyanuslar (bu son ikisi gerçekte ekosistemlerin bütününe kapsamaktadır), çevre, kalkınma ve son olarak doğal afetler. Stockholm Konferansında kabul edilmiş faaliyet planına uygun olarak, bu sahaların her birinde üç tip faaliyet öngörülmektedir : değişme, çevre yönetimi ve destek ölçüleri.

BMÇP ortaya çıkışının ilk 15 yılında her alanda ve her şey için binlerce proje teşebbüsünde bulundu. Bilindiği gibi, bunlardan bir çoğu en azından direkt olarak çevre hukukuyla ilgili değildir. En önemli faaliyetlerden bir kaçını üç bölüm altında (değişme, yönetim ve destek ölçüleri) gruplandırarak aşağıdaki tablo elde edilebilir.

Bunlardan birincisi konusunda Stockholm Konferansı çevrenin evrensel değişmesine Gözcü Plan (Plan Vigie) adını verdi. Bu terim sürekli gözlemi, araştırmayı, bilgi değişimini ve çevreye ilişkin olayların incelenmesini bünyesinde toplamaktadır. Bununla beraber, program bu tür faaliyetleri gruplandırmak için belirlenmiş kurumsal bir çerçeveye sahip olmaksızın, finansmanı uluslararası olan ulusal hizmetlerin de koordinasyonunu sağlamaktadır. Gözlem ve bilgi değişimi, bir aktivite merkeziyle zenginleştirilmiş "Çevrenin Sürekli Olarak Gözlemlenmesi Sistemi" (General Environmental Monitoring System : G.E.M.S.) çerçevesinde çalışmaktadır. Gözcü Plan'a katılan organizasyonlara verilen temel görevler, yenilenebilir kaynakların izlenmesi (özellikle, BM Afrika Ekonomik Komisyonu ile işbirliği halinde), iklimlerin izlenmesi (Dünya Meteoroloji Teşkilatı ile oluşturulmuş bir merkezce), sağlık alanındaki gelişmelerin izlenmesi (Dünya Sağlık Teşkilatı ile) vs. dir. Karar vericilere somut bilgiler ulaştırmayı amaçlayan yerküre kaynakları hakkındaki verilerin esası Gözcü Plan çerçevesinde oluşturuldu : Bu esas çevre hakkındaki verileri somut bilgiler haline dönüştürmekle görevlidir.

Çevre konusunda uluslararası bir bilgi sistemi kuruldu (INFOTERRA). Bu sistem kısa bir zamandan beri güvenilir olan bilgi kaynaklarını kullanıcıların emrine koyarak ve onlara 129 ülke ve 13 BM organının kurduğu doküman merkezinden bilgi vererek ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile uzmanları ilişki haline soktu. Kuruluşundan beri INFOTERRA dünyanın bütün bölgelerinden gelen 5000 den fazla isteğe cevap verdi.

ÇEVRE KONUSUNDA ULUSLARARASI KURULUŞLARIN İŞBİRLİĞİ 211

BMÇP'nin çok önemli bir başka faaliyeti de, bir çevresel zarara ve kazaya sebep olabilen kimyasal maddeler hakkında verilerin toplanması ve bunların dağıtılmasıdır. Bunun için, özellikle pahalı olan analizleri yaptıрма imkanına sahip olmayan ülkelere bilgi verebilmek için, Cenevre'de bilgi bankası kuran ve bir veri değişim merkezini yöneten "potansiyel zehirli kimyasal maddelerin uluslararası kütüğü" oluşturuldu. Bu kütükde kimyasal maddelerin fiziki ve kimyasal özelliklerini, kullanım yöntemlerini, ortama uyumlarını, etkilerini ve çevre ve insan için zehirleyici özelliklerini belirten 500 bin civarında fiş vardır. Bu fişler potansiyel zehirli kimyasal maddelerin uluslararası kütüğü merkezinin danışma servisi aracılığıyla elde edilebilirler. 1983 yılında, sayımı yapılmış kimyasal maddelerin neden olabilecekleri tehlikelere karşı korunmaya ilişkin tavsiyeler ile ulusal ve uluslararası düzenlemeler hakkında bilgiler kapsayan bir liste yayınladı.

BMÇP açısından çevre yönetimi herşeyden önce çevre üzerinde herhangi bir etkiye sahip bütün beşeri faaliyetlerin yönetimini ifade eder. Dünyanın çeşitli bölgelerindeki kirlilikle mücadele etmek için ve aynı zamanda bu bölgelerde çevrenin bütün olarak yönetimine katkıda bulunmak için anlaşmalar yoluyla kurulan birliği geliştirmek amacıyla olan bölgesel denizler programı bu bölümde tekrar gündeme gelmektedir. Bununla birlikte faaliyet planları bu bütüne eşlik etmekte ve onu tamamlamaktadırlar. Günümüzde, Akdeniz, Körfez, Karaibler, Orta ve Batı Afrika, Güney Afrika, Güney Doğu Asya, Kızıl Deniz ve Aden Körfezi, Güney Pasifik ve Güney Doğu Pasifik gibi bölgeler için bu tür az veya çok karmaşık planlar vardır.

Su kaynaklarının yönetimi 1977'de Mar Del Plata'da uluslararası bir konferansa konu oldu. Su yönetimi ile ilgili sorunların çözümünde yeni bir yönetimin hazırlanması ve hükümetlere kabul ettirilmesi için bir program ortaya kondu.

Yönetim sorunlarının çok önemli olduğu bir başka konu da çölleşmedir. 1978'de Nairobi'de sorunun durumu ve gerçek boyudan ele alındı. Bu felakete karşı çarpışmak için bir faaliyet planı hazırlandı, fakat durumun karmaşıklığı, demografik problemler, ormanların kesimi, enerji kaynakları, su kaynakları, kum tepeliklerinin durumu vs. gibi birçok sayıdaki etkeni gözönüne almayı gerekli kılmaktadır. Bölgesel veya uluslararası düzeyde olduğu kadar ulusal düzeyde de önerilen tedbirler, her şeyden önce, teknik ve ekonomik özellikteki müdahalelerdir : hukuk açısından ise, uluslararası kuruluşlarca ve BMÇP çerçevesinde hükümetlerce yapılan faaliyetler arasında uluslararası işbirliği ve koordinasyon ihtiyaçlarını belirtmekte yarar vardır.

BMÇP'nca dile getirilen hukuki programa gelince, bazen önemli gelişmeler kaydetmiş olan bazen de aşağı yukarı olumsuz sonuç ve başarısızlıkları olan belirli faaliyetlerin yapılan durum değerlendirmesidir. Bu sahada yapılan ilk faaliyet, sınırlar ötesi kirlenmenin mağdurlarına tazminat verilmesi ve devletlerin

sorumluluğuna ilişkin uluslararası kuralların geliştirilmesini öngören Stockholm Beyannamesinin 22. ilkesine bir devam kazandırmak için yapılmıştı. İkinci bir faaliyet ise yarı başarılı olarak tanındı. Hava şartlarındaki suni değişiklikler için etkin çizgiler hazırlamak söz konusuydu. Bu açıdan bir kaç ilke kabul edilmiş olabildi, ama gerçek görünüşleri sınırlı bir halde kaldı.

Paylaşılmış doğal kaynaklar alanında hükümetler arası bir uzmanlar grubu tarafından yürütülen çalışmaların görünümü çok önemlidir. Paylaşılmış doğal kaynaklar kavramı tanımlanamamış olmasına rağmen, “iki veya daha fazla devlet tarafından paylaşılmış kaynakların uyum içinde kullanımı ve korunması konusunda devletlerin yönlendirilmesi için çevresel hareket ilkeleri” 19 Mayıs 1979 da BMÇP İdare Konseyi tarafından hazırlandı ve onaylandı.

BMÇP kalkını altında çalışan çevre hukuku uzman grubu, ulusal hukukun sınırları içinde yeraltı ve deniz dibi kaynaklarının aranması ve işletilmesi sonucunda doğan kirlilik problemlerini ele aldı. Sonuçta, 42 ilkeden oluşan bir seri hazırlanmış oldu. Fakat bu seri öneri veya temel ilke düzeyine ulaşamamaksızın, hükümetlere sunulan şekliyle kaldı.

Çevre hukukunun gelişimi konusunda BMÇP faaliyeti, birinci etap boyunca hükümetler üstünde uygulanan etkiyle şekillendirilmişti. Bu etki küçümsenemez boyuttadır: ulusal mevzuatın hazırlanmasında ve çevre sorunları karşısında devletlerin tutumunda kendini hissettirdi. Fakat, bölgesel denizler programının haricinde, bu sahaya BMÇP’nın katkısı, uluslararası hukuk alanında bir faaliyet programının hazırlanmasına kadar çıkmaktadır. Uluslararası bir düzenleme gibi temel sorunları belirlemeye imkan tanıyan uzmanların çalışmaları sonucu Montevideo’da 28 Ekim - 6 Kasım 1981’de yapılan, çevre hukukunda uzman ulusal idarelerin üst düzey görevlilerinin toplantısında bir faaliyet programı kabul edildi. Ele alınan 10 temadan öncelik, oldukça ilerlemelerin kaydedildiği üç probleme verilmiştir. Bunlardan birincisi, ozon tabakasının durumudur. Bilindiği gibi, çalışmalar 22 Mart 1985 tarihli Viyana Sözleşmesi ve 16 Eylül 1987 tarihli Montreal Protokolü ile sonuçlandı.

Öncelikli gibi olan ikinci bir saha da, denizlerdeki tellürik orijinli kirliliktir. Bu tür kirliliğe karşı mücadele esasının bölgesel denizlere ilişkin bütün sözleşmelerde ele alınmış olmasına rağmen hukuki düzenlemelerin uluslararası düzeye aktarılması ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır. Öte yandan, 19 Nisan 1985’te Montreal’de bir grup uzman tarafından kabul edilen ilkeler, sadece sınırlı bir hukuki içeriğe sahip olan temel esaslardır. Diğer iki öncelikli konu hakkındaki çalışmalara paralel olarak 10 Aralık 1985’te Kahire’de bir grup uzman tarafından kabul edilen tehlikeli ve zehirli atıkların uluslararası taşınması ve atılması hakkında hazırlanan direktifler de vardır. Bunlar 17 Haziran 1987’de BMÇP İdare Konseyi’nce onaylandı. Konunun karmaşıklığına rağmen ümit edilir ki, bu temeller üzerinde uluslararası bir sözleşme yapılsın.

ÇEVRE KONUSUNDA ULUSLARARASI KURULUŞLARIN İŞBİRLİĞİ 213

Destek faaliyetleri (özellikle eğitim, formasyon, danışma gibi) sadece hukuki bir içeriğe sahiptir. Bununla beraber, direktörün yıllık raporu dışında BMÇP'nın çevrenin durumu hakkında düzenli olarak raporlar yayınladığı belirtilebilir.

B - UNESCO

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı, başlangıçta çevre ile ilgili bilgi ve değerlendirmelerden oldukça uzak gözüküyordu. Ama, ekolojik problemlerin etkisi altında MAB (Man and Biosphere) programını ortaya koyarak 1970'ten beri insan ve biosfer arasındaki karşılıklı ilişkilerin incelenmesi için çalışmalar yapmaktadır. Bu proje çerçevesinde, farklı ortamlarda beşeri faaliyetlerin görünüşü veya doğal bölgelerin ve bunların sahip olduğu genetik kaynakların korunması gibi 14 temel konu ele alınıyordu. Bir biosfer rezervleri merkezi oluşturuldu. Bu rezervlerden her biri aynı zamanda hem kaynakların sürekli kullanımına hem de korunmasına hizmet etmektedir. Biosfer rezervlerinin amaçlarından biri insan ihtiyaçlarının tatmini ve korumanın gerekliliğini düzenleyen doğanın yönetimi modelleri oluşturmaktadır. 110'dan fazla ülke bu programa katılmaktadır ve 1987'de bunların 70'i biosfer rezervlerini belirttiler.

UNESCO aynı zamanda iki büyük sözleşme hazırladı : 2 Şubat 1971 tarihli Önemli Nemli Bölgelere İlişkin Uluslararası Ramsar Sözleşmesi ve 16 Kasım 1972 tarihinde Paris'te 17. toplantı dönemi genel konferansı tarafından kabul edilmiş Evrensel, Kültürel ve Doğal Varlıkların Korunmasına İlişkin Sözleşme. 11 Aralık 1987'de 288 çeşit varlık sözleşmeyle öngörülen evrensel varlıkların listesine kaydedildi.

C — Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO)

16 Ekim 1945'te imzalanan statüsüne göre beslenme düzeyinin ve gıda üretiminde verimliliğin yükseltilmesi ve kırsal nüfusun yaşam şartlarının ıslah edilmesi FAO'nun görevlerindendir. O halde bu teşkilatın doğal kaynakların korunmasıyla ilgilenmesi de normaldir.

Bununla beraber teşkilat, çevre korunmasına ilişkin uluslararası faaliyetlerde temel konulara sürekli müdahale etmektedir. Buna örnek olarak, 1981 Ekim'inde belirlenen ilkelerin açıklanmasının istenmesini belirtebiliriz.

Direkt olarak belirtmek gerekir ki FAO Akdeniz'in korunması için Barcelona Sözleşmesi ve Protokolleri gibi bir çok uluslararası sözleşmenin hazırlanmasına katıldı. Aynı şekilde toprağın korunması, avlanma, ormanlar ve tarım konusunda bir çok ülkenin ve özellikle gelişmekte olan ülkelerin mevzuatına kaynaklık etti. Bütün bu sorunlar çevreyle direkt ilişkilidir ve FAO'nun uzmanları ulusal kanun koyuculara yardımcı olarak önemli bir rol oynayabilmektedirler. FAO, aynı zamanda özellikle ulusal ve uluslararası hukuki mevzuatları içeren bir inceleme dizisi yayınlamaktadır (örneğin, sular hukuku, avlanmaya ilişkin mev-

zuat, su kaynaklarına ilişkin uluslararası kurallar, çevrenin görünümünün değişmesi ve tarımsal kalkınma vs. hakkında).

FAO'nun çalışma metotları çevre açısından küçümsenemeyecek boyuttadır. Bir yandan ilgili popülasyonlar, uzmanlarca, formasyon kararlarıyla, pilot projelerin uygulamaya konulmasıyla gözlemlenmekte ve bilgilerin dağıtımı yapılmaktadır. Diğer yandan FAO, toprağın incelenmesi, su kaynaklarının envanterinin yapılması, hidrografik havuzların geliştirilmesi, tarımsal işletme sistemlerinin uygulamaya konması gibi bütüncül tarımsal gelişmeyi sağlamaktadır.

D — Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)

22 Temmuz 1946'da imzalanan kuruluş şartına göre DSÖ'nün temel görevi insan sağlığı konusunda uluslararası işbirliğidir. Şartının ikinci maddesi uyarınca, salgın, yerleşik ve diğer hastalıkları önleme, konutu ıslah etme ve esenlik sağlama yollarını araştırmak DSÖ'nün görevlerindendir. Bütün bu görevler en azından dolaylı olarak çevre korumasıyla ilgilidir. DSÖ'nün çalışma metodları bu sahada çalışmaya kolaylık sağlamaktadır : bilgi toplar ve dağıtır, rehber ve kılavuz yayınlar, seminer ve kurslar organize ederek teknik yardım yapar, danışma (La Hey'de 1968'de kurulan su dağıtımı referans merkezi) ve araştırma (Dubendorf da 1968'de kurulan atık işleme üzerine araştırma merkezi) merkezi kurar, insan sağlığına zararlı kirlenmeleri izler ve kirlenmeye karşı mahalli mücadelelere katılır. Hukuk alanında (hıfzıssıhha kurumları dışında) örgütün temel görevlerinden biri bilgi toplamak, işlemektir. Bunları özellikle üç aylık bir periodik yayın organı olan "International Digest of Health Legislation" aracılığıyla dağıtır.

E — Dünya Meteoroloji Teşkilatı (DMT)

11 Ekim 1947'de Washington Sözleşmesiyle kurulan DMT'nin kuruluş amacı, gözlem merkezleri ve meteorolojik bilgilerin hızlı değişimi sistemlerini kurmak, gözlemleri değerlendirmek, meteoroloji biliminin uygulamasını teşvik etmek (özellikle tahmin ve hava değişimi) ve araştırmaların koordinasyonunu sağlamak ve teşvik etmektir. Kirliliğin gözlemlenmesi ve gelişiminin incelenmesi, ozon tabakası deliğinin büyümesi sorunun incelenmesi, doğal felaketlerin tahmini gibi faaliyetlerin çevreyle direkt ilişkisinin olduğu açıktır. DMT özellikle genel bir şekilde evreni gözlemek için teşkilatlanmıştır. Aynı zamanda, DMT çevrenin sürekli gözlemlenmesinin evrensel sisteminin oluşumuna da aktif olarak katıldı ve "Dünyanın Meteorolojik Gözlemi" adındaki merkezi çevre koruması alanında çok önemli hizmetler sunmaktadır. DMT direkt olarak hukuki çalışmalara katılmıyorsa bile, uzun dönemde atmosferin kirlenmesi, ozon tabakasının korunması ve hava şartlarının suni değişikliklerine ilişkin mevzuatın hazırlanmasında öncelikli desteği vardır.

F — Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA)

Ajans 26 Ekim 1956 tarihli New York sözleşmesiyle kuruldu. Dünya devletlerinin büyük bir bölümü (120 civarında) onun üyesidirler. Herşeyden önce ajansın amacı, bütün dünyada başarı, sağlık ve barışa atom enerjisinin katkısını artırmak ve yükseltmektir. Bununla birlikte bu fonksiyonların arasında sağlığı korumaya ve kişiler ve mallar üzerindeki tehlikeleri en aza indirmeye yönelik güvenlik kuralları oluşturmak ve uygulamak görevi de vardır. Aynı şekilde, ajansın yardım ettiği projeler için veya ilgili tarafların düzenlemeleri için ajansın garantisini almak istemeleri durumunda, ajans bunların sıhhi normlara ve güvenlik kurallarına uygunluğunu belirtir ve muhtemelen bütün sıhhi tedbirlerin ve kendisi tarafından konulmuş güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını isteyebilir (md. 12, A, 1 ve 2).

Bu bakımdan, ajans nükleer güvenlik normları ve üye ülkelere sunulan uygulanabilir mevzuatlar hazırladı. 1961’de, radyoaktif maddelerin taşınmasına ilişkin bir düzenleme yayınladı. Bu düzenleme bir çok defa gözden geçirildi ve 1984’de de, nükleer kaza durumunda acil yardımlar hakkında üye devletlere sunulan düzenlemeler yayımlandı. Bununla beraber, ajansın direktifleri nükleer enerji üreten bazı ülkeler tarafından dikkate alınmamıştır: sadece, 17 Ekim 1963 tarihli radyoaktif ışınların sebep olduğu kaza durumunda hastalık yardımını öngören bir anlaşma kuzey ülkeleri arasında yapıldı.

26 Nisan 1986’daki Çernobil nükleer kazası, bu sahada uluslararası işbirliğinin ve özellikle uluslararası Atom Enerjisi Ajansı’nın önemini göstermiştir. Kuşkusuz, Ajans tarafından sunulan faaliyet araçları (nükleer güvenlik ve radyoproteksiyonu incelemek için üye ülkelere yardım, kaza anında müdahaleyi mümkün kılan araçların sayımı, devletlerin eline verilmiş müdahale planları) fazla kullanılmıyordu. Buna karşılık, devletler kaza sonucu oluşan durumu incelemeyi ve uluslararası etkilere sahip gelecekte olması muhtemel kazalara karşı bir düzenlemenin hazırlanması için gerekli çerçeveyi oluşturmasını ajansdan istediler. Böylelikle, biri, nükleer kazaların hemen duyurulması hakkında, diğeri de, nükleer kaza durumunda yardım ve acil radyoaktif durum hakkında, iki sözleşme projesiyle ilgili olarak Ajansın üyesi 62 devletin hükümet uzmanları ve 10 uluslararası kuruluşun temsilcileri 21 Temmuz -15 Ağustos’da Viyana’da bir konferans hazırladılar. Projeler 26 Eylül 1986’da olağanüstü olarak toplanan IAEA genel konferansında kabul edildiler. Bu iki sözleşme alışılmamış bir hızla yürürlüğe girdi.

G — Uluslararası Denizcilik Teşkilatı (IMO)

6 Mart 1948’de imzalanan statüsü uyarınca (orjinal olarak Uluslararası Denizcilik Danışma Teşkilatı olarak bilinen), UDT uluslararası deniz ticaretini ilgilendiren her tür teknik sorunla alakalı hükümet uygulamaları ve hukuki düzenle

meler alanında uluslararası işbirliğini sağlamaktadır. Deniz taşımacılığına ilişkin bütün sorunları incelemeyi görevi olarak kabul eden UDT son yıllarda, okyanus kirliliğiyle ilgili bir kısım faaliyetlerde bulunmuştur. Bu teşkilat insiyatifini kullanarak her üçü de teşkilatın merkezi Londra'da kabul edilmiş olan, Hidrokarbür Yoluyla Kirlenmeye İlişkin 1954 tarihli Sözleşme, Nehirlerden İtibaren Atıkların Sulara Karışmasına İlişkin 1972 tarihli Sözleşme, Nehir Kirliliğinin Önlenmesi İçin 1973 tarihli Sözleşme ve deniz kirliliğiyle mücadeleyle ilgili büyük sözleşmelerle ilgilenmiştir. Burada, aşağı yukarı geniş bir ölçü içinde deniz ortamının korunmasıyla ilgili UDT kalkını altında yapılan diğer sözleşmeleri de belirtmek gerekmektedir: 1 Kasım 1974 tarihli Denizlerde Beşeri Hayatın Uluslararası Himayesi Sözleşmesi, 31 Mart 1978 tarihli Denizyolu Eşya Taşımacılığı Sözleşmesi, 7 Temmuz 1978 Deniz Adamlarına Formasyon ve Bröve Verilmesi Kuralları Hakkındaki Sözleşme.

H — Diğer Hükümetler Arası Kuruluşlar

BM ailesi organizasyonlarının faaliyetlerine değinmek fazla yorucu olmaz: fonksiyonu çevre korumasının spesifik bir yönüyle ilgili olan diğer kuruluşlarda belirtilebilir. Bazı çevre sorunlarından kaynaklanan mesleki hastalıkların önlenmesi ve çalışanların güvenliği sahasında faaliyetleri olan Uluslararası Çalışma Teşkilatı, veya uçakların egsozlarından çıkan gaz ve gürültüye ilişkin kuralları kabul edip uygulayan Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı bunlar arasındadır. BM ailesine ait olan kuruluşların faaliyetlerinin programlanması BM sistemi ölçeğine uygun olarak yapıldığı her zaman hatırlatılmaktadır. Kuşkusuz bu programlama BMÇP'na da uygundur.

I — Hükümetler Dışı İki Organizasyon : U.I.C.N. ve W.W.F.

1. Uluslararası Doğa ve Kaynaklarının Korunması Birliği (UICN)

Fransız Hükümetinin teşebbüsüyle Fontainbleu'de 1948'de kurulan UICN, koruma birliklerinin dışında kamu hukuku kurumları ve devletin bir parçasını oluşturduğu, hükümet dışı resmi bir teşkilat olma özelliğine sahiptir. 1987 Eylül'ünde UICN, 59 egemen devletten, 125 kamu hukuku kurumlarından (üniversite, araştırma enstitüsü gibi) ve 357'si ulusal, 30'u uluslararası olan 387 hükümetler dışı organizasyonlardan oluşuyordu. Toplam olarak 117 ülke gerek resmi kurumları aracılığıyla gerekse de başka bir yolla temsil edilmektedir. Birliğin amaçları, yenilenebilir doğal kaynakların mevcut durumu ve değişiminin bilinmesi, koruma tedbirlerinin alınması ve uygulanmasının teşviki, koruma sorunları konusunda propaganda yapılması ve birliğin üyelerinin ve birlikte işbirliği yapan farklı merkezlerin bilgilendirilmesi olarak sayılabilir. Bu birliğin yüklendiği görevler arasında, koruma konusunda hükümetlere ve farklı kuruluşlara danışmanlık yapılması, bilgilerin toplanması ve dağıtımı, hükümetlere sunulan

koruyucu tedbirlerin hazırlanması, bu sahada yapılan ve yapılacak antlaşmalara teknik destek sağlanması ve korumaya ilişkin yeni tekniklerin araştırılmasının aynı zamanda bu tekniklerin mahalli düzeye transferinin ve orada uygulanmasının desteklenmesi.

Birliğin yapısı hükümetler arası organizasyonlara büyük ölçüde benzemektedir. Birliğin organı Genel Kurul her on yılda bir defa üyelerini toplamaktadır; Kurul tarafından seçilmiş bir konsey de programın yürütülmesini sağlamaktadır, ayrıca toplantı dönemlerinin dışında bir büro birlik adına hareket etmektedir. Birliğin bir başka özelliği de 3000’den fazla gönüllü uzmanın katılımıyla toplanan, programın hazırlanmasında ve uygulanmasında görev yapan 6 daimi komisyonun faaliyetleridir. Çevrenin Yönetimi, Politikası ve Hukuku Komisyonu özellikle hukuki sorunlarla meşgul olmaktadır.

Birliğin faaliyetleri arasında 1980’de yayınlanan “Uluslararası Koruma Stratejileri” ne seçkin bir yer kazandırmak da vardır. Adında da görüldüğü gibi bu metnin dinamik özelliği her şeyden önce kamu yönetimine müracaat etmek ve kalkınma politikalarında mevcut kaynakların korunması için onları birleşmeye teşvik etmektir. Eğer yenilenebilir kaynakların korunması esasına dayanırsa son özelliği uygulamak zordur. Stratejinin eğitimsel bir yönü de vardır: Bu insanlığın yaşamasına ve kalkınmanın devamına mevcut kaynakların korunmasıyla gelecek katkıyı ifade eder. Öte yandan, öncelikli çözüm bekleyen problemler belirlenmiştir: tarımsal alanların azalması, ezezyon, ormanların yok olması, çölleşme, iklim değişiklikleri, mevcut yeşilliğin kaybolması, genetik varlığın fakirleşmesi ve kirlilik. Bu problemleri çözmek için gerekli temel şartlar hatırlatılmakta ve hedeflere ulaşmak için etkili olacak araçlar ortaya konulmaktadır. Temel olarak bu hedefler şöyledir :

- Temel ekolojik süreçlerin ve yaşam sistemlerinin devamının sağlanması,
- Genetik çeşitliliğin korunması
- Ekosistem ve çevrenin sürekli kullanımı

Hukuk alanına gelince, Uluslararası Koruma Stratejisi, tropikal ormanların ve kurak bölgelerin korunması için ve denizden yüksek yerlerin, atmosferin ve Antartika’nın korunması için önlemlerin alındığı ve bir çok devlete ait olan mevcut kaynakların ve özellikle denizlerin ve uluslararası ırmakların korunmasının yaygınlaştırılması için bölgesel stratejilerin belirlendiği global ve enerjik bir uluslararası hukuku gerekli kılmaktadır.

Uluslararası strateji bir çok yayın tarafından desteklenmektedir. “Red Data Books”, tehlikeye düşmüş memeliler, kurbağagiller, sürüngenler, omurgasızlar, kelebekgiller ve bitki türlerini tanımlamaktadır. Ayrıca, her yıl tehlikeye düşmüş hayvanlar listesi yayınlanmaktadır. Aylık bir bülten, Uluslararası Koruma Stra-

tejisinin çeşitli devletlerce uygulamaya konulması, birliğin faaliyetleri ve ekolojik sorunlar hakkında bilgiler vermektedir.

Birlik, doğal kaynakların ve doğanın korunmasına ilişkin yarım düzine kadar uluslararası büyük sözleşmenin hazırlanmasında rol oynamıştır. Örnek olarak, 1968'de Afrika Sözleşmesini, Nesli Tükenmek Üzere Olan Yabani Flora ve Fauna Türlerinin Uluslararası Ticareti Hakkındaki 1973 Washington Sözleşmesi'ni ve Göçmen Türlerin Korunmasına İlişkin 1979 Bonn Sözleşmesi'ni gösterebiliriz. Aynı şekilde, Birlik, Ekim 1982'de BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş olan Dünya Doğa Şartı'nın ilk şeklini hazırlamıştı. Öte yandan, Birliğin Bonn'da bulunan hukuki bürosunu unutmamak gerekir. Bu büro uluslararası kullanılabilir araçlar, uluslararası kuruluşların faaliyetleri ve ulusal mevzuatlar konusunda geniş ve zengin bir dokümantasyona ve çevre hukukuyla ilgili diğer dokümanlara sahiptir. Ayrıca, yüzlerce yayını toplayan bir kütüphane de bu dokümantasyonu tamamlamaktadır.

2. World Wildlife Fund (W.W.F.)

Uluslararası özellikte, hükümetler dışı olan bu organizasyon büyük panda şeklindeki amblemiyle bütün dünyada tanınmaktadır. Amacı; "dünya ölçeğinde fauna, flora, hava, su, toprak ve diğer doğal kaynaklardan oluşan doğal çevrenin korunması için fon kurmak, toplamak ve yönetmektir". WWF'nin kuruluş teşebbüsleri Londra'da bir iş adamı olan Victor Stolan'ın UNESCO'nun birinci genel direktörü ve Uluslararası Doğanın ve Kaynakların Korunması Birliği (UICN)'nin kurucularından biri olan Sir Julian Huxley'e yazdığı bir mektuba kadar dayanır. V. Stolan önemli mali araçların yer değiştirmesiyle, bir koruma programı yapılması ve dünya çapında kampanya başlatılmasını istiyordu.

WWF Eylül 1961'de merkezi Morges'de olmak üzere ve İsviçre hukukuna göre özel kuruluş olarak resmen kuruldu. 1979'dan beri WWF'nin merkezi Cenevre'ye yakın bir yer olan Gland'da bulunmaktadır ve yandaşı olan UCN'le sürekli ilişki halindedir. İdare meclisi, icra kurulu, genel direktör gibi alışılmış organların dışında WWF'nin ulusal organizasyonların temsilcilerinden oluşan bir "uluslararası meclis"i vardır. Gerçekte bunlar koruma fonuna kaynak toplayarak WWF'nin faaliyetlerinde önemli rol oynamaktadırlar. Bu ulusal organizasyonlardan günümüzde genel olarak sanayileşmiş ülkelerde olmakla beraber Hindistan, Malezya ve Pakistan'da da olmak üzere 23 tane vardır.

WWF'nin temel faaliyetlerinden biri, dünyadaki korumacı faaliyetlerin finansmanıdır. 1985'de, değişik faaliyetlere ayrılan fon ödeneğinden % 32 tropikal ormanlara, % 25 nemli bölgelere, % 15 savana, % 8 denizlere, % 5 çöllere harcanmıştır. Faaliyetlerinin bir bölümü, özellikle finansman, uygulama ve ek programlar konusunda, BMÇP, Avrupa Konseyi, Dünya Sağlık Örgütü vs. gibi organizasyonların işbirliğiyle yürütülmektedir. Bununla beraber, WWF'nin esas

yandaşı ve birlikte çalıştığı teşkilatlar hükümetler dışı uluslararası teşkilatlardır ve birinci sırada da UICN gelmektedir. WWF ve UICN her yıl ortak bir strateji hazırlamaktadırlar; bazı programlara ilişkin kararlar ortak alınmaktadır. İki teşkilatın ortaklığındaki bazı programlar çok özel bir yere sahip olmuşlardır : “Red Data Books” gibi.

Uluslararası mevzuat bakımından, WWF mevcut kuralların uygulanmasını kolaylaştırmak için çalışmaktadır. Nesli Tükenmekte Olan Yabani Fauna ve Flora Türlerinin Uluslararası Ticareti Hakkındaki 3 Mart 1973 tarihli Washington Sözleşmesi, Yabani Faunanın Göçmen Türlerinin Korunması Hakkındaki 23 Haziran 1979 tarihli Bonn Sözleşmesi ve Nemli Bölgelere İlişkin 2 Şubat 1971 tarihli Uluslararası Ramsar Sözleşmesi’nin somut bir şekilde uygulanmasıyla özel olarak ilgilenmektedir. Ayrıca WWF, UICN tarafından bütün dünya ülkelerine sunulmuş olan Uluslararası Koruma Stratejisinin hazırlanmasında ve uygulanmasında önemli rol oynamıştır.

Sonuç olarak, genellikle istisnai bir çok durumda, WWF çevre açısından yıkıcı olarak değerlendirilen projelere karşı bir tür yargılama faaliyeti de yapmaktadır: örneğin, Avusturya’da Avrupa’nın tek alüvyal ormanının yok olmasına yol açacak olan Hainbourg yakınlarındaki Danube Nehri üstündeki bir hidro elektrik barajın kurulmasıyla ilgili işlerde böyle bir faaliyet yapmıştır. WWF’nin müdahalesiyle ve Avusturya Yüksek Mahkemesi’nin Ocak 1985 ve Eylül 1986 tarihli iki kararıyla projeden kesin olarak vazgeçildi.

III — Bölgesel Kuruluşlar

Çevre konusunda faaliyetleri olan bölgesel organizasyonlar arasında, Avrupa devletlerinin oluşturduğu organizasyonlar önemli rol oynamaktadırlar. Zaten böyle olması da normaldir. Bir yandan, Avrupa birleşme sürecinde uzun yol katetmiştir. Diğer yandan, Avrupa büyük bir nüfus yoğunluğuna ve önemli bir sanayileşmeye sahiptir: bu birbirini tamamlayan iki unsur bozulmanın artan oranlı tehlikesini çevreye taşımaktadır. Nihayet, özellikle Batı Avrupa’da çevre konusundaki işbirliği, ekonomik yapının tek düzeligi ve politik anlayışların benzerliği sayesinde bir çok durumda kolaylaştırılmıştır.

Gerçekte sıkça kullanılan “Avrupa Organizasyonları” terimi bir kuruluştan diğerine çok farklı coğrafi gerçekleri kapsamaktadır. Bütün Avrupa devletlerini kapsayan tek organizasyon olan BM Avrupa Ekonomik Komisyonu bile tamamıyla Avrupa’ya özgü değildir. Avrupa Konseyi 23 Batı Avrupa devletini bünyesinde toplamaktadır. Bunlardan 12’si de Avrupa Topluluğunu oluşturmaktadır. Batı Avrupa’nın bütün ülkeleri, ABD, Kanada, Japonya, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi dünyanın sanayileşmiş ülkelerinin de katıldığı Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı’nda (OECD) bulunmaktadır.

Kısacası, günümüzde bu bölgesel kuruluşlar hukuki araçlarla çevre koruması alanında aktif bir rol oynamaktadırlar. Bununla birlikte, diğer organizasyonlar da hukuki ve kurumsal açıdan çevre sorunlarıyla ilgilenmişlerdir. NATO ve COMECON'un durumu böyleydi. Bunlardan NATO, hidrokarbür atıklarıyla denizlerin kirlenmesi, suların kullanımında modern teknikler, özellikle şehir ortamındaki atmosfer kirlenmesine karşı mücadele ve tehlikeli maddelerin kullanımı gibi çevre sorunlarıyla bir komite çerçevesinde halen ilgilenmektedir. COMECON'a gelince, bilebildiğimiz kadariyle, daimi komisyonlar bünyesinde çevre korumasına ilişkin işbirliği faaliyetleri yürütmektedir (yürütmekteydi ç.n.). Burada çevrenin farklı alanlarındaki mevcut hukuki çözümler ele alınırken bölgesel ve bölgeler üstü organizasyonların rolüne değinilecek ve bunlardan en önemli 4 tanesi kapsamlı olarak anlatılacaktır : BM Avrupa Ekonomik Komisyonu, Avrupa Konseyi, OECD ve Avrupa Toplulukları.

A — BM Avrupa Ekonomik Komisyonu

Bütün Avrupa kuruluşlarının içinde en eskisi ve en bütüncül olanı BM Avrupa Ekonomik Komisyonu'dur. Bu Komisyon, Avrupa'nın yeniden imarı, Avrupa'da ekonomik faaliyetleri geliştirmek ve uluslararası değişimleri güçlendirmek amacıyla BM Teşkilatı Sosyal ve Ekonomik Konseyi'nce 1947'de kurulmuştur. Komisyon, hükümetlere ekonomik, teknolojik ve istatistikî karakterli bilgi, analiz temin etmekle yükümlüdür. Çalışma metodu, uzmanları toplamak, istatistikleri ve analizleri hazırlamak, yayınlamak, teknik bilgi değişimini organize etmek ve aynı zamanda da faaliyet esasları veya sözleşme projeleri içeren metinler hazırlamaktır.

1956'da ilk defa Komisyon çevreye ilişkin bir sorunu ele aldı: İç Taşımacılık Komitesi, iç suların gemi yolları üzerindeki çalışmalar sırasında kıtasal suların kirlenmesi sorununu gündeme getirdi. Az da olsa, zamanla diğer komiteler de çevrenin bozulmasına ilişkin sorunlarla karşılaştılar: 1963'de Kömür Komitesi, kok kömürü yoluyla hava kirliliği üzerinde çalışmalar başlattı, sonra Elektrik Enerjisi Komitesi, termik santrallerin yol açtığı kirlilikle ve kıtasal suların termik kirliliğiyle, Çelik Komitesi siderurji sanayinin yol açtığı su ve hava kirlenmesiyle, Mesken Komitesi ise sitelerin korunmasıyla vs. ilgilendi. 1967'de ilk defa geniş bir perspektif dahilinde çevrenin korunması ele alındı ve 1969'dan itibaren çevre konusunda hükümetler arası işbirliğinin, Komisyon'un çalışma programının 4 temel amacından birini oluşturması gerektiğine karar verildi.

Böylelikle, 1971 Nisanında özellikle bu sorun için ek bir organ oluşturuldu : "Çevre Sorunları İçin AET Ülkeleri Hükümet Danışmanları" (Karar J XXVI). Bu organ Avrupa ülkelerinde çevrenin durumunu periyodik olarak incelemeyi, kuruluşları, politikaları ve ulusal mevzuatları ele almayı ve özellikle, sosyoekonomik sorunları göz önüne alarak çevre konusundaki politikaların uluslara-

ÇEVRE KONUSUNDA ULUSLARARASI KURULUŞLARIN İŞBİRLİĞİ 221

rası sonuçlarını incelemeyi görev olarak üstlendi. Çalışma grupları görevlerini yerine getirirken özellikle hava kirliliği ile su kaynaklarının kullanımı ve kirliliği konusunda danışmanlara yardımcı olmaktadır.

Komisyon, çevre koruması konusunda etkiler yapan bir çok uluslararası sözleşmenin mimarıdır. Motorlu Araç Parçaları ve Ekipmanlarının Resmen Onaylanmasında Karşılıklı Anlayış ve Resmi Oylamanın Tekdüze Şartlarının Kabulüne İlişkin Anlaşma (Cenevre 1958), motorlardan çıkan kirlетici gazlara ilişkin düzenlemeleri kapsamaktadır. Aynı şekilde, Karayoluyla Tehlikeli Maddelerin Uluslararası Taşımacılığına İlişkin Anlaşma (Cenevre 1958), başka amaçları olmakla birlikte toprak ile yerüstü ve yeraltı su kaynaklarının kirlenmesinin önlenmesini amaçlamaktadır.

Bununla birlikte Avrupa Ekonomik Komisyonu'nun uluslararası çevre hukukuna en büyük katkısı, Uzun Dönemde Sınırlar Ötesi Atmosfer Kirliliği Hakkındaki 13 Kasım 1979 tarihli Cenevre Sözleşmesinin hazırlanması ve uygulamaya konulması konusundadır. Şunu da eklemek gerekir ki, sınırlar ötesi sular konusunda işbirliğine ilişkin Su Sorunları Komitesi'nce 13 Şubat 1987'de kabul edilen ilkeler bu konuda bir Avrupa sözleşmesinin hazırlanmasına kadar gidebilecekti.

B — Avrupa Konseyi

Avrupa işbirliğinin ilk kuruluşu olan Avrupa Konseyi 5 Mayıs 1949'da Londra'da imzalanan bir sözleşmeyle kuruldu ve bugün sosyalist olmayan 23 devleti bünyesinde toplamaktadır. “Ekolojik Çağ”ın başlangıcından beri, Avrupa Konseyi çevre sorunları üzerine eğildi. Ve oldukça geniş olan yetkileri yoluyla bunu kolayca yapabiliyordu. Gerçekte, statüsünün 1. maddesi uyarınca Konsey, milli savunmaya ilişkin sorunlar haricinde bütün sorunlarla uğraşabilmektedir. Bununla beraber, yetkileri derinlemesine sınırlandırılmıştır : teşkilat adına hareket eden bir organ olan Bakanlar Komitesi sadece üye devletlere yönelik tavsiyeleri oybirliği ile kabul edebilir. Gerçekten, Konsey'in diğer temel organı olan ve üye devletlerin ulusal parlamentoları tarafından belirlenen üyelerden oluşan Parlamenterler Asamblesi, Avrupa kamuoyunun sözcülüğünü yapmaktadır. Tartışmaları ve Bakanlar Komitesi'ne yönelik kararları her dönem geniş bir şekilde sorun yaratır ve genel olarak Avrupa düzeyinde veya ulusal kanun koyucular tarafından kabul edilecek çözümleri temsil eder.

Aynı şekilde kısa zamanda önce Avrupa Konseyi, çevre koruması için uygulanması gereken ilkeleri belirten birkaç temel mevzuat kabul etti : Su Şartı (1968), Hava Kirliliğine Karşı Mücadele Hakkında İlkeler Beyannamesi (1968) ve Toprak Şartı (1972). Bunlara Parlamenterler Asamblesi'nin teşebbüsü ile oluşturulan Avrupa Mahalli İdareler Konferansında 1970 yılında kabul edilmiş olan Doğanın Korunması Konusunda Avrupa Beyannamesini ve aynı şekilde 1970 yılında Avrupa Doğa Koruma Yılı sebebiyle toplanan bir konferansta ha-

zırlanmış olan Avrupa'da Doğal Çevrenin İyileştirilmesi Hakkındaki Deklerasyonu da eklemek gerekir.

Bu hatırlatma, Avrupa Konseyi'nin çevre sorunlarına gösterdiği ilgiyi belirtmektedir. 1962'den beri, doğanın ve doğal kaynakların himayesi için bir Avrupa Komitesi oluşturuldu. Bu dönemden itibaren, doğanın korunması Strasbourg teşkilatının temel faaliyet alanı olarak kaldı. Şüphesiz 1968-1974 yılları boyunca, Avrupa Konseyi aynı zamanda hava ve kıtasal suların kirliliğine ilişkin çeşitli sorunlarla meşgul oldu; uluslararası suların akışının korunması hakkında bir sözleşme projesi kaleme alındı. Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmeyen bu proje, bu sahada ortaya konulan bir çok hukuki metine örnek oldu. Bununla beraber, Avrupa Topluluklarının çevre koruması alanında çalışmaya başladığından beri Avrupa Konseyi doğanın korunmasında, çevre korumasında eğitim ve enformasyon alanında ve üye devletler arasında olduğu kadar mahalli ve bölgesel idareler arasında ve bilimsel teşkilatlar arasında işbirliğinin geliştirilmesinde uzmanlaşmak için kirliliğe bağlı sorunları onlara bıraktı.

Hukuki açıdan ise Avrupa Konseyi'nin yasama niteliğindeki faaliyetleri dikkate değer mahiyettedir. Kirlenme konusunda, 16 Eylül 1968'de imzalanan temizlik ürünlerinden bazı deterjanların kullanımını kısıtlayan bir Avrupa Anlaşması yapıldı.

Doğanın korunmasına gelince, 13 Aralık 1968'de Paris'te kabul edilen Uluslararası Taşımacılıkta Hayvanların Korunması Hakkındaki Avrupa Sözleşmesini burada hatırlatmak gerekir. Fakat, bu sahada Avrupa Konseyi'nin en önemli katkısı 19 Eylül 1979'da Bern'de kabul edilen Avrupa'da Doğal Ortamın ve Yabani Yaşamın Korunmasına İlişkin Sözleşmedir. Bu sözleşme ile oluşturulan bir daimi komite bilindiği gibi Avrupa Konseyi çerçevesinde faaliyetlerini yürütmektedir.

Diğer sahalarda olduğu gibi bu sahada da Avrupa Konseyi'nin sayısız faaliyetleri arasında devletler dışındaki işbirliği şekillerini geliştirmek için Avrupa Konseyinin yaptığı faaliyetleri de belirtmek gerekir. Kuşkusuz, çevre koruması bu faaliyetler için çok özel bir alandır. Bundan hareketle 21 Mayıs 1980'de Madrid'de kabul edilen Mülki Otorite ve Toplulukların Sınırlar Ötesi İşbirliği hakkındaki Avrupa Çerçeve Sözleşmesi, çevrenin korunmasını ve bozucu, yıkıcı durumlarda yardımlaşmayı farklı devletlerin mülki otorite ve toplulukları arasındaki ortak faaliyetlerin amacı olarak açıkça belirtmektedir. Sözleşmelere ek olan anlaşma modelleri arasında, bölgesel ve şehrsel kalkınmaya, doğanın korunmasına (korumaya alınan siteler, rekreasyon alanları, doğal parklar vs), su kaynaklarının korunmasına (kirlenmeye karşı mücadele, arıtma istasyonlarının kurulması vs) ve havanın korunmasına (atmosfer kirliliği, gürültüyle mücadele, sessiz bölgeler vs.) ilişkin sınırlar ötesi karşılıklı anlaşmayı amaç edinen konular da bulunmaktadır

ÇEVRE KONUSUNDA ULUSLARARASI KURULUŞLARIN İŞBİRLİĞİ 223

Son olarak, Parlamenter Asamblesi'nin gündemine her toplantı döneminde çevreye ilişkin sorunların geldiğini belirtmek yerinde olur. Her zaman iyi bir şekilde hazırlanmış raporlar sunulmaktadır. Avrupa Konseyi çevre korunmasına ilişkin faaliyetlerini her durumda sürdürmektedir.

C — Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)

OECD, 1948 yılında Avrupa'nın yeniden imarı amacıyla ortaya konulan Marshall Planı'nı yürütmek için oluşturulan Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın devamıdır. Günümüzde OECD, Batı Avrupa'nın bütün devletleri yanında ABD, Japonya, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda olmak üzere toplam 24 devleti bünyesinde toplamaktadır. Avrupa Topluluktan Komisyonu teşkilatın çalışmalarına katılmaktadır. Yugoslavya ise bazı faaliyetlerine katılmaktadır.

Üye devletlerin temsilcilerinden oluşan Konsey teşkilatın yönetici organıdır. Önemli bir yere sahip olan Sekreteryaya ise Konsey'e yardımcı olmaktadır. Zira OECD her şeyden önce, kaynakların envanterini, konjonktür analizi yapmakla görevli ekonomik gözlem, inceleme ve tahminler hazırlama organıdır. Aynı zamanda OECD, uygulamalara katılan üye ülkeler için uygulanması zorunlu kararlar alabilmektedir. Konseyce kabul edilen çözümler de aynı şekilde zorunludur, fakat bunlar sadece teşkilatın kendi çalışmalarıyla ilgili olmalıdır. Son olarak, hükümetlerin uygun gördükleri ölçüler dahilinde uygulamak için kabul ettikleri üye devletlere yönelik tavsiyeler teşkilatın kendi çalışmalarıyla bağlı olmayabilir.

Her şeyden önce ekonomik problemler üzerinde yoğunlaşmasına rağmen (statüsüne göre teşkilat istihdamın ve ekonominin mümkün olan genişlemesini ve hayat seviyesinde bir ilerlemeye sağlayıcı faaliyetlerde bulunmalıdır) OECD'nin faaliyetleri uzun dönemi daha iyi anlamak için yani çevre koruması ihtiyacına cevap vermek için oldukça geniş perspektiflere yönlendirilmiştir. Böylelikle 1970'den beri, 20 kadar olan diğer komiteleri tamamlayan bir Çevre Komitesi oluşturuldu. Bu organın görevi, bütün isabetli verileri ve özellikle bilimsel ve ekonomik faktörleri göz önüne alarak çevre sorunları açısından politikalar belirlemeye ve aynı zamanda bu politikaları ekonomik ve sosyal kalkınmayla uyumlaştırmada üye ülke hükümetlerine yardım etmek amacına yöneliktir. Uluslararası değişimlerde çevreyi koruyucu önlemlerin etki ve sonuçlarını değiştirmek ve yenilemek görevi de Çevre Komitesi'ne düşmektedir.

OECD, uluslararası çevre hukukunun gelişmesinde büyük bir etki yaptı. İlk defa kirliliğin tanımını yapan ve sınır aşırı kirliliğe ilişkin uygulanması gereken temel ilkeleri ortaya koyan bu teşkilatın tavsiyeleridir. Aynı şekilde, temelde ekonomik özelliğine rağmen, OECD uluslararası çevre hukukunda ortaya konan temel kuralların öncülerinden biridir: inceleme yapma ve bilgi verme, kritik durumlarda ikaz etme, hukuki kuralların uygulanmasında ayırım gözetmeme. Bu-

nunla beraber OECD, bazı maddelerce havanın ve suyun kirlenmesine ilişkin açık kurallar da ortaya koymuştur. Kimyasal maddelerin, zehirli ve tehlikeli atıkların (bunlara radyoaktif atıklar da dahildir) yönetimi kurallarına müdahalesi çok belirgindir.

Aynı şekilde, OECD çevreyle ilgili özellikle hukuki yönü konusunda bir çok sorun hakkında derinlemesine incelemeler yapmıştır (sınırlar ötesi kirlilik sorunu, 1974; sınırlar aşırı kirlenmenin hukuki yönü, 1977; OECD ve çevre, 1986; vs).

D — Avrupa Toplulukları

Uluslararası organizasyonlar arasında sürekli bir ayırım yapılmaktadır. Bunlar iki türdür, işbirliği teşkilatları ve Avrupa Toplulukları gibi entegrasyon teşkilatlarıdır. Birincileri, üye devletlerin egemenlik haklarına saygılıdır, zira, onların muhalif olduğu zorunlu kararlar alamaz, çünkü organları oybirliği esasına göre karar alırlar. Buna karşılık, Avrupa Toplulukları transfer edilmiş bazı egemenlik haklarını kullanırlar, üye devletler topluluklar yararına bazı yetkilerinden vazgeçmişlerdir. Bununla beraber, topluluklar bütünü içinde çevreye ilişkin kaygılar ancak AET ve Euratom'u kuran Roma Antlaşması'nın imzasından 10 yıl kadar sonra ortaya çıkmıştır, burda da yeni sahada topluluk yetkilerinin hakim olup olmayacağı sorunu gündeme geldi.

Hukuki durum üç topluluğun her birinde de farklıdır. Avrupa Kömür ve Çelik Birliği'ni kuran 18 Nisan 1951 tarihli Paris Antlaşması iş güvenliği konusundaki yetkileri bu birliğe veriyordu (md. 55). Euratom'u kuran antlaşma ise iyonizan radyasyonlara karşı toplumun ve çalışanların sağlığının korunmasına ilişkin geniş bir bölüm içermekte ve özellikle, yaşam ortamındaki radyoaktiviteye ilişkin temel kuralların periyodik olarak belirlenmesi ve gözden geçirilmesini öngörmektedir (III. Bölüm, md. 30-39). Buna karşılık AET için güç bir sorun ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde, 25 Mart 1957'de Roma'da kabul edilen AET statüsü direkt olarak global bir çevre politikası oluşturmaya izin veren hiç bir hüküm içermemektedir. Ama, eylem için hukuki bir kurum bulunmalıydı. Bu Roma Antlaşması'nın iki hükmünde yer almaktadır. Bir yandan, 100-102. maddeler, özellikle mevcut hükümler arasındaki aykırılık bozulmayı artırıcı etkide bulunarak ortak pazardaki rekabet şartlarını yanlış yönlendirdiğinde, ortak pazarın çalışması üzerinde direkt bir etkiye sahip üye devletlerin hukuki, düzenleyici ve idari mevzuatlarının birbirine benzer hale getirilmesi amacıyla direktifler kabul edilmesi imkanını vermektedir. Diğer yandan, AET'yi kuran antlaşmanın 235. maddesi belirtilebilir, buna göre eğer topluluğun bir faaliyeti, ortak pazarın çalışmasında, topluluğun amaçlarından birini yerine getirmek için gerekli görünüyorsa, sonuca ulaşmak için gerekli faaliyet yetkileri antlaşmada öngörülmezsizin Asamble'ye danıştıktan sonra ve Komisyon'un teklifi üzerine Konsey oybirliğiyle gerekli kararları alabilir.

ÇEVRE KONUSUNDA ULUSLARARASI KURULUŞLARIN İŞBİRLİĞİ 225

Gerçekte, temelde politik özelliğe sahip bir karar, hem de topluluk organları dışında alınmış bir karar sorunu çözdü. Üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanları (o zaman sayıları 9 idi, çünkü Yunanistan, İspanya ve Portekiz daha topluluğa tam üye değillerdi) 19-20 Ekim 1972’de toplandılar ve manevi değerler ve insana sunulan hizmetleri geliştirmek için çevrenin korunmasına özel bir ihtimam göstermek gereği ve yaşam kalitesinin ve aynı şekilde yaşam düzeyinin de geliştirilmesi gereğini ortaya koyan bir deklarasyon kabul ettiler. Bununla toplulukların bir çevre politikası izlemesi gerektiği sonucuna vardılar ve dokuz ülkenin kuruluşlarını 31 Temmuz 1973’den önce belirli bir takvime uygun düşen bir eylem programı oluşturmaya davet ettiler. Son olarak, en azından ideolojik olarak topluluk faaliyetlerinin temeli AET’yi kuran antlaşmanın 2. maddesine dayanmış gibi gözüküyor. Bu maddeye göre, üye ülkelerin bütününde ekonomik faaliyetlerin uyum içinde gelişmesini, Topluluk devletleri arasındaki ilişkilerin dengeli ve devamlı genişlemesini ve hayat düzeyinin istikrarlı artışı sağlamak ve yüceltmek Topluluğun görevidir.

Böylelikle, çevre konusunda Topluluğun ilk eylem programı Komisyon tarafından hazırlandı. 1974-1976 yıllarını içine alan bu program 22 Kasım 1973 yılında Konsey tarafından kabul edildi (J.O.C.E. no: C. 112 - 20.12.73). Bu programı periyodik olarak diğerleri izledi (1977-1981 için 17 Mayıs 1977 tarihli karar J.O.C.E. no: C 139 - 13.6.77; 1982-1986 için 7 Şubat 1982 tarihli karar J.O.C.E. no: C 46 - 17.2.83; 1987-1992 için ise 21 Mart 1987 tarihli karar J.O.C.E. no: 289 - 29.10.1987). Bu programlar özellikle kirlilikle mücadeleye yöneliktir. Dönüşümün en son etabı ise, çevre koruması bakımından bütün Topluluk faaliyetlerinde entegrasyon sağlama isteğidir.

Çevre için yasama özellikli yüz kadar Topluluk aracı da kabul edildi. Bu mevzuatın büyük bir kısmı bütün üye devletleri bağlayıcı nitelikte direktiflerdir. 100. maddeye göre, topluluk sadece bütün üye ülkelerde ve topluluğun bütün unsurlarında uygulanması zorunlu direktifler olabilir fakat aynı şekilde düzenlemeler yapamaz. Çevre korumasına ilişkin düzenlemeler, alınacak kararların sadece Topluluğun dış ticaretini ilgilendirdiği durumda müdahale edebildiler. Örneğin, balinaların korunması için alınmış en etkin uluslararası önlemlerden birini oluşturan balinagillerden çıkan ürünlerin ithalatına uygulanacak ortak bir rejime ilişkin 20 Ocak 1981 tarihli düzenleme (J.O.C.E. no: L39- 12.2.1981) için durum böyledir.

Çevre konusunda AET’nin kullandığı yasama yetkisi sadece uygulamada destek bulmamış, aynı zamanda Toplulukların Adalet Divanı tarafından da açıkça benimsenmiştir. Kullanılmış sıvı yağların yok edilmesine ilişkin 75/439 nolu direktifin geçerliliğinde şüpheye düşen bir Fransız mahkemesi söz konusu direktifin ticaret özgürlüğü, malların serbest dolaşımı ve serbest rekabet prensiplerine uygun olup olmadığını öğrenmek için açıklamalı bir taleple Adalet Divanı’na başvurdu. Kararında Divan’ın açıklaması şöyledir :

“...ticaret özgürlüğü prensibi mutlak bir şekilde değerlendirilmemelidir, ama bu hakların yapısına zarar geldiğinde Toplulukça izlenen genel çıkar amacıyla uygunluk kazanan bazı sınırlamalara tabi tutulmuştur.

Hiç bir şey direktifin sınırları aştığı sonucuna götürmez. Esasen bu direktif, topluluğun temel amaçlarından biri olan çevrenin korunması çerçevesinde değerlendirilmelidir...”

Aynı karar çevrenin korunmasından “genel çıkarın önemli bir konusu” olarak da uzun bir şekilde bahsetmektedir. O halde söz konusu direktifin geçerliliğinde şüphelenmeye gerek yoktur (Adalet Divanı, iş 240/83, Recueil, 1985, s. 531 ve dv.). Avrupa Topluluklarını kuran antlaşmaları değiştiren 27 Şubat 1986 tarihli Tek Senet’in kabulüyle (1 Temmuz 1987’de yürürlüğe girdi) çevre koruması konusundaki Topluluk yetkisi sorunu kesin olarak düzenlenmiş oldu. Avrupa Parlamentosu Roma Antlaşması’nı değiştiren araçlarla belli bir sayıda çevre korumasına ilişkin hüküm sokmaya teşebbüs etmişti. Bu esasa uygun olarak, üye devletlerden oluşan Kurumsal Sorunlar Komitesi çevre politikasını bir Topluluk politikası olarak tanıdı. Gerçekte, Roma Antlaşması’nı değiştiren Tek Senet’te çevreye ilişkin iki grup hüküm bulunmaktadır : madde 100 A ve “çevre” adı verilen yeni bir Başlık VII antlaşmanın üçüncü bölümünde yer almaktadır (md. 130 R, S ve T). Son olarak, bahsedilen hükümlerin yorumunu belirten ve tek Senet’in kabul edildiği zaman onaylanan bir deklarasyonu da belirtmek gerekir.

130 R, S ve T maddeleri topluluk faaliyetlerinin esaslarını tanımladığından bunları öncelikle ele almak daha tutarlı olur. Madde 130 R bu faaliyetlerde üçlü bir amaç ortaya koymaktadır.

- Çevrenin kalitesini korumak, himaye etmek ve iyileştirmek,
- Kişi sağlığının korunmasına katkıda bulunmak,
- Doğal kaynakların temkinli ve rasyonel kullanımını sağlamak.

Belirtilen amaçlardan birincisi açıklama gerektirmemektedir. İkinciye gelince, kişi sağlığının korunması ile çevrenin korunmasını birleştirme olayı örümcek ağı gibi değerlendirilebilir. Bağları çok sıkı olan bu iki sahada topluluğun çalışmaları konusunda, faaliyet programlarının daha önceden insan sağlığına atfıda bulunduklarını ve özellikle su kalitesi konusunda bir çok direktifin insan sağlığını amaçladığını hatırlatabiliriz. Nihayet, topluluk politikasının belirtilen amaçlarından üçüncüsüne gelince (doğal kaynakların temkinli ve rasyonel kullanımı), şüphesiz burada, doğal kaynakların yenilenebilirliklerini tehlikeye sokmayacak bir şekilde ve yenilenemez kaynakların da savurganlık yapmadan kullanılması gerektiği ilkesinin tekrar ortaya konduğunu görmekteyiz. Tek senet’e eklenen bir bildiri, bu ilkenin getirdiği yükü hafifletmeyi ya da en azından kısmi olarak yumuşatmayı

ÇEVRE KONUSUNDA ULUSLARARASI KURULUŞLARIN İŞBİRLİĞİ 227

Amaçlamaktadır: Topluluk faaliyeti, enerji kaynaklarının işletilmesinde ulusal politikalara müdahale etmemelidir. Bununla beraber, görünüşe göre petrol krizinin bir kalıntısı olan bu kaydın anlaşmayla aynı hukuki değere sahip olduğu söylenemez.

Madde 130 R'nin ikinci paragrafı çevre konusunda birbirini takip eden eylem programlarının her birinin giriş kısmında yer alan ilkeleri belirtmektedir: çevreye gelen zararların önce kaynaklardan başlayarak belirlenmesi, önleyici tedbirlerin alınması gereği ve kirlenin ödemesi ilkesi. Bu ilkeler hukuki kural olmaktan çok, faaliyet açısından emredici çizgilerdir. Aynı paragrafın bir başka hükmü ise, çevre koruması konusundaki titiz çalışmaların topluluğun diğer politikalarını da etkileyen bir bütün olduğunu belirtmektedir. Benzer bir açıklama üçüncü faaliyet programında da yer almaktadır. Böylece, çevrenin korunması bütün faaliyet sahalarının ortak bir unsuru haline gelmektedir: tarım, sanayi, sosyal politikalar veya diğer faaliyetler üçüncü dünya ülkeleriyle işbirliği veya araştırma çalışmalarından çok çevre korumasını tanımlıdır.

Madde 130 R'nin 3. paragrafı Topluluk faaliyetlerinin metodlarını belirlemektedir: Topluluk, mevcut teknik ve bilimsel verileri, farklı bölgelerdeki çevresel şartları, bir faaliyet sonucu veya bir faaliyetin yokluğunda ortaya çıkabilen nimet ve külfetleri ve nihayet, bir bütün dahilinde topluluğun sosyal ve ekonomik kalkınmasını ve bölgelerin dengeli kalkınmasını hesaba katmalıdır.

Madde 130 R'nin 4. paragrafı ise daha çok tartışma ortaya çıkartmaktadır. Maddenin ifadesi şöyledir;

"Topluluk, çevre konusunda, ayrı ayrı üye devletler düzeyine oranla topluluk düzeyinde daha iyi gerçekleştirilebilir nitelikte olan ve 1. Paragrafta belirtilen amaçlar ölçüsünde hareket eder. Topluluk düzeyinde uygulanan belli başlı önlemlere zarar vermeksizin üye devletler diğer önlemlerin uygulanmasını ve finansmanını sağlarlar. "

Özellikle (Batı) Almanya gibi bazı federal devletler, bu hükmün sadece üye devletler tarafından bir faaliyet olmadığı durumunda AET'ye hareket etme yetkisi vermeyi ifade ettiği şeklinde değerlendirmektedir. Şüphesiz, diğer konularda da olduğu gibi faydalı ve etkili kriterlere göre üye devletler ile topluluk arasındaki yetki bölüşümünden bahsetmek yerinde olur. Her ne olursa olsun ilke olarak, üye devletler alınan önlemlerin finansmanını ve uygulanmasını sağlarlar.

Madde 130 R'nin son paragrafı, Topluluk ve üye devletlerin çevrenin korunması konusunda üçüncü ülkelerle ve uluslararası organizasyonlarla işbirliği yapabileceklerini belirtmektedir, ama üye devletlerin uluslararası istekleri ko-

yunusunda görüşme yapma ve uluslararası antlaşmaları sonuçlandırma yetkilerine zarar vermeden. Tek Senet'e ek olan bildirge özellikle şunu belirtmektedir; AET'nin yetkisi dahilindeki alanlarda antlaşmalar yapma yetkisini tanıyan AETR ile ilgili işlerde Adalet Divanı'nın kararlarından çıkan prensipler geçerliliğini korumaktadır (bkz. Adalet Divanı, 31 Mart 1971, 22/70, Recueil 1971, s. 263). Diğer bir deyişle, bir sorunu ele almak için topluluğun bir iç yetkisi olduğunda, dış yetki üye devletlerin dış yetkisi yerine geçerek kullanılabilir.

Çevre konusunda uygulanan prosedüre gelince, madde 130 S karmaşık bir sistem ortaya koymaktadır. Birinci etapta, yapılacak faaliyet hakkındaki karar alınmış şartlarda alınmış olmalıdır: Komisyon teklif etmekle, Parlamento ile Ekonomik ve Sosyal Komite'ye danıştıktan sonra Konsey oy birliğiyle karar vermektedir. Bu madde hükmüne göre, Konsey 2/3 çoğunlukla da kararları belirleyebilir.

Çevreye ayrılmış başlığın son maddesi olan madde 130 T çevreyi himaye etmek için özel bir kayıt oluşturmaktadır : Her devlet, anlaşmayla uyum içinde olmak şartıyla Toplulukça alınan önlemlerden çok daha ciddi önlemler alabilir veya uygulayabilir.

Çevrenin korunması, 100. maddeyi tamamlayıcı nitelikte olan yeni bir hükümde de görülmektedir. İç pazara ayrılmış alt bölüme işlenen madde 100 A yasama işlemlerinin birbirine yaklaştırılması metoduyla Topluluk yasamasını geliştirmeye ait hükümlerden sonra gelmektedir. Bu madde, çevre olayını açıkça ve öncelikli olarak bir defa daha tanımlamaktadır. Bununla beraber, koruma önlemleri iç pazarın kuruluşu perspektifinde tanımlanarak oluşturulacaktır. O halde, koruma önlemleri serbest dolaşıma ters düşmemeli, daha çok buna katkıda bulunmalıdır. Ulusal mevzuatların harmonizasyonu işlemine müracaat etmenin avantajı Konsey'in 2/3 çoğunlukla kabul ettiği madde 130 S ile öngörülen avantajlardan daha iyidir. O halde, düşünülebilir ki, çevrenin korunmasına ilişkin bir çok önlem hukuken daha çok madde 130 A'ya dayanacaktır. İki prosedürden biri veya diğerini seçmeye imkan tanıyan kriterleri uygulama belirleyecektir. Bazı durumlarda sorunu incelemesi için Adalet Divanı'na başvurulacaktır.

Çevreye ilişkin topluluk faaliyetlerinin hepsini saymak bu eserin bir bölümünü tekrar ele almayı gerektirecekti. Ama sadece, Topluluğun araçlarının aşağı yukarı hepsinin kirliliğin ve sağlığa zararlı oluşumların önlenmesine yönelik olduğunu hatırlatmak gerekir: yabancı hayatın korunması sadece birkaç direktif ve düzenlemenin konusunu oluşturmaktadır. Bununla birlikte bu düzenlemeler ve direktiflerin yapısı dikkate değerdir. Burada şunu da hatırlatmak gerekir ki, Avrupa Konseyi özellikle bu son belirttiğimiz konuda yetkilidir. Ayrıca, Topluluklar yabancı fauna ve florayı koruyan bütün uluslararası büyük sözleşmelerin tarafı durumuna gelmişlerdir: Yok Olma Tehlikesi Gösteren Flora ve Faunanın Ya

ÇEVRE KONUSUNDA ULUSLARARASI KURULUŞLARIN İŞBİRLİĞİ 229

bani Türlerinin Uluslararası Ticareti Hakkındaki 3 Mart 1973 tarihli Washington Sözleşmesi; Yabani Faunaların Göçmen Türlerinin Korunmasına Dair 23 Haziran 1979 tarihli Bonn Sözleşmesi; Avrupa'da Doğal Ortamın ve Yabani Yaşamın Korunmasına Dair 19 Eylül 1979 tarihli Bern Sözleşmesi.

Çevre konusundaki Topluluk düzenlemelerinin bir başka özelliği de Avrupa'nın entegrasyonu amacım güden kuruluşların yapısından kaynaklanmaktadır. Üye devletlerin topraklarının bütünü sınır tanımayan ortak bir alan olarak ele alınmaktadır. Bu alan için, belirli tiplerin bütün faaliyetlerine ilişkin genel kurallar kabul edildi, ama sektörel düzenlemeler özellikle daha geniş yer kaplamaktadır: sular, kimyasal ürünler, zehirli tehlikeli atıklar.

Ekleme gerekir ki, coğrafik durumu açısından bütün bu sektörlerde AET en önemli uluslararası antlaşmalara taraftır. Öte yandan, taraflar arasında işbirliği dahilinde çevre korumasının bazı yönlerini bütünleştirmeyi amaçlayan 8 Aralık 1984'de Afrika devletleri ve Karayibler ile AET arasında imzalanan Lome Sözleşmesinin yapılması önemli bir haberdır. Düzenleme konusundaki yetkilerinin haricinde AET, ortaya koyduğu kuralların uygulanması kontrol edebilme avantajı da vardır. Bilindiği gibi AT Komisyonu, topluluk düzenlemelerinin uygulanması hakkında formel ve formel olmayan kontrol araçlarına sahiptir. Bir direktifin Konsey tarafından kabulünden sonra, Komisyon her üye devlete direktifleri içeren ve iç hukuklarındaki değişiklikler için öngörülen süreleri belirten bir resmi mektup göndermektedir. Belirlenen değişiklik süresinin bitmesinden yaklaşık üç ay önce, Komisyon iç hukuklarında uygulanabilir ölçüde verilen direktiflere uygun değişiklik yapmayan, yükümlülüklerine uygun hareket etmeyen hükümetlere bir çağrı daha yapar. Topluluk kararlarının uygulanması hakkındaki bilgiler devletler tarafından komisyona iletilmektedir. Aynı zamanda, Komisyon da yazılı veya sözlü, formel veya formel olmayan ilişkiler yoluyla direktifleri uygulamakla görevli ulusal otoritelerle kendine özgü araştırmalar yapmaktadır. İhlal durumunda, Roma Antlaşmasının 169. maddesi Komisyona üç aşamalı olabilen bir prosedürü uygulama izni vermektedir : İlgili devlete zorlayıcı bir mektup gönderme, ihlalin detaylarını ortaya koyan ve direktifi uygulamaya teşvik eden bir tavsiye iletmek ve Adalet Divanı'na müracaat etmek. 15 Ocak 1987'ye kadar, çevre konusunda, Komisyon 100 kadar zorlayıcı mektup gönderdi, 43 adet teşvik edici tavsiye yayınladı ve 21 defa Adalet Divanı'na müracaat etti (L. KRAMER; Du Contröl de l'Application des Directives Communautaires en Matiere d'Environnement, Revue du Marche Commun, no: 313, Janvier 1988, p. 23-25).

Ekleme gerekir ki, bireylere özgü şikayet prosedürü de mevcuttur. Zaten Komisyonun müdahalelerinin bir çoğu bireysel şikayetler üzerinedir. Çevre konusundaki şikayetlerin sayısı artmaya devam etmektedir: öyle ki, 1982'de Komisyonun 9 şikayet almasına rağmen, bu rakam 1986'da 150'ye kadar varmıştır (aynı eser).

77. DÖNEM KAYMAKAMLIK KURSU'NUN ARDINDAN

Yılmaz ARSLAN
Ortaköy Kaymakamı

GİRİŞ

Kaymakam Adaylığı, Mülki İdare Amirliği Hizmetleri Sınıfının ilk basamağı en yoğun mesleki eğitim aşamasıdır. İl Merkez Stajı ile başlayan eğitim ve uygulamalar Kaymakamlık Kursunun tamamlanmasıyla sona erer. Bu makalede öncelikle Kaymakam Adayının yetiştirilmesi aşamasındaki bazı çarpıcı noktalara temas edilecek, daha sonra 77. Dönem Kaymakamlık Kursu tahlil edilip, bazı görüş ve önerilere yer verilecektir.

KAYMAKAM ADAYLIĞI

Yazılı ve sözlü giriş sınavını kazanarak herhangi bir İT e gönderilen adayların droları bu İl'lerde kalmak kaydıyla şu aşamalardan geçerler.

1. İl Merkez Stajı, (Vali refakatinde 6 ay)
2. Kaymakam Refikliği Stajı, (Tecrübeli bir Kaymakam refakatinde 1.5 ay)
3. Teftiş Stajı, (Mülkiye Müfettişi refakatinde 1.5 ay)
4. Bakanlık Merkez Stajı, (Yabancı dil ağırlıklı 3 ay)
5. Yurtdışı Eğitimi, (Toplam 1 yıl)
6. Kaymakam Vekilliği, (Toplam 5-7 ay)
7. Kaymakamlık Kursu, (Toplam 5 ay)

Yukarıda kısaca sıraladığımız bu prosedür sırasında, Kaymakam Adaylarının (i) oldukları sınavlara, aday hakkında yazılan rapor ve görüşlere ve adayın kendinin yazdığı rapor ve tezlere ilişkin bazı açıklamaların yapılması, bu konuya verilen önemin anlaşılması açısından yararlı olacaktır.

Kaymakam Adayının Tabi Olduğu Sınavlar

1. Yazılı giriş sınavı,
2. Sözlü giriş sınavı,
3. Bakanlık Merkez Stajı süresince yapılan yabancı dil sınavları, (4 Adet)
4. Yurtdışı Eğitimi sırasında yapılan yabancı dil sınavları, (Yaklaşık 15 adet)
5. Kamu Personeli Dil Sınavı,

6. Kaymakamlık Kursunda yapılan ara sınavlar, (3 Adet)
7. Kaymakamlık Kursu sonunda Bakanlık Encümeni tarafından yapılan sözlü sınav.

Kaymakam Adayı Hakkında Yazılan Raporlar

1. Refakatinde bulunulan Kaymakamın görüş yazısı,
2. Refakatinde bulunulan Mülkiye Müfettişinin görüş yazısı,
3. Bakanlık Merkez Stajı sonunda, Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından Personel Genel Müdürlüğü'ne yazılan rapor,
4. Yurtdışı eğitimi sırasında, grup başkanları tarafından aday hakkında yazılıp Bakanlığa gönderilen raporlar, (12 Adet)
5. Kaymakam vekilliği yapılan ilçenin bağlı bulunduğu İl Valisi tarafından yazılan rapor,
6. Kaymakam Adaylığı yapılan Vilayette oluşturulan “Tez Değerlendirme Komisyonu” tarafından yazılan rapor,
7. Kurs öncesi, adaylık yapılan İl Valisinin görüşü.

Kaymakam Adayının Hazırladığı Raporlar

1. İl Merkez Stajı süresince staj yapılan daire hakkında hazırlanıp Valiye sunulan raporlar, (Yaklaşık 25-30 adet)
2. Kaymakam Refikliği Staj raporu,
3. Teftiş Staj raporu,
4. Yurtdışı eğitimi sonunda hazırlanıp Bakanlığa sunulan İngilizce rapor,
5. Yurtdışı eğitimi sonunda hazırlanıp Bakanlığa sunulan Türkçe rapor,
6. Kaymakamlık Tezi,
7. Adaylık süresince Vali tarafından verilen araştırma ve incelemeler sonucu hazırlanan raporlar.

Bu yoğun programa tabi olan Kaymakam Adayları için en önemli ve yararlı eğitim aşaması kuşkusuz ki Kaymakamlık Kursudur.

77. DÖNEM KAYMAKAMLIK KURSU

Kurs, İçişleri Bakanlığı Konferans Salonunda, İçişleri Bakanı Sayın İsmet SEZGİN'in de katıldığı bir törenle 6 Ocak 1992 Pazartesi günü başladı ve 12 Mayıs 1992 Salı günü düzenlenen bir törenle sona erdi. Bugüne kadar ki 77. dönemde toplam 2337 Mülki İdare Amiri bu eğitimden geçirilmiş oldu. 77. Dönem Kaymakamlık Kursuna 59 Kaymakam Adayı ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden iki stajyer Kaymakam da katıldı.

77. DÖNEM KAYMAKAMLIK KURSU'NUN ARDINDAN 233

Bu bölümde 77. Dönem Kaymakamlık Kursunu, kurs boyunca aldığım notlardan da yararlanarak değerlendirmek mümkündür. Kursda, konular konferans şeklinde anlatılmış ve bu konferansları değişik ünvanlarda, değişik kamu kurum ve kuruluşlarından gelen çok sayıda konferansçı vermiştir. Yaptığımız istatistiki değerlendirmeler ile elde ettiğimiz sonuçları üç başlık altında açıklamak mümkündür.

A. KONFERANSLAR

Konferansların tamamını gözden geçirdiğimizde aşağıdaki dokuz ana konu tespit edilmiş ve her konuda kaç konferansın, kaç saatte ve kaç konferansçı tarafından verildiğine ilişkin olarak aşağıdaki tablo düzenlenmiştir.

TABLO : 1

Konularına Göre Konferans Adedi, Saati ve Konferansçı Sayıları

Sıra No.	Konferans Konuları	Konferans Adedi	Konferans Saati Toplamı	Konferans Verenlerin Sayısı
1	Genel İdare	53	101	43
2	Emniyet ve Asayiş	29	60	26
3	Mahalli İdareler	16	30	15
4	Eğitim, Kültür, Sağlık ve Sosyal Yardım, Çevre	11	23	11
5	Ekonomi ve Maliye	15	32	15
6	Tarım, Orman, Köyüşleri	3	6	5
7	Yargı (Adalet)	6	11	6
8	Dış Politika ve Güncel Konular	14	28	13
9	Diğer Konular	10	20	10
	TOPLAM	157	311	144

KAYNAK : Kurs Programından derlenmiş ve hesaplanmıştır. (Y.A.)

NOT : Kurs süresince 1 konferansçı 4 defa, 2 konferansçı 3'er defa ve 13 konferansçı da 2'ser defa konferansa gelmişlerdir. Diğer konferansçılar sadece birer defa konferansa gelmişlerdir.

Tablodaki veriler incelendiğinde kurs süresince birinci önceliğin genel idare esaslarına, ikinci önceliğin emniyet ve asayiş hizmetlerine, üçüncü önceliğin ekonomik ve mali politika ve uygulamalara ve dördüncü önceliğin de mahalli idarelere verildiği görülmektedir.

B. KONFERANŞÇILAR

Kurs süresince konferansa gelen toplam 144 konferansçı iki açıdan ele alınarak değerlendirme yapılmıştır. Birincisi; görev ünvanlarına (kariyerlerine) göre, ikincisi de; bağlı bulundukları kamu kurum ve kuruluşlarına göre. Bu değerlendirme sonucu oluşturduğumuz iki tablodan ilkinde görev ünvanlarına göre konferansçı adedi, konferans saati ve konferans adedi; ikincisinde ise konferansçıların bağlı bulundukları teşkilata göre adedi, konferans saati ve konferans adedine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

TABLO : 2
Görev Ünvanlarına Göre Konferansçı Adedi,
Konferans Saati ve Konferans Adedi

Sıra No.	Konferansçıların Görev Ünvanları	Konferansçı Adedi	Konferans Saati Toplamı	Konferans Adedi
1	Eski Bakan	1	2	1
2	Valiler	20	53	23
	— İl Valileri : 6			
	— Merkez Valileri : 10			
	— Emekli Valiler : 4			
3	Kaymakamlar	2	4	2
4	Yargı Mensupları	8	16	8
5	Genel Müdürler	4	8	4
6	Genel Müdür Yardımcıları	15	34	17
7	Daire Başkanları	19	41	21
8	Şube Müdürleri	23	47	26
9	Öğretim Üyeleri	19	46	23
10	Müfettişler	8	18	8
11	Müşavirler	3	5	3
12	Uzmanlar	9	16	9
13	Belediye Başkanları	2	4	2
14	Diğer Görevliler	11	17	11
	TOPLAM	144	311	157

KAYNAK : Kurs Programından derlenmiş ve hesaplanmıştır. (Y.A.)

Tablodaki veriler incelendiğinde; konferansçı adedi açısından Şube Müdürleri 1. sırayı, Valiler 2. sırayı, Öğretim Üyeleri ve Daire Başkanları da 3. sırayı almaktadır. Toplam konferans saatleri dikkate alındığında Valiler 1. sırayı, Şube Müdürleri 2. sırayı, Öğretim Üyeleri 3. sırayı almaktadır. Konferans adedine göre bir sıralama yapılırsa, Şube Müdürleri 1. sırayı, Valiler 2. sırayı, Öğretim Üyeleri de 3. sırayı almaktadır.

77. DÖNEM KAYMAKAMLIK KURSU'NUN ARDINDAN 235

TABLO : 3

**Konferansçıların Bağlı Oldukları Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Göre
Adedi, Toplamı Konferans Saati ve Konferans Adedi**

Sıra No.	Kurum ve Kuruluşlar	Konferansçı Adedi	Konferans Saati Toplamı	Konferans Adedi
1	Başbakanlık ve Bağlı Kuruluşları	16	31	16
2	İçişleri Bakanlığı — Merkez Teşkilatı : 40 — Taşra Teşkilatı : 8 — Em. Gn. Md. : 12	60	145	72
3	Milli Eğitim Bakanlığı	3	6	3
4	Adalet Bakanlığı	1	1	1
5	Dışişleri Bakanlığı	3	6	3
6	Kültür Bakanlığı	2	3	2
7	Çevre Bakanlığı	1	2	1
8	Milli Savunma Bakanlığı	2	4	2
9	Bayın, ve İsk. Bak.	4	8	4
10	Maliye ve Güm. Bak.	4	10	4
11	Orman Bakanlığı	4	4	2
12	Tarım ve Köyiş. Bak.	2	2	2
13	Turizm Bakanlığı	1	2	1
14	Ener, ve Tab. Kay. Bak.	2	2	2
15	Sanayi ve Tic. Bak.	1	2	1
16	Üniversiteler	19	46	23
17	Yargı Organları	8	16	8
18	Milli İstih. Teşkilatı	2	3	1
19	Diğer Teşkilatlardan	9	18	9
	TOPLAM	144	311	157

KAYNAK : Kurs Programından derlenmiş ve hesaplanmıştır. (Y.A.)

Tablodaki veriler incelendiğinde; konferansçıların bağlı bulundukları kurum ve kuruluşlar dikkate alındığında; konferansçı adedi, toplam konferans saati ve konferans adedi açısından 1. sırayı İçişleri Bakanlığı, 2. sırayı Üniversiteler, 3. sırayı da Başbakanlık ve Bağlı Kuruluşlarının aldığı görülmektedir.

Bu çalışmamız sırasında gözlemlediğimiz diğer bir ilginç nokta da, toplam 144 konferansçıdan 55 tanesinin halen Mülki İdare Amiri olduğu, 3 tanesinin de şu anda başka görevlerde bulunmasına rağmen Mülki İdare Amirliğinden gelmiş olduğudur. Buna göre konferansçıların yaklaşık % 40T Mülki İdare Amiri, % 13'ü de Öğretim Üyesidir.

C. DİĞER FAALİYETLER

1. Bilgisayar Kursu : Bilgi Çağı, Telekomünikasyon Çağı, Elektronik Çağı gibi isimlerle ifade edilmeye çalışılan günümüzde Kaymakamların da her konuda olduğu gibi harika makinalar yani Bilgisayarlar konusunda da eğitilmeleri gerektiği gerçeğine inanan Bakanlığımız Eğitim Dairesi Başkanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı olan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ile varılan anlaşma sonucu, Kaymakam Adaylarını Ankara Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Eğitim Merkezinde (KÖSEM) 65 saat süreli bilgisayar kursuna tabi tutmuştur.

Bu Kurs süresince; Bilgisayar Uygulamaları Donanım, Yazılım ve Seçimi, İşletim Sistemi (MS-DOS); Wordstar ve Lotus 123 hazır yazılım programları konusunda uygulamalı eğitim yapılmış ve kurs sonunda Kaymakam Adaylarına birer sertifika verilmiştir. Bu şekilde Kaymakam Adaylarının göreve atanacakları yerlerdeki kurum ve kuruluşların varlığına esas olan; planlama, yönetim, koordinasyon ve denetleme sistemlerini oluşturan her süreç ve birimde karşılarına çıkacak bilgisayarları etkin bir şekilde kullanmalarını sağlayacak temel bilgiler verilmiştir.

2. Paneller : Kaymakamlık Kurs programında 4 adet Panel yer alıyordu. Paneller 2’şer saat olarak planlanmıştır.

PANEL 1. Türkiye’de Mahalli İdareler,
PANEL 2. Mülki İdare Amirinin Yetiştirilmesi ve Geleceği,
PANEL 3. Sivil Savunmanın Önemi ve Sorunları,
PANEL 4. Kaçakçılık, İstihbarat, Harekat ve Bilgi Toplama Dairesi Başkanlığının Faaliyetleri.

Gerçekleştirilen her panele konuyla ilgisi olan 5-6 panelist katılmış ve genelde soru-cevap şeklinde gerçekleştirilen bu paneller çok yararlı olmuştur.

3. Kıbrıs Gezisi: Kaymakamlık Kurslarının bitimine yakın zamanlarda topluca bir gezi yapmak gelenek haline gelmiştir. 77. Dönem adayları Bakanlığımız yetkililerinin çabaları sonucu 5 günlük bir Kıbrıs gezisi yaptılar. Bu gezide Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı, İçişleri Bakanı, Türkiye’nin KKTC Büyükelçisi ve KKTC’deki Kaymakam ve Belediye Başkanları ile görüşmeler yapılmış, karşılıklı bilgi alış verişleri ile iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine çalışılmıştır. Kıbrıs sorununun daha iyi anlaşılması açısından da bu gezinin büyük yararları olmuştur.

4. Türk Hava Kurumu’nu Ziyaret : Kurs programı çerçevesinde yeralan bu gezide, THK’nun Etimesgut’daki merkezi ziyaret edilmiş, görevliler tarafından

faaliyetler hakkında bilgi verilmiş, Kaymakamlarla THK ilişkilerinin tartışıldığı bir toplantı yapılmış ve kısa süreli bir uçuştan sonra gezi tamamlanmıştır.

5. İçişleri Bakanı İle Sohbet Toplantısı : İçişleri Bakanı Sayın İsmet SEZGİN'in arzuları üzerine, Bakanlığımız Konferans salonunda bir sohbhet toplantısı yapılmıştır. Toplantıya; Bakanlığımız Müsteşarı, Personel Genel Müdürü ve Eğitim Dairesi Başkanı da katılmışlardır. Toplantıda Bakan, kaymakamlardan beklentilerini ifade ettikten sonra mesleki konularda Kaymakam Adaylarının sorularını cevaplandırmış, isteklerini de notları arasına almıştır. Bu tür sohbet toplantılarının her fırsatta tekrarlanması temennisiyle toplantı sona ermiştir.

6. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nu Ziyaret : Bu gezide de yetkililer tarafından TRT çalışmaları hakkında düzenlenen bir toplantıda bilgiler verilmiş, taşrada Kaymakam ve TRT mensupları arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine yönelik görüş alış verişinde bulunulmuştur.

7. Sertifika Dağıtım Töreni ve ANITKABİR'i Ziyaret : 12 Mayıs 1992 Salı günü, Bakanlığımız Konferans Salonunda yaklaşık 500 davetlinin katılımıyla düzenlenen törenle, Kaymakam Adayları Kur'a çekmiş ve sertifikalarını almışlardır. Bu tören sonunda KAYMAKAM ünvanını almış olan kursiyerler, Anıtkabir'i ziyaret ederek çelenk koymuş, saygı duruşunda bulunmuşlardır.

77. Dönem Kaymakamlık Kursunu tamamlayan Kaymakamlar, kararname çıkıncaya kadar, kadrolarının bulunduğu İl Valiliklerine dönmüşlerdir.

ÖZET

1. Kaymakam Aday lan, adaylık süresince mesleki 7 alanda ve 7 farklı yerde toplam 3 yıllık bir eğitime tabi tutulmuşlardır.

2. Kaymakam Adayları, adaylık süresince değişik dönemlerde yaklaşık 6 adet mesleki sınava (yazılı ve sözlü) ve yine yaklaşık 20 adet de yabancı dil sınavına tabi tutulmuşlardır.

3. Kaymakam Adayları hakkında, adaylık süresince stajın her aşamasında amirleri tarafından Kaymakamlık mesleğini icra edip edemeyecekleri konusunda yaklaşık 18 adet rapor, görüş veya bilgi Bakanlığa iletilmiştir.

4. Kaymakam Adayları, adaylıkları süresince stajlarının her aşamasında olmak şartıyla yaklaşık olarak 35 civarında rapor hazırlayıp üst makamlara sunmuşlardır.

5. Kaymakam Adayları adaylıklarının ilk iki yılı içerisinde mesleki herhangi bir konuda Kaymakamlık Tezi hazırlamışlar ve bu Tezleri Valilikte oluşturulan komisyon ve Bakanlık tarafından yeterli görülmüştür. Tezleri yeterli görülmeyen adaylar Kaymakamlık Kursuna çağrılmamaktadır.

6. 77. Dönem Kaymakamlık Kursu çerçevesinde 9 değişik konuda 157 adet konferans, 311 saat süreyle 144 konferansçı tarafından 4 ayda verilmiştir. Konferansçıların 14 değişik ünvana sahip kişilerden oluştuğunu ve 19 değişik kamu kurum ve kuruluşundan geldiklerini de buraya eklemek gerekir.

7. Kurs süresince Kaymakam Adayları 65 saat uygulamalı Bilgisayar Kursu almışlar, değişik konularda 4 adet panele katılmışlar, bilgi ve görgülerini artırmak amacıyla 5 günlük bir Kıbrıs gezisi yapmışlardır.

ÖNERİLER

1. Yukarıda ifade etmeye çalıştığımız Kaymakam Adaylığı prosedürü, hiçbir meslek dalında olmadığı kadar ciddi, eğitici ve yararlı olmaktadır. Bu tür bir eğitim süreci Üniversitelerde yapılan Doktora eğitimine denktir. Yapılması gereken; bu eğitimin Ankara'daki bir üniversiteyle işbirliği içerisinde yürütülmesi ve bu adaylığı başarıyla tamamlayanların "MASTER" yapmış sayılmalarının sağlanmasıdır.

2. "Kaymakamlık Kursu" ifadesi değiştirilerek "Kaymakamlık Semineri" veya "Kaymakamlık Konferansı" haline getirilmelidir. Kaymakamlık Kursu ile Ahçı Kursu, Kaloriferci Kursu, Biçki-Dikiş Kursu arasında bir fark olduğu ismen dahi olsa ortaya çıkmalıdır.

3. 77. Dönem Kaymakamlık Kursunda Valilerin ve Öğretim Üyelerinin belli bir ağırlığı vardı. Ancak bunların toplam konferansçıları içindeki oranı ancak % 27'de kalmıştır. Kursu katılan arkadaşlarımızın ortak görüşü Valilerin ve Öğretim Üyelerinin verdiği konferansların çok yararlı olduğu noktasındadır. Bundan sonraki Kaymakamlık Kurslarında Vali ve Öğretim Üyeleriyle Kaymakamlara biraz daha ağırlık verilmesinin yararlı olacağı muhakkaktır.

4. Kurs süresince gerçekleştirilen Paneller de çok yararlı olmuştur. Bu Panellerin sayısı ve süre olarak artırılmasında yarar vardır.

5. Bazı kamu kurum ve kuruluşları, kendilerini ilgilendiren konferanslara tecrübesi az uzman veya uzman yardımcısı ünvanları altındaki personelini göndermektedirler. Bu konu, ilgili teşkilatların konuya önem vermedikleri anlamına gelmese bile, Kaymakam Adayları açısından çok fazla verimli olmamakta, sorulan bazı sorular nedeniyle konferansçıyla neredeyse münakaşaya varan ve hoş olmayan sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Fakültelerden aynı dönemlerde mezun olmuş konferansçı ve adayların bulunduğu bir salonda bu tür olaylarla karşılaşılması hoş olmamakla birlikte kaçınılmazdır. İlgili kurum ve kuruluşlara konferansçı talebiyle yazılan yazılarda bu hususun dikkate alınması yararlı olabilir.

77. Dönem Kaymakamlık Kursunun başarıyla tamamlanmasına emeği geçen Bakanlığımızın bütün yetkililerine, özellikle Eğitim Dairesi Başkanlığı mensuplarına, bu makalem vesilesiyle bütün arkadaşlarım adına saygı ve şükranlarımızı sunarım.

ÇEVRE VE SAHİL GÜVENLİK KOMUTANLIĞI *

Hızlı nüfus artışı ve sanayileşme, beraberinde yeni bir sorunu getirdi: Çevre kirliliği. Doğayı sonsuz bir kaynak olarak gören insanoğlu, çevreye kendi temizleme gücünün üstünde olan atıkları bırakmaya başladı. Bunun sonucunda hem çevre zarar gördü, hem de insan sağlığına zararlı bir ortam oluştu. Çevremizde toprak, su ve havada meydana gelen bu kirlenme özellikle son yıllarda daha da vahim bir boyut aldı.

Anayasanın 56. maddesinde “herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir” denilmektedir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek ise devletin ve vatandaşların görevidir. Bunun bilincinde olan Türk Silahlı Kuvvetleri, toplumsal sorumluluklarının bir kısmı olan çevre koruma uygulamalarına uzun yıllar öncesinden başlamıştır. Çevre temizliğine ve ağaçlandırma çalışmalarına yapılan katkıların yanı sıra, Türk Silahlı Kuvvetleri bulunduğu bölgedeki halka da bu konuda örnek olmuştur. Sahil Güvenlik Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri içinde bu görevlerine ek olarak yasalarla verilen çevre koruma görevlerini de yerine getirmektedir. İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak çalışmalarını sürdüren Sahil Güvenlik Komutanlığı’nın karşılaştığı deniz çevresinin kirliliği olayları şunlardır :

1. Karadan denize doğal olaylar sonucu meydana gelen kirlenmeler,
2. Karadan denize insanlar aracılığıyla bırakılan atıklar,
3. Liman çevresindeki sanayi kuruluşlarının bıraktıkları atıklar,
4. Gemilerden kasıtlı olarak boşaltılan atıklar,
5. Kazalar,
6. İhmal sonucu meydana gelen kirlenmeler,
7. Bilgisizlik ve gerekli araç/gereç yokluğu nedeniyle meydana gelen tahripler,
8. Kanuni boşlukların meydana getirdiği olumsuzluklar.

DENİZLERİMİZ HIZLA KİRLENİYOR

Dünyada hızla artan deniz kirliliğine son yıllarda ülkemizde de rastlanmaktadır. Özellikle gemilerden kasıtlı, ihmal ya da kaza sonucunda boşaltılan yağ ve

* Hazırlayan : Sahil Güvenlik Komutanlığı Genel Sekreterliği.

diğer zararlı atıklar ile petrol, denizlerimiz için önemli bir tehlike olmaktadır. Sadece deniz araçlarından dökülen atıklarla değil, karadan denize doğal olaylar, ya da insanlar aracılığıyla bırakılan atıklar en önemli zenginliğimiz olan denizlerimizi bir daha geri dönülemeyecek ölçüde tahrip etmektedir. Toprak kayması, denize dökülen dere ve nehir yataklarına verilen kirli sular, deniz kenarına kurulan sanayi kuruluşlarının toprağa ve denize bıraktıkları atıklar, hızlı kentleşme sonucu çarpık yapılaşma ve kanalizasyonların denize bırakılması gibi ihmal ve bilinçsizlikten kaynaklanan pek çok olay ekolojik dengeyi bozmakta, çevre sağlığına ve ülke turizmine zarar vermektedir.

Uluslararası bir görev yerine getiren Sahil Güvenlik Komutanlığı, 1983 yılı sonlarından itibaren 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun belirttiği görevleri yerine getirirken, vatan parçası olan karasularımızda deniz kirliliğine neden olan 44 adet yerli ve yabancı deniz aracına 2 milyar 144 milyon lira doğrudan idari para cezası uygulamıştır. Ayrıca liman sınırları içerisinde kirliliğe neden olan 35 adet gemiye mülki ve adli diğer makamlarca 1 milyar 508 milyon lira idari para cezası uygulanması konusunda yardım ve destek sağlamıştır.

DENİZDE YAŞAMA SON MU?

Kirlenme sonucu meydana gelen olumsuzlukların yanı sıra kaçak avlanmalar denizde yaşayan tüm canlıları etkilemektedir. Sahil Güvenlik Komutanlığı, Su Ürünleri Kanunu'nun verdiği yetki ile yaptığı denetimlerde kaçak avlanırken yakaladıkları tekneleri savcılığa sevk etmektedirler. Son iki yıl içinde düşme göstermekle birlikte, Sahil Güvenlik Komutanlığı botları tarafından yakalanan ve savcılığa sevk edilen balıkçı teknelerinin sayısı oldukça fazladır. Yapılan istatistiklere göre 1987 yılında 250 balıkçı teknesi savcılığa sevk edilmiştir. 1988'de bu rakam 580'e, 1989'da 960'a çıkmıştır. 1990'da ise 802'ye düşmüştür. 1991 yılında ise 698 tekne yakalanarak savcılığa sevk edilmiştir.

Trolle yapılan avcılıkla hem denizlerimize hem de denizlerimizde yaşayan canlılara zarar verilmektedir. Trolle yapılan avcılık (3 mil içinde) yasak olmasına rağmen Sahil Güvenlik Komutanlığı botları tarafından yapılan kontrol ve ihbarlı seyirlerde yakalanan trol teknelerinde bir artış gözlenmektedir. 1987 yılında yakalanan trol tekneleri 58 iken, 1988'de bu rakam 126'ya, 1989'da 142'ye, 1990'da 208'e çıkmıştır. 1991 yılında ise 1716 trol teknesi kontrol edilmiş 119'u savcılığa sevk edilmiştir.

Denizlere zararlı olduğu bile yapılan trolle avcılığın yanı sıra, denizlerimizden kaçak kum çıkartılması da diğer bir olumsuzluktur. Yasal olmamasına rağmen kanuni boşluklardan yararlanan kişiler "kuvars kumu" çıkarttıkları gerekçesiyle aldıkları izinlerle denizlerimizden kum çıkartmaya devam etmektedirler. Bu ise çevrenin bir başka şekilde tahribi demektir. Denizin dip tabiatı kısmen ya da tamamen bozulmakta, deniz dibinde bulunan canlılar ve balık yumurtaları

yok edilmekte, bu ise canlıların yaşam şartlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

DAHA TEMİZ SAHİLLER VE HAYAT YEREN BİR DENİZ

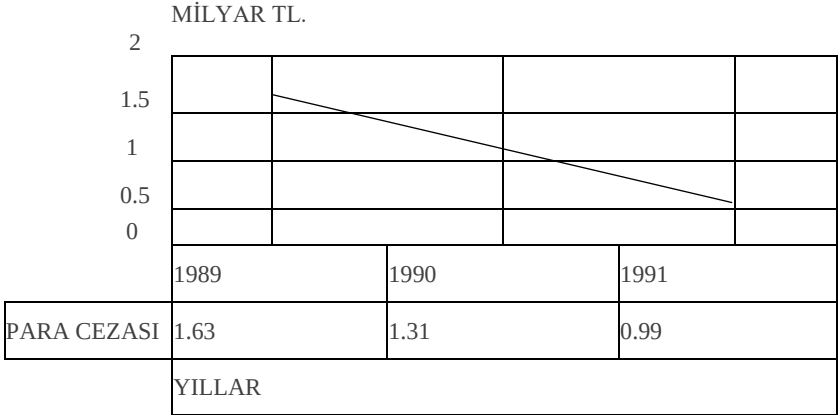
Günümüzde doğanın, sorumsuzca atılan atıkları özümsemeye güçlük çektiği görülmektedir. İnsanlar bir yandan temiz bir dünya isterken, diğer taraftan da doğayı kirlletmeye devam etmektedir. Deniz kirliliği konusundaki para cezalarının yüksek olması caydırıcılığa önemli katkıda bulunurken, yasak balık avcılığındaki cezaların düşük olması ise cay dinciliği olumsuz yönde etkilemektedir. Sorunun çözümü ise eğitimin ve denetimden geçmektedir.

Uluslararası alanda çevre kirlenmesi ile ilgilenen pek çok kurum ve kuruluş vardır. Birleşmiş Milletler, çevre konusunu 1972 yılında yapılan Stockholm Dünya Çevre Konferansı ile gündemine almıştır. Yapılan bütün uluslararası çalışmalar göstermiştir ki, toplumda öncelikle bir çevre bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesi gerekmektedir. İnsanlara çevreyi korumanın maliyetinin, kirlenmiş bir çevreyi temizlemenin maliyetinden çok daha az olduğu benimsenmelidir. Bu benimsetme çalışmalarında da bütün halk kesimleri hedef kitle olarak seçilmelidir. Çevre konusu ulusal bir konu olmaktan çok uluslararası boyutları olan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle alınacak önlemlerin de uluslararası platformlarda tartışılarak alınması gerekmektedir. Dünya globalleşmekte, bunu da ilk olarak çevre konusunda oluşturduğu ortak kuruluşlarla ve bu kuruluşlarda alınan kararların uygulaması ile kanıtlamaktadır. Dünyanın çevreye karşı yeni uyanan bu sağduyusu, uluslararası alanda olduğu gibi ulusal alanda da etkisini göstermiştir. Bunlardan en önemlisi de kuşkusuz Sahil Güvenlik Komutanlığıdır. 1982 yılında kurulan Sahil Güvenlik Komutanlığı, deniz çevresinin kirliliği ile mücadelede önemli görevler üstlenen bir komutanlığımızdır.

Sahil Güvenlik Komutanlığı 198 bin 756 kilometrekarelik deniz alanında ve 8 bin 272 kilometrekarelik kıyı şeridinde çalışmalarını 52 bot ile sürdürmektedir. 1/3 görev esasına göre bir Sahil Güvenlik botunun sorumluluk alanı 11 bin 691.5 kilometrekare deniz alanı ve 468.5 kilometre kıyı şerididir. Böylesine geniş bir deniz alanında kontrolün tam anlamıyla sağlanabilmesi ve olaylara anında müdahale edilebilmesi için süratli botlara ve helikopter, uçak gibi havadan da kontrolü sağlayacak olan modern teknoloji ile donatılmış araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak istenilen etkinliğin ve caydırıcılığın sağlanabilmesi için halkımızın ve denizi kullanan her kesimin Sahil Güvenlik Komutanlığını ve çalışmalarını daha yakından tanıması gereklidir. Unutulmamalıdır ki, kanunun teminatı kuvvettir, denizde bu teminatı sağlayacak olan da Sahil Güvenlik Komutanlığı'dır. Halkımızla kuracağımız böylesi bir iletişim ortamı sayesinde, onlardan alacağımız duyumlarla denizlerimizde daha iyi bir denetim kurma im

kanımız olacaktır. Halen Sahil Güvenlik Komutanlığı Kuvvet Komutanlıkları ve Jandarma Genel Komutanlığı ile işbirliği içinde olup, özellikle Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndan gelen çevre ile ilgili ihbarlar çok faydalı olmakta ve bir çok olaylara zamanında müdahale edilebilmektedir.

Deniz çevresinin kirliliğini önlemek yolunda atılacak her adım gelecekteki nesiller ve daha temiz bir dünya denizleri içindir. Denizlerin S.O.S. sinyallerine kulak verelim...

Denizi kirleten gemilere uygulanan para cezaları

KAMU YÖNETİMİNİN ÇALIŞMASI *

Osman DIRAÇOĞLU
Muğla Vali Yardımcısı

Kamu yönetiminin şehir endüstri toplumundaki önemi son yıllarda sürekli art' maktadır. Kamu ve özel sektör çalışma faaliyetleri arasındaki çizgi, daha hassas bir hale gelmiştir. Bu gelişme içindeki ana faktör belki de, ABD'nin dünya ilişkilerinin gelişmesindeki rolü oldu. Soğuk savaşın gelişmesi, askeri ve ekonomik alanda, dünya liderliğinde Rusya'nın kuvvetli bir mücadele vermesiyle, ilk ölçüde hükümete sorumluluklar yüklemiştir. Hükümetin içindeki kuvvet dengesi, askeri, politik ve yönetici etkisiyle değişti. Bizim büyük silahlanma programı, özel sektörle kamu sektörleri arasındaki, daha uzakta hayal meyal görünen çizgi, endüstri ile hükümetin ilişkilerini de etkilemiştir. Sözün kısası, kamu yönetiminin gerçek anlamda faaliyet alanı içindeki bu belirgin gelişme, önemli bölgedeki arttırılmış ilgiyi bir araya getirdi.

YÖNETİM NEDİR?

Yönetim, emredilen amaçları, gerçekleştirme araçları ile başlıca ilgilenen bir usul veya faaliyettir. Hükümet işlerinin amaçları, askeri ve kilise, açıkça farklı olmasına rağmen, başarı vasıtaları oldukça yakındır. Güç ve yetenek organize edilmeli ve yönetilmelidir. Kişisel beklentilerin, ödüller ve yardımlar arasında denge ile uzlaştırılması zorunludur. Her geniş organizasyonda, bir resmi hiyerarşi ve gayri resmi otorite, birçok fonksiyonel birimler arasında yarışma, işçinin kişisel değeri, uzmanlaşma organizasyonu ile yönetimler ve talimatlara göre izah etme arasında çelişki bulunur. İdeal olarak; mantığı sağlamada yönetimin hedefleri, onun üyeleri tarafından "etkili" bir davranış olmalıdır. Bu genel unsurlar, evrensel metod olarak yönetimi tanımlamak için, bize fırsat vermektedir.

Fakat biz, özellikle; özel sektörün yönetim alanı olan kamu yönetimi ile ilgiliyoruz. Kamu yönetiminin yapıları siyasi temsilciler tarafından taslağı çizilen, kamu politikasının yürütülmesini içermektedir. Bu daha fazla genelleştirme sınırlamasını gerektirmektedir. Yöneticilerin politika üzerinde, teknik kabiliyetleri ve takdir hakları nedeniyle, çok önemli etkileri olduğunu ve üstat milletvekillerine vermesi gerektiğini 3 üncü bölümde göreceğiz. .

Kamu yönetimi, çeşitli şekillerde özel sektörden farklıdır. Kamu yönetiminin çalışması içindeki çatıyı, kanunlarda kesinleşmiş, kamu politikası sağlar.

* Bu konu, Public Administration, John M. Pfiffner-Robert V. Presthus, The Ronald Press Com- pany, New York 1960 (Fourth Edition), s. 3-21'den tercüme edilmiştir.

Sonuç olarak; resmi ve büyük kurumların, düzenleyici komisyonların faaliyetleri, kanun içinde sınırlanırlar. Bürokratların gerçekten herşeyi kanunla sınırlanması gereklidir. Bu şiddetli istek, sorumluluğun “denge ve kontrol” sisteminin içinde, kamu yönetimine ayıracı bir özellik kazandırır.

Bizim demokratik sistemimizin gerekli parçası olan kamuyu eleştirme, hükümetin şüphecililiğine eşittir. Eğer bu tam olarak işletilmiyorsa, kamu yönetimi karmaşıklaşır, belirsizleşir ve özel sektör ile kamu sektörü arasındaki pek çok farklı sorumluluğun, teşkilatlanma metodları ve şekilleri oyununa getirir. Hükümet nezdinde, bir meclis olan kamu işbirliği onun en güzel ticari örneğidir. Daha fazla işbirliği yaratılmasında, kongre, endüstride istenilen mesajı verir ve serbestliği hükümete fırsat veren ciddi kurumları oluşturmayı planladı. Fakat hükümet fonksiyonlarının ölçüleri olarak, takdim edilen politik çevreleri yüzünden (başlıca hedeflenmiş mali sorumluluk kurulması), işbirliği hünerinin ana avantaj otoritesini baltalayan, kamu yönetimi ile özel yönetim merkezleri arasındaki başka bir önemli fark, gelir güdüsünün bulunmayışındandır. Özel sektörde, etkililiğin kesin standartlarının; harekete geçmesine hükümet kaynak yaratma fırsatı vermiyor. Çalışma şartlarındaki mahzurları kamu kesimi ve diğerleri arasında, daha az prestij, daha az haklar ve imtiyazlar, tavan gelir azlığı, daha az tanımlanmış kariyer yolu gibi bu farklılıklar, ayrıntılı bir şekilde daha sonra yapılacaktır. Kısaca, yönetimin genel alanının karakterleri, çoğu kamu yönetimine rağmen, görünür.

Yöneticiler, planlanmış usulleri sağlamak için büyük tarafsızlık ve sorumluluk meydana getirerek kanuni koruyucu davranışlar besleyen bir çevre içinde yönetimlerini sürdürürler.

Teşkilât ve Yönetim : Kamu yönetimi, kamu politikasını yürütmek için, ferdin ve grup çabalarının düzenlenmesi olarak tanımlanabilir. Kamu yönetimi, hükümetin başlıca günlük çalışmasını kapsar. Bunun yapılabilmesi, yönetim ve teşkilâtla ilgilidir. Teşkilât, fertlerin ve fonksiyonların verimli ilişkiler içindeki yapısıdır. Yönetim ise, politik liderler tarafından tespit edilen kararlar üretmek, fertlerin hedeflerini başanya ulaştırmaktır. Teşkilât, yönetim vasıtasıyla, koordinasyonu ve birlik amaçlarını koordine edecek, sorumlulukların ve yetenekler yollarını arar. Teşkilât ve yönetimin hedefi madde ve insan kaynaklarının kontrolüdür. Üst düzeyde bir yöneticiyi isabetli yerleştirme yapılırsa kontrol kavramında endişeye gerek yoktur. Buna karşılık karar üretme bir gücün ifadesidir. Zirvedeki resmi yönetim, bir o tarafa bir bu tarafa rol yapan kukla gibi, kuvvetle yayılan çeken, yüzlerce halkla gösteri yapan çoğulculuk yöntemidir. Yüksek yönetim, genellikle, hakemden çok bir amirdir. Onun karar verme liderliğinde, problemleri çözme, teknik kabiliyetleri ve bilgileri nedeniyle daima bir alt kademede bölüşülmesi gerekir. Bu duygu içinde, gerçeklerin akıcılığını kolaylaştıracak olan bir yapı, gerekli uyarma ve hükümler ile karar üretmenin örnek bir gururla, teşkilât ihtiyaçlarının kontrolünü başarır. Bununla beraber, kontrol için şüphesiz

keyfi görünüm var. Bu ana kadar yönetsel hiyerarşi, kişisel olarak denetim ilişkisinin ağıdır. Örgütlenme sınırlamaları daima onun, davranışını şartlandırır. Yaptırımların ve rapor etme aletlerinin örnekleri, aracı vasıtasıyla, otoritenin yalnız resmi kanalları, ana hatlarıyla akan, kişisel çabalar direkt olarak istenilen kanala girer. Bunun için, gayri resmi sosyal grup organizasyonunun davranışı ve papanın yetkili hükmüne rağmen, resmi yapı, yönetimde çok önemli bir faktördür. Ufak grup davranışının ve insan ilişkileri üzerindeki etkisi yüzünden onun önemini, değerin altında biçmek eğilimi vardır. Elimizdeki kitapta, bu yaklaşma arasındaki dengeyi korumaya çalışacağız. Kamu yönetiminin ikinci unsuru, teşkilâta yön ve aktivite veren bir görünümde olmalıdır. Eğer teşkilât yapı için kabul edilebilirse, sonra yönetim işlemleri oluşur. Kurum resmiyetle ilgiliyse, kamu yönetiminin yapısal görünüşü, kaynağını direkt olarak anayasadan alan yönetimdir. Tabiatıyla yönetimin başlıca organları, karar üretme, haberleşme, planlama ve araştırmada liderlik yaparlar. Bunlar, mantıklı hareketi ifade etmek, insanoglunun cismani yapısının etkinliğini arttırmak için kullanılır.

İnsan davranışının kaprislerini yansıtan, “Akıl Almaz” örneklerle kurumlar gelişirken, bu örnekler zaman içinde anayasallaşmış olur. Kuruluşun amaçları içinde görüşleri tutmak ve onları kontrol etmek için araştırır. Bu nedenle kuruluş el değışirken denge kurmaya doğru yönelir. Diğer bir deyimle yönetim, memur maneviyatının korunması, fert ve grup gayretlerinin koordinasyonunu, politikasını yapmayı içerir, kamu yönetiminin, insanlar arasındaki canlılık görünüşüyle ilgilendir : Kısaca, kamu yönetimi, kamu politikasını yürütmekle ilgilidir.

Birçok insanın, çabalarını amaçlayan ve düzene sokan, sayısız kabiliyetleri ve teknikleriyle tamamen etrafını çevirme metodudur. Onun önemi, gerçekte kolay anlaşılır. Bugün sekiz Amerikalıdan biri kamu kuruluşlarında, milli kuruluşlarda, eyalet ve lokal kuruluşlarda çalışır. Bütün hükümet giderleri, bizim yıllık milli hasılanın beşte birine varır.

Hükümet, en büyük işveren ve en geniş müteşebbisimizdir. O, askeri ve kanuni gücü, yalnız başına tekelinde tutar. Üstelik, kritik konuların problemleri, enflasyon, para politikası ve ulusal yaşama da ilgilendir. Bir bilim dalı olarak, kamu yönetimi, örgütlenme davranışlarında karar verme politikası gibi önemli kararlar alanında, bilgi sağlayan bütün sosyal bilimlerle de ilgilidir. Orada yönetimin ayrı bir alanı vardır. Fakat o, psikoloji ve sosyal bilimler politikası dışında tanımlanması halinde, kısır ve verimsiz olarak bırakılır.

Kamu yönetimi, büyük hedefleri planlayarak yürütmeden sorumlu, sosyal bir prosedür olarak görülebilir. Hükümetin gerileme, ilerleme, yansıma ve değışmede ulusal ve uluslararası dinamik rolü vardır.

Kamu yönetimi, büyük ihtiyaçlar ve doymalar arasındaki boşluğa köprü olan, yeni politikaları yürüten bir vasıttır. Brooks Adams’ın söylediğı gibi, yöneti-

min fonksiyonu, imkanların değişmesiyle sosyal dengeyi sağlamaktadır. Bugün en fazla baskı konuları olan, savaş ve barış, iş verme, fakirlik ve hastalık hükümetin başlıca görevi olmuştur.

KAMU YÖNETİMİNİN ÇALIŞMASINA ÜÇ YAKLAŞIM

Kamu yönetimi nisbeten yeni bir konudur. O, “modern” bilim dalı olarak ilgilenmesine rağmen, çalışma alanını tanıran veya faaliyetlerini belirtirken kamu yönetiminin başlangıç tarihini belirtmek çok zordur. Meselâ, bazı araştırmacılar, Woodrow Wilsons’s yazılarına göre başlangıç 1887, Frank J. Goodrow yazdığı inandırıcı yazılarına göre, 1890 ve 1900 öncelerinde, diğer yazarlardan, 1926’da kamu yönetimi konusunda ilk modern kitabı yayımlayan Leonard D. White’dir. Fakat bu yüzyıldan önce, bazı hükümete ait yönetimin karakterlerinin uygulanması esnasında de Tocqueville ayrı bir bilim dalı olarak yazmıştır.

Kamu yönetiminin ortaya çıkışının kayıtsızlığı, 20. asra gelindiğinde, bu ilim dalının var olduğu, daha kesin bir şekilde ortaya çıkabilmiştir. Ekseriya, seçkin yapısıyla, hükümete ait bütün işlerle ilgilenme kararları uygulama ile ilgilidir. Eğer, kendi kendilerine bu kadar kararları uyguluyorlarsa, kamu yönetiminin ayrı bir alanı, olması gerekir. Bazı itilâflar vardır. Fakat bu itilâf şu anda ilgilenmemeyi gerektirmez.

Kamu yönetimi ile yönetimin genelinde nasıl en iyi bir çalışma alanına dönüşeceğini düşünen pek çok okullar var. Bilginler çeşitli görüş açıları ve onların meselelerini çok geniş bir şekilde dokümanete etmeye çalışıp, yazmışlardır. Bütün yaklaşımları burada incelemek mümkün olmamasına rağmen, onların çoğu, üç ayrı ana tipte toplanabilir.

- Tarihi, Kanuni ve Anayasal,
- Yapıya ait tanı timsal,
- Sosyo-Psikolojik yaklaşımlardır.

Başlıca yaklaşımın kendiliğinden kategorileşmesi, tabii ki çok fazla basitleştirilerek, karmaşık bir tablo olarak kabul edilir. Bununla beraber bu üç grup bizim hedeflerimize hizmet edecektir. Özetle, önce ikisi tartışılabilir ve üçüncüsüne daha fazla kapsamlı bir şekilde değinilecektir. Çünkü, en önemli yeni araştırma, kamu yönetimi alanında yapılmış görünüyor. Gerçekten yönetimin ne olduğu ve nasıl organize olup işleyeceği konusunda ümit verici gelişmeler görülmektedir.

Tarihi, Kanuni ve Anayasal Yaklaşım : Tarihi, kanuni ve anayasal yaklaşım, hükümetin, sorumluluklarının ve kanuni haklarının çatısının, kanuni seçenekler veya kararlarla anayasanın veya yapılagelmiş kuruluşun büyümesinin temelini oluşturur. Hükümete ait görünüşteki yönetimin geleneksel yerinin rolü de gözden

kaçmamaktadır. Bu çalışma tipi, bugün kamu yönetiminin görünüşünü çok dar olarak sunduğu kabul edilir. Bununla beraber, 19. asrın sonlarında, bu ana yaklaşımdı. Kamu yönetimi, kamu kanunları ilavesi ile ilgilenirken, daha çok dinamik özelliği ile ilgilidir. Bu noktanın üzerinde durulması örgütlenmeden daha çok kanuni ve politiktir. Hükümetin popüler olarak kontrolü ve federal birliğin kendi kendisini yaratması gibi pek çok konuları kapsamaktadır. Doğrusu devlet hizmetleri reformlarında bile, ahlâki olaylarda ve ihtiyaçların karşılanmasında daha fazla etkili yönetim için temel olmalıdır.

Kamu yönetimine bu yaklaşım desteği, aynı zamanda yöneticinin rolleri ile de ilgilidir. Yasama ve yargı organları ile hükümet ilişkileri, karşı karşıya olan etkileri, politika ve faaliyetleri, hükümet politikasının yönetimi üzerinde olacaktır. Bu alanda, kamu yönetiminin şeklini çizerek, hükümete ait yönetimin zayıflığının bulunduğunu ele alan W. F. Willoughby adlı yazardır. Bu çelişki, hükümetin ana organının “UYGUN” rolü üzerinde, hala mevcuttur ve birkaç görüşün, bütün doyurucu desteklerinin tamamlanmasına rağmen asla çözülemez. Bu yaklaşımın başka önemli bir yanı, hükümetin ilgilenmesi gerektiği kamu yönetimi ile bölgenin saygınlığıdır. Son yıllarda bu problem, pek çok olaylarla, 1955 yılında, kamu ve özel güç çelişkisi Dixon-Yates tarafından üzerinde durulmuştur. Atomik enerji fabrikalarının, atomik enerji alanında geçerli olmasına kadar, bütün nükleer maddelerin kontrolünü, atomik enerji görevleri altında federal hükümet bakmıştır.

Tanımsal! Yapıya Ait Yaklaşım : Tanıtımsal yapıya ait yaklaşım, gerekli kanuni ve mali kontrol ile birleştirilen yönetim elemanlarını örgütlemeyerek, yönetimin parçalarını, örneğin okullar için tanımlayıp, yerleştirildiğinde Leonard D.White’in ders kitaplarının diğer kamu yönetimine göre daha fazla ele alındığı anlaşılmıştır. Devlet hedeflerinin başarısıyla madde ve insanoğlunun yönetimi, onun kamu yönetimini tanımlamasıdır. Onun konulan, özel yönetim teknikleri ve organizasyona ait düşünceleri tartışılmıştır. Bu alanda, daha fazla yazmanın tipik yaklaşımı olmasına rağmen “yönetim”in manasını daha fazla kaybetmeksizin insan olmanın etkileşimi ile etkisiz bir yönetim düşünme çevresi tarafından kamu yönetiminin uygun olmayan ilişkileri eleştirilebilir. İlâveten, programların başarısı için tekniğin önemi kabul edilirken, yönetici faaliyetleri ile etkilennmiş vatandaşlar ve yönetimin teorik görünümüne de dikkat edilmelidir. Tanıtımsal yapı, mali yönetim ve hükümetin teknik personeli, teşkilâta ait yapıların üzerinde durmaktadır. Yönetimin oldukça açık görünümünü vermekle meşguldür. Yararın geleneksel alanları olmamasına tabii ki önem verilmelidir. Fakat onlar sadece düşünülebilen şeyler değildir. Bu yaklaşımın bilim adamları arasında kullanılma eğilimi, yöneticilerin sorumluluğu ve yönetici konularıyla onların analistleri pek çok önemli alanları genişletmekle meşguldür. Bu, bütünüyle iyidir. Sadece bu manasıyla teori ve tekniğin, en uygun karışımıyla kamu yönetimi başarılı olacaktır. Politika

bilimi içinde kamu yönetiminin kaynakları ve bilim dalı olarak, politika biliminin yakın ilişkileri yüzünden, bu iki alanı tamamen ayırmak çok zordur. Çalışmaların çoğu kamu yönetimi içinde yapılmış olan politik bilim kavramıyla başlar. Bu gerçek, yapısal tanıtımsal yaklaşımı yeniden incelenmesini içine almaktadır. Çünkü politik bilimin aynı zamanda teoriksel kavramı ve teşkilâta ait yönetim için bürokratik yapıyla ilgilenen yapısı vardır. Diğer taraftan bürokrasi, yönetme politikasının teknik aletleri, başka bir deyimle hükümetin, yürütme, kanun yapma, yargı şekillerinin çalışması ile ilgilenir. Tabii ki, bu alanda yapılan çalışmalar örneğin, yönetim anayasal, personel yönetimi ve kanun yapıcı-yönetici ilişkileri, kamu yönetiminin nerede başladığı, politik bilimin nerede sona erdiğini ayırma zorluğu sıkça yapıldığı görülmüştür. Bu bilim dallarının her biri diğerine bağlıdır. Bu önerileri, kamu yönetimi ve politika bilimi ayırımı yerine bir teori, bir uygulama üe bir ana dal altında birleştirmek, meselâ, “politik yönetim”, “kamu yönetimi teorisi” veya “politika bilimi” olarak birleştirmek daha iyi olabilir. Tabii ki, gelen bölümlerdeki öneriler için, kamu yönetimi anlayışı içinde faydalı olmayan geleneksel politika teorisi, politika biliminin birkaç alanını ihtiva eder.

Ödüller, politika bilimi ile kamu yönetimi arasındaki birleşmeyi mümkün kılar. John M. Gaus’un Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı’ndaki çalışmaları, açık ve ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Leonard D. White’in “yönetim hikâyeleri”, R.A. Cushman’ın “düzenli görevlerin analisti”, H.M. Somer’in “bir savaş kurumunun çalışması”, Arthur Maas’ın “yönetici sorumluluğunun çalışma kanunu”, Friedrich ve Cole’ün “birkaç ülkede yöneticilerin sorumlulukları üzerine makaleleri”, Harold Laski’nin “Amerika başkanlık sisteminin analizi”, Gulick ve Urwick’in “tabii yönetim çalışması” bu isimlerden sadece birkaçıdır. Bütün bu çalışmalar, kamu yönetimi alanının daimi değerleridir. Eğer yönetim çalışmasına, değişik noktalardan, bu çeşit analizlerle mükemmel bir şekilde temel atılmaması mümkün değilse, bu akılsızlıktır.

Sosyo-Psikolojik Yaklaşım : Sosyo-Psikolojik yaklaşım, kamu yönetimi çalışması için muhtemel, birkaç yaklaşımın en yenisi, çok önemli davranış bilimleri olarak, genel durum teşkilâtı içinde, insan davranışlarının sistematik çalışması ile ilgilendiğinden bu yana, daha çok kurumlaşmış ve kaderini belirlemiş görünüyör.

Bu çeşit çalışma, yönetim bilimine verilen önemle daha çok etkilenir ve onun destekleri, düzenli bilgi için teorik olarak gelişmesinin çatılan ve teşkilâtlanarak, yönetme bilgisinin araçları ile daha çok ilgilenmeye yönelir. Oysa, daha eski bir yaklaşım, önemli kararlarda, kamu yönetiminin ne yapması gerektiğini, nasıl bir şeklin uygun olması gerektiğini içermektedir.

Sosyo-Psikolojik yaklaşımın, gerçek durumunun ne olduğunu öğrenmek için daha fazla ilgilenmekle meşguldür. O, genellikle, araştırmanın, oldukça sınırlandırılmış alanlarının incelenmesi ile ilgilidir.

Onun, ne yapılması gerektiğinden emin olmak için desteklerini yeteri kadar bilmiyoruz. Başka bir fark, bilinçli yaklaşımla yeni yönetim ve teşkilatlanmayı genelleştirmek, toparlamak için araştırma yapıyor.

O, en azından insan etkilenişinden veya yöneticilerin metodlarının içinde istikrar ve düzenin, yönetimin merkezi olduğuna inanmasıyla meşgul olmaktadır. Yönetici bilimi için umut olduğu söylenebilir. Şüphesiz, buradaki açık problem, bu kararların her gün toplum faaliyetlerinde halâ yapılmasının gerekli olmasıdır. İlâve olarak, araştırma, baskı kararı ihtiyacının olduğunu politikacılara söylemek pek yararlı olmaz. Ayrıca, yaşamayı şekillendiren karar alanları ile prestij ve güç düşünceleri, önerilirken, objektif sorunlar kadar düzenli meselelerin ne olmasının gerektiğidir. Çok farklılıkların algılanması, yönetimin pratisyen ve öğrencileri arasında, bir boşluk yaratma eğilimini gösterir. Fakat daima, yöneticilerin uygulama kültürü içinde daha fazla etkili olmaya, çalışmalarından bu yana, emin şekilde söyleyebiliriz ki, bu boşluk daralmaktadır. Onlar, genellikle araştırma yapmak için yönetim arasına girmektedirler.

Ne olursa olsun, sosyal-psikolojik yaklaşım, kamu yönetiminin çalışmasının daha fazla sert metodlara başvurma ve özel hatırları bilgisiyle belki daha fazla ilgilidir. Genel teşkilât durumu içinde, şahsi davranışlar ile grup davranışlarının yapıları ile ilgilenir. O, tabii otorite olarak, vuku bulan birçok problemleri daha derin bir şekilde, teşkilatlanmanın daha geniş amaçlarını, küçük grup davranışlarının etkilerini farklı liderlik örneklerinin etkisini, haberleşmenin önemini, göçün ve doyumun göstergeleri olarak, tabii ve birleşik karar üretmeyi inceler. Onun için, bütün güzellikleriyle bu yaklaşımın, başlıca, yönetimde eylem metoduyla ilgili olduğu söylenebilir.

Bu, matematik ve felsefe, sosyal bilimlerin iç görünüm tekniklerini, yönetimin çalışmasını, politik bilimcilerin nisbeten küçük sayılarını beraber getiren, sosyal psikologlar ve sosyologların beraber çalışmasıyla, yönetim sonuçlarının daha yeni bir görünüşüdür.

Michigan Üniversitesinde ölçüm araştırma merkezlerinin çalışması, bu yaklaşımın, ana karakterlerini örnek göstererek, kavram ve teorisinin kullanılmasını, bütün bilimsel davranışların metodlarını (sosyoloji, psikoloji, sosyal psikoloji, antropoloji ve politik bilim) teşkilatlanmaya ait yapı ve yönetici metodlarını, halkın onlara tepki gösterme biçimini, analiz ederek, anlatmasıdır. Sosyo-psikolojik yaklaşımın örneği veya yönetici usulünün yaklaşımından bahsederken, tipik bürokratik yapı ve onun ferdî üyeleri arasında, genişlemiş teori ile araştırma etkileşimi, ilgisinin olduğu görülüyor. Bu önem, genel olarak, teşkilâtın kişisel yaratıcılık üzerindeki isteklerinin, zararlı etkilerini, araştırma yapmayı, kurumların yönetiminde küçük grup etkileşiminin sistematik deneyimsel araştırılması ve yönetimin genel teorisini kurma, teşebbüs etme, teşkilât davranışlarının, belli başlı

teorilerini sonuçlandırma gayretlerini düzenlemektedir. Gerçekten, bir sosyal bilim araştırmacısı ise, yöneticiler üzerinde davranış ve teori hareket kabiliyetinin, bütün sıkıcılığını bulur. Bununla beraber, çoğu, biraz çalışma ile yönetimin teorisini geliştirmek veya daha önceki çalışmaları tekrar etmekle, geçerli olan görüşü kontrol etmek ise rastgele yapılmış farklı malzemelerdir.

Hiçbir olayda, tecrübe araştırmasında geçerli eğilimin üzerinde daha geniş yönetimin teorisi, yapılabilen, sınırlandırılmış faaliyet alanını genelleştirmeyi sağlayan, “yükselme aracı soyutlanması”nı aşağı hareket ettirmektedir. Bu çalışmaların çoğu, yönetime, “hareket” veya “metod” yaklaşımını karakterize eder. Kişinin ve teşkilâtın yapısı ile değer ve hedeflerin birbirine bağlı olarak değiştiği görülüyor. Açıkça, bu fikir birliği boşluğu, analizlerin yapısını çok karmaşık bir hale getiriyor. Fakat, bu büyük kazanca toplumun daha fazla yaklaşmasıdır. Sonuç olarak, genelleştirme, zaman içinde değişebilen özel amaçların birleştirilme varlığının mümkün olduğu kadar yansıttıkları sebepleridir. Araştırma hedefleri, etki içinde, devam eden yöntemlerinin bir süre için durup aniden kapanmasını temsil ederler.

Yönetici metodunun, karışık zenginliğini nakletmek, seçilmiş yönetici kararlarının çabaları içinde yeniden inşa eden, üniversiteler arası dava programına yaklaşım düşünceleri veya “metod”u sosyal-psikolojik tartışma içindedir, politika ve personel arasındaki faktörler, karar vermenin kurumsal prosedürünü belli etmek için analiz edilirler. Bu konuyu genişletmek için, sosyo-psikolojik yaklaşım ve onun çabaları ile yönetici üzerinde, baskı yapan bir çok değişkenliği ayırmaktadır. Bununla beraber, mevcut can alıcı farklılıkların başlıcaları, metod ve felsefedir. En önemlisi, bu konuların programları az veya yönetimin genelleşip, yeniden yapılanması gayretleri muhtemelen yoktur. Gerçekten, yönetimin seviyesi ve güçlü politika programının değişiklikleriyle kuşatılan ve karıştırılan çevresi içinde, hadise programının, kavramsal çatısı, teşkilâtsız görünüyor. Keza, metodun amacı içinde, problemler, izlenimci ve bireyseldir. Bu, bir araştırmacı analizinin, teorik olarak düzgün, yöntem bilimi olarak kabul edilen, çok seyrek ve açık ifadesidir. Bu araçları, kopya etme, daha uzaktaki verilen olayın sonuçlarını kontrol etme çabaları ve geçerliliği gerçekte mümkün değildir.

Kongreleri izlemeyle, çok yönlü yönetim kavramının, onun dinamik gerekliliği içinde sosyo-psikolojik yaklaşımı takip ederek, vaziyet programıyla meşgul olduğunu söyleyebiliriz. Fakat, yönetim bilimi teorik olarak kıyaslanır.

Sözün kısası, bu yaklaşımların verilen tarihsel zamanda, her birinin hakim rol oynadıkları ve yönetimin çalışmasına yardım ettikleri söylenebilir. Üstelik, bu alanda hiç kimse, her yaklaşımla ifade edilebileceğini hemen hemen bilmez. Bu kitap, her yaklaşımın üzerinde durmaktadır. Gerçekten, bir ders kitabı olarak takdim ediliyor. O, kamu yönetiminin, mümkün olan en geniş yorumunu sunmayı

çalıyor. Biz, bürokratik yapıyla, onun iç yönetimi ile yakından ilgiliiyiz. Teşkilâtın insanlar arasındaki yanım ve karar üretmenin karışıklıklarını, aynı zamanda, alanın çevresel görünüşünü ifade edebilir ve üzerinde ilişki kurulabilir. Yönetimin politik çatısı, idari sorumluluğun ve halk menfaatlerinin standart problemleri, kamu yönetiminin eşitlik ve sosyal uyum olarak rolü, onun iç yapısı ve uzun zamandaki hedefleri, prosedürleri ve daha geniş sosyal sistemin değerlerini yansıtır.

Şimdi, kamu yönetiminin çalışması, birkaç yaklaşımın yeniden incelenmesi ile tamamlanabilmiştir. Kaçınılmaz bir şekilde ona yüksek standart karakteri veren, insan olmanın gayretleri içinde, başarma, onun ilgilendiği politik hedefleri alanında araştırma, özel görünen bazı problemlerine değer biçmeye çabalayabiliriz.

YÖNETİM PROBLEMLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Bilimsel Metod : “Bilimin” veya bilimsel metodun bazı şeylerin takdim edilme şeklinin olduğu, kamu yönetiminin çalışmasına kolaylıkla adapte edilebildiği söylenebilir. Kesinlikle tahmin edilebilen karakterlerin var olan bir bilim olduğu genellikle kabul edilir. Oysa, Einstein’ın yer çekimi, Newton teorisinin değişmesi, fiziksel bilimlerin formülleri bile, farz edilenden daha az kesindirler. Gerçekten, fizik bilimlerinin çok yüksek derecede muhtemel olan ilişkileri vardır. Bu, geometrik teorileri, sağlayabildiğini veya karışık aynı kimyasal bileşimlerin kesin ölçüsü içinde birçok kez üretileceğini söylemektir. Normal gelişimi içinde nesnel olarak doğruluğu ispatlanabilen kanunları veya prensipleri yöneten, bir bilim dalı olarak genellikle kabul edilir.

Bu tahmin özelliği, ilişkilerin dengesini sağlamaktadır. O, bize bilim adamlarının, meselâ, Kepler, Galileo ve Harvey, geometrik çizgide, konunun prensipler içinde ifade edilme yeteneğini ve özel yapışım anlamada, tabiatın kanunlarının yazılmış olduğuna inandıklarını söylemeye müsaade etmektedir.

Prensip, önemli delillerin varlığını ve onun doğruluğunu tanımlayan gerçekler üzerindedir. Araştırmacıların, duygusal tercihleri veya yer ve zamana tutarlılığı saymamanın yüksek derecesi, fizik bilimleri içindeki “gerçekler” şimdi bulunuyor. Tam anlamıyla, konuşma, bu nedenle, ervensel geçerliliğe sahip olma, prensiplerin varlığını kesin olarak sağlayan bilimsel disiplindir. Bir “kural”, bilimsel duygu içinde, hüküm değeri üzerinde bağımsız değildir. Hükümetin şekli “eni” demokrasi olduğu inancı ile ahlak kuralları ile ilgilenmez. Bu öneri, çok iyi ve doğrudur. Fakat, onu sağlamak için bilimsel bir yol yoktur. Çünkü, ölçmek ve sınıflandırmak için objektif gerçekler mevcut değildir. Demokrasi, bilimsel prensiplerin gereklerini ispat olarak gösterme inancını içermesi insan ilişkilerinde önemlidir. Değerler, bilim adamının kesin, bir tür araştırma yapması için, şu ana kadar hareket ettirilmesi hariç, bilimsel önerilerin kurulmasıyla çok az ilişkilidir. Onu, başka bir şekle koyarak, meselâ; hidrojen bombalan, demokratik veya otoriter

fizikçiler tarafından yapılabilir. Bombaların nasıl kullanılabileceğinin kararı verilirken ahlâk bilimcilerine danışmayız.

Gerçek tekniğin iyi bilinen alanından, yer ve zaman içinde değişik hale gelen değerler üzerindeki temel kurallara doğru yöneliyoruz. Bundan dolayı, fiziksel bilimlerin tabii durumu, uyumluluğun unsuru ile muhtemelen gözden kaçabilir. Bu düzen ve tutarlılık kaynakları içinde, fizik bilimlerinin gerekli ve sosyal bilimlerden daha çok basit olduğu gerçeğini söyleyebilecek, rahatlığı vermektedir. Bugün, insan yaşamının şartı olan, atomik silahların kontrolünden beri, sosyal bilimlerin daha önemli hale geldiğine çoğumuz aynı fikirdeyiz. Bu bilimsel metod hakkında daha fazla şeyler söylenebilir. İki basamaklı analizi içine alan teknik gereklidir. Hipotezin kurulması (veya daha geçerli birkaç hipotez), hipotezleri nakleden, gerçeklerin doğruluğunu ispat etmesinin (veya iptal etme) toplanmasını, araştırma usulünü takip ederek gönderen, çatıyı sağlamaktır. Doğruluğu kanıtlama, gerçeklere dayalı, delillerin bulunmasının temeli, belirli teorinin en iyi şekilde açıklanması ve en muhtemel olan birkaç hipotez arasından seçilen hareket olması gerekir. Fakat bilimsel metod, alışılmış prosedürlerden daha çok, kazanılmış hakların gelişmesinden kaçınmak, kararı askıya almak kabiliyetiyle belirlenmiş, aklın deneme niteliğindeki davranıştır. Sistematik metod, şüphe sisteminin yolunu izlemektedir.

Değerlerin Problemi: Değerli kararlarla dolu olan sosyal bilimlerin, o kadar çok ayrılığının kamu yönetimi içinde korunmasının çok zor olduğu açıktır. Önyargılı tabu, sosyal kontrollerin objektif araştırmasını zorlaştırır. Kesin semboller, ağır bir duyguyla, “sosyalizm”, “bürokrasi”, “demokrasi” ve “politikalar” suçlanır. Meselâ, farklı sosyal geçmişli olan insanlar için, farklı nakletmeler vardır. Şimdiki haliyle, meselâ, eşitliğin demokratik prensiplerinin bozulduğu temelde, federal hükümet, eski devlet hizmetleri planına karşı olabiliyor. Gerçek bilgiye ters olarak yükselmenin varlığı, genel olarak kavramlara ulaşmanın zorluğu ağırlaşıyor. Politik ve din meseleleri içindeki, duygusal karışıklık, matematik alanında söylenenden daha çok kuvvetlidir.

Bu sübjektif unsurlar, idari davranışın çalışmasına, bilimsel metodların adapte edilmesine karar verme çok önemlidir. Önce, bilimsel metodun kullanılmasını, yönetimin reddetmesinin, çok önemli bir problemi görünmesine rağmen, insan davranışlarının, anlaşılması zor değişiklikleri nasıl, daha az bir değişikliklikle ölçebilir, uygulama ve araştırma yönetimini en iyi şekilde fikir birliği ederek araştırabilir.

Verimli bir sosyal metod olarak, prensiplerin teorisi için gerekli olmayan duygu içinde, fakat, tehlikeli delil ile anlaşmanın duyusu içinde, etkili bir delil bulunmasına rağmen, genellikle, sosyal bilimler ve özellikle kamu yönetimi kullanılır. Toplumda meyvenin çekirdeği olup olmadığı hakkında gerçekleri gören insan ile delil ve doğruluğunu ispat etmenin tehlikeli metodunu takip eden, başka birşeyler soran insanda, bütün bilimlerin esası araştırılabilir mi?

Araştırma içinde, değerli hükümlerin problemi, bu şekilde kanıtla ilgiliye karşılaştırılması icab eder. Şimdi değerli kararlar daima armağan değil, onlar, birbirini tutmayan ve geçici, şahsi tecrübelerin süre içinde değişmesidir. Meselâ 10 yıl içinde, ne ekonomik ne de duygusal güvenliği, yüksek standartlara getiren, endüstri uygarlığının etkisi ve global karışıklıkların dizisinden genel şüpheciliği durdurma ile tamamen etkilenmişlerdir. Toplumun dinamizmi, birçok bilimsel veri davranma problemini ağırlaştırmaktadır. Oldukça mantıklı düzenlenmiş sıralama içinde, onların değerlerini kişilerin çabalarıyla tutmaya yardım ediyoruz. Onların inanışlarını aksine ispattan uzak bir şekilde açıklamak, özenle seçilmiş kişiliklerin gelişmesi, çok iyi bilinmektedir. Fakat, Gunnar Myrdal'a göre, değerlerin, modern toplum içinde dinamik olduklarını gösterirken, onların materyal toplum içinde sorumlulukları ve fikir dünyaları da değişmektedir. Kısaca, değerli kararın şekli ve araştırmaya gerekli manâ veren varsayımlar olarak gösterilmiştir ki o, kişisel konuların ön yargılarına açıkça eşittir.

Bilimci, araştırma için, kesin konu seçiminde pek çok aktivitesiyle konular hakkında geçici sonuçları yerleştirmekle, moral boşluğu içinde kendi kendini yönetemez. O, kaçınılmaz bir şekilde sübjektif konular yapar. Özetle, gerçek hakkındaki değerler ve kişisel inanışlardan önyargının yükselmesinin başka bir yolu yoktur.

Bilim adamı için, bu zorunlu sorumluluk, onların varlıkları için etkileme ve bedelini verme organizasyonu oldu. Birçok ön değerlerin ifadesi, açıkça, araştırma bulgularının pratik uygulaması içinde yatan esaslar için faydalıdır. Genel değerler içinde bilimsel olarak araştırılmış sonuçlar, sosyal değişim yolu ile gösterilebilir.

Şimdi, bilimsel taslağı çizilmiş metodu alma ve kamu yönetiminin emirlerinin işlemden geçirmenin zorluğunu, bir kaç araştırma yaklaşımının yenilenmesi alanına çevirebiliriz.

KAMU YÖNETİMİNİN ARAŞTIRILMASI

Metod veya Özel sistemin doğruluğu hakkında, sübjektif pek çok iddialar ve gelişigüzel gözlemlenmenin şahsi tecrübelere dayanması, kamu yönetimindeki araştırma ve yazma eğilimi ile etkilenir. Kazanılmış haklar, daha fazla sistematik araştırmanın sunulması ile mukavemet etmiştir. Daha önemlisi, kamu yönetiminin, uygulamalı karakteri, öğreticilere, temel araştırmanın zararı alanında, kendi kendilerine aktif rollerle, ilgilenme cesareti vermiştir. Tekrar, geleneksel politik bilimler, sistematik alan araştırması içinde, bir bilim dalı olarak hazırlanmış, yönlendirilmiş eğitimleri, birçok kamu yönetimi öğreticilerince kabul edilen bilim dalıdır.

Geleneksel Yaklaşım : Kamu yönetimi araştırması, tenkit edilmeyen, düşünmenin kesin miktarını, genellikle meydana çıkarmıştır. Ekonomik teori, in

sanın aklına uygun olması düşünülen mükemmel yazımı oluşturmuştur. İdari davranışları oldukça etkileyen kişisel ve sosyal faktörlerin masraflarında, resmi organizasyonun lüzumundan fazla üzerinde durulurken, ekonomik hareketin rolü de genellikle abartılmıştır. Üstelik, fizik bilimlerinin kelimeleri, kamu yönetimi için daha belirsiz bir şekilde kullanılmıştır. Etkili bir yönetim, idare ve teşkilat için, kesin deneyimli, kararlaştırılmış kurallara, şartlı “prensip” tavsiyesi içinde, yardım ve destek sağlamıştır. Organizasyon fonksiyonuyla, personel aktivitesi çizgisinin ayrılması, diğerleri arasındaki kontrolün, mantıklı süresinin kurulması, genel uygulamanın adaletli kuralları olarak tespit edilmiştir. Aynı zamanda, bilimsel yönetimin lehinde değerli kararları çıkarmak ve bazı ahlâki olmayan davranışları kurmayı hedeflerken; meselâ, “verimlilik” hesaba katılmadan düşünülmesi mümkündür.

Bu, “verimlilik” belirli zamanın, sosyal hedeflerinin süresi içinde sadece, itibar edilmemeli, onun sürekli tanımlanması gerekmektedir. Sadece, gerçeklerin yetersiz birikimi, yönetim ve “verimlilik” mantıklı korunarak muhafaza edilmesi gerekir. Bu “gerçekler”, idealler ve değerler arasındaki zikzaklar, grift bir vaziyettedirler ve bazen unutuldular. Pratik metodların şartları, işlenmemiş felsefe içinde, bilimsel metodun ayırdedici özelliği olarak kabul edilmişlerdir. Diğer bir taraftan, gelişigüzel seçilmiş, gerçekler, kolay genelleme için ana ilke olarak kullanılmıştır. Fizik bilimlerinde genelleme yapmak için, ana ilke olarak kavramsal çatı gerçekleri ile yerleşmesi gerekir.

Günümüzdeki Yönetim Biçimi: Bununla beraber, daha önceki yaklaşım temeli, farz edilen, karşı gelme görüşü, tehlikeli bir şekilde gelişmiştir. Bu, fizik bilimlerinin, tahmin edilen değerlerinin bazı başarılarına, genel çabalarının parçasıdır. Kamu yönetimi çalışması için teorik ilke gereği, geniş bir şekilde, şimdi metodun problemi, ana ilke olarak kabul ediliyor. Araştırma, bilimsel metodun gereği, sınırlamanın farkında olmayı sergilemekle meşguldür. İdari “prensiplerin” meselesi, Herbert Simon tarafından çok dikkatli bir şekilde, şartlı duygu içinde kullanılan bilgi tartışılmıştır. Yönetimde, bilimsel metodun hedefinin başka yerde olabileceği kabul edildi. Araştırma fonksiyonu, bu sebeple, idari durumlarda insan davranışları hakkında doğru genelleştirmenin keşfi, etkinliğin farklı teşkilatlanma yapısının etkisi, değişimin usulü gibi konularda olmaktadır.

Belki de, en fikir verici araştırma ve teori, gayri resmi teşkilât ve idari davranışla ilgilidir. Bu çalışma, karar verme, liderlik, grup davranışlarının daha geniş anlaşılması, birkaç disiplinin karşılıklı etkileşimiyle karakterize edilir. Sosyolojinin, sosyal psikoloji ve antropolojinin görünüşü, verimlilik, ahlâki sadakat için, birçok davranış biçimi, küçük grupların etkisi, karar vermede faydalı olmuştur. Birçok araştırma Halk Üniversitelerinin, özel yöneticilerin, ABD

hükümetinin Hava Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri Araştırması ve hemen hemen özel kuruluşlarla; meselâ, Rand Anonim Şirketi'nin ortak ürünü olmuştur. Araştırmanın deneysel miktarı, bilimsel ruhun içindedir. Onun sonuçları tamamen, tespit edilmesine rağmen, bir çoğunun faydalı olduğu, mükemmel bir şekilde bu kitabın tavsiyeleriyle ifade edilmiştir. Daha önce araştırma yapılmayan, sosyal bilimlerin başına dert olan, belirsiz kategoriler ve terminoloji kaybına daha büyük öncelik getiren bir metod veya nazikleşmiş, dikkatli hipotezlerin öneminin eşit olduğunun farkına varılmasının ifadesi güzel bir şekilde görülmektedir.

Yönetim analizinde, sosyal bilimlerdeki güven gelişmesi, birkaç bilim dalı arasından yayını arttırdığı da açıktır. Diğerleri arasında, idari bilim, davranış bilimleri, insan ilişkileri, yönetim bilimi, birçok genel durum içinde yönetim çalışmasına, sosyal bilim çeşitlerinin metodu ve kavramını personel tecrübelerinin temelini oluşturan, farklı gözlemden ayırırken, davranış ve idari organizasyon hakkında, genel önerileri, inşa etmek, bilinçli bir şekilde çalışmaların, temel konuların araştırmalarını, bu ana sistematik yayın içinde getirmiştir.

İdari kararlarda “gerçek-değer” de daha kritik bir şekilde ele alınarak işlendi. Bu politik karar verme, farz edilen değerlerle ilgilendi ve daha açık bir şekilde tanındı. Kamu yönetimi de diğer sosyal bilimler gibi, ne yapılması gerektiğine karar vermeyi araştırmak için kanuni değerlerle kaçınılmaz bir şekilde sorumludur. Onun genellikle, hareketlerini etkileyeceği, devlet memuru kavramı, doğruluğu tecrübe ile kanıtlanabilmiş veya tanımlanabilen “kamu yararı”nın tartışıldığı yerde, kamunun yararı ve yönetimdeki bir çok problemi bölüm 31’de gösterilmiştir. Genel durum içinde, söylentilerin, gerçekler kadar insan davranışını etkilediğini hatırlamak da çok önemlidir.

Karar verme, kamu yönetimi çalışmasında dikkatin odak noktası olmuştur. Bölüm 6’da göreceğimiz gibi, karar vermenin usulleri, hareketin birçok alternatifli yönlerinden birini seçmeyi kesin davranışlardan dönüşü durduran değerler içinde seçim yapmayı ihtiva etmektedir. Metoda getirilen, belirli zihnin oluşturmaya şartlanmasıyla, kanun yapıcının, pek çok faktörlerle idarecileri etkilediği açıktır. Bu çeşitler “harici” faktörler, toplumun kültürel değerleri, müşteri gruplarının hakim davranışı ve halkın serbest düşünmesini etkilemektedir. Bu tercihler için, rekabet etme, “dahili” faktörler, örneğin, onun kişisel yapısı, temsilcinin ahlâki gücü, bu teşkilâtla, çalışanların, şahsi amaçlarının başarısı ile açıklanabilenlerdir. Bu nedenle, karar vermenin usulü, gerçeklerin, hedef analizinin sonuçlarından daha çok kültürel karar olarak tanınır. Bu görünüş, sosyolojik yaklaşımı, kanuna ve özellikle yetkili kişinin hareketinin veya kanunlarca verilen “anayasallık” düşüncesini paylaşan, Anayasa Mahkemesi kararlarının, açıklanmamış toplumsal varsayımlarını yansıtmaktadır.

SONUÇ

Şu ana kadar anlatılmış görüşler içinde, kamu yönetiminin bilim ve sanat olarak görüldüğü, tekniklerin, yararlı becerilerinin uygulanması ve keşfini, kamu politikasının yürütülmesini temsilciler teşkilâtıyla kurmayı, ihtiva ettiği açıktır. Daha yüksek yöneticilerin rolü, hedefleri örneklerle açıklanır. Önce davranışı, sadece ümit edebilen konuyu değiştirmek ve baskı altında tutmak, dinamik fonksiyonlardan biridir. Eşit seviyedeki dallan, mahkemeler, kanun yapma, fertler, organize edilmiş gruplar ve organize olmamış halkla ilgilenmek zorundadır. Onun özel değerleri ve arzulanmış ifadesi, her örnekte, birliği tesis etme çabaları içinde, belirtileri ve bireysel endişeleri ustalıkla idare etme kabiliyetine sahip olmak zorundadır. Sonuçta uzlaşmayı, sadakati aşlamayı, şevk ve coşkunluğu (veya en sonunda itaate uymayı) meydana getirip, karışmış idealleri, basit bir şekilde sunar. Kesin genel durum ve prensiplerin gelişmesine, fizik bilimleri içinde müsaade eden, kontrol faktörü, nadiren mevcuttur. Bu nedenle, idare, mükemmel, eşit, evrensel, herkese açık olmalıdır. Mutad olmayan kapasitesinin, kamu yönetimi istekleri, hareketleri ve seçilen metodlarla karşılaştırmada özel durumlara ayrılmaktadır.

İdari davranış içinde, yeni bir işin içyüzünü kavramanın devamlı bir şekilde sosyal bilimlerin araştırmasıyla sağlanması, yönetimi, bilimselliğin içine doğru sürme, halk bilgisinden “bilime” devamlı yükselme amacı olmasından bu yana, bu önemi, sona erdirmek, işi ihmal etmek olacaktı. Gerçekten, birçok alan için; yönetimin etkisi daha çok belirir ve yönetim durumlarında işin iç yüzünü kavramaya bilinen çalışmayı ifade eden problem muhtemelen, gelecekteki araştırmayla bilgi ilave etmenin problemi kadar tehlikelidir. Bu kitabın kesin hedeflerinden bir tanesi de bir köprü geçişi olarak yardım etmektir.

KARAR ALMA*

Nihat ÖZGÖL
Edirne Vali Yardımcısı

Davranışsal bir çevre içinde, yöneticinin en önemli işi; karar almak, kısacası çeşitli seçenekler arasından hem kurumun amaçlarını, hem de onlara erişmenin en iyi yolunu seçmektir.¹ Bu çok karmaşık bir süreç olduğu; olayları, değerleri önceden beklenmeyen sonuçları içerdiği halde, karar alan; karar üzerinde etkisi olan ayrıntıları çevredeki diğer olgulardan ayırarak karar alma işini her zaman en basit hale getirir. Bizler genel olarak karar alma işini entelektüel bir süreç, kişisel bir düşüncenin ürünü sayarız. Oysa bir kurumla ilgili karar alma işinin, kurumsal bir süreç olduğunu vurgulamamız gerekir. Alınan herhangi bir kesin karar, hiyerarşinin çeşitli düzeylerindeki pekçok kişinin birleşmiş çabalarının son ürünüdür. Bu nedenle kurumsal kararlara, tek bir yetkilinin tek taraflı seçimi yerine, kolektif bir sonuç olarak bakmamız gerekir.

Kurumlarda genellikle olan şey yöneticilerin çoğu zaman kendilerine kurumdaki elemanların çeşitli seçenekleri tarayıp, bunları destekleyen delilleri bulup ve bu seçeneklerin herbirinin muhtemel sonuçlarını değişken kesinlik dereceleri ile değerlendirdikten sonra (kendisine sundukları öneriler inceledikten sonra) kararı almalarıdır. Yeterli teknik beceri ve gerekli bilgilere sahip olmaları gerçek liderin seçiminin ne olacağı konusunda açık bir görüşe ulaşmalarında etkili olur. Örneğin atomik silahları ve füzeleri içeren çok teknik konularda bu tür bir etkileşim olağanüstü önem taşır. Böyle konularda teknoloji ve toplumumuzun uzmanlaşmasını, karar alma işini merkezilikten çıkartıp bunu daha geniş bir çevre içinde dağıttığını görürüz. İşte bu olgular bize Mills'in büyük kuruluşları "düzenli sorumsuzluk"² terimi ile tanımlamasının nedenini biraz olsun açıklar.

KARAR ALMA SÜRECİ

Rasyonel seçim ve bu seçimi engelleyen bilgi yetersizliği, kararı verecek kişiler arasındaki değer hakkındaki görüş ayrılıkları, aranılan değer veya amaçlara önce

* Bu konu, Public Administration, John M. Pfiffner-Robert V. Presthus, The Ronald Press Company, New York 1960 (Fourth Edition), s. 114-132'den tercüme edilmiştir.

1 Yönetim kavramının karar alma sürecinin vazgeçilmez bir parçası olduğu görüşü; Herbert A. Simon : Karar alma teorisi ve araştırmalarının kusursuz bir incelemesi olarak yazarın "ekonomide karar alma teorileri" makalesine bakınız. 49. American Economic Review (June 1959) pp. 253- 83.

2 C. Wright Mills, Gücün seçkinliği "The Power Elite" (New York: Oxford University Press, 1956.)

likler verilmemesi ve hareketlerimizin muhtemel sonuçlarını hiçbir zaman tam olarak önceden tahmin edemeyeceğimiz veya sebeplerini ve bunların nedenlerini açıklayamayacağımız “karmaşık bir alemin” sorunları, karar almayı son derecede tahminlere bağlı bir olgu haline sokuyordu.

Makinaların geliştirilmesi ile bu tahminlere dayanan ögeye ulaşılmasını kolaylaştıran bazı yollar bulundu. Makinalar bir karar için hayati önem taşıyan faktörleri sayıya döküp işleyebildikleri için, değişkenlerin sayıca artışı ve böylece daha çok sayıda seçenekler arasından en etkilisini bulmayı kolaylaştırmışlardır. Ne var ki gerçek yaşamda alınması gereken kararların içerdiği çok sayıdaki değişkenler ve “strategies hiyerarşilerinin” oluşturulmasında veya çeşitli sorunların çözümlenmesini sağlayan modellerin meydana getirilmesinde karşılaşılan türlü güçlükler, bilgi işlem makinalarının “deneyimli bir aydının karmaşık bilgi birikimine yaklaşabilir” işler yapana kadar aşılması gereken çok uzun bir yol olduğunu unutmamak gerekir.³ “Bilgi devrimi”, makinelerin işlediği verileri hâlâ insanoğlu programlamak zorunda olduğu için, hiçbir zaman insanoğlunun kanaat ve yargılarının yerini alamaz. Buna rağmen makinaların rutin kararlar üzerindeki etkisi çok büyük olmuştur ve çok daha karmaşık karar durumlarını da halledecek kadar geliştirileceklerinden de kuşku duyulmamaktadır.⁴

Bu bölümde karar almanın iki yönü üzerinde duracağız : Bunlardan biri; bazı teorik seçim yolları ve büyük kuruluşlarda karar sürecinin ne yoldan meydana geldiğidir. Doğal olarak teori ve bu seçimlerin “gerçekte” ne şekilde alındığı arasında önemli değişiklikler vardır. Fakat zamanla, aradaki bu fark uçurumu giderek azalmaktadır. Teorik düzeyde karar almanın sürekli olarak gerçeğin olağandan fazla basitleştirilmesini gerektirdiğini vurgulamamız gerekir. Kısacası verilen bir karar durumunu belirlemek için kullanılan sözlü ve kantitatif semboller (modeller), bir bütünden alınan parçacıklardır ve bu nitelikleri ile sadece verilen herhangi bir kararın üzerinde etkin olan küçük sayıda değişkeni içerirler. Her ne kadar karar vericiler modellerinin en kritik değişkenleri içerdiğini doğrulamaya çalışsalar da, her zaman bu denli kesin konuşmak imkânsızdır. Ayrıca bu tür hipotetik çalışmalarda önem taşıyan, kişisel veya kurumsal amaç veya istekler üzerinde, etkin değişkenlerin kesin olarak değerlendirilmesi daha bile güçtür. Simon’un gösterdiği gibi, çoğu zaman çeşitli değerler arasından hangisinin bizim için en önemli olduğunu çoğu zaman bilemeyiz ve bunun sonucu olarak da aldığımız karar bir dereceye kadar rasyonel olmaktan uzak kalmaya mahkumdur.⁵ Burada söylemek istediğimiz, gerçek sosyal durumun her zaman düzensiz

3 Organizasyon teorisi alanında görtüş ve araştırmalar, 3, Davranış Bilimi (Ocak 1958), sayfa 78, 68-78.

4 Karar alma konusundaki bu yaklaşım ile ilgili enson literatür incelemeleri için, William J. Göre ve Fred S. Silander’in “Karar Alma Üzerinde Bibliyografik Bir Deneme”ye bakınız. İdari Bilimler Dergisi (Haziran 1959)

5 Herbert A. Simon, “Organizasyon Teorisinde Son İlerlemeler (Research Frontiers in Politics and Government, S. Bailey (ed) (Washington, D.C.: Brookings Institution, 1955) sayfa 32-35.

ve karmaşık olduğu, buna karşın karar modelinin genelde kesin bir görünüşe sahip olduğudur.

Karar almanın diğer bir hayati önem taşıyan teoritik yönü rasyonellik kavramıdır. Bu kavramla insanoğlunun bilinçli olarak belirlenmiş bir sonuca ulaşmak amacıyla seçtiği yollar ifade edilir. Gerek demokratik politik teori ve gerekse klasik ekonomik teori insanoğlunun rasyonel bir varlık olarak imajını daha belirginleştirmiş ve güçlendirmişlerdir. Demokratik kendi kendini yönetme yönteminin ilk belirgin özelliği tartışma, fikirler ve piyasadaki düşünce ve politikalar arasındaki uyumsuzluklar arasından akılcı bir sonuca varabilen bilgili, ilgili, hesaplarını akıllıca yapan bir insandır. Şimdiye kadar edindiğimiz bilgilere göre ekonomik teorisinin ilgi alanında dengeli, sağlam bir ekonomik davranıştan beklenen ve rasyonel bir insanı tanımlayan nitelikler parasını biriktiren, akıllıca harcayan ve ekonomik seçimleri alanında önceden tahmin edilebilir davranışlar gösteren bir insan imajıdır.⁶ Tüketicilerin herşeyden önce kullanışlılığa maksimum önemi vermeleri beklenmektedir. Fakat bugüne kadar hiçkimse bunun ne şekilde yapılabileceğini, hatta kullanışlılığın gerçek anlamının ne olduğunu tam bir açıklıkla belirtmemiştir. Bu model Simon ve diğerlerinin acımasız eleştirilerine uğramış, bunun nedeni olarak da örnek olarak aldığı insanın gerçekte hiçbir zaman olamayacağı tezinin savunulması olmuştur. Gerçekte bu eleştirinin pekçok nedeni vardır. Gerçek dünyamızda objektif olarak rasyonel davranış için çözümlenmesi gerekli problemlerin boyutları karşısında insan beyninin karmaşık problemleri formüle etmesi ve çözümlemesi için varolan kapasitesi çok küçüktür. Hatta böyleşine objektif rasyonelliğe mantıksal yaklaşımı bile gerçekçi olmaktan hayli uzaktır.⁷ Bunun sonucu olarak Simon; insan davranışının “bilinçli olarak rasyonel” olduğu kanaatine varmış ve insanoğlunun gerçekte mükemmel kararlar yerine, akla yatkın kararlar aldığını iddia etmiştir. George Katona’nın birkaç yıl önce belirttiği gibi, tipik bir ticari firma “yeterli bir kâr” ve “piyasadan mantıklı bir pay” beklemekte, bunu kârlarının ve piyasa payının en yüksek noktaya ulaşmasına tercih etmektedir.⁸ Bazı Ekonomistler “ekonomik adam” modelinin geleneksel ekonomik zekayı eleştirenler tarafından kolayca tahrir edilebilen bir korkuluk olarak kullanıldığından şikayet etmektedirler. Ne var ki ekonomik teori, insan davranış kavramının böyle birhayli gerçeğe uzak örneklerini ele almıştır ve Galbraith’in kısa süre önce gösterdiği gibi talep ve üretimle ilgili temel iddialar; eleştirici araştırmalara dayanmayıp, bazı şartlar altında geleneksel belirlemelerin ekonomik analiz ve ekonomik davranış açıklamalarının mantıksal yapışım

6 S. Scioeffler, Ekonominin Başarısızlıkları (Cambridge : Harvard University Press, 1955), klasik değer teorisinin deneyimsel bir eleştirisi için ayrıca D. Davidson’un karar alma (Decision Making) adlı kitabına bakınız. (Stanford: Stanford University Press, 1957)

7 Herbert A. Simon, İnsanoğlu Modelleri - Sosyal ve Rasyonel (Newyork; Jonn Wiley ve oğulları 1957), sayfa 198.

8 George Katona, Ekonomik Davranışın Psikolojik Analizi (Newyork; McGraw-Hill Book Co, Inc; 1951).

desteklemek için gerekli olduklarından savunulmaktadır.⁹ Böylece talebin eksilen hasılat yasasına tabi olduğu ve çeşitli talep türleri arasında büyük bir olasılıkla normatif farkların bulunduğu görüşü direnişle karşılaşmıştır.¹⁰ Bu nedenle karar alan insan, çoğu zaman bir hesap makinası şeklinde tanıtılmış ve günümüzde sınırlı rasyonelliğin vurgulanması buna bir karşı görüş olarak benimsenmiştir.

RASYONEL SEÇİM ENGELLERİ

Karar alma konusunu tartışırken rasyonel davranış engelleri üzerinde de durmamız ve buna bir hayli vakit ayırmamız gerekir. Bunların başında bilgisizlik, ön yargı, bilgi eksikliği, beklenmeyen sonuçlar, ileride alacağımız kararların esnekliğini kısıtlayan “düşük maliyetlerin” etkilerin ve bizi istenen sonuca ulaştıracak seçenekler arasından en uygununu seçemememiz gelir. Burada ampirik araştırmalar, karar almanın çoğu zaman seçeneklerin tamamının incelenmemesi ile karakterize olduğunu göstermiştir. Kritere uygun bir yol bulunur bulunmaz çoğunlukla, “diğer seçenekler bizi şimdikinden daha olumlu sonuçlara mı ulaştıracak?” düşüncesi, diğer seçeneklerin incelenmesini engellemektedir.¹¹ Kesin olarak bu sınırlayıcı akıma hangi faktörlerin sebep olduğunu bilmiyoruz. Belki bunun bir nedeni de kişiyi çözümlememiş sorunların geriliminden kurtaran, alınmış herhangi bir kararın verdiği psikolojik rahattır. Gerek iş hayatında ve gerekse Hükümet yönetiminde, “Pratik” yetkililer arasında karar alma konusunda “entelüktüelliğe” karşı belli bir direnç görülmektedir. Başarılı bir iş adamının ne şekilde karar aldığı sorusuna verdiği cevapta olduğu gibi, “ben en olumlu kararlarımı para kaybettiğimi düşündüğüm zaman alırım” düşüncesi pek çok kişiyi yönlendirir.¹² Bundan daha çarpıcı bir gerçek ise aynı araştırmada aynı işle meşgul pek çok iş adamının nasıl karar verdiklerini kendilerinin de kesin olarak bilmediğini söylemesidir.¹³ Burada, “içgüdülerine uy” “dene” spekülasyonunun ağırlıklı bir rol oynadığı görülmektedir.

Sübjektif Faktörler : Değer yargılarının karar almada hayati bir rol oynadığı açıktır. Birbiri ile çelişen veriler verildiği ve bilgi edinmek için çeşitli seçenekler mevcut olduğu zaman bile, kişi bazen bu verileri dikkate almaz veya “görmemezlikten gelir” ve normatif nedenlerden dolayı baştan beri tercih ettiği seçimi uygular.¹⁴ İdari işlerde ve hukukta, kişi; uzmanlığın, çoğu zaman sübjektif iddiaların doğrulanmasında kullanıldığı kuşkusuna kapılıyor. Tıpkı aşağıdaki eski dörtlükte olduğu gibi:

9 J.K. Galbraith, Varlıklı Toplum (Boston: Houghton Mifflin Co, 1958), bölüm ii.

10 İlgili sayfalar 143-52.

11 R. Cyert, W. Dili ve J. March, “Ticarette Karar Alma Konusunda Beklentilerin Rolü” (İdari Bilimler Dergisi Aralık 1958) sayfa 307-40.

12 “İşadamları Nasıl Karar Alırlar” Fortune (Ağustos 1955).

13 Aynı dergi.

14 Cyert, Dili, March, “İş Hayatında Karar Alma Konusunda Beklentilerin Rolü” sayfa 318.

Uzmanlığın gerçek ustacısı
Olanakları, en olumsuz sonucun bile
Olumlu gözükeceği şekilde
kullanmaktır.

Politik alanda, Bakanlar kurullarının çoğu zaman karara bağlanacak yasa veya konularda önceden alınmış görüşlere sadık kaldıkları bilinen bir gerçektir. Bunu sordukları sorulardan, varsa tanıklar karşısında davranışlarından ve politik konularda vardıkları sonuçlardan açıkça anlamak mümkündür. 21 ve 29. bölümlerde verilen soruşturma metinlerinden de bunu kolayca anlayabiliriz. İdari düzeyde de birkaç vaka bize aynı eğilimin mevcut olduğunu gösterir. Örneğin bölüm 3’de, Endonezya’da görevli genç dışışleri memurunun görüşleri, bize, karar almada değerlerin rolünün ne büyük önem taşıdığına bir örnektir. Bu tür etkiler bize makinelerle karar almanın sınırlarını da açıkça belirler :

Onlar sadece “programlanarak” kendilerine verilen verilere dayanarak karar alabilir ve bu programlamada burada sözünü ettiğimiz subjektif faktörlerin pek çoğunun etkisi altında kalır.

Düşen Maliyetler Problemi: (Batık Masraflar) faktörü de karar alma işine şekil verir. Bu kavram, esas itibarıyla, kişinin herhangi bir zamanda üstlendiği görevlerin, ilerideki seçeneklerini mutlak kısıtlayacağı görüşüdür. Örneğin bir meslek seçerken, profesyonel işlerin çoğu için gerekli olan uzun hazırlık dönemi ve önemli miktardaki para, kişinin birdenbire başka tür bir işe kayacağı ihtimalini önemli biçimde kısıtlar. Herşeyden önce hareket imkanları kişinin mesleğe hazırlanırken harcadığı ve “batık harcamalar” olarak addettiği giderlerle sınırlandırılmıştır. Aynı şekilde ana teçhizatı, uzmanlaşmış personeli ve organizasyon yapısını belli bir işi yürütebilmek için düzenlenmiş ve bunun için milyonlarca para yatırmış olan bir kuruluştaki gelecekteki karar alma esnekliğini önemli ölçüde kısıtlamış olur. Bir otomobil fabrikası kolayca, uçak imal eden bir fabrika haline dönüştürülemez.

Fakat “batık masraflar” için en açık seçik örnek kamu idarelerinin bütçe saptamalarında görülür. Her yeni idari kadro yeni görevine kamu harcamalarını ve faaliyetlerini azaltmak veya daha olumlu bir hedefe yöneltmek amacıyla gelir. Fakat son derecede tekdüze bir yineleme ile daha önce kabul edilen yükümlülüklerle, bunu nerede ise imkansız hale getirdiğini görürüz.

Bu alanda Eisenhower yönetimi belki de en çarpıcı örnektir. Çünkü o dönemde niyetler çok daha geniş çapta kamuya açıklanmış oldukları halde, belki de çok daha az rasyoneldiler. 1957’de federal harcamaları sınırlandıracağını açıkladığı halde, Başkan, kongreye barış zamanı tarihinin en büyük bütçesini vermişti. 1959 senesine ulaşıldığında milli borç sınırının yükseltilmesi gerekmiştir. Bu alanda; askeri harcamalar, ulusal borç üzerinden ödenen faizler, sosyal yardım programları ve savaş kahramanlarına verilen haklardan oluşan “batık masraflar” karar

alma durumunu, idarenin ve herhangi bir Bakanlığın değişiklikler yapmasını engelleyecek şekilde engellemiştir. Programlar ve personele karşı olan yükümlülükler gibi faktörler her yıl alınan kararların bir önceki yıl alınanlardan pekçok benzerlikler taşımasını zorunlu kılar.

Beklenmeyen Sonuçlar : Kararların alınmasında önemli bir rolü de, seçeneklerin rasyonel şekilde hesaplanması kapsamına girmeyen, beklenmeyen sonuçlar şekillendirir. Burada, Nerton’unda belirttiği gibi kendimizi belli bir hedefe erişmeye yükümlü kılmamız, aslında bu hedefi belirleyen ana faktör olur.¹⁵ Böylece Marx’ın kademeli servet yoğunlaştırılması, toplulukların sefaletinin giderek artmasına neden olmuş ve sendikalaşmayı ideal haline getirerek öngörülen gelişmeyi ağırlaştırmıştı.¹⁶ Bu durum “kendi kendine gerçekleştiren kehanet” fikrinin oluşmasına ve istenen sonuçlara ulaşılmasının belli tercihlere bağlı kalmasına neden olmuştur. Bazı gözlemciler, bu temele dayanan seçimlerin yapılmasına, aşağılayıcı bir gözle bakmakta olup, biz onların bu iddiasını destekleyecek hiçbir kanıtı sahip olmadığımız halde, böyle bir kehanetin, sadece galip geleni destekleme arzusundan doğan bile davranışları etkileyebileceğini anlamış bulunuyoruz.

Merton, elde edildikten sonra daha az çekici olduklarından bazı değerlerin gerçekleştirilmesinin, onların değer kaybına yol açtığını gösteriyor. Çoğu zaman bir amaca ulaşmak için sarfedilen çaba, amacın kendisinin gerçekleştirilmesinden daha doyurucudur. Bazı kişiler bu görüşün evlilik kurumu için de geçerli olduğunu söylüyorlar ve boşanma istatistikleri de bu görüşü doğruluyor. Weber, protestan ahlak görüşüne uyan özverinin servet birikimi ve maddi varlıklara arzusunun artması ile kendi düşüşünü hazırladığı görüşündedir. Açıkçası, alınan kararlar sonucu elde edilenler, aradıklarımızdan farklı veya elde edildiklerinde bizim için tatminkar olmazlarsa, Simon’un tartışmalarında öne sürdükleri gibi, bunlar ancak kısmen rasyonel sayılabilir. Zira etkinlikleri sadece arzulanan sonuçların elde edilmesi oranında ölçülebilir.¹⁷ Rasyonelliği muğlak kavramlarla açıklayanlarız. Bunlar arzulanan sonuçlar veya hedefler elde edilmedikçe aslında hiçbir anlam ifade etmezler.

Özet olarak, niteliği bakımından da her zaman tam olarak bilinmesi veya tahmin edilmesi mümkün olmayan ileriye yönelik beklentilerle ilgili olduğundan, bu işlevin doğal olarak tam rasyonelliğe ulaşması imkansızdır. Buna rağmen rasyonel karar almaya neden olan bu birkaç engel bilindikten sonra, değişken derecelerle rasyonelliğin elde edilmesi mümkündür. Çoğu zaman başarıya veya başarısızlığa neden olan da bu rasyonellik dereceleri arasındaki farktır. Yöneti-

15 Robert K. Merton. “Purposive Sosyal Girişimlerin Beklenmeyen Sonuçları” 1, American Sociological Review (Aralık 1936) sayfa 894-904.

16 Aynı eser.

17 Herbert A. Simon, İdari Davranış (Rev. Ed. New York: The Macmillan Co, 1957), Bölüm iii.

cinin veya kurumun elinde, aldıkları kararların rasyonelliğini arttıran belli teknikler ve rehber bilgiler vardır. Şimdi bunları inceleyeceğiz.

KURUMSAL KARAR ALMA

Konuya başlarken kurumun kendisinin, rasyonelliğin elde edilmesi yönünde önemli bir yardımcı olduğunu açıkça belirtelim. Bunu, kararları sınırlandıran ve öneren bir sistem olarak kabul edebiliriz.

Kurumsal Hedeflerin Etkisi : Herşeyden önce kurumsal hedefler, politikalar ve kurallar, formüle edilerek kurum üyelerine bildirilir. Geniş bir anlamda bunlar bireylerin kişisel davranışlarını ve faktörleri şekillendirir ve kişilerin belli olaylar karşısında alacakları kararlarda ne gibi unsurları dikkate almaları gerektiğini bilirler. Hiyerarşi kademelerindeki tüm bireyler (çok genel bir anlamda olsa bile) bazı kararların kurum politikasına uygun olduğunu ve diğer bazı kararların ise büyük bir olasılıkla bu kritere uygun olmadığını bilirler.

İkinci olarak, kurum, her zaman üyelerini bu hedeflerin yasal ve rasyonel olduğuna inandırmaya çalışacak ve bu sebeplerden ötürü kabul edilmeleri gerektiğine onları ikna edecektir. Böylece kurumun değerleri, çoğu zaman, kişisel kararların ahlaki temelini oluşturur. Belki bu faktör kişinin “vicdanı” yerine geçer, bunun sonunda ise uluslararası sosyal değerlerin oluşmasında ve kişilerin davranışlarını bunlara göre yönlendirmesinde en önemli rolü oynar. Kurumsal vicdan da, buna benzer bir kontrol unsurudur, fakat etkinliği doğal olarak kişinin kurumun ana hedefleri hakkındaki görüşlerine göre değişir.

Burada gizli ve somut fonksiyonların, sosyolojik anlamı yardımcı olur. Somut hedefler kurumun resmen benimsediği hedeflerdir. Hükümetlerde bu hedefler, hizmetlerin iyileştirilmesi, doğal kaynaklarımızın korunması, milli güvenliğin korunması vb. gibi amaçlara yöneliktir. Eğitim alanında, gençlerin eğitilmesi ve bilgilerine dayanarak çalışan iş gücünün yetiştirilmesine yöneliktirler. Ticaret hayatında ise, amaçların bir kârın elde edilmesi ve topluma gereksinimlerinin ve gerek duydukları hizmetlerin sağlanmasıdır.

Fakat yukarıda saydığımız bu hedefler, kurumun ve üyelerinin enerjilerini adadıkları hizmetlerin sadece bir kısmıdır. Diğerlerine, gecikmeli fonksiyonlar adını verebiliriz. Bunlar arasında ise kişinin özgüvenliğini, servetini, gücünü ve saygınlığını artırma arzusu olarak niteleyebiliriz. Bunlar aynı zamanda kurumun da, ayakta kalabilmek, daha büyük programlar gerçekleştirmek, bütçe veya piyasada daha büyük bir pay elde edebilmek arzusuyla faaliyetlerini yoğunlaştırma yönünde cesaretlendirilmesini de içerir. Somut ve gecikmeli hedeflerin varoluşu açıkça görüldüğü gibi kişinin resmi, kurumsal hedeflere göre davranışını düzenli imajını yozlaştırır. Bunun yerini kişinin karar alma alanı içinde yer alan kendine

özgü kişisel değerleri alır ki, bunlar bazen (tabii ki her zaman ve mutlaka değil) tamamen kurumunkilerle rekabet halindedir.¹⁸

Rasyonelliği sağlamak için diğer bir belirgin kurumsal çare; görevleri işlevleri ve sorumlulukları; sözkonusu konularda özellikle uzmanlaşmış kişilere ve alt birimlere veren bir yapının benimsenmesidir. Buna benzer şekilde yetkiler de, uygun kararların uygun düzeylerde alınacağı şekilde planlanmalıdır. Böylece kurumsal yapı problemlerinin etkin kararların alınma ihtimalinin en yüksek olduğu ünitelerde çözülmesi sağlanmış olacaktır.

İletişim Şebekesi : Bilgilerin elde edildiği, yönlendirildiği ve kullanıldığı süreçte eşit önemdedir. Olumsuz açıdan; Kurumu, gerekli bilgileri sadece yürütücü ve denetleyici gruplara ileten bir kuruluş olarak tanımlayabiliriz. Bu tutum diğer üyelerin karar alma kapasitelerini ortadan kaldırır ve bazı durumlarda da alınan kararları değerlendirmelerini bile imkansız kılar. Fakat kurumu bilgilerin elde edildiği, sınırlandırıldığı ve çeşitli fonksiyonel karar alma merkezlerine yönlendirildiği ve böylece rasyonel kararların alınma olasılığını arttıran büyük bir iletişim ağı olarak tanımlamak çok daha makul olacaktır.¹⁹ Pek çok gözlemci, kurumu bu terimlerle tanımlarlar ve bizim amaçlarımız içinde bu çok yardımcı bir görüştür. Tabii ki hepimiz elde gerekli bilgiler olmaksızın karar alınamayacağını biliyoruz. Karar alabilmek için en azından kişilerin çözülmesi gereken bir sorunun var olduğunu bilmesi gerekir. Bunun dışında gelen bilgilerin hiyerarşi içinde gerekli ustalık ve deneyimin bulunduğu noktalara yönlendirilmesi gerektiğini de biliyoruz. Bunun için kurumların çoğunda; gelen bilgilerin, uygun noktalara yönlendirildiği ortak bir bilgi alma merkezi vardır. Bu merkezler günümüzde sadece resmi olan bilgileri kabul etmekte ve kendilerine iletilen hiçbir gayri resmi bilgiyi dikkate almamaktadırlar.

SİBERNETİK VE GERİ BESLEME

Sibernetik teorisinin ve bilgi işlem makinelerinin en büyük etkinliğe sahip oldukları yer kurumun genel yapısı içinde iletişim merkezinin bulunduğu yerdir.

-
- 18 Burada kurumu organik bir bütün olarak, sadece bazı açılardan üyelerinden ayrılan organik bir bütün olarak algılamamızın ne denli doğru olduğuna dair bazı sorular doğabilir. Belki bunlara mantıksal bir yanıt bulmakta pek mümkün değildir, buna rağmen ben kurumun sürekli bir olgu olarak kabulünün doğru olduğu görüşüne katılıyorum. Aynen bir şirket gibi sürekli olarak varlığını sürdürür hakları ve yetkileri kendisine bağlı bireysel üyelerininkinden farklıdır ve mutlaka zaman zaman “çıkarları” üyelerinin fedakarlıklarını gerektirir. Diğer yapıtlar arasında Donald Calhoun’un “Rasyonellik hayali”; Arthur F. Bentley. R.W. Taylor’un “Onur Üzerinde Denemeler” (Yellow Springs : Antioch Press, 1957); Chris Argyris’in, “Kişi ve Kurum : Karşılıklı Denge Kurmada Karşılaşılan Bazı Sorunlar” 2, İdari Bilimler Dergisi (Haziran 1957) sayfa 1-24’e bakınız.
- 19 Diğerleri arasında John Dorsey’in “Yönetim ile ilgili bir iletişim modeli”, 2, İdari Bilimler Dergisi (Aralık 1957) sayfa 307-24’e bakınız.

Sibernetik, Amerika Birleşik Devletlerinde Norbert Wiener tarafından geliştirilmiş, nisbeten yeni bir disiplindir.²⁰ Bu disiplin, bilgilerin gönderilmesi ve kurum içindeki organizma, makinalar yapılaşmasının bunların gönderilmesinde, alınmasında ve bu bilgilerin muhafazasında etkili olan yapılaşmanın ne şekilde yönetileceği ile ilgilidir. Sibernetik (Wiener tarafından eski Yunan sembolü Hubermnetes veya “dümenci” kelimesinden üretilen bir sözcük.) bu nedenle öğrenme ve esas itibarı ile de öğrenme süreci içinde öğrenilenlerin “geri beslenmesi” ile ilgilidir. Geri besleme “bir sistemin içine, geçmişteki performans neticelerinin yeniden yerleştirilmesi yolu ile kontrolünü sağlayan bir sistem olarak” tanımlanır.²¹ Bunun çok basit bir örneği olarak bir otomobilin orta çizginin sağında tutuluşunu gösterebiliriz. Bir otomobil beyaz çizginin fazlası ile yakınına gelir veya onun soluna geçerse, bu bilgi beyine iletilir ve oradan kaslara geçerek ani bir düzeltmenin gerçekleştirilmesi ile sonuçlanır. Deneyime veya performansının sonucu olarak organizmaya yerleştirilen bilgiler davranışımızı değiştirmiştir ve biz bir şey öğrendiğimizi öne sürebiliriz.

Geri besleme fikri özellikle, bir kurumun ne şekilde “öğrendiğini” incelemekte bize yardımcı olur. Bu bilgiye sahip olmak için, onun işletilmesinden elde edilen bilgileri sisteme yeniden yerleştiririz. Böylece kurumu, sistemi gerektiği şekilde yeniden değiştirme imkanına sahip kılız. Bunun için insan beyni gibi kararlar verilirken, faydalanılabilecek bilgileri saklayacak ve işleri koyacak depoları olan bilgi işlem makinaları, bu konuda vazgeçilmez ve hayati önemi olan gereksinimlerdir.

Belki geri besleme ve bilgi işlem makinalarının kullanımına ilişkin bir veya iki ilave örnek, onların kullanımını ve faydalarını daha açık seçik gözler önüne serebilir.²² Geri besleme genel olarak “geri beslenen” bilgi ile, ocağımızın termostatını otomatik olarak çalıştıran mekanik veya mühendislik terimleri ile tanımlandığı halde, diğer tezler bizim amaçlarımız için bize daha karmaşık gelebilirler. Bir üniversitedeki eğitim döneminin yönetilmesinde geri beslemenin nasıl kullanıldığı hakkında bazı bilgiler edinebiliriz. Buradaki “sistem” kabaca bir öğrenciler grubuna belli bilgilerin iletilmesi için gerekli süreç ve şartlar olarak düşünülebilir. Burada ana hedefe ulaşmak için okutmanlar, incelemeler ve tartışmalarla gerekli bilgiler öğrencilere aktarılır, fakat buna rağmen her şeyin çok düzenli şekilde yürüdüğünü iddia edemeyiz; bu nedenle, sistemin etkinliği hakkında bize bilgi veren testler, kontrol amacı ile kullanılır. Bu testlerden elde

20 Norbert Wiener, İnsanların İnsanları Kullanması (Boston: Houghton M. Co 1954).

21 (Geri beslemenin nasıl kullanıldığına ilişkin bir destroyer kaplanınca 2 nci dünya savaşı sırasında Atlantik Okyanusunda denizaltılara karşı nöbetçi görevini yerine getirirken kaleme aldığı çarpıcı anlatımı.) C. Forester, Yol Gösteren, (Boston Little, Brown Co. 1956).

22 Günümüzde bilgi işlem konusuna verilen önemi ve bu işlemin karar alma konusundaki güvenilirliğini açıklayan makaleler. Behavioral Science, Operating Research ve Management Science dergilerinde çıkan makalelerdir.

edilen sonuçlar, görülen aksaklıkları gidermek için öğretim sürecine yeniden sokulur. Burada çok önemli temel noktalardan biri, geri beslenmenin asıl sistemin işlemesinden elde edilen bilgilerin kullanılmasından oluştuğudur. Kısacası, kullanılan bir dış kaynaktan elde edilen bilgi değildir.

BİLGİ İŞLEM MAKİNELERİ

Bilgi işlem makineleri bugüne kadar çoğunlukla dükkan hesapları, personel sicilleri ve bordrolar gibi yazı işleri veya kayıt tutma niteliğindeki işler için kullanılmıştır. Belki bu tür programların en geniş 120 milyon kişinin kayıtlarının tutulduğu Baltimore, yaşlılık ve dul yetim sigorta bürosunca tutulan programdır. Büro, yanlış sosyal sigorta numaralarını bulmak için kullandığı kompütür sayesinde yılda 1.000.000 \$ ve yaklaşık 350 personelin masrafından tasarruf ettiğini iddia etmektedir. Kompütürlerin depolama ve hafıza fonksiyonunu, delikli kartlardaki bilgileri, manyetik teyplere geçirdiğimizde kolayca anlayabiliriz, bunlar bugün aşağı yukarı 8.000 bobine ulaşmaktadır.²³ Kaliforniya’da uygulanan benzeri fakat daha küçük bir program, bize teyplerin kullanılışı hakkında bilgi vermektedir : İş ve İşçi Bulma Müdürlüğünden tazminat ödeme talepleri alındığında, bunlar otomatik olarak bir “tazminat” teybi ile birlikte ana teybe geçirilerek işleme konulurlar; makina ana teypten gerekli bilgileri bulur ve çıkarır, böylece gözden geçirilmesi gereken tazminat talebi kontrol edilir ve ödenmesi gereken tazminat hesaplanır. Bu daire de, kompütürü kullanarak tahminen ayda 15.000 \$ ve 100 kişilik bir iş gücünden tasarruf ettiğini söylemektedir.

Çevre hakkında bu şekilde bilgi toplamak, rasyonelliği, gelecekte yapılması mümkün hataları kontrol altına alarak veya en azından çevredeki akıma ters düşen kararların alınmasını önleyerek artırmaktadır. Bu konuda ticari firmaların faaliyetleri de iyi bir örnek oluşturur. Kendilerini risklere karşı güvenceye alabilmek için daha büyükçe firmalar piyasa araştırmaları, ürün çeşitlendirmeleri, fiyat anlaşmaları, yeni ve daha iyi ürünler elde edebilmek için yüksek araştırma yaptırımları ve reklam çarelerine başvururlar. Bu faaliyetlere piyasa hakkında mümkün olduğunca çok bilgi edinerek yanlış karar alma olasılığını azaltıcı çabalar gözü ile de bakabiliriz. Geleceğe karşı alınan bu koruyucu tedbirler, kurumun çeşitli bölümlerindeki, işlevleri yöneticileri daha rasyonel seçimlere yönlendirmek olan sinyaller üreten bölümlerde oluşturulur.

İDARİ YETKİLERİN ESASLARI

Yöneticiliğin pek çok yönü gibi, yetki kavramı da mantıksal olarak çeşitli görüşler çerçevesinde incelenebilir. Burada bu kavramı, karar alma konusun

23 H.S. Jordan, Birleşik Amerikada Elektronik Bilgi İşlem, O. and M. Bulletin (Aralık 1956) sayfa 12 ve L. H. Hattery, “Bilgi İşlem Sistemlerinde Otomatik Harf Okuma” 17, Kamu Yönetimi Dergisi (1957 yaz sayısı) sayfa 159-63.

daki etkisi açısından ele alacağız. Mutlak ki yöneticinin karar alma rolü üzerinde doğrudan doğruya etkisi olan faktörlerden biri, kendisine, kişiliği ve mevkiî dolayısıyla verilen yetkinin niteliğidir. (Kararlı etkileme yeteneği olarak tanımlanır.) Bu konumu, hem kendisi, hem de aldığı kararlardan etkilenenler için çok önemlidir. Herşeyden önce, elindeki yetkiyle ilgili kendi değerlendirilmesi, seçimleri üzerinde büyük rol oynar. Aynı şekilde kendisinin asları üzerinde yarattığı imaj ve yetki sahibi olmasının yarattığı saygınlık, onların kendisinden aldıkları direktiflere karşılık gösterecekleri tepki üzerinde çok etkindir.²⁴ Bu tür karşılıklı bir değerlendirmede, hatalara yol açabilecek pekçok fırsatın bulunduğunu söylemeyi gereksiz görüyoruz. Fakat burada kullanıldığı anlamda “yetkinin” kararları etkileyebilecek pekçok öğeye sahip olduğunu belirtmeyi faydalı buluyoruz.

Resmi Yetki : Belki verilen yetkiler arasında en sürekli ve belirgin olanı; bölüm başkanı, büro şefi veya satış müdürü gibi mevkilerden dolayı, kişiye verilen (resmi) yetkidir. Bu tür yetkiyi, kişisel özellikleri ne olursa olsun, yukarıda belirtilen görevlerden birini herhangi bir zaman diliminde üstlenen kişiye verilen etkinlik ve ayrıcalık olarak tanımlayabiliriz. Açıkça görüldüğü gibi bu, hayli soyut bir tanımlamadır. Zira pratikte söz konusu kişinin kendi kişiliğini, işgal ettiği mevkiiden ayırtetmek her zaman imkansızdır. Fakat analitik nedenlerle tarihi gerekçelerin üzerindeki baskısı çok farklı olduğu halde, hepsi birbirine benzer yasal şartlar altında görevlerini yerine getiren çeşitli Amerika Birleşik Devletleri Başkanlarının, çok geniş etkinlik alanları ve kendilerine tanınan inisiyatif kullanma hakları dikkate alındığında hemen anlayacağımız gibi, böyle bir ayırımın geçerli ve gerekli olduğunu hemen görürüz.

Her halükârda özellikle kurumun tanıdığı rütbe ve kademe farklarının liderlere verdiği kişisizlik maskesinin çok geniş boyutlarda olduğu büyük kuru inkarda, kişinin kendisine tanınan resmi yetki altında “çok uzun yol alabileceğini” ve çok yüksek notlara ulaşabileceğini rahatça anlayabiliriz. Kuşkusuz ki resmi yetki kategorisi içindeki ana silahlardan biri, ayrıcalıkları kullanabilme yeteneği ve bundan sağlanabilecek geniş olanaklardır. Hiyerarşi içinde kişilere türlü ayrıcalıklar verildiği halde, üst kademe yöneticilerine tanınanlar daha etkin ve çarpıcıdır.²⁵ Bu, esas açıdan negatif ve geç etki gösteren bir silah olsa bile, kurum içi ilişkilerde kişiler arasında her zaman varolduğunu yadsıyamayız. Resmi yetkinin daha da önemli bir etkisi, yetkiyi yasal kılma üzerinde oynadığı roldür. Resmi semboller ve usuller, her tür organizasyonda istenen tepkiyi yaratmakta vazgeçilmez unsurlardır. Resmi damga pulları, mühürler ve imzalar devletle ilgili işlerde bu işlevi

-
- 24 Yetkinin “işlevler arası” anlamda bir incelemesini Robert V. Presthus’ın “Kurum İçi Yetki” adlı incelemesinde, S. Mailick’in “Kurumsal Teori ve Araştırma” adlı incelemelerinde bulacaksınız. (Englewood Cliffs, N.J. Prentice-Hall, ine 1960).
- 25 Simon “Bir Kurum İçinde Yetkinin Kabul Edilmesini Etkileyen Faktörler” adlı incelemesinde, çeşitli ayrıcalıklara değinmekte, bunun çalışanlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini incelemektedir. Administrative Bchavior, sayfa 123-53.

yerine getirmeye hizmet ederler. İsteddiği mevkiye ulaşan yüksek yetkili, İncile el basarak kendisine verilen görevleri en sadık şekilde yerine getireceklerine yemin eder. Pek çok devlet üniversitesinde profesörler, yasal olmayan siyasi görüşlere sahip olmadıklarına ve görevlerini en iyi şekilde yerine getireceklerine yemin ederler. İngiltere Kralları, etkileyici bir tören ve hava içinde taçlarını giyerler. Bunun sonucu olarak kişiler de; emirleri, bunlar yüksek yerden geldiği için kabul ederler. Çalışma ortamında da asların pek çok kere “patronla aynı görüşü paylaşmıyorum ama, para onun ne isterse onu yapar” dediğini duymuşuzdur.

Ancak, kurumsal değişkenlerin çoğunda olduğu gibi yetki de, kurumun boyutları ve niteliğine göre değişir. Bir ordu nöbet birliği gibi kişisel ilişkilerin samimi olduğu veya herhangi bir risk karşısında olağanüstü önlemlerin alınmasını gerektiren küçük gruplarda, resmi yetkinin belirgin sınırları vardır. Böyle kuruluşlarda yönetici veya liderin isteklerini veya onlar üzerindeki gücünü kabul ettirebilmesi için ustalığını, kararlarındaki adillliği, zekâsını ve deneyimini kanıtlaması gerekir.

Hoş Görme Faktörü : Burada Barnard’ın “kayıtsızlık kuşağı” kavramına değineceğiz. Burada yazar, yetkinin hoş görülmesi niteliğini vurgulamakta ve emirlere sadece, bunlar, kayıtsız şartsız kabulün tanımlanmamış ve belki de tanımlanması imkansız alanı kapsamına düşüklerinde itaat edileceği savını savunmaktadır.²⁶ Burada da yine söz konusu kurumun türüne göre değişiklikler meydana gelir. Kurumun hedeflerinin açık ve kesin olduğu hallerde, yetkilinin rolünün kesinlikle gerekli ve yasal sayıldığı durumlarda, “kayıtsızlık kuşağı” bölümleri, kademeleri fazlasıyla belirgin ve kurumun “gerçek” hedeflerinin ve “uygun” davranışların ne olması gerektiğini birbirleriyle çelişkili tanımlarla belirlendiği kurumlarda, olduğundan daha geniş ve kapsamlı olacaktır. Bu bize kurumsal hedeflerin çoğu zaman neden son derecede genel kavramlarla anlatıldığını da açıklar. (Örneğin siyasi partilerin demeçlerinde olduğu gibi.)

Biz Barnard’ın “kayıtsızlık” kavramının çok yardımcı bir genelleme olduğunu kabul ediyoruz, fakat yetki kabulünü neredeyse otomatik kılan psikolojik ve sosyal güçleri yeterince açıklamadığını da, belirtmek istiyoruz. Bu ise Barnard’ın kavramında karşılıklı rütbe ve kademe olgusunun oynadığı aktif rolün, aslında biraz abartıldığı anlamına gelmektedir. Açıkça söylemek gerekirse yetki ilişkileri hiç bir zaman “tek taraflı” değildir. Halkın beklenen tepkisi, bir diktatörün davranışını bile yönlendirebilir, fakat itaat, çoğu zaman mantığa dayalı bir davranış olmayıp, şartlandırılmış bir tepkidir.²⁷

26 Chester I. Earnard. Yetkilinin İşlevleri (Cambridge: Harvard University Press, 1947) Sayfa 131.

27 Toplumlunuzda yetki “durumu” üzerindeki bir tartışma için Robert V. Presthus’un “Kurumsal Davranış Teorisine Doğru” adlı incelemesine bakınız, 3, İdari Bilimler Dergisi (Haziran 1958) sayfa 48-72.

Teknik Beceri : Bir toplum, ne denli uyumluluk tarafılsa olsa, yetkinin sadece resmi mevki veya otomatik tepkiden çok daha önemli nedenlere dayanması gerektiğini açıkça kabul etmek gerekir. Teknik beceri de, bir başka yetki esasıdır.²⁸ Toplumumuzda uzmanlaşmış beceriler, kişiye saygınlık kazandıran resmi mevkilerle büyük bir rekabet içindedir. Burada demokratik değerler etkinliklerini gösterir. Bunlar istihdam ve ödüllendirilmenin işlev ve yetenek gibi objektif standartlara dayandırılmasını öngörürler. Bu konuda ırk, din, renk, “eski okul arkadaşlığı” veya diğer sübjektif kriterlerin hâlâ çoğu zaman geçerli olan önemini kesinlikle kabul etmezler. Rusların bilim ve eğitimdeki belirgin atılımı, kuşkusuz olarak bu etkiyi arttıracak, gençlerin eğitimi için yapılacak yatırımları, bir işletmenin temel tesisleri ve teçhizatı için yapılan yatırım kadar, geçerli ve zorunlu kılacaktır. Kamu personel sistemleri, işe alma yöntemleri, deneme, değerlendirme ve benzeri nitelik ölçütleri objektif görüşü, beceriyi ve ölçülebilir performansı değerlendiren bu milli görüşten kaynaklanmaktadır.

Bunun bir sonucu olarak, olağanüstü beceriye ve eğitime sahip bir yönetici, resmi yetkilerini güçlendirir ve kurumsal karar alma üzerindeki etkisini artırabilir. Bu etkisi, uzmana, objektif temeller üzerinden görüşlerini savunma imkânını veren “durumu yarattığı yasa” savını ele alarak, elde sorunları, teknik gereksinimleri açısından, önerileri doğrultusunda çözümleme fırsatı verir. Önerilerinin, onun gücünü daha da belirgin kılması veya yöneticilerinden biri olduğu kurumun programlarını daha geçerli hale getirmesi halinde, bu onun üstün becerisinin bir ödülü olacaktır. Burada güç ve programdan etkilenen uzmanlar sayısı ile eşit sayıda, sadece bilimin etkisi altında kalan uzmanların da bulunduğunu tekrarlamayı gereksiz görüyoruz. Bunların belirgin bir örneği olarak, millet olarak varlığımızı sürdürebilmemiz için vazgeçilmez olan silahlar ve strateji türleri ile ilgili olarak, askeri güçlerimiz arasındaki tartışmaları gösterebiliriz.

Buna rağmen, yönetimdeki ana akışın modern sanayileşmiş toplumun karmaşıklığını, silahlanma yarışındaki temeli olan bilimsel idrakin, üstünlüğünü yansıtan teknik üstünlüğe doğru kaydığını ve bunun da koşullar imkan verdiği sürece Üniversitelerin uzmanlık kursları açması ile, bunun sonucu olarak özel sözcüklerin ve sözlüklerin, özel bir müşteriler çevresinin, özel profesyonel ilişkilerin ve bunlarla ilgili olarak özel ilgi alanlarının yaratılması gerekeceği görüşünü benimsiyoruz. Bütün bunlar kurum çerçevesinde karar alma konusunda teknik becerinin, kritik bir değişken olarak güç kazanmasını sağlıyor.

Sosyal Sınıf : Daha eski toplumlarda ve giderek Amerika Birleşik Devletlerinde, yetkinin objektif temeli olarak daha belirsiz faktörler görülebilir. Sınıf ve serveti bunlar arasında sayabiliriz. Doğu toplumlarında kamu hizmetlerinde

28 Herbert A. Simon bu yetkiyi bir güven duyma yetkisi olarak adlandırıyor. Yetki üzerine incelemeleri C.M. Arensberg’in, “Endüstriyel İnsan İlişkileri Üzerinde Araştırma” adlı kitabında da bulabilirsiniz (New York: Harper ve Bros, 1957) sayfa 106.

görev alabilme, nüfusun yaklaşık yüzde onbeş ile yirmibeşini oluşturabilen eğitilmiş, üst kesimin tekelindedir. Şayet yetkiyi bir yandan objektif becerinin, öte yandan sınıf veya doğuştan elde edilen hakların bir devamı olarak kabul edecek olursak, bu toplumların sınıf doğuş hakkı sonunda ve orta ve doğu Afrika gibi bazılarının ise dinci monarşi temele dayalı olarak yetki hakkına sahip sınıf kapsamına girdiğini kabul etmemiz gerekir. Amerika Birleşik devletlerinde de politikada ve sivil hizmetlerin doruk kademelerindeki atanmalarda, servet ve ailenin, çoğu zaman beceri, eğitim ve deneyimle güçlü bir rekabet içinde olduğunu görüyoruz. Bazen bütün bu niteliklere tek bir kişi sahip olabilir, fakat dikkatli bir inceleme sonunda mensup olunan ailenin sağladığı avantajla birlikte, prestij sahibi Üniversitelerde bir eğitimin, bunlarda sağlanan kişisel temaların, objektif değerlendirmeyi bir hayli bulandırdığını görürüz.²⁹ Üniversite eğitimi son 20- 30 yıllık dönem içinde kişinin mesleki ilerleyişinde en önemli faktör haline geldiğinden beri, Üniversiteler arası ayırımca, en önemli seçim kıstaslarından biri haline gelmiştir. Böylece BaltzaH'ın da belirttiği gibi "Kim Kimdir" kitabında soyadı çok sık geçen ve seçkin üniversiteler takımına mensup kişilerin etkin mevkilere daha kolay geldiklerini görüyoruz. Hatta bu grup içinde bile bazı okullar zirve, diğerleri "orta" ve diğer bazıları ise en alt kademelerinde değerlendiriliyor ve aralarından bir kaçının adı seçkin üniversiteler arasında geçmiyör bile.

Kıdem ve Deneyim : Kurumsal karar alma konusunda ağırlık taşıyan diğer bazı yetki esasları arasında yaş, kıdem ve deneyimi sayabiliriz. Bütün toplumlarda kavmin yaşlıları üstün bir etkinliğe sahip olmuşlardır. Bunun sebebi ise, bu yaşlıların toplum içinde becerileri, ulaştıkları resmi mevkiler, deneyimden kaynaklanan bilgileri ile saygınlık kazanmış olmalarıdır. Dünyanın en "objektif" toplumlarından biri olan Amerika Birleşik Devletlerinde bile statü ve etkinliği getiren mevkiler, yaşlıların egemenliği altındadır. Yapılan araştırmalara göre en etkin görevler yüksek mahkeme hakimliği, bankacılık, senatörlük ve ünlü iş adamlarına aittir. Bütün bu mevkilerde yükümlülük sahibi olan kişilerin çoğu ileri yaştadırlar. Kuşkusuz olarak bu biraz da, çeşitli hiyerarşilerden geçerek üst düzeyde bir mevki sahibi olmanın hayli uzun zaman almasından kaynaklanmaktadır.

Yetki temeli olarak, kıdemin etkisini tartışırken, kişi kendine daha somut bir tezi savunur addediyor. Burada da göreceğimiz gibi pekçok nedene bağlı olarak büyük kurumların pekçoğunda kıdem, terfi etmek için ana kriter haline gelmiştir.³⁰ Bunun subjektif nedenleri belirgindir : Kıdem, kurum içinde en geniş anlamda kabul edilen kriterde ve "deneyimin yerini hiçbirşey almaz" tezini savunan eski bir Amerikan halk inancının doğruluğunu kantlar. Aynı derecede önemli bir

29 Bu olgunun dikkatli bir incelemesinde G.E. Batzaıl'ın "Phidelpia'yah Beyefendiler : Milli Üst Sınıfın Oluşumu" adlı eserinde bulacaksınız. (Glencoe, iii. The Free Press, 1958).

30 Kıdemin bürokratik olarak önemini inceleyen bir araştırma, T. Caplow, Desteklerin Sosyolojisi, (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1957).

başka öge ise bir kurumun kendisine uzun yıllar sadık kalarak hizmet veren kişinin emeğini isteyerek değerlendirmesidir. Kurumlar kıdemi ödüllendirirken sadakati, deneyimi ve uzun yıllar bir tek kuruma verilen hizmeti de onurlandırmış olurlar.

Toplumun Etkinliği: Şimdiye kadar incelemiş olduğumuz yetkiye temel olan bütün öğeler, kararlar üzerinde etkili temel kaynaklardır. Bunlar hem kararın şekillendirilmesinde, hem de uygulanmasında büyük rol oynarlar. Bu yetki, toplum tarafından belli bir kuruluşa, niteliklerinin yarattığı beğeni karşılığı verilebilir. Bu kavram çerçevesinde ele alındığında yetki, bir kişi veya kurumun diğer kişiler üzerinde uyguladığı bir hak olmayıp, toplumun kurula isteyerek bahsettiği ve kuruluşun niteliklerini kaybetmesi halinde geri alabileceği bir olgudur. Bir örnek vererek bu tezi daha da açıklayabiliriz. Toplumumuzda tıp doktorlarına geniş yetkiler verilir, eğitim üzerinde etkin olan kurallarını kendileri koyarlar, hastalarını tedavide geniş çapta bağımsızlık ve özerkliğe sahiptirler, hiç bir zaman mahkemede tanıklık etmeye zorlanamazlar; çok yüksek bir sosyal düzeye ve gelire sahiptirler; idari makamlarla doğrudan doğruya temas hakları da vardır, bazı eyaletlerde otomobillerinin plakalarında trafik cezası almalarını güçleştiren işaretler bulunur. Bu derecede yüksek yetki ve bundan kaynaklanan etkinlik, bu mesleğe ve onun teknik mükemmelliğine inanan toplumun tanıdığı bir ayrıcalıktır. Bu yetki aynı zamanda doktor'a, mesleğinde uzman, mesleğinin ahlak kurallarına bağlı ve görev bilincini sembolize eden bir mesleğe sahip olduğu için verilmiştir. Burada teknik ustalığın yetki açısından etkinliğini görüyoruz. Bu verilen yetkinin geri alınabileceğine kanıt olarak İngiltere örneğini gösterebiliriz. (1) Burada kamuoyu bu meslek mensuplarının hastalarına yeterli bakım ve itina göstermediği kanaatine vardı ve (2) sade vatandaşın mevcut sistem altında uygun tıbbi bakımı sağlayabilecek parasal imkanlara sahip olmadığını gördü. Bunun sonucu olarak da bu meslek sosyalleştirildi.

Her tür kurum, yetkilerinin sürekliliğini sağlamak için toplumun yargılarına önem vermek zorundadır. Federal Hükümetin FBI ve Dışişleri Bakanlığı Pasaport Dairesi gibi kurumları, Kongrenin de açıkladığı gibi kamuoyunun güvenini elde etmiş bulunuyorlar. Öte yandan İş ve İşçi Bulma Kurumu uzun zamandır kamuoyunun olumlu desteğinden mahrum, aynı olumsuz tepkilerden zarar gören diğer iki kurum ise Birleşmiş Devletler Haberleşme Kurumu ve Uluslararası İşbirliği Müdürlüğüdür. Burada toplumun çoğu zaman bu kurumlara programlarını gerçekleştirmek için gerekli yetkiyi vermekte çekimser davrandığını belirtebiliriz.

KARAR ALMANIN AMPİRİK BİR İNCELEMESİ

Kamu kuruluşlarında karar almaya ilişkin pek az ampirik inceleme yapıldığı halde, elimizde bu sürecin ne olduğunu açıklamaya yardımcı olabilecek bir kaç

etüt mevcuttur. Bunlardan birisi William Gore'un çalışmasıdır.³¹ Bu etüt Washington'daki 18 büronun aldığı politika kararları ile ilgili 33 durum incelemesini içeriyor. Göre aşağıdaki aşamaların alınan kararlar üzerinde etkin olduğu sonucuna varıyor.

1. Algılama : Bu ilk aşamada kesin olarak bir politika değişimine gerek duyulduğu belirlendi. Burada dikkate alınması gereken en önemli nokta, kurumun ve programlarının ne oranda destekleneceği ve politika değişimini gerçekleştirmekte başarılı olamazsa, destekleyicileri üzerinde yaratacağı tepkiydi. Bu aşamada dış kaynaklardan önemli miktarda bilgi elde edildi ve kurum içinde bu bilgilerin kullanımı, ilgili müdürlerin tutumuna göre büyük farklılık gösterdi. Bu ise, geçmişine, doktrinlerine ve değerlerine bağlı kalmayı bilmiş bir kurum için çok şaşırtıcı idi. Daha sonra bu doktrinin kurum üyelerinin algılama yeteneği üzerinde bir süzgeç rolü oynadığı anlaşıldı.

2. Yorumlama : Bu aşamada büronun güç ve etkisinin ne şekilde seferber edileceği en önemli hedefi oluşturuyordu. Bu çalışmada, seçeneklerin de dikkate alınması gerekti. Bu ise bilindiği gibi tipik karar alma işinin değişmez bir sürecidir. Çalışmalar yapılırken kurum acentaları; dış gruplar, rakip acentalar ve yine rekabeti oluşturan özel çıkarlarla sanki savaş halindeydiler. Bu gruplar yorumlama sürecini tekellerine alarak, dış grupların faaliyetlerini yönlendirdiler. Deney balonları uçurdular, tüm ilgili grupların önerilerine başvurdular ve önerilen kararların ne gibi etkileri olacağını uzun uzadıya tartıştılar. Göre, önder grupların, güçlerine güvenerek hareket ettiklerine inanıyor.

3. Güç İçin Mücadele : Burada sahne değişiyor ve önder kliklerin önerdikleri hareket açısından gerekli desteği sağlamak için, dış güç merkezleri ile görüşmelere giriştiklerini görüyoruz. Göre, pek çok yöneticinin bu pazarlık benzeri görüşmelerden rahatsız olduklarını söylüyor. Bunun bir nedeni de özellikle ilk aşamalarda bu tutumun gerilimi arttırmasıdır. Buna karşın liderlerden pek çoğu, kararlarını uygulayabilmek için, dış kaynakların desteğine de ihtiyaçları olduğu gerçeğini kavradılar. Bunun için de, ellerinden gelen çabayı gösterdiler. Her yeni atılımda liderler, acenta politikasını, karşıt görüşlerle çürütmeye çalışan fikirlerle mücadele etmek zorunda kaldılar. Acentanın hedefine varabilmesi için kooperatifleşme önerileri de yapıldı. Bunlar ise ilgili gruplarla olan bağlantılar gevşedikçe, desteğin de azalmasına yol açtı. Yine de bu tür ani desteğin bile, gücün kaynağı olabileceği görüşü benimsendi.

4. Resmileştirme : Bağlantılar sağlandıktan ve resmi politika bildirisi hazırlandıktan sonra Göre, pek çok yöneticinin karar alma ile, resmileştirme arasında bir denklem kurduğuna şahit oldu. Bu denklemlerde ele alınan konu-

31 Federal ekili alan bürolarında karar alma 16, Public Administration Review (Ağustos 1956), sayfa 281-91.

lardan bazıları, önerilen politika değişimi için resmi yetkinin ve gerçekleştirilmesi için de gerekli paranın sağlanması idi.

Belki buradan elde edilecek hayati önem taşıyan sonuç “karar alma”nın pek çok sürece gereksinim gösterdiği, bunlardan birinin de, sözkonusu kurumun dış çevresi olduğudur. Bu bölümün başında da açıklandığı gibi karar alma, tek bir öncünün fikrinden doğan bir ürün değildir. Karar alma, herşeyden önce kurumsal bir süreçtir ve gerek kurum içinde gerekse kurum dışında pek çok kişinin çıkarlarının korunmasını gerektirir. Bu sonuca varmak için, kurumun, kararların ne şekilde yorumlan gerektiği ve işlevini istenen şekilde yürütebilmek için pek çok bilgi kaynağına ve çeşitli becerilere ihtiyaç duyduğu da açıkça belirlenmiştir. İşte bu değişim gereksinimini vurgularken yönetim kavramının genelleştirilmesinde en önemli güçlüklerden birini de meydana çıkarmış oluyoruz. Örneğin, karar alma pek çok kendine özgü ve değişken şarta bağlıdır. Böylece genelleştirme isteği belli bir durumun “verileri altında” gömülüp kalmaya mahkumdur. Kısacası genelleştirilmeler, kapsam açısından öylesine sınırlı kalırlar ki faydaları artık anlamını yitirir. Ne var ki idari bilimlerin gelişme sürecinin böylesine erken bir aşamasında umutsuzluğa düşmemize hiç gerek yoktur.

BİBLİYOGRAFYA

- CARTWRIGHT, D., Sosyal Güç İncelemeleri, Ann Arbor: 1959,
Göre WILLIAM J., “Federal Ekili Alan Bürolarında Karar Alma” (Sonbahar 1956).
Göre WILLIAM J. ve SILANDER, FRED S., “Karar Alma Konusunda Bibliografik Bir Deneme”, İdari Bilimler Dergisi (Haziran 1959) sahife 97-121.
HUNTER FLOYD, Toplumsal Karar Alma: Bir Karar Alma Etüdü. Chapel Hill: 1953. MARCH JAMES G. ve SİMON HERBERT A., Kurumlar, New York ve Londra: 1958. MATTHEWS, DONALD R., Politik Karar Alanların Sosyal Geçmişleri, 1954.
MILLS C. WRIGHT, Seçkin Güçlü Grup, New York: 1956.
PRESTHUS, ROBERT V. ve BLANKENSHIP L.V., “Dixon-Yates: Bir Politik Davranış Etüdü”, 1960.
SİMON HERBERT A., Yönetimsel Davranış, New York: 1957.
Ekonomide Karar Alma Teorileri, (Haziran 1959) sayfa 253-83.
Karar Alma Özel Sayısı, Yönetim Bilimleri Dergisi (Aralık 1958).
STEIN, HAROLD, Kamu Yönetimi ve Politikada Gelişmeler, New York: 1952.

MÜLKÎ İDAREDE İZ BIRAKANLAR / 6 TRABZON VALİSİ KADRÎ BEY

Mehmet ALDAN

Mülkî İdare Âmirleri arasında, hizmet yerinin koşullarına uyarak, emniyet ve asayiş konularına öncelik ve ağırlık veren, bu yönleriyle ünlenen ve hâlâ belleklerde yaşayan yöneticiler vardır. 19 uncu yüzyılın sonlarında Trabzon Valiliği yapan Kadri Bey de bunlardan biridir. Maliye Nezâreti Müsteşarlığından bu göreve atanmış, ölümüne kadar 11 yıl aynı yerde valilik görevini sürdürmüştür.

HAYATI

1843 yılında İstanbul’da doğdu. Babası, Sultan Mahmut ve Sultan Mecit zamanında Maliye ve Evkaf Nâzırlıklarında bulunmuş Hacı Ethem Paşa’dır.

Zamanın bilginleri Hacı Bekir Efendi ile Manastır’lı Naili Efendi’den özel ders aldı. Arapça, Farsça öğrendi, edebiyat kültürünü genişletti.

Memurluk hayatına Maliye Nezâreti’nde başladı. Kısa zamanda yeteneğini kanıtlayarak hızla Müsteşarlık katına yükseldi. Bir ara Divân-ı Muhasebat (Sayıştay) İkinci Başkanlığında bulundu. Buradan, merkezi İzmir’de olan Aydın İli Defterdarlığı’na atandı. Altı yıl bu görevde kaldı.

Bu sürede Valilik çalışmalarına büyük destek sağladı. Mithat Paşa’nın açtığı Sanayi Mektebi’nin ihyasında, “Mekteb-i Terakki” adıyla özel bir okulun açılmasında emeği geçti. Altı ay kadar Vali Vekâletinde bulundu. Dirlik ve düzenin sağlanmasında, Sisam’da çıkan ihtilâlin bastırılmasında başarı kazandı.

Sultan Abdülhamid’in sâdik bendesi Agop Paşa’nın Maliye Nâzırlığı zamanında azledildi. İstanbul’da oturduğu 2 yıl boyunca geçim sıkıntısı çekti. Bu sürenin sonunda, vergi işlerini iyileştirme amacıyla kurulan komisyonun başkanlığına atandı. Bunu, Maliye Meclisi üyeliği, Birinci Mıntika Maliye Müfettişliği ve ikinci kez Maliye Nezâreti Müsteşarlığı görevleri izledi. Son görevi, 1892 yılında başladığı Trabzon Valiliği’dir. 1903 yılında 61 yaşında iken görevi başında öldü. Sultan Abdülhamit’in yaptırdığı bir türbeye defnedildi.

Valiliklerde ve Nâzırlıklarda bulunmuş olan, büyük “Türk Lügâti”nin sahibi Hüseyin Kâzım Bey, Kadri Bey’in oğludur.

Kadri Bey güzel konuşur ve güzel yazardı. Edebiyata aşinâ idi. Şiire eğilimi vardı. 1894 yılında ölen din bilgini Kocamanzâde Efendi için yazdığı mezar kitabesi şöyledir¹:

*Kocamanzâde Efendi kim idi
İlm ü fazl ile yegâne geçti*

*Eylemiş mürğ-i mefahise hedef
Hükm-i takdir zamâne geçti*

*Mevt-i âlemler müsavî fevti
Sûzîş-i firkatî cânâne geçti*

*İki noksanla hesâp eyliyecek
Beyit-i târihi zebâne geçti*

*Ruhunu şâd ede Rabb-ı Mennân
Kocamanzâde cinâne geçti*

TRABZON VALİLİĞİ

Kadri Bey Trabzon'da göreve başladığı zaman İl'de ve çevresinde genel bir güvensizlik egemendi. Bu durumda kararlı, sert ve sür'atlı hareket etme ihtiyacını duydu. Oğlu Hüseyin Kâzım Bey'in "Tercüme-i Hayat yahut Aileme Yadigâr" adlı anılarında babasının resmî işlerde cesaretle ve "âdil bir müstebit" gibi davrandığını, kanunları, nizamları ve idare yöntemlerini çiğnediğini kaydettikten sonra bunun nedenlerini şöyle açıklamaktadır :

"O'nun fikrinde bütün kanunlar ve nizamlar Hükümet 'in teessüs etmiş olduğu bir memlekette câri ve kabili tatbik olabilirdi. Fakat ortada, Hükümet ve kanun namına henüz bir şey görülüyordu. Bunun için en evvel Hükümet 7 tesis, ondan sonra da kanunları tatbik etmek lâzım geleceğini düşündü."

Valî, ilk iş olarak İstinaf Mahkemesi Reisi Es'ad Efendi'yi vapura bindirip İstanbul'a gönderdi. Adliye Nezâreti, Sadârete başvurarak Valinin kınanmasını

1 Bu kitabe metni, Mahmut Goloğlu'nun "Trabzon Tarihi" adlı eserinden alınmıştır. Ancak bazı kelimelerin doğru okunduğundan emin olunamadığından, "Trabzon'da Türk-İslâm Eserleri ve Kitabeleri" adlı 3 ciltlik eserin sahibi Trabzon İl Halk Kütüphanesi Müdürü Murat Yüksel'den varsa-metin'in orijinali istenmiş, alınan cevapta, kitabenin 1932 yılında kıyyesi (okkası) 10 paradan Belediyece satılan mezar taşları arasında bulunabileceği bildirilmiştir. Yüksel, Goloğlu'nun verdiği metinde geçen "Mefaci" ve "Cenan" kelimelerini "Mefahis" ve "Cinân" olarak düzeltilmiş, tarih beytinin metin altındaki 1312 tarihine uymadığını ileri sürmüştür.

Kitabede geçen bazı kelimelerin Anlamları :

Kim-ki, İlm ü fazl-ı ilim ve erdem, Yegâne-tek, biricik, Mürğ-i mefahis-kuş yuvaları, Hükm-i takdir-kader, İlâhî emir, Mevt-ölüm, Fevt-kaçırma, kaybetme, ölme. Sûzîş-i firkat- ayrılık acısı. Zebân-lisan, dil. Rabb-ı mennân-ihsanî bol Allah. Cinân-cennetler.

ve Es'ad Efendi'nin Trabzon'a iadesini istedi ise de, durumda bir değışildik olmadı. İstinaf Mahkemesi Reisliği'ne bir başkasının tayini yapıldı.

Hüseyin Kâzım Bey'in anılarına dayanarak Kadri Bey'in güvenlik konularını nasıl ele aldığını ve ne suretle başarıya ulaştığını gösteren bazı olayları kaydedelim :

Zabıta Neferinin Dövülmesi Olayı

Vali Kadri Bey bir gün, üstü başı perişan bir zaptiye erinin ağlayarak Müstantıklığa (Sorgu Hakimliğine) gittiğini görmüştür. Soruşturması sonunda, erin, Müstantıklığın talimatı uyarınca, ifadesi alınmak üzere mahkemeye çağırıldığı bir kabadayı tarafından halkın önünde dövüldüğünü öğrenerek sonsuz bir hiddete kapılmıştır. Adamın ayağına ip bağlatarak Hükümet Konağı'na kadar sürükletir. Bununla da yetinmeyerek herkesin gözü önünde, ayak tabanına ve kaba etine altmışar sopa vurdurur ve gerekli uyarıdan sonra serbest bırakır. Zabıta erine de : “Sana bir daha böyle tecavüzde bulunacak adamı, belindeki silâhla vurup gebertmelisin. İlk ve son defa seni affediyorum. Bundan sonra, Hükümeti temsil eden bir zabıta memuru böyle bir tecavüze mâruz olduğu zaman kendini müdafaadan geri durursa, o zaman benim ne yapacağımı görür.” diye gürlür.

Sandıkçioğlu 'nun Kaçırılması

Sandıkçioğlu adında bir katil mahkemece aranmakta, bir türlü ele geçirilememektedir. Vali Kadri Bey, katilin ileri gelen halktan birinin evinde saklandığını öğrendiğinden kendisini çağırarak şunları söyler : “Bey, memleketin büyük bir ailesine mensupsunuz. Bir caniyi evinizde saklamak size yakışmaz. Ben size ‘bu adamı teslim ediniz’ demem ve şimdi evinizi basıp O’nu oradan almak suretiyle vakar ve haysiyetinizi ihlâl etmek istemem. Siz kendisine Hükümetin aradığını ve daha fazla saklayamayacağınızı söyler ve bırakırsınız. Ben de O’nu nerede olursa tutarım.”

Bey, saklama olayını inkâr ettiği gibi, Sandıkçioğlu’nu bir sandala bindirip Rusya’ya kaçıırır. Bunu duyan Vali, ertesi günü, bu zâtı Hükümet Konağı'nda yere yatırtıp “lâyık olduğu şekilde ders-i tedip” verir. Bunun üzerine eşi, kocasının toplumdaki yerinden, ailesinin şeref ve onurundan söz ederek Padişâh’a şikâyetle bulunur. Ancak, Sandıkçioğlu’nun saklanması ve kaçırılması olayını öğrenen Padişah, Trabzon Valiliği’ne bir telgraf çekilerek “Haysiyet-i Hükümet’in” korunmasında, Valinin zaten bilinen gayretinden dolayı memnunluğunun belirtilmesini ve selâmının iletilmesini Mâbeyn Başkâtibi Süreyya Paşa’ya emreder; bir cânıyi evinde saklayan, sonra da kaçırılmasını sağlayan kişinin kim olursa olsun böyle bir muameleye lâyık olduğunun belirtilmesini ister.

Suçluların İadesi Konusu

Trabzon İli’nde suç işleyen, adam öldüren bazı kimselerin Rusya’ya kaçmaları yüzünden adalet işlerinin sürüncemede kaldığını, bunun da genel güvensiz-

lişe yol açtığını gören Vali Kadri Bey, Kafkasya Valiliği'nde bulunan Prens Galiçin'e, iade-i mücrimin (suçluların geri verilmesi) için bir anlaşma yapılmasını teklif etmiştir. Aynı görüşte olan Prens, teklifi hemen benimseyerek Trabzon Valiliğince istenecek suçluların hemen geri verilmesi için ilgilileri uyarır. Bunun üzerine, cinayetten hüküm giyenlerin bir listesi Batum Başşehbenderi Suphi Bey'e bildirilir ve kısa zamanda, zincire vurulmuş 12 cânî, Rus zabıtası tarafından Trabzon yetkililerine teslim olunur.

Samsun'da birini öldüren bir cânî de, bir fırsatını bularak limandaki Rus vapuruna sığırır, Vapur Giresun'a geldiği zaman, gemiye giren bir polis memuru katili yakalar. O'nun : "Burası Rus toprağıdır, beni buradan kimse alamaz." diye bağırıp çağırmasına karşılık, gemi süvarisi : "Rus toprağı (gemisi) katillerin ilticagâhı değildir." diyerek polisin işini kolaylaştırır. Şüphesiz, bu uygulamanın olumlu sonuçları görülmüş, suç ve suçlu sayısı üzerinde etkili olmuştur. Buna karşın, durumdan haberdar olan Rus Sefiri, bu uygulamadan dolayı Sadrâzam Cevat Paşa'ya şikâyetinde bulunmuş; Devletlerarası Antlaşmalara ve yabancılara tanınan ayrıcalığa aykırı davranan Trabzon Valisi Kadri Bey'in ısrarla azlını istemiş, buna karşılık Paşa'nın cevabı şöyle olmuştur : "Siz Kafkasya Valisini ne vakit azledecek olursanız, biz de Trabzon Valisini o zaman kaldırırız."

İmamkızıoğlu'nun Yakalanması

Valinin üzerinde önemle durduğu konulardan biri de, kaçakçılık konusudur. Kaçakçılara karşı, karşıt bir örgüt kurarak mücadeleye girilir. Onların geçeceği önemli noktaları tutturur. Belli başlı kaçakçıları Reji'ye ve Düyûn-ı Umumiye'ye² yerleştirerek onları ihtiyacı durumdan kurtarır.

Bir gün İmamkızıoğlu denilen ünlü kaçakçının Erzurum yolunu tuttuğu haberi alınır. Kaçakçı ve arkadaşlarının Maçka üzerinden geçeceği öğrenildiğinden, Vali güvendiği kimselerden oluşan bir heyeti, köylerine dönme ögüdünde bulunmak, tütünlerinin değer fiyatla satın alınacağını bildirmek üzere, kendilerine yollar. İmamkızıoğlu : "Artık ok yaydan çıktı. Benim için avdet imkânı yoktur. Çünkü bu, haysiyetime (!) dokunur. Fakat bundan sonra düşünür ve belki bu işten vazgeçerim." sözleriyle öneri ve ögütleri olumsuz karşılar.

Kaçakçılar üzerine sevkedilecek yeterli zabıta gücüne sahip olmayan Vali, Sürmene Kaymakamlığı'na bir telgraf göndererek, Kaymakamın derhâl Sürmene'nin Sincan-Mesehor köylerine gitmesini, vadedmiş oldukları hizmet zamanının geldiğini köylülere hatırlatmasını; köylerine yaklaşmakta olan İmamkızıoğlu ve yanındakileri yakalayarak merkeze gönderilmelerini ister. Ayrıca, kaçakçılara ait tütünün, silâhların, atların ve paraların köylülere ait olacağını duyurur.

2 — Reji -Tekel İdaresi.

— Düyûn-ı Umumiye - Umûmî borçlar, dış borçlar.

Yabana Devletlerin, alacaklarının tahsil için Türkiye'de kurdukları örgüt.

Bir hafta sonra İmamkızıoğlu ve yoldaşları, kolları arkalarında bağlı olarak, süvari jandarmalarının korunmasında Trabzon'a getirilirler. Vali, serbest bırakılmalarını emreder ve İmamkızıoğlu'nu yakınına çağırır. Süklüm püklüm ilerleyen kaçakçı-şâki, diz çöktüp Valinin ayaklarını öptükten sonra karşısında durur ve aralarında şöyle bir konuşma geçer :

- Nasıl oldu İmamkızıoğlu, bu defa haysiyetini gözetemedin?
- Efendim, Cenabı Hak dünyada iki zâlim yarattı. Biri Haccac, biri de sen!
- Nerden bildin?
- Nerden bilmeyeyim? Sincan-Mesehor köylerini bize taslîl etmek (sataştırmak) nereden akla geldi?
- Pek iyi, nasıl oldu? Anlat bakalım.
- Efendim, biz o köylerin hududuna yakın bir yerde biraz dinlenmek istedik. Yüklerimizi yıktık, oturuyorduk. Bir çocuk gelip beni sordu; gösterdiler. Bana dedi ki: Sincan-Mesehorlular etrafınızı sardılar. Buradan kurtulmak sizin için mümkün değildir. Silâhlarımızı, tütünlerinizi, paralarınızı... her şeyinizi burada bırakacaksınız. Sizin de kollarınızı bağlayıp Maçka Hükûmetine teslim edecekler. İki taraftan sarılan bir boğazda bulunuyorduk. Sincan-Mesehorlularla çarpışmak kabil değildi. Nihayet düşündük, taşındık, teslim razı olduk ve işte bu hâle geldik!..

Bundan sonra Vali İmamkızıoğlu'nu ve yanındakileri af ederek köylerine göndermiştir. Eski kaçakçılar, Keleş Osman Reis gibi kabadayılar O'nun sayesinde birer iş ve güç sahibi olmuşlar, yasa dışı işler görmekten kurtulmuşlardır.

Valinin Mektubu

Nemli Zâde Osman Efendi, bir gün Valiye giderek, 1000 lira parayla Torul'a göndereceği Ermeni fırıncı Ohan için iki jandarma süvarisinin tefrikinin rica eder. Vali jandarmaya gerek olmadığını, söyler. Şayet bir saldırıya uğrarsa, gösterilmek üzere bir mektup yazarak kendisine verir. Ohan'ın arabası Torul'a yakın bir yerde şâkiler tarafından durdurularak üzerindeki parası alınır, yalvarıp yakarması kâr etmez. "Benim yanımda Valinin mektubu var!" demesi üzerine, ekibin reisi: "Nasıl mektup? Sen kim oluyorsun ki, vali sana mektup veriyor, göster bakalım!" diye çıkışır. Mektubu gören reis, Ermeninin parasını hemen geri verdiği gibi, ayrıca 5 lirayı da "sus payı" olarak kendinden ekler. "Sakın bizi gördüğünü bir yerde söyleme." diye de uyarıda bulunur.

*

Vali Kadri Bey, yukarıda bir kısmı açıklanan önlemleri sayesinde, yalnız Trabzon'da değil, fakat Batum'dan İnebolu'ya kadar uzanan kıyı şeridinde varlığını hissettirmiş, kamu esenlik ve güvenliğinin sağlanmasında etkili olmuştur.

Vali Kadri Bey'in yöneticide aradığı bilgi, beceri ve erdem yanında dış görüntüye de önem verdiğini gösteren ve otorite anlayışını kısmen ortaya koyan bir olay anlatılır:

Vali bir gün tahrirat kâtiplerinden uzun boylu, çatık kaşlı, gösterişli bir kimse olan Behçet Efendi'yi makamına çağırarak şöyle der :

- Seni Akçaabat'a Kaymakam yapacağım.
- Aman Efendim, bendeniz olayı bol olan bu kazayı nasıl idare edebilirim?
- Ayıp ayıp, maşaallah boy-pos yerinde, ensen kalın, kaşların çatık, gözlerin bakarken ne düşündüğünü karşındakinden saklayabiliyor. Eline bastonu alacaksın, yolda ağır ağır yürüyeceksin. Etrafına “dokunmayın bana” der gibi hışımla bakacaksın. Vergi işlerini Malmüdüdü, yazı işlerini Tahrirat Kâtibi yapar. Asâyişi de Jandarma sağlar. Kazada fazla yaramazlık eden olursa, birincide nasihat eder, ikincide bağlar jandarmayla bana gönderirsin.³

*

Vali, İdare'yi iyileştirme amacıyla bazı önlemler de almıştır. Bunlardan biri merkezden gönderilen başarısız Kaymakamların yerine, Trabzon'un “büyük ailelerine mensup” tahsilli ve yetenekli gençleri Kaymakamlıklara tayin etmesi olmuştur. Valiyi memnun eden bu uygulama Dahiliye Nezâreti'nin eleştirilerine yol açmış ise de, uygulama sürdürülmüştür.

Kadri Bey'in, merkezin onayını almadan Trabzon'da uyguladığı, yaran görülen yenileklerden biri de, Aşâr'ın toplanmasında uyguladığı değişik yöntemdir. Aşâr, tarım ürünlerinden onda bir oranında alınan bir vergiydi. Bu vergi üreticiden ya İdare tarafından, ya da ihalesi üzerinde kalan Mültezim'ler eliyle ve tahmin edilen ürün üzerinden tahsil edilirdi. Mültezimler, İdare'ye ödedikleri parayı fazlasıyla çıkarmak için üreticiyi sıkar, bunalırlardı.⁴

Giresun Kazasında fındık öşürü, her yıl 16-17 bin lirayı geçmiyordu. Bu ürünün büyük kısmı ihraç edilirdi. Vali o zamana kadar uygulanan yöntemden ayrılarak fındık öşürünün, ürünün gümrükten şevki sırasında, gerçek tartılara göre alınmasını uygun görmüş, bu suretle fındık öşürü 25 bin liraya yükselmişti. Fındıktan sonra, Ordu'dan sevk olunan kuru fasülye ve mısır ürünü için de aynı yöntem uygulanarak üretici ve idare adına yararlar sağlanmıştır.

Kadri Bey'in gerçekleştirdiği bayındırlık ve kültür yapıtları hakkında yeterli bilgilerden yoksun bulunuyoruz. Şimdilik bilinen husus, Değirmendere'deki 200 metrelik taş iskelenin O'nun zamanında yapılmış olmasıdır.

KİŞİLİĞİ

Vali Kadri Bey üzerine yazılanlar, O'nun kişiliği hakkında açık bir fikir verecek niteliktedir.

Oğlu Hüseyin Kâzım Bey, daha önce sözü edilen anılarında, bu konuda şunları yazmıştır :

“O 'nu idrak edenler (tanıyanlar), fezâilini (erdemlerini), Uluvv-i cenabını (yüksek kişiliğini), harikulade zekâsını, kudret-i nutkiye ve inşaiyesini (yazma ve konuşmadaki gücünü) takdir ederler. ”

3 İçişleri Bakanlığı, Meşhur Valiler, s. 164, Ankara 1969.

4 Aşar Vergisi 1925 yılında kaldırılmıştır.

Ölümü üzerine İkdâm Gazetesi'nde yazılanları sadeleştirilerek aktaralım :

“Belleği güçlü, konuşması canlı, yazısı aydınlık, düşünce ve kararlar yerinde, enerjik, dürüst, görmüş ve geçirmiş bir kimseydi. Bu erdemlerinden başka alçak gönüllü, hoşgörülü, gayet ağırbaşlı ve olağanüstü direnme gücüne sahipti. Kadri Bey için, bir şeyi unutmak söz konusu olmadığı gibi, incelemesine sunulan en karışık konularda bile işin içyüzünü anlamak pek kolaydı. Gayet tez, kolay ve güzel yazardı. Yazılarında eksiklik ve fazlalığa rastlanmazdı. Maliye konularında bilgisi çok geniştir. Muhasebenin bütün inceliklerini bilirdi.”⁵

İbrahim Alâettin Gövsa Kadri Bey için şunları yazmıştır :

“Kadri Bey, zekâsıyla ve kendine özgü tedbirleriyle, karışıklıkları düzeltmiş, eşkiyaya göz açtırmamıştı. Kadri Bey 'in mizacı ve İdari hareketleri, Köprülü Mehmet Paşa'yı, Kuyucu Murat Paşa'yı ve İkinci Mahmut zamanındaki Valilerden Hakkı Paşa ile Kapudanı Derya Çengelöğlu Tahir Paşa'yı hatırlatır. Kanunla bağlı kalmaz, kendine özgü, kestirme yollar bulur. Halka kendini sevdiren ve saydırır. Yakaladığı haydutlara ve kaçakçılara, şekerli kahve diye, dayak ikram ettiği meşhurdur. Eski haydutları jandarmalıkta ve eski kaçakçıları da Tütün Kolculuğu'nda kullanırdı. Kadri Bey zekâsını ve kudretini Trabzon'un imârına ve halkın terakkî ve inkişâfına sarfedebilseydi bunda da muvaffak olurdu...”⁶

Mahmut Koloğlu, “Trabzon Tarihi” adlı eserinde Kadri Bey'in kişiliğine ilişkin olarak şunları yazmıştır :

“Trabzon Valiliğinde ün alan Kadri Bey; orta boylu, şişman, kırmızı yüzlü, siyah top sakallı, keskin bakışlı biri idi. Kuvvetli bir hafızası vardı. Yalanı sevmez, yalancıyı bağışlamazdı. Görevine bağlı, uygulamada sert huylu idi. Çalışkan, dürüst, alçakgönüllü, halka dönük, ağırbaşlı ve dayanıklı bir kişiliği vardı. İyi kalpli, yiğitliği sever, güzel ve iyi düşünceli, samimi olduğu söylenirdi. Gerçek şu idi ki, kendini halka sevdirmesini ve saydirmasını bilmişti. Bu nedenle adı uzun yıllar Trabzonluların dilinde saygı ve sevgi ile yaşamıştır.

Ne var ki, ölümünden elli yıl sonra, 9.5.1955 günlü Akşam Gazetesi'nde yayımlanan bir belgeden anlaşıldığına göre; Trabzon Valisi Kadri Bey, kötü bir Abdülhamit jurnalcisidir. Kendini bu kadar çok seven ve sayan, dilinden düşürmeyen, efsaneleştirip destanlaştırarak Meşhur Valiler arasında katılmasını sağlayan Trabzonluları, akla gelmeyecek ve hattâ hayâlâ sığmayacak derecede, gerçeğe uymayan ve ahlâkla bağdaşmayan bir şekilde Padişah Abdülhamit 'e jurnal etmiştir...”⁷

Yazarın bu ağır yargısı karşısında, Akşam Gazetesi'nin 9.4.1955 tarihli sayısında, “Yakın Tarihimizden Vesikalar-Trabzon Valisi Kadri Bey'in Sadrâzam'a

5 İçişleri Bakanlığı, a.g.e., s. 162.

6 İçişleri Bakanlığı, a.g.e., s. 163.

7 Mahmut Goloğlu, Trabzon Tarihi, s. 213, Ankara 1975.

Bir Mektubu” başlığı ile yayımlanan yazıyı okudum.8 Bu yazıda, Kadri Bey’in “Ruhundaki temizlik ve titizlik, memleket sevgisi ve vazife aşkıyla çok enerjik hareketlerde bulunarak Vilâyetinin hudutları içinde şekâvetin harmanını söndürmüş ve bir tek şâkinin bile yaşamasına imkân bırakmayarak bütün bu gibi seyyiâtı (kötülükleri) Vilâyet hudutları dışına” attığı belirtildikten sonra Kadri Bey’in 15 Temmuz 1369 tarihli mektubuna yer verilmiştir. “Mahremâne ve Fevkalâde” kaydıyla “Huzur-ı Hazret-i Sadâret-Penâhiye” sunulan mektubun ilk paragrafı şöyledir :

“Trabzon Vilâyeti halkının teessüfe değer halleri hakkında bazı mâruzâtta bulunacağım. Şehirlerde o derece değilse de, köylerde ırz ve iffet mejkuddur (kaybolmuştur). Din de mübâlâsızlık (saygısızlık) ise ağılanacak haldedir. Çünkü Yomra, Maçka, Tonya ve Krom nahiyeleri ile Akçaabat kazasının bir kısım ahalisi tedricen Hristiyan olmaktadır. Askerlik şubelerinde nüfus kayıtları okunurken “Hacı Salih Zâde Yorgi veledi Andon ”, “Eyüp Zâde Kosti ” ve emsali kayıtların alenen ve yüksek sesle okunmasını dinlemek pek canhıraş (yüreksparalayıcı) oluyor. ırz ve iffet meselesi ise, büsbütün üzücüdür. Müslümanlıkta dört zevce alabilmek câiz sayılırsa da bir kadının iki kocası olduğu görülmüş ve işitilmiş değildir. Halbuki Vilâyetimizde üç dört kocalı kadınlara sık sık tesadüf edilmektedir. Hem de kocalarının, ellerinde resmen verilmiş izinnameleri vardır. Şer ‘iye Mahkemeleri bu gibi mülevves dâvâların hallinde bin müşkilâta mâruz kalıyor. Ezan okunurken elleri kanda olsa bırakıp cemaatle namaz kılmak için camilere koşarlar. Oradan çıkınca da mahkemelere gidip yalan yere yemin ile şehâdet ederler. Bunların en müseccel terinden kaç tanesini Vilâyetin muhtelif köşelerine sürdüm ve kaç tanesini başka Vilâyetlere defettim. Bazılarını da bayılıncaya kadar döğdüm ve nihayet o korku sayesinde meVunların (lânetlenmişlerin) adedi azaldı. Mahkemeler de biraz rahat iş görür oldu...”

Hemen belirtelim ki, hiçbir yarar gütmeden Sadrâzam’a sunulan mektubun jurnal sayılması olanaksızdır. Burada Valinin, Trabzon halkını kötüleme amacı gütmediği, halkın yanlış tutum ve davranışları karşısında Sadrâzam’a yakındığı, duyduğu üzüntüyü dile getirdiği, bunda belki de abartmaya kaçtığı söylenebilir. Ancak tarihçi Goloğlu’nun, eserinde Kadri Bey’in üstün niteliklerini sayıp döktükten sonra, Sadrâzam’a yazdığı mektup dolayısıyla O’nu kıyasıya eleştirmesini anlamak zordur.

Söz konusu mektubun yayımlanmasından sonra, Trabzonlu okuyucularından aldığı mektup ve telgraflar üzerine Gazete 9.5.1955 tarihli sayısında bir açıklama yaparak duyulan huzursuzluğu gidermiş ve Kadri Bey hakkında şu görüşe yer vermiştir :

8 Mahmut Goloğlu’nun yazısında, Akşam Gazetesi’nin 5.9.1955 tarihli sayısında yayımlandığı bildirilen söz konusu mektup, adı geçen Gazete’nin 9.4.1955 tarihli sayısında yayımlanmıştır.

“Merhum Kadri Bey, emsaline İdarî tarihîmizde nâdir rastlanır, çok namuskâr, dirayetli, faal, İkinci Abdülhamit'e bile boyun eğmemiş bir Vali olarak tanınmıştır. Bu itibarla yalana, isnüt ve iftiraya tenezzül etmeyeceği aşîkardır.”

Kadri Bey'in, ölümünden sonra geçen yüz yıla yakın bir süreye karşın, hâlâ iyilikle ve rahmetle anılması, O'nun sağlam kişiliğinin ve güçlü yöneticiliğinin en güzel kanıtıdır.

KAYNAKÇA

- İçişleri Bakanlığı, Meşhur Valiler, Ankara 1969.
Mahmut Goloğlu, Trabzon Tarihi-Fetihten Kurtuluşa Kadar, Ankara 1975.
Hüseyin Kâzım Kadri, Meşrutiyetten Cumhuriyete Hatıralarım, Hazırlayan İsmail Kara, İstanbul 1991.
Akşam Gazetesi : 9.4.1955, 9.5.1955.
Ansiklopediler.
Trabzon Valiliğinden alınan bilgi.
Trabzon İl Halk Kütüphanesi Müdürü Murat Yüksel'in Mektubu.

HABERLER

Bu bölümde 1 Nisan 1992 - 30 Haziran 1992 tarihleri arasında Bakanlığımız tarafından gerçekleştirilen haber niteliğindeki faaliyetlere yer verilmiştir.

Romanya ve Türkmenistan Heyetlerinin Ziyaretleri

- Nisan ayı içerisinde, Romanya İçişleri Bakanı ile Türkmenistan İçişleri Bakanı ve beraberlerindeki heyetler, ayrı ayrı Bakanlığımızı ziyaret ederek resmi görüşmelerde bulunmuşlardır. Bu ziyaretler esnasında Bakanımız İsmet SEZGİN başkanlığındaki heyet ile her iki ülke heyetleri arasında yapılan toplantılarda, ülkelerin İçişleri Bakanlıklarının hizmet alanına giren konular görüşülmüş ve işbirliği imkânları gözden geçirilmiştir.

3 Nisan 1992 tarihinde “T.C. İçişleri Bakanlığı ile Türkmenistan İçişleri Bakanlığı Arasındaki Suça Karşı Mücadele ve Toplum Emniyeti Konularındaki İşbirliği Protokolü” imzalanmış ve her iki ülke adına protokole İçişleri Bakanı İsmet SEZGİN ile Türkmenistan İçişleri Bakanı Serdar ÇARIYAROV imza koymuşlardır.

Romanya heyeti ile yapılan görüşmeler ise 28 Nisan 1992’de sona ermiş ve “T.C. İçişleri Bakanlığı ile Romanya İçişleri Bakanlığı Arasında İşbirliği Anlaşması”, Bakanımız İsmet SEZGİN ve Romanya İçişleri Bakanı Victor BABIUC tarafından ülkeleri adına imzalanmıştır.

Polis Teşkilatı’nın Kuruluşu’nun 147. Yıldönümü

- Polis Teşkilatı’nın kuruluşunun 147. yıldönümü 9 ve 10 Nisan 1992 günlerinde yapılan çeşitli etkinliklerle kutlanmıştır. 9 Nisan günü, saat 12.30 da Ulus Atatürk Anıtı’na, saat 13.00’de Güven Anıtı’na çelenk konularak törenler başlatılmıştır.

10 Nisan Polis Günü kutlamaları, Anıtkabir’de saat 8.15’de mozoloye çelenk konularak ve saygı duruşunda bulunularak başlatılmıştır. Daha sonra Devlet büyükleri ve Polis Emeklileri Derneği ziyaret edilmiştir.

Polis Akademisi’nde yapılan tören saat 14.00’de başlamıştır.

Törene katılan Başbakan Süleyman DEMİREL bir konuşma yapmış ve bu konuşma metni aşağıya aynen alınmıştır.

“T.B.M.M.’nin Sayın Başkanı, Değerli misafirler, Emniyet teşkilatımızın güzide mensuplarını, burada bulunan bütün misafirleri sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Emniyet Teşkilatımızın 147. yıl dönümü dolayısıyla, Emniyet Teşkilatımızın bütün mensuplarına tebriklerimi sunuyorum. Geçen 147 yıl içerisinde devletimize, milletimize, toplumumuza hizmeti geçen, ama bugün aramızda olmayan Emniyet Mensuplarını rahmetle anıyorum. Bu vesile ile bilhassa hayatlarını, şerirlere karşı kanunları korurken veren Emniyet Teşkilatımızın şehitlerini rahmetle anıyorum.

T.C. Devleti kurulduğundan bugüne, devirler değişmiş, yeni devirler gelmiş, siyasetler değişmiş, zihinler değişmiş, 1992 yılına gelmişizdir. Dünya değişmiş, dünya değiştikçe biz ona uyumuşuz. Uymasak gerisinde kalsak zaten başka dünyanın insanı oluruz. Dünyanın gerisinde kalmamaya azami dikkati sarf etmişiz. Bugün 1992 dünyası yepyeni bir dünyadır ve henüz yepyeni dünyanın kapısındaız ve önümüzdeki yılların daha çok nelere gebe olacağı hakkında kimsenin ufku yetmiyor. Ama şu bir gerçektir ki önümüzdeki 10 yıl demokrasiyi onurlandıracaktır. Önümüzdeki 10 yıl bütün dünya için hukuk üstünlüğü devri olacaktır ve önümüzdeki 10 yılda demokrasi ve hukuk ile bu ülkede devletin ayakta durabileceği görülecektir. Yani demokratik hukuk devletinin hukukun içinde kalarak ayakta durabileceğini herkes görecektir.

Demokratik hukuk devleti dendiği zaman, demokratik otoritesi olmayan, kanunlarını uygulamayan devlet akla gelmemelidir. Demokratik hukuk devleti dendiği zaman, demokratik otoritesi olan ve kanunlarını eşkiyaya karşı, şerire karşı, suç işleyenlere karşı aynı zamanda kanunlarını ve uygarlığını koruyabilen devlet akla gelmelidir. Onun içindir ki Emniyet Teşkilatımızı da, yargımızı da, her şeyimizi, siyasetimizi de, devletimizin bütün kuruluşlarını bir hukuk devletinin unsurları, uzuvları olarak göreceğiz.

Bu hukuk devleti uyum içinde çalıştığı takdirde sanıyorum ki kendi kendisini ayakta tutabilecek güce her zaman sahip olacaktır. Çünkü uyum içerisinde çalışan ülkeler vardır ve bu ülkelerde hukukun içinde kalınarak her işin üstesinden gelinebilmektedir.

Devletin birinci görevi güvenliktir. Güvenlik ve huzurun sağlanmadığı bir yerde tabii ki devlet boşluğu doğar. Bunalımdır. Peki ya bu tecrübeler geçti geçiyor. Binaenaleyh, yeniden Türkiye’nin hukuk devletinin gücünü tecrübeye tabi tutması gibi bir zamanı yoktur. Sadece zaman yok. Yani 1992’li yıllarda hukuk devleti dışında bir devlet kavramı veya bir devlet şeklini gerçek anlamda kimseye anlatmak mümkün değildir.

Dünya bugün daha çok bir arada yaşayan insanlardan müteşekkil hale geldi. Bir süre sonra gelişmeler onu gösteriyor. Bilhassa komünizm imparatorluğunun

çökmüş bulunmasından sonra hudutlar bile bir çizgiden ibaret kalabilme istidadındadır. Herkes kendi kapısının önünü süpürecektir. Her devlet kendi güvenliğini kendisi sağlayacaktır. Güvenlik üzerinde ısrar ediliyor.

Bugün bu güzel gün, bu büyük gün Emniyet teşkilatımızın mutlulukla kutladığımız bugün, kamuoyumuzu ve dünyaya bazı şeyleri söylemek imkanını bana verdi. Öyle inanıyorum ki Türkiye’de insan haklarının üstünlüğüne ve hukukun üstünlüğüne, millet iradesinin üstünlüğüne tam uyan bir gerçek demokrasi var olmaya devam edecek ve bütün kurumları ile bütün kuralları ile bütün kavramları ile bir gerçek demokrasi var olmaya devam edecektir. Bundan yılmak yok. Olup bitenler o kadar iç açıcı değil. Ülkemizde olup bitenler iç açıcı değil. Bilhassa huzur ve güveni sağlama bakımından bütün gayretlere rağmen Türkiye hâlâ bir terör belasını aşmış değil. Türkiye terör belasını aşmak için demokrasiyi tahrip etmek yoluyla bir netice alamayacağım görmüştür. Yani demokrasi, demokrasinin meselelerini, kurumlarını, kurallarını ortadan kaldırarak terör aşılammıştır. Yine geri dönmüş gelmiştir.

Terör belasının içerisinden demokrasinin içerisinde kalınarak çıkılacaktır. Bu sadece Türk Emniyet teşkilatının, polisin işi değildir. Türkiye’nin güvenlik kuvvetlerinin, askerinin işi de değildir. Yahutta sadece hakimlerin işi de değildir. Yahut sadece siyasetçisinin işi de değildir. Kimin işidir? Bütün milletin işidir. Bütün devletin işidir. Öyle bir yere gelinmiştir ki, bu geldiğimiz yerde artık devlet halkının devletidir. Hükümet halkın hükümetidir. Polis halkın polisidir. Asker halkın askeridir. Öyle ise halkımızın bu öz müesseselerine, kendi müesseselerine iyi sahip çıkması lazım. Eğer terörü halk önleyecekse bunları söylemeye ne gerek var diye düşünmeye kalkmayın.

Siyasi irade Türkiye’de huzur ve sükunu sağlamak için vardır. Parlamentosu da vardır. Hükümeti de vardır. Devleti de vardır. Kuruluşu da vardır. Toplumsal irade aranıyor. Toplumsal irade olmadıkça, tüm Türkiye hiç bir büyük meselesini halledemez. Yani eğer halk derse ki “Nemelazım, aman bana bulaşmasın”, o zaman başkası ilgilenmiyor. “Benimki nasıl olsa yanmaz” diyor, seninki yanar! Hiç kimseye beline tabanca koyup şerirleri, şakileri canileri takip etsin demiyoruz. Yalnız nemelazımcılıktan vazgeçmeye, devlete yardımcı olmaya halkı çağırıyoruz.

Bugün Türkiye’nin dağlarında, ovalarında, şehirlerinde, kasabalarında halkımızı rahatsız eden ve devletin polisine, askerine, yöneticisine silah sıkkan bir takım adamların, gene açıkça söylüyoruz ki sonu hüsrandır. Kendileri için iş işten geçmeden silahları ile gelip devlete teslim olmaları en kolay kurtuluş yoludur. Kendileri için, eğer akıllan varsa hiç vakit geçirmeden en iyi yapacakları iş Devlete silah atmaya devam etmek değil, gelip devlete teslim olmaktır. Devletin adaletine teslim olmaktır. Şunu iyi bilmeli ki herkes, Türk devletinin hakkından kimse gelemaz ve Türkiye’yi böldürmeyiz. Ben bunu sadece kendi

adıma söylüyor değilim. Ama evvela kendi adıma söylüyorum. Ama ben bunu bu ülkenin doğusunda, batısında, güneyinde, kuzeyindeki bütün vatandaşlar için söylüyorum. Onların hepsinin hislerine tercüman oluyorum. Dileğine tercüman oluyorum.

Değer, devlet değer, birtakım şerirlerin hakkından gelmeye değer. Birtakım sıkıntılar olmuşsa devletin güçsüzlüğünden değil. Çünkü devlet eşkiyanın takip ettiği yolları takip etmez. Kuyucu Murat Paşa usulü gibi yumruğunu kullanmak suretiyle hak, adalet tanımadan sükun sağlayabilirsiniz. Bu sükunda devamlılık olmaz. Yani burada on tane adam varsa, bunlardan birisi suçlu ihtimali ile onların içinde ise, bir şüpheniz varsa, bu on adamı birden ortadan kaldırmak suretiyle, ya on tane cinayet işlersiniz ya da dokuz tane işlersiniz. Öyleyse suçlunun kim olduğunu bulup çıkarmak gibi hukuk devleti mükellefiyetiyle karşı karşıyadır. Hukuk devletinin yargıdan geçmeyen ceza vermesi mümkün değildir. Eğer yargıyı bir kenara koymak suretiyle, cezalan devlet başka yollarla tanzim etmeye kalkarsa, o hukuk devleti işlemez. Kargaşadır, kan dökülmesidir ve kişilerin, insanların birbirlerini boğazlamasıdır. Onun içindir ki, hukuk devleti üzerinde dururken biz sadece hukuk devletinin bir ünitesini değil, bütün ünitelerini gerçek anlamda yerli yerinde ve hepsini uyum içinde çalışır görmek istiyoruz.

Değerli misafirler, devir şeffaflık devridir. Gayet açıklıkla her şeyi söylüyoruz. Yani diyoruz ki, Türkiye Cumhuriyeti Devleti bugün içinde bulunduğu bu sıkıntılardan kurtulacaktır. Cinayetler faili meçhul kaldıkça, mahkemeler delilsizlikten, başka sebeplerden şundan, bundan bu kadar uzadıkça ve bu kadar sık af çıktıkça, devlet anarşi ve terörle hesaplaşmadıkça hukukun içinde kalarak hesaplaşmadıkça ceza ibreti müessire fonksiyonunu ifa edemedikçe, devleti yıpratmaktan başka birşey yapmaz. Geçmiş falan araştırıyor değilim. Ben sadece modeli söylüyorum. Model ararsanız, devlet, zorba devlet olmayacaktır. Devlet organının korkutucu usulüyle devlet olmayacaktır. Ama mutlaka demokratik otoriteyi sağlayacaktır. Ama bu demokratik otorite, suç varsa onun için bir suçlusu vardır. Onu bulup çıkartmak ve o suçun karşılığında kanunların yazdığı cezayı verebilmelidir. Bunu yapmadığınız sürece boşuna uğraşıp dururuz. İnşallah şu içine düştüğü duruma, Türkiye bir daha düşmez. Bunun içinden çıkılacaktır ve bunun içinden çıkarken bir takım şüphelere, bir takım suçlamalara falan gerek yoktur.

Devleti tümüyle, halkı tümüyle bu işin arkasına koyduğumuz zaman ki koyabileceğimiz kanaatindeyim. Devlet işlediği zaman ki işlediği kanaatindeyim. Zaten Devleti işletmek bizim görevimiz. Hepimizin görevi. Halkımız davet etmiştir. Devletin işlemediği yerde halk bu niye böyle oluyor veya niye böyle olmuyor diyebilmelidir. Demokratikleşmedir bu. Kimseyi isyana falan teşvik etmiyoruz. Sadece ses arıyoruz. Devletin işlemediği yerde ses arıyoruz. Ancak bu

ses sayesinde sorumluluklar yerine gelir. Devlet böyle bir şeydir ve Büyük Atatürk burada söylemiş, Polis ve Jandarma neye lazım. Cumhuriyetin kanunlarına ve medeniyet düşmanlarına karşı kalkan olarak lazım. Yani Polis ve Jandarma Türkiye’de halka eziyet için var değil. Ama Cumhuriyetin düşmanlarına ve kanunların düşmanlarına ve medeniyetin düşmanlarına karşı kanunları, Cumhuriyeti bütün demokrasiyi, Türkiye Cumhuriyeti Devletini ama bunların hepsinden evvel bizatihi halkı korumak için vardır. Kanunları koruyup, kanunları var etmek halkı korumak için var. Halkın devletinde halkın Polisi, halkın devletinde halkın askeri, halkın devletinde halkın parlamentosu diye söze girdim.

Emniyet Teşkilatımızın değerli mensupları, çağ değişmiştir dedik ve çağa bizim devletimiz uymuştur. Her şeyi ile uymuştur. Değerli arkadaşlarım, Sayın Sezgin gayet güzel ifade ettiler. Bugün sizlerden istenen görev, dün istenenlerden farklıydı. Binaenaleyh, siz bugün demokratik hukuk devletinin Emniyet güçlerisiniz. Binaenaleyh, bu kanunları nizamı hakim kılmak ve demokratik hukuk devletinin huzuru, sükunu sağlıyabildiğini göstermek bakımından, hukukun üstünlüğüne dayanarak göstermek bakımından, size birtakım görevler tevdi ediyor. Bu görevleri başarıyla yapacak şekilde yetiştiriliyorsunuz ve bakınız uygar devletlerde polis görevlisinin farkı şudur; uygar devletin polisinde, polis sığınacak yerdir. Halkın başı derde düştüğü zaman polisi gördüğü vakit rahatlar. Ama zorba devlette, devletin güvenlik güçleri kaçılacak kişidir. Çünkü devletin güvenlik güçleri mensuplarını gördüğü zaman kaçır. Aman bundan bana bir zarar gelir diye. Binaenaleyh, demokratik devletin her türlü müessesesine sahibiz, Emniyet güçlerine de sahibiz.

Bizim polisimiz fedakârdır, yiğittir, kahramandır. Hayatını feda etmekten ülkesi için, huzur için hiç çekinmez. Bunun yanında bizim polisimiz insandır, merhamet sahibidir ve halkını sever, halkın içinden gelen insandır zaten. Onun içindir ki bizim bir güçlüğümüz yok. Bizim bütün sorunumuz çağa, değişen icaplarına kendimizi uydurmaktır ve uydurmak için de her şeyimiz vardır.

148. yılında inşallah Türkiye terör olayını bugün benim konuştuğum gibi konuşmayacaktır. Çünkü terör olayını tesirsiz hale getirmeye mecburdur. Türkiye’nin zamanı yok ve Türkiye bu ağrıyı söküp atmak mecburiyetindedir. Bu ağrının kaynağı nerdeyse onu bulup, çıkarıp söküp atmak mecburiyetindedir. İşte bu kararlılığı dile getirmek istedim. Bu neticeye varırken, gayet tabii ki güvenlik güçlerimizin, polisimizin, jandarmamızın ve nihayet silahlı kuvvetlerimizin mensuplarının hizmet vereceklerinden her zaman olduğu gibi eminim. Açıklıkla söylüyoruz ki devlet şikayet yeri değildir. Devlet “ne yapalım olmuyor, bitmiyor” demez. Binaenaleyh, ülkede huzursuzluk mu var? Bunu ortadan kaldır-

caksınız. Sen hükümete, hükümet başkanın hadi kaldır. Benimle olacaksa ben yaparım onu. Demek ki, devlet benimle olmuyor veya benim hükümetimle olmuyor veya sadece parlamento ile olmuyor. Hep beraber kaldıracığz bunu.

Açıkça ifade ediyorum ki, bu ülkenin polisine, askerine, jandarmasına sıkılan kurşun demokrasiye ve rejime sıkılmaktadır. Herkes bunu böyle bilsin ve şimdi Sayın İçişleri Bakanı arkadaşşıma ve Emniyet Teşkilatımıza, yöneticilere ve hepinize birden sesleniyorum, terörün en şiddetlisine bir son verelim. Bunun tedbirlerini çarelerini bulun. Hergün Türkiye'nin polisi şehit edilip durmasın. Zırhlı araba mı zırhlı araba verin. Başka şey mi başka şey verin. Yani "Bütün bunlara rağmen hadise olmaz" demek mümkün değildir. Biraz takdiri ilahidir ama eğer polisin şehit edilmesinde en ufak bir tedbir noksanlığı varsa bunu ortadan kaldırın. HEPİNİZİN ÖNÜNDE SÖYLÜYÖRÜM BUNU. Çünkü hangi vatandaşımız böyle alçakça kurşuna muhatap olması halinde canım kaybetse bundan hep beraber eza duyarız. Yalnız, polis şehit edilmesi devleti yıpratıyor ve görev yapan güvenlik güçlerimizin moraline fevkalade kötü tesir ediyor ve onun içindir ki mutlaka güvenlik güçlerimiz kendisini koruyamıyor ki bizi korusun gibi kanaate de halkı götürüyor. Onun içindir ki halk buna üzüılıyor. Üzülmeye iş bitmiyor onun içindir ki gayet açıklıkla söylüyorum. Bir taraftan şerirleri, şehir eşkiyalarını, dağ eşkiyalarını, hangi çeşidi ise onları kanunlar içerisinde kalarak tesirsiz hale getirirken, bir taraftan da terörün hedefi olan güvenlik kuvvetlerinin moralini bozma ve onları görev yapmakta tereddüte düşürme halleri ortadan kaldıracak her türlü tedbiri alalım diyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti'nin hükümeti arkanızdadır. Emniyet mensuplarına sesleniyorum. Kahraman polisime sesleniyorum. Hükümet arkanızdadır, Türkiye'nin parlamentosu arkanızdadır, millet arkanızdadır. Gördüğünüz hizmetlerinizin değerini biliyoruz ve bu hizmetleri verirken, ne kadar fedakârlık içinde olduğunuzu da biliyoruz. Eksiğinizi, noksanınızı çıkarken arkanızda hissedin. Size bunları söylemeye geldim. Başarılar diliyorum. Cenabı Allah tuttuğunuz yerde başarı nasip etsin. HEPİNİZE SEVGİLER, SAYGILAR SUNUYORUM."

Başbakan Süleyman DEMİREL'in konuşmasının ardından, İçişleri Bakanı İsmet SEZGİN de bir konuşma yapmıştır. 10 Nisan 1992 Polis Günü nedeniyle Bakanın yapmış olduğu konuşma şöyledir :

"Sayın Meclis Başkanım, Saygıdeğer konuklar, Emniyet Teşkilatımızın değerli mensupları, Basın ve TRT'nin seçicin temsilcileri

Türk Polis Teşkilatının 147. kuruluş yıl dönümünü kutlamak amacıyla biraraya geldiğimiz bu toplantıda, sözlerime başlamadan önce sizleri sevgi ve saygılarımla selamlar, vatanları için canlarını veren aziz polis şehitlerimizi saygı ve minnetle anar, Ulu Tanrı'dan rahmetler dilerim.

Ulusumuzun huzurunu, güvenliğini ve esenliğini sağlamak, korumak ve kollamak gibi onurlu ve o ölçüde meşakkatli bir görevi üstlenen ve bu görevini insan üstü bir gayret ve özveriyle 147 yıldır sürdüren teşkilatımızın başta Sayın Genel Müdürü olmak üzere tüm personelinin bu anlamlı gününü yürekten kutlarım.

Değerli Arkadaşlarım

1845 yılında kurulan Emniyet teşkilatımız bugüne gelinceye kadar çeşitli evreler geçirmiştir. İmparatorluk polisliğinden cumhuriyet polisliğine geçen teşkilat, günümüzde çağımızın demokratikleşme süreci içinde kendisinden yeni işlevler beklenen bir kuruluş olarak ortaya çıkmaktadır.

Bilindiği gibi; yeni evrensel gelişmeler ile AGİK süreci sonucu ülkemizin de imza koyduğu Paris Şartı, insani ve moral değerlerin egemen olduğu yeni dünya düzeni içinde, dünya ile bütünleşme zorunluluğu kaçınılmaz şekilde ortaya çıkmıştır.

Ülkemiz herşeyden önce, çağın getirdiği yenileşmeyi toplumuyla ve tüm devlet kuruluşlarıyla yakalamak zorundadır. Bu zorunluluk karşısında, doğal olarak Emniyet Teşkilatımıza da bu sürecin işlemesiyle, yani özgürlükçü, katılımcı ve çoğulcu demokrasinin, bütün kavram, kuram ve kurumlarıyla oluşturulmasında büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Tarihi içinde her dönemde engin bir görev ve sorumluluk bilinci içinde olan polisimizin, devletin yeniden yapılanması ve halkla devletin kucaklaşması sürecinde de üzerine düşen işlevi tam anlamıyla yerine getirecek yapı ve düzeyde olduğuna yürekten inanıyorum.

Hükümet olarak, İçişleri Bakanınız olarak teşkilatın yeni oluşumlara ve yapılanmaya uyum göstermesini kolaylaştıracak her türlü önlemi almaya ve katkıda bulunmaya kararlıyız. Nitekim, göreve başladığımızdan bu yana emniyet teşkilatının araç, gereç ve personel yönünden daha iyi bir düzeye gelmesi, nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

Büro hizmetlerinde çalışan Emniyet mensuplarının asli görevlerine dönmelerini de sağlamak düşüncesiyle 6000'i genel idari hizmetlerinden olmak üzere 20.000 kadro alınmıştır. 1992 mali yılı bütçesinden ayrılan ödenekle 3000 aracın alınması için çalışmalara başlanılmıştır. 114 zırhlı personel taşıyıcının satın alma işlemleri son aşamadır. Trafik hizmetlerini geliştirmek için ithal edilen 200 motosiklet illere dağıtılmaktadır. Devriye görevi yapan polislerimizin güvenlikleri açısından, öncelikle büyük şehirlerimizden başlanarak 212 aracın zırhlanması yönünde çalışmalar başlamıştır.

Bunların yanında personelimizin eğitim ve kurs çalışmalarına ağırlıklı olarak devam edilmekte, öğretim programlarına alınan "İnsan Hakları" dersi ile de bu yöndeki bilinç geliştirilmektedir.

Ayrıca; Güvenlik hizmetlerinin önem kazandığı günümüzde Emniyet teşkilatından her yıl 6000 civarında amir ve memur kadrosundaki personelimiz askere gitmek zorundadır. Bu personelin askerlik hizmetini Emniyet teşkilatı bünyesinde yapmalarını sağlamak amacıyla 1111 sayılı Askerlik Kanunu ve 1076 sayılı Yedek Subay ve Askeri Memurlar Kanununda değişiklik yapılması hususunda hazırlanan taslak hakkında ilgili bakanlıklara görüş sorulmuştur. Görüşler alındıktan sonra kanun değişikliği hakkındaki önerimiz Başbakanlığa sunulacak ve konu özenle izlenecektir.

Değerli Emniyet Mensubu Arkadaşlarım;

Ülkemizin özellikle Güneydoğu bölgesinde başgösterip büyük kentlerimize yayılma eğilimi içinde olan bölücü nitelikli kanlı terör hareketleri dün olduğu gibi bugün de karşımızdaki sorunların başında gelmektedir. Bilindiği gibi, bazı iç ve dış odaklardan destek alan terör devletin “TEK”liği, ülkenin “BÜTÜN”lüğü ve ulusun “BİR”liğine yöneliktir ve üniter bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti’nin bu yapısına saldırmaktadır. Böyle bir ortamda göreve başlayan hükümetimizi oluşturan iki siyasi partinin ortak amacı öncelikle durumu ilgili doğru teşhisi yaparak tedaviyi kolaylaştırmak ve kısa sürede ülkemizde huzuru ve güvenliği yeniden, sağlam temellere dayalı olarak yerleştirmektir.

Hukuk devletine karşı şiddet ve terör yöntemleri kabul edilemez. Kaldı ki; Ülkemiz gibi demokratik toplumlarda hakların evrensel değerler yoluyla elde edilmesi ve yaşatılması için barışçıl kural ve kurumlar mevcuttur. Hangi koşulda olursa olsun özgürlükçü, katilimci, insan haklarına saygılı ve her anlamda tam demokratik rejimin, ulusumuzun vazgeçilmez, feda edilemez ve ödün verilemez yaşam tarzı olduğuna olan inancımız, yaklaşımımızın kaynağı oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, ülkemizde insan hak ve özgürlüklerine dayalı saydam, insancıl ve sevecen bir yönetim egemen kılınacak, böylece devletle halk arasındaki bağ daha güçlü hale getirilecektir.

Sevgili Emniyet Mensupları

Bu amacın yerine getirilmesinde her kurumumuza olduğu gibi, belki de daha ağırlıklı olarak sizlere büyük görevler düşmektedir. Bu göreviniz sırasında karşılaşılabileceğiniz güçlükleri aşmak için rehberiniz Atatürk ilkeleri ve insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik devlet anlayışı olmalıdır. Sadece ve yalnızca devletin tarafı olunuz ve devletin amacının, halkımızın huzuru, güvenliği, refahı ve mutluluğunu sağlamak olduğunu unutmayınız.

Otoritenin asık suratla sağlandığı kanaatinin yaygın olduğu devirler gerilerde kalmıştır. Artık, çağımızda asık suratlı, yüzü gülmeyen yönetimin yerini gülen yüzlerin alması gerekmektedir. Sokaktaki vatandaş poliste devleti görür, bu itibarla devletin güler yüzünü ve sevecenliğini göstermek görevi önce sizlere aittir.

Sizler, biz uyurken uyanık duran, devletin bütünlüğünü, halkın huzurunu ve esenliğini sürdürmek için göğsünü kurşunlara siper eden, giydiği üniformanın ve gölgesinde hizmet verdiği şanlı bayrağımızın onurunu sıcak, soğuk, yağmur, kar demeden her ortamda ve her koşulda koruyan, her türlü özveriye sızlanmadan katlanan kahraman Türk Polislerisiniz. Geleceğimizin güvencesi ve devlet bütünlüğünün yılmaz bekçisi olan sizlerin, hizmetinizi, bayrağı aziz şehitlerimizden alarak onur ve kıvançla sürdüreceğinize inancım tamdır.

Türk Polis Teşkilatı'nın 147. kuruluş yıldönümünü bu duygu ve düşüncelerle birkez daha kutlar, yıl dönümünün hayırlı yeniliklere vesile olmasını gönülden diler, hepinize sevgi ve saygılarımı sunarım."

Törende son konuşmayı Emniyet Genel Müdürü Yılmaz ERGUN yapmıştır. Polis Teşkilatı'nın kuruluşunun 147. yıldönümü münasebetiyle düzenlenen bu törendeki Genel Müdürün konuşması aynen aşağıya alınmıştır :

"Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Sayın Başkanı, Sayın Başbakanım, Sayın misafirlerimiz, Teşkilatımızın değerli mensupları, TRT ve basınımızın kıymetli temsilcileri

Kurulduğu günden itibaren, devletin ve milletin hizmetinde olan Türk Polis Teşkilatı'nın bugün kutlamaktan gurur duyduğumuz 147. kuruluş yıl dönümüne teşriflerinizden dolayı, Teşkilatım adına en içten şükranlarımı arz ederim.

Devlet olma vasfını kazanmış toplumlar, bu varlıklarını devam ettirebilmeleri, her türlü iç ve dış tehlikelerden uzak, huzur ve güven ortamı içinde yaşayabilmeleri için devlet bünyesinde yer alan kurum ve kuruluşları görevli kılmışlardır.

Emniyet Teşkilatımız, görevi Anayasa ve Kanunlarla belirlenen bir kuruluşumuzdur. Bu görevini layıkıyla yerine getirebilmesi, büyük ölçüde milletimizin sevgisine, güvenine ve desteğine bağlıdır.

Son yıllarda dünyada ve özellikle ülkemiz sınırları çevresinde meydana gelen olaylar ve değişimler sonucu ortaya çıkan yeni oluşumlar, Türkiye'mizi odak noktası haline getirmiştir. Bulduğumuz coğrafi bölgede istikrarlı ve güçlü bir Türkiye'nin varlığından rahatsızlık duyanlar, terörden medet umma yolunu seçmişlerdir.

İçte ve dışta ülkemiz aleyhinde gösterilen bu gayretler, güvenlik hizmetlerini daha önemli bir hale getirmiştir. Milletimizin ve vatanımızın bölünmez bütünlüğüne yönelik hareketlerin tesirsiz hale getirilmesi, Emniyet Teşkilatımızın eğitim, araç gereç, silah ve modern teknolojik imkânlarla daha güçlü hale getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Devletimiz hiçbir fedakârlıktan kaçınmadan bu imkanları bize sağlamaktadır.

Emniyet Teşkilatı'nın güçlü olması, sadece ve sadece Türkiye'nin düşmanlarını korkutur. Polisimiz devletin bekası, milletimizin huzur ve güveni için vardır. Polisin güçlenmesi terör odaklarını rahatsız etmektedir. Bu sebeple devletin ve milletin bölünmez bütünlüğüne, vatandaşlarımızın can, mal ve ırzına kastedenlerin önünde en büyük engellerden biri de Polistir.

Şurası unutulmamalıdır ki; Polise yapılan saldırılar bizi yıldıramaz. Emniyet Teşkilatı Demokratik Hukuk Devleti kuralları içerisinde Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, insan haklarına saygılı, vatandaşlarına sevgi ve şefkatle yaklaşarak, terör örgütleriyle mücadelesini sürdürecektir ve başarılı olacaktır. Bundan hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır.

Ben şuna inanıyorum ki; Emniyet Teşkilatı dün olduğu gibi bugün de bundan sonra da başarılı olmaya devam edecektir. Bir çok mensubumuz bu uğurda hayatını feda etmiştir. Onları burada rahmetle anıyorum. Geride bıraktıkları eş ve çocukları teşkilatımın birer mensubudur ve şehitlerimizin bize emanetidir. Gerek devletimiz gerekse Emniyet Teşkilatı kendilerine her türlü manevi ve maddi desteği vermeye devam edecektir.

Türk İdare Tarihi'nde mümtaz bir yeri olan Emniyet Teşkilatı 120.000 civarında personeli ile büyük bir kuruluştur. Elbette böyle büyük bir kuruluşun problemleri olmaması mümkün değildir. Gelişen dünya şartlarını ve değişen teknolojinin getirdiği yenilikleri takip etmek zorunda olan Emniyet Teşkilatı'nın problemlerini ayrı ayrı sayarak vaktinizi almak istemiyorum terörle mücadelede kararlı olan teşkilatımın, mevcut teknolojik, ekonomik ve sosyal problemlerinin, devletimizin imkânları ölçüsünde hükümetimiz tarafından çözüleceğine inanıyorum.

Her zaman olduğu gibi 1992 yılı başından itibaren, Emniyet Teşkilatı'nın mevcut problemlerinin çözümü için hükümetimiz tarafından önemli adımlar atılmış, bazıları çözüme kavuşturulmuş, bazı problemlerin çözümü için de çalışmalar devam etmektedir.

Çözüme kavuşturulan en büyük sıkıntılarımızdan biri de personel sayısının artırılmasıdır. Teşkilatımıza ihdas edilen 20.000 kişilik kadro sayesinde Emniyet teşkilatı'na alınacak sivil personelin bazı birimlerimizde istihdam edilmesiyle bu birimlerde görevli Emniyet Hizmetleri Sınıfı personelinin önleyici zabıta hizmetlerinde görevlendirilmesi sonucu büyük bir rahatlama olacak, bunun neticesinde de suç ve suçlularla mücadelede daha başarılı olunacağına inanmaktayım. Tahsis olunan bu kadronun bir yıl içerisinde Emniyet teşkilatı'nda görev alacak şekilde yetiştirilmesi için çalışmalara başlanmıştır. Halen mevcut olan polis okullarımızın 7900 olan öğrenci kapasitesine, İzmir, Adana ve Kayseri polis kolejlerinin İstanbul ve Ankara'daki polis kolejlerine taşınarak polis okuluna dönüştürülmesi sonucu 1100, Erzurum ve Yozgat illerinde öğretime açılması planlanan polis okulları ile 1000 kapasiteli olan Samsun 19 Mayıs Polis Okulu'nun

kapasitesinin 700 artırılması ile 1700 öğrenci kapasitesi sağlanarak toplam 2800 kapasite ilave edilmesi hedeflenmektedir.

2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun'un bazı maddelerinde değişiklik yapılmasını öngören ve İçişleri Komisyonunca hazırlanarak Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine sevk edilen tasarının kabul edilmesi halinde kurum ve kuruluşların güvenliklerini kendi bünyelerinde sağlamaları mecburiyeti getirilerek genel kolluk kuvvetlerinin görev alanları daraltılarak, bu sayede koruma hizmetlerinde görevlendirilen polisin asli görevine dönmesi sağlanmış olacaktır.

Emniyet Teşkilatı'nın modernizasyonu, taşıt ve makina teçhizat eksikliklerinin giderilmesi için 1992 mali yılı bütçesinden Genel müdürlüğümüze ayrılan ödenekte önemli ölçüde artış sağlanmıştır.

Bilindiği üzere günde 12 saat görev yapan Emniyet Hizmetleri Sınıfı Personeli'ne, yaptığı fazla mesai karşılığı olarak Bütçe Kanununa göre aylık 110.000 TL. ödenmektedir. Polisimizin bu fazla çalışmasının karşılığını layıkı ile alabilmesi için hazırlanan Emniyet Görevlileri Devamlılık Hizmet Tazminatı Kanun Teklifi hazırlanarak, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na intikal ettirilmiştir. Bu kanun teklifinde fazla mesai ücreti, en yüksek devlet memuru aylığının % 20'si olarak öngörülmüştür. Hükümet yetkililerimizin desteklerini esirgemeyeceğine inandığım bu kanun teklifi kabul edildiği takdirde polisimizin ekonomik sıkıntısına büyük ölçüde çözüm getirilmiş olacaktır.

Bu problemlerin çözümüne katkılarından ve polisimize göstermiş oldukları güven ve desteklerinden dolayı Sayın Devlet Büyükrimize, Sayın İçişleri Bakanımıza şükranlarımı arz ederim.

Ayrıca, Türk Polis Teşkilatını Güçlendirme Vakfı'na da, Emniyet Teşkilatı'na araç-gereç alımlarındaki hizmet ve sosyal tesis binalarının yapım-onanım işlerindeki ve şehit mensuplarımızın ailelerine yaptıkları yardımlardan dolayı teşkilatım adına şükranlarımı sunarım.

Bugün ülkemizde yolcu ve yük taşımacılığının büyük bir bölümü karayolu ile yapılmaktadır. Alt yapı yetersizliği, artmaya devam eden motorlu araç sayısı, sürücülerin yeterince eğitilmeden belge sahibi olmaları, kişilerin umursamazlığı ve hızlı kentleşme trafik sorunlarının büyümesine neden olmaktadır. Trafik anarşisine çare arayışları içerisinde ceza puanı, emniyet kemeri uygulamasının olumlu sonuçlar getirdiği görülmüştür. Ayrıca 1990 yılından itibaren başlatılan bayram günlerinde ağır yük taşıtlarının trafiğe çıkma yasağı bu Ramazan Bayramı'nda da uygulanmış, 1991 yılı Ramazan Bayramı'ndaki 4 günlük sürede trafik kazalarında 90 kişi hayatını kaybederken bu bayramda 78 kişi hayatını kaybetmiştir.

Sevgili meslektaşlarım

Teşkilatımızın kuruluş yıldönümünü daha coşkulu, daha kapsamlı kutlamayı arzularıydık. Ancak ülkemizin geçirdiği bu zor dönemde daha çok çalışmaya mecburuz, bütün gözler teşkilatımızın üzerindedir. Milletimizin bizden beklentisi vardır. Başarılı olmaya mecburuz. Bu başarıyı elde etmek için ettiğimiz yemine sadık kalarak, birbirinize sevgi ve saygı ile kenetlenin. Şehit olan arkadaşlarımızın anısını kalbimizde yaşatarak, teşkilatımıza yakışır şekilde vakur olun ve sabırla davranın. Sergileyeceğiniz bu tutum ve davranış milletimize güven verecek, sevgi ve yardımcı olma duygusunu pekiştirecektir.

İfa etmiş olduğu şerefli ve zor görevi sırasında hayatlarını kaybeden aziz şehitlerimizi bir kez daha rahmetle, gazilerimizi minnetle anarken bizi bu mutlu günümüzde onurlandırma lütfunda bulunan Sayın Bakanım, sayın misafirlerimize, değerli meslektaşlarıma, TRT ve basınımızın güzide mensuplarına saygı ve sevgilerimi arz ederim.”

Bu konuşmalardan sonra Polis Akademisi’nde düzenlenen tören sona ermiştir.

Aynı gün saat 16.00’da İçişleri Bakanlığı önünde resmi geçit töreni düzenlenmiştir. 147. yıl kutlamaları saat 17.00’de Dikmen’de yaptırılan Emniyet Genel Müdürlüğü binasının açılışının yapılmasıyla tamamlanmıştır.

Emniyet Müdürlerinin Bakanı Ziyareti

• Yeni atanan 50 Emniyet Müdürü, görev yerlerine gitmeden önce 11 Nisan 1992’de İçişleri Bakanı İsmet SEZGİN’i makamında ziyaret etmişlerdir. Kendilerini kutlayan ve görevlerinde başarılar dileyen Bakan İsmet SEZGİN, ziyaret esnasında Emniyet Müdürlerine hitaben aşağıdaki konuşmayı yapmıştır :

“Değerli arkadaşlarım,

Emniyet Teşkilatımızın seçkin temsilcileri,

Aziz mesai arkadaşlarım,

Hükümetimizin görevine başladığı 21 Kasım’dan bu yana 5 aya yakın bir zaman geçmiştir. Bu zaman içerisinde devletin yeniden yapılaşmasında, devletin saydam ve demokratik yapıya kavuşmasında, devletin işlerliğini ve saygınlığını yeniden kazanmasında, devletin cay dinci gücünü, Bakanlığımızın asli görevi olan ülkemizin huzur ve güveni, ülkenin asayışı, huzuru, devletimizin düzeni ve kamu düzeninin, genel ahlakın sağlanmasından sorumlu ve görevli olan Bakanlığımızın bu görevlerini daha caydırıcı bir güçle, caydırıcı bu nitelikte yerine getirmesi doğrultusundaki çalışmalarımızı, her şeyden önce yapısal olarak ele aldık ve yeni devlet düzeninde, yeni yapılaşmada devletin yeniden restorasyonunda devletle halkın kucaklaşmasında ve devletle halk ilişkilerinin ahenkli, düzenli ve sevgiye,

saygıya ve devletin yüceliğine devletin babalığına dayanan bir görüş açısından bakılıp değerlendirerek yönetme doğrultumuzda, bir takım gayretlerimiz oldu, bir takım çalışmalarımız oldu ve bunları yürütmeye başladık.

Emniyet müdürlerimiz de bu yeni demokratik düzende, bu yeni yapılaşmada, bu yönetimin halkalarını oluşturan sizlerin bu yeni düzende yepyeni bir ruh ile, yepyeni bir azimle, yepyeni bir heyecanla, yepyeni bir kararlılıkla bu zincirin halkalarını oluşturmanızı istedik. Ve cumhuriyetin emniyet müdürlerini seçerken titizlikle, seçerken hepinize bu liyakatta, bu ehemmiyetle, bu birikim ve deneyimi de gördük. Sizden rejimin, devletin, cumhuriyetin emniyet müdürleri olmanızı isterken, sizlerin bu nitelikte ve nicelikte olduğunuzu saptadık. Ve sizleri bu görevlere layık gördük. Sizleri yeni bekleyen görevlerinizi işlevlerinizi ve sorumluluklarınızı, bir defa Ankara'ya gelerek, Ankara'da hükümetimizin başı ve yardımcısıyla görüşüp ve onların direktiflerini daha doğrusu size düşüncelerini kanaatlarını iletmelerini istedik. Bu arada da kendi eviniz olan İçişleri Bakanlığında ve kendi odanız olan Bakanın odasında sizleri konuk etmek istedik. Sizlerle görüşmek istedik.

Bir bölümünüzü çok eskiden tanıyorum. Bir bölümünüzü ismen biliyorum. Ama hepinizi, bütün camiayı çok yakından tanıyorum. Çok eski zamandan beri, gerek Belediye Başkanlığımdan bu yana, gerekse 1961'de başlayan politik ve devlet yaşamımdan bu yana, Türk polisinin daha iyiye, daha güzele, daha ileriye gitmesi, daha doğruya gitmesi ve devletin polisi olması yolunda parlamentoda, devlette görev verdiğimiz dönemlerde bunun gerçekleşmesi için elimden gelen gayreti gösterdim. O tarihlerden bu yana Türk polisinin, polis teşkilatımızın, yanında oldum ve onun yardımcısı olmaya gayret ettim. Tanrı bana Türkiye'nin en bunalımlı demokratik döneminde ve Türkiye'nin 12 yıllık ara rejimden sonra tekrar, çoğulcu, katılımcı ve özgürlükçü demokratik düzenin bütünüyle yerleşmesi ve bunun vatandaşımızın günlük yaşam biçimine dönüşmesi aşamasında, Paris Şartı denilen dünyanın küreselleştiği ve dünyanın yeni değerler, yeni moral değerler, yeni değer yargıları içerisinde, yeni bir düzenlemeye giriştiği ve yeni dünya düzeninin ortaya çıktığı, ülkelerin birbirine yaklaştığı, ulusların birbirine yaklaştığı ve devletlerin adeta içiçe olduğu bu dönemde, ülkenizi ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olan devletimizi yıkmaya yönelen, 8 yıldan beri maalesef devam eden ve bir türlü söndürülmeyen, yangını devam ettirdiği ortamda, İçişleri Bakanı olmak gibi ağır, çetin ve o derece çok güç ve zor koşullarda görev almak nasip etti. Yüce Tanrının bana, arkadaşlarıma ve sizlere, bunu büyük bir nimeti olarak telakki ediyorum.

Bu yeni dönemde halkla devletin kucaklaştığı, hukukun devlet düzenine egemen olduğu, şahıs ve zümre egemenliğine hukukun üstünlüğünün insan haklarına

saygının egemen olduğu, bir dönemde görev yapma gibi çok güç çetin özverili o oranda, onurlu bir görevi birlikte paylaşmak imkanına sahip olduk. Bu gerçekten, inanan insan için çok büyük bir şanstır. Fırsattır. Bize verilmiş imkandır. Başta Müsteşarımız olmak üzere Emniyet Genel Müdürümüz olmak üzere, değerli Emniyet Genel Müdür Yardımcılarımız olmak üzere, emsalleri arasında titizlikle incelenerek, seçilerek, bu göreve yeniden gelen 34 arkadaşımız ile 16 yer değiştiren arkadaşımız ve bir yerinde kalan emniyet müdürü arkadaşımızla biz, Cumhuriyetin, Atatürk İlkelerinin, devletin, rejimin ve yeni demokratik düzenin bekçileri olmak yolunda hizmet verme aşamasına geldik. Ve sizleri burada topladığımız zaman şunu düşünüyorduk. Bizlerden biri Bakanlığımızda yetişen, en azınız 25 yıldır Türk Devletine, Türk Polisine, hizmet veriyorsunuz. 25 yılda devlete büyük hizmetleriniz oldu. Ama en büyük hizmeti bundan sonra vereceksiniz. Kiminiz yeni illerde kiminiz değişik yerlerde, değişik ortamda ve değişik olaylı, bölgelerde hizmet vermek ve bunun sonucunu en açık ve seçik, en olumlu şekilde almak suretiyle bu işin üstesinden geleceğinize yürekten inanıyorum.

Bir bölümünüz güneydoğuda PKK terörünün bölücü terörün bölgeyi adeta kontrolü almak istediği bir ortamda görev yapacaksınız. Ve orada çalışan arkadaşlarınız bir bölümünü de daha başka yerlerde görev vermek gibi adeta bunları rehabilite etme gibi bir durum meydana geldi ve bazı arkadaşlarımızı da daha önce görev yaptıkları yerlerde, geçmiş dönemlerin yönetimlerinin izlerinden zarar görmemelerini istediğimiz için arkadaşlarımıza yeni görevler verdik. Fakat yürekten şuna inanıyorum ki bir hafta sonra, 10 gün sonra yeni görevlerine başlayacak arkadaşlarımız yeni görevlerinde birikimlerinden, deneyimlerinden vatan sevgilerinden, meslek sevgilerinden, meslek sevgilerini vurguluyorum. Çünkü mesleği sevmesiniz, yaptığınız işinizden heyecan duymazsanız ve bunun getirdiği tehlikelerden çekinirseniz, polislik yapamazsınız. Polislik adeta öğretmenlik mesleği gibidir. Tanrının yarattığı en mükemmel olan en şerefli mahluk olan insanoğluna hizmet ediyorsunuz. İnsanın mutluluğu için, insanın huzuru için, toplumun huzuru için ki, devlete daha daha iyi hizmet edebilmelerini sağlamak için görevler veriyoruz. Uğraşınız insandır. Ve tabii bu insanın içerisinde iyisi de oluyor, kötüsü de oluyor. Çeşitli niteliklere sahip insanlar oluyor. Tabii bunlara karşı, polisimiz, geçtiği, geçirdiği eğitimen, öğretimden bugüne kadar elde ettiği bilgilerin, görgülerin ışığında Türk insanına yaklaşımım bu yeni demokratik yapılaşma çerçevesinde, insancıl bir yaklaşımda adeta bir dinamizmin içerisinde şefkatle, sevgiyle bu halkın bir yerde bizim bir bakıma velinimetimiz olduğuna olan inanç ile, halksız devletin olunmıyacağı, devletin de işlevinin vatandaşın halkın mutluluğu olduğuna dair, olan inancımızla hareket ettiğimiz taktirde vatandaşın yüzünün gülmesi, sokaktaki insanın yüzünün gülmesi idarenin başarısının göstergesidir. Yani batıda idarelerin, yönetimlerin başarısı sokaktaki insanların yüzlerinin gülmesiyle ölçülüyor. Tabii Türk ulusu olarak biliyorsunuz. Çok gülmeyi

de biz iyi beceremeyiz, ağlamayı da iyi beceremeyiz. Duygusallığımız ön plana geliyor. O duygusallığımız içerisinde bir takım hareketlere sebep oluyoruz.

Ben 1960'lı yılların sonrasında başlayıpta, 12 Mart'tan sonra sonuçlanan o dünyadaki gençlerin düzen aradıkları ve Türkiye'ye yansıyan hareketlerinden sonra, en büyük eksikimizin o zamana göre 67 tane Vali, 67 tane Emniyet Müdürü, 67 tane Jandarma Komutanı olduğunu söylemiş idim. Gene yürekten inanıyorum bugün için de 74 tane Vali, 74 tane Emniyet Müdürü, 74 tane Jandarma Komutanı bulduğunuz taktirde, ki bulduğumuza inanıyoruz, bunların uyumunu sağlayabildiğimiz taktirde Türkiye'de pek çok meseleleri çözeriz. Zaten şunun şurasına pek çözülmeyen meselemiz de kalmamıştır. Şu anda burada üç yeni emniyet genel müdür yardımcılarımız 50'si yeni emniyet müdürümüz olmak üzere bir arkadaşımıza biz izin verdik. Şırnak'taki malum olaylar sebebiyle bugün 49 tane, 50 tane emniyet müdürü arkadaşımızın 50 side bu söylediğim nitelik ve nicelikleri taşıyan arkadaşlarımızda, hepinizin bakışlarınızdan, duruşlarınızdan, tutumlarınızdan, davranışlarınızdan ve bugüne kadarki gösterdiğiniz performansdan anlıyoruz. Hepinizin başarılı olacağınıza yürekten inanıyoruz. Bir şey daha söylememe izniniz isteyeceğim.

Sevgili kardeşlerim buralara gelirken en büyük etken sicilleriniz olmuştur. Nitelikleriniz olmuştur. Nicelikleriniz olmuştur. Bunun dışında hiç bir etken olmamıştır. Daha da açık söylemek gerekirse sevgili arkadaşlarım, kimseye bir diyet borcumuz minnet borcumuz yok. Ben dahil Sayın Başbakanımız dahil. Ona göre hareket ediniz. Siz devletin emniyet müdürlerisiniz. Hükümetin değil. Hele hükümeti teşkil eden partilerin hiç değil. Artık eski alışkanlıklar geride kalmıştır. Bunu İçişleri Bakanınız olarak söylüyorum. İçinizde beni yakinen tanıyanlar da var beraber çalıştığımız arkadaşlar da var. Onlar da bilirler siz devleti egemen kılmak, rejimi genişletmek, yaymak, Cumhuriyeti kollamak, vatandaşın mutluluğu, huzuru, sükunu güveni içinde çalışmak ve sosyal barışın sağlanmasında gayret göstermek ve karakolu, korkulu olmaktan çıkarmak. Adama soruyorsun önünde adam öldürüyorlar neden cevap vermiyorsun. İşin yoksa şahit ol. Karakola gideyim hakaret mi göreyim "Korkarım Karakola Gitmekten" sözünü artık tarihin tozlu sahifelerinde bırakacağınıza yürekten inanıyorum.

Artık gene çok eskiden, çağımızın 50 yıldan önce çağımızda disiplinin saygının asık suratla ceberrüt bir halle, toplum disiplinine sağlanacağı varsayılr. Artık bugün bunun yerini sanat almıştır. Bunun yerini psikoloji almıştır. Toplum bilimleri almıştır. Bunun yerini bilim almıştır. Bunun yerini kültür almıştır. Bunun yerini yeni yöntemler almıştır. Hepiniz bu yönde yetişmiş arkadaşlarınsınız. Ve her türlü görevinizin yaptığınızın her aşamasında ben, Müsteşarım, Genel Müdürüm, Genel Müdür Yardımcılarım sizin yanınızdayız. En küçük problemlerinizde aranızda bizi, daha evvel de Sayın Başbakanımız da, Sayın Başbakan

Yardımcımızın da belirttikleri gibi ve Sayın Başbakanımızın, polisimizin kuruluşunun 147'nci yıl dönümü münasebetiyle yaptığı konuşmada da olduğu gibi arkanızda devletin olduğunu unutmayın, arkanızda hükümet var. Biz varız biz hizmetinizdeyiz dedi. Bende onun bir Bakanı olarak, hükümetin bir üyesi olarak ve bunu tekrarlıyorum. Bizim görev verdiğimiz, bizim yasalardaki görev yetki ve sorumluluklarımız yani benim adıma orada sükunu, huzuru, sağlığı, düzeni, asayişini sağlayacak olan arkadaşımızın bu görevleri esnasında, hem bu görevlerle ilgili, hemde kişisel sorunlarla ilgili hertürlü derterinizde, problemlerinizde ben arkanızdayım. Yanınızdayım bir baba gibi, bir abi gibi hepinizden yaşlıyım ve içinde sanıyorum çocuğum yaşında arkadaşlarım pek çoğunuz ve hepinizin babası olarak, abisi olarak, arkadaşı olarak sizlerle beraber çalışacağım için, bu kervanı birlikte yürüteceğimiz için, bizden önceki bu görevleri yapan arkadaşlarımızdan, ayrılanlardan aldığımız bayrağı şu anda bu koşuyu biz devam ettireceğimiz için, bizim seçtiğimiz arkadaşlarımıza sonsuz güvenimiz var. Sonsuz inancımız var. Onları, bizi, Bakanlığımızı, dönemimizi, devletimizi daha da yücelteceğine inanıyorum. Daha da ileriye götüreceğine inanıyorum. Ve sizlerin şahsınızda emniyet camiamız şeref, heyecan dolu, yeni sayfeler kazanacak ve buna yürekten inanıyorum. Ve bu duygular ve düşünceler içerisinde ve başta Sayın Genel Müdürümüz olduğu halde, daha nice polisimizin kuruluş yılına erişmemizi, daha büyük görevlerde ülkeye, devlete daha büyük hizmetler nasip etmesini yüce tanrıdan niyaz ediyor ve hepinize sevgiler saygılar sunuyorum. Hepinizin gözlerinden öpüyorum.”

77. Dönem Kaymakamlık Kursu Kapanış Töreni

• 6 Ocak 1992 tarihinde 59 kaymakam adayı ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden 2 stajyer kaymakamın katılımıyla başlayan 77. Dönem Kaymakamlık Kursu, Başta Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Hüsamettin Cindoruk, Yüksek Yargı Organı temsilcileri ve diğer davetlilerin katıldıkları bir törenle 12 Mayıs 1992 tarihinde sona ermiştir.

Bakanlık konferans salonundaki tören saygı duruşu ve İstiklal Marşının okunmasıyla başlamış ve ilk konuşmayı Eğitim Dairesi Başkanı Dursun Ali Şahin yapmıştır. Şahin konuşmasında kaymakamlık kurslarının tarihçesi hakkında özet bir bilgi verdikten sonra, eğitimin önemi üzerinde durarak; “İşte bu eğitimlerle amacımız, Bakanlığımıza görevine müdrik, ilerisini gören her türlü bilgi ile mücehhez, yetmişmiş idareci kazandırmaktır. Gelişen ve değişen günümüzde yetmişmiş personel olmadıkça çağdaş uygarlıktan, ilerleme ve yükselmeden bahsedilemez. Bu nedenledir ki, her ülkede eğitim, temel ve sürekli bir çalışma olarak kabul edilmektedir.” demiştir.

Bu konuşmadan sonra kurs birincisi Arif YILDIRIM yaptığı konuşmada dünyadaki ve bölgemizdeki gelişme ve değişmelere dikkati çekerek Türk idarecisine

büyük görev ve sorumluluklar düştüğünü belirtmiş; “Gideceğimiz her memleket köşesinin kalkınabilmesi, çağdaş dünyanın ve yönetimin gereklerine uygun bir yapı ve görünüm kazanması için her türlü zorluğa göğüs gerip, gerekli fedakarlığı göstererek seve seve vazife yapacağız. Bunları yaparken, Atatürk ilke ve inkılaplarına, T.C. Anayasasına ve kanunlarla bize verilen yetki ve sorumluluklara uygun olarak milletin hizmetinde tam bir tarafsızlık ve eşitlik anlayışına bağlı kalarak hizmet vereceğiz.” diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Daha sonra İçişleri Bakanı İsmet Sezgin yaptığı konuşmada Devletin iyi yetişmiş, üstün yetenekli yöneticilere ihtiyacı bulunduğunu belirterek, dinamik ve başarılı bir idare için bunun şart olduğunu söylemiştir. İsmet SEZGİN’in konuşmasının metni aşağıya aynen alınmıştır :

“Saygıdeğer konuklar,
Bakanlığımızın değerli mensupları,
Sevgili genç kaymakam arkadaşlarım,
Televizyon ve basınımızın seçkin temsilcileri;

Türk idare hayatına 59 genç kaymakamın daha katıldığı böyle bir günde, sizlerle bir arada bulunmanın mutluluğu içerisinde hepinizi yürekten sevgi ve saygılarımla selamlayarak sözlerime başlamak istiyorum.

Öncelikle;

Üç yıllık uzun ve yorucu bir staj döneminden sonra kaymakam olmaya hak kazanarak, bu mutlu güne ulaşan, son derece güç ancak o ölçüde seçkin ve onurlu bir mesleğe adım atan genç arkadaşlarımı kutluyorum.

Değerli arkadaşlarım;

En iyi yatırımın, insanların yetişmesi için yapılan yatırım olduğu inancıyla, Bakanlığımız devlet hizmetinde önemli görevler üstlenecek mülki idare amirlerinin yetiştirilmesine büyük değer vermektedir. Günümüzde, devletler, iyi yetişmiş ve üstün yeteneklere sahip yöneticilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu niteliklere sahip idareciler, dinamik ve başarılı bir idare için hayati önem taşırlar. Yetenekli idarecilere sahip olmayan yönetimler, beklenen hedeflere ulaşamazlar. Unutulmamalıdır ki idareciliğin bu gün içinde bulunduğu şartlar eskisinden daha zordur ve ilerde daha da zor olacaktır.

Çağımızda kaymakamlarımızın en az bir yabancı dil bilen, bilgisayar kullanabilen, iyi bir yönetici olduğu kadar, bir asayiş uzmanı ve bir ekonomi uzmanı olması kaçınılmazdır.

Bu düşüncelerden hareketle;

Stajlarını ve kaymakamlık kursunu başarı ile tamamlayan ve biraz sonra görev yerlerini belirliyerek mesleğe başlayacak olan genç kaymakamlarımız, ya

bancı dil öğrenebilmeleri için bir yıl süre ile yurt dışına gönderilmiş, fakültede edindikleri teorik bilgileri uygulamaya koyma, bilgilerini pekiştirme ve Türk idari yapısını yakından tanıma olanağını elde etmişlerdir.

4 ay süren kaymakamlık kursunda, başarılı bir idareci olabilmeleri için gerekli mesleki bilgiler yanında, bilgisayar eğitimi verilmiş, ülkemizin ekonomik kalkınmasında daha etkin rol alabilmeleri için ekonomik konularda da yetiştirilmelerinin önemle üzerinde durulmuştur.

Bu kaymakamlık kursunun diğer kurslardan bir diğer farkı da yavru vatan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden iki kaymakamın bu kursa katılmış ve başarı ile tamamlamış olmalarıdır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yönetimine katkıda bulunmuş olmaktan ayrı mutluluk duymaktayım. Kendilerine başarılar diliyorum.

Değerli arkadaşlarım;

Bakanlık olarak kaymakamlarımızın yetiştirilmelerini, sadece kaymakam adaylığı dönemi ile sınırlı görmemekteyiz. Nitekim, her yıl düzenlenen eğitim programları ile kaymakamların meslek içinde de eğitimlerine devam edilmektedir. Ayrıca daha önce başlatılmış olan, Mülki İdare Amirlerinin yabancı dil öğrenebilmelerini ve bilgi ve görgülerini artırmalarını amaçlayan yurt dışına gönderilmeleri uygulaması sürdürülmektedir.

Sevgili genç kaymakam arkadaşlarım;

İdarecilik hayatınız boyunca başarınızda katkısı olacağına inandığım bazı hususları sizlere kısaca hatırlatmakta yarar görüyorum.

Belediye Başkanlığım, Milletvekilliğim ve Bakanlıklarım sırasında pek çok idareciyi yakından tanıma onurunu taşımaktayım.

Mülki İdare Amirlerini, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı, icraat yapıcı, atılgan, yaratıcı, yılmayan, yorulmayan, kişisel refahından önce devletine hizmeti ve vatandaşın yararını düşünen dürüst, cefakar, özverili ve cesur kişiler olarak tanıdım.

Bu vasıflardaki vali ve kaymakamlarımız hangi il ve ilçede çalışmış ise, bu il ve ilçe halkından büyük destek, saygı ve sevgi görmüşlerdir. O yerden ayrıldıktan sonra da o yöre insanlarının gönlünde taht kurmuşlardır.

Görev yaptıkları yerlerde bu vasıfları ve üstün gayret ile yücelen ve unutulmayan vali ve kaymakam ağabeylerinizi kendinize örnek alınız.

Ülkemizin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak üzere, görev yerlerinizde adeta keşfedilmek için bekleyen ekonomik potansiyeli harekete geçiriniz. Kalkınma plan ve programlarının başarılı bir uygulayıcısı ve takipçisi olunuz.

Otoritenin asık suratla sağlandığı kanaatinin yaygın olduğu devirler geride kalmıştır. Artık, günümüzde asık suratlı yüzü gülmeyen yönetimin yerini gülen yüzlerin alması gerekmektedir.

Devletin güler yüzünü ve sevecenliğini göstermek görevi önce sizlere aittir.

Bu cümleden olarak, halkla ilişkilere büyük önem veriniz. Vatandaşımızı canından bezdiren ve maalesef bazen de istemediği halde devletinden soğutan uygulamaların üzerine gidiniz ve bunları gideriniz. Devletinden güler yüz, sıcak bir ilgi beklemek vatandaşımızın en doğal hakkıdır.

Ancak, böylelikle halkımızın saydam, şefkatli, sevecen ve insancıl yönetim beklentisine cevap verebilirsiniz.

Hepinizin de bildiği gibi, mülki idare amiri; görev yaptığı yerde “Vitrin Adam” konumundadır.

Halkın ve memurların bütün dikkati onun üzerinde toplanmıştır. İdarecinin özel ve mesleki hayatı bir bütündür. Onurunuzu ve tarafsızlığınızı zedeleyebilecek her türlü ilişki ve davranıştan uzak kalınız.

Örnek bir insan olunuz.

Mensup olduğunuz mülki idare mesleğinin “Devlet Baba” imajını hiç bir zaman gözardı etmeyiniz ve yaşatmaya özen gösteriniz.

Görevinizi yerine getirirken, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı, insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğüne dayalı, demokratik ve saydam yönetim anlayışını hakim kılınız.

Kanunları herkese eşit olarak uygulayınız ve görevinizi tarafsız şekilde ama sadece ve yalnızca devletin tarafı olarak yürütünüz.

Devlet düzeni içerisinde büyük önemi ve anlamlı yeri bulunan Bakanlığımızın bu saygın ve etkin yerini korumada ve daha da yükseltmede mülki idare amirlerine büyük görevler düştüğünü unutmayınız ve bunu sağlamak üzere, kendinizi değişen dünya koşullarına paralel olarak sürekli yenileyiniz ve geliştiriniz.

Değerli arkadaşlarım,

Konuşmamın bu bölümünde Türkiye’nin en önemli sorunlarının başında gelen ve çözümünden hep beraber sorumlu olduğumuz terör ve bölücülük üzerinde durmak istiyorum.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde faaliyet gösteren bölücü terör örgütü; dün olduğu gibi günümüzde de en önemli iç tehdit unsuru olma özelliğini korumakta ve bazı yasadışı sol terörist örgütlerle de çıkar işbirliği yaparak eylemlerini büyük kentlerimize yayma gayreti içinde bulunmaktadır.

Bazı iç ve dış odaklardan destek alan bu terörist eylemler, devletimizin teklifine, ülkesi ve ulusu ile bölünmez bütünlüğüne yöneliktir ve üniter bir devlet olan Türkiye Cumhuriyetinin bu yapısına saldırmaktadır.

Karşı karşıya olduğumuz bölücü terör eylemleri bugün özellikle ele alınması gereken partiler üstü önemli bir devlet sorunudur. Terörle mücadele devletin olduğu kadar, bütün demokratik kitle örgütlerinin siyasi partilerin ve daha geniş bir ifadeyle herkesin görevidir. Halkımız devletine ve onun güçlerine bu ulusal davada destek verdikçe ve yardımcı oldukça, devletimiz terör belasını kısa süre içinde yok edecektir.

Terörle mücadele etmeye hükümetimiz kesin kararlıdır. Teşhiste yapılan yanlışlıklar düzeltilerek mücadeleye başlanmış ve mücadelenin oyunun kuralına uygun olarak yürütülebilmesi için gereken önlemler alınmıştır.

Öncelikle;

Bölgede yetki karmaşasından doğan koordinasyonsuzluğun önüne geçilmiş, sivil otoritenin temsilcisi durumundaki mülki idare amirlerinin konumu güçlendirilerek bölge valisi ve il valileri bölgede tek tek yetkili makamlar haline getirilmiştir. Böylece emir ve komutada birlik ve sürat ve dolayısıyla etkinlik sağlanmıştır.

Sadece dağdaki silahlı teröristlerle uğraşmakla yetinilmemekte, bunları yönlendiren, planları yapan ve kaynak sağlayan gerideki iç ve dış odaklar üzerinde durulmaktadır.

Değerli arkadaşlarım,

Terörist örgüt mensupları ile masum bölge halkını birbirinden ayırmak ve terörist örgütün faaliyetlerini bölge halkının tümüne mal etmemek gerekir. Uygulanan hatalı politikalar nedeniyle terör örgütü halkı korkuya sevk edip kendi yanında görünmeye zorlamış, bir ölçüde de başarılı olmuştur.

Terörist örgütün en önemli silahı olan korkunun yerini, Devlete güven duygusuna bırakması, sorunun çözümünün dönüm noktasıdır.

Bölge halkının terörist korkusundan sıyrılması ve devletine güven duyması için, devletle bölge halkı arasında yaratılmak istenen soğukluğun giderilmesine kararlıyız. Bölge halkının yeniden kazanılması için devletimiz gereken şefkati gösterecektir. Bu şefkat öncelikle halkımızın yanbaşıda bulunan siz mülki idare amirleri ve emrinizdeki güvenlik kuvvetlerince ve tüm devlet görevlilerince mutlaka gösterilmelidir.

Değerli arkadaşlarım,

Terörizmle mücadelede; Demokrasinin bütün kavram, kurum ve kurallarına işlerlik kazandırarak, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı kalarak ve bu çerçevede gerekli her yol ve yöntemi kullanarak başarılı olacağımıza inanıyorum.

Bu inançla ülkemizde insan hak ve özgürlüklerine dayalı saydam, insancıl ve sevecen bir yönetim egemen kılınacak ve böylece devletle halk arasındaki bağ daha da güçlü hale gelecektir.

Sevgili Mülki İdare Amirleri,

Bu amacın gerçekleşmesinde, her kurumumuza olduğu gibi, daha ağırlıklı şekilde, devletin ve hükümetin taşrada temsilcisi olan sizlere büyük görev ve sorumluluk düşmektedir. Bu görev ve sorumluluğun bilinciyle hareket etmekte olduğunuzu ve edeceğinize inancım tamdır.

Değerli arkadaşlarım,

Kendilerinden pek çok önemli görevin ifasını beklediğimiz mülki idare amirlerinin mali haklarında zaman zaman belirli dengeler gözönüne alınmadan, geride bırakıldıkları ve haklı şikayetlerin ise seçkin bir onur duygusuyla yeterince dile getirilmediği tarafımdan bilinmektedir.

Aziz yurdumuzun en ücra köşesine herhangi bir mazeret göstermeden hizmet aşkıyla hevesle giden, orada gün geçirmek için değil, bulundukları yerin her yönden kalkınması ve halkın huzuru güvenliği ve mutluluğu uğrunda özveriyle çalışan mülki idare amirlerine, çalışmalarının karşılığının en iyi şekliyle verilmesi gerektiğine Bakanınız olarak inanıyorum.

Bu bağlamda, devleti ve hükümeti temsil eden ve Türk idari yapısında çok önemli yer tutan mülki idare amirliği mesleğinin asli unsurunu teşkil eden ve taşıdığı ünvan içinde “makam” sıfatı olan kaymakamlara ve bu sıfatı kazanmış merkez ve taşradaki mülki idare amirlerine makam tazminatı verilmesi için Bakanlığımızca gerekli çalışmalar yapılmış ve 1. derecedeki mülki idare amirlerine makam tazminatı verilmesine ilişkin kanun tasarısı Bakanlar Kurulunda kabul edilerek Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. Biran önce yüce meclisin gündemine getirilerek kanunlaşması için gereken çaba sarfedilmektedir. Bunu bir borç olarak kabul etmekteyim.

Mülki İdare Amirleri’nin devlet yönetiminde layık oldukları gerçek yeri almaları için mesleğin her türlü sorunu üzerinde özenle durulduğundan emin olabilirsiniz.

Sevgili genç kaymakam arkadaşlarım,

Vatandaşın huzur ve güveninin sağlanması ile yaşamının mutluluğunda vereceğiniz hizmetlerinizde hükümetimizin ve İçişleri Bakanı olarak benim daima aranızda ve yanınızda olduğumuzu bilmenizi isterim.

Çekeceğiniz kura sonucunda gideceğiniz aziz yurt köşelerinde sizlere üstün başarılar, ailelerinize birlikte mutlu bir yaşam diliyorum.

Hepinize sevgi ve saygılar sunarım.”

Törende son konuşmayı, Cumhurbaşkanı Vekili ve T.B.M.M. Başkanı Hüsamettin CİNDORUK yapmıştır. İdarecilerin halkla bütünleşmesinin önemine değinen CİNDORUK’un, kaymakam adaylarına hitaben yapmış olduğu konuşma şöyledir:

“Sevgili kaymakam adayları,

Kamu yönetimi bir bütündür. Bu yönetim Cumhurbaşkanından başlayan bir salkımdır. Bu salkımın halkla karşı karşıya kalan kesimi de değerli kaymakamlarımızdır. Kamu yönetimiyle ilgili öğütleri, kuralları değerli konuşmacılar söylediler. Zaten tüccarlık yıllık çetin bir eğitim disiplini yaşamışsınız. Böyle bir çetin eğitim disipliniyle uzaya gönderilecek astronot bile yetiştirilebilir. Sizi kutluyorum. Böyleşine bir ciddi eğitim sonucunda Türkiye yepyeni yerel yöneticilere kavuşuyor. Bunun ne kadar değerli ve önemli olduğunu bizim gibi kırk yıldır bu ahenk içinde olan insanlar daha fazla yüreklerinde hissederler.

Türkiye Cumhuriyeti gerçekten yetenekli bölge liderlerine kavuşmuştur. Ben öğüt vermesini sevmem. Size öğüt te vermek istemem. Yalnız bir deneyimimden sizi faydalandırmak istiyorum. Halkı severseniz halkta sizi sever. Halk kendisini seven kişiyi çok iyi tanır, bunu duyar ve çevresinde, çerçevesinde yerini alır. Halkı seviniz. Kapınızı açık tutunuz. Adınız kapısı açık kaymakama çıksın. Kapısı açık kaymakam, halkın dertleriyle içicidir. Kamu yönetiminin en üst temsilcisidir. Halkı seven, halkın ihtiyaçlarıyla yanyana yaşayan, telefonu heran çalabilen kaymakam bizim halkımızın aradığı kaymakamdır. Yasaları uygulayınız. Ona birşey demiyorum. Kuralları çiğneyiniz, aşınız, atılımcı olunuz. Yepyeni bir Türkiye ortaya çıkıyor. Bu günün çok önemli problemleri iki-üç yıl sonra ortadan kalkacaktır. Türkiye’nin önündeki problemler kalkınmadır, kalkınmadır, kalkınmadır. Milli ve manevi değerlerimizi saklı tutarak, yepyeni teknolojilere, yepyeni ufuklara doğru bizzat gitmesi gereken bir Türkiye ortaya çıkıyor. O nedenle sizler, örnek önderler olarak bu kadar iyi yetiştirilmiş lider olarak, halkla ilişkilerinizi artırınız. Bunun tek şartı da yerel yönetimlerle iyi geçinmektir. O yerel yönetimin başında olan arkadaşlarımız sizler kadar iyi yetiştirilememişlerdir. Sizler kadar dünyaya açık değillerdir. Sizler kadar bilme deneyimine sahip olmayabilirler. Ama onlar halkın temsilcileridirler. Ve halka hizmet için çok güçlü araçlardır. Yerel yönetimle iyi geçinen kaymakamın başarısı artacaktır. O nedenle hepiniz yerel yönetimlerle siyasal parti gözetmeksizin iyi geçinmenizi tavsiye ediyorum. Yalnız partilerin baskısından uzak durunuz, siyasal parti tercihlerinin dışında kalınız, doktriner tercihlerinizi kendinize saklayınız. Özgürlükçü demokrasinin ve demokrasinin değerlerini, o haklarını örnekleme metoduyla gösteriniz. Halk sizin şahsınızda demokrasiyi sevsin, halk sizin şahsınızda demokrasinin gerçeklerinin tadına varsın. Bunun tek koşulu tam anlamıyla tarafsızlıktır. Yasalara saygıdır. Buyrukları yasaları uygulamaktır. Bunları yaptığınız zaman göreceksiniz ki, adınız oralarda bir efsane gibi yaşayacaktır. Sizler oradan ayrıldıktan sonra yerel yönetimler sokaklara, meydanlara sizlerin adını verecektir. Bu kasabalarımızda yaşayan bir am olacaktır. İşiniz şimdi kolaydır. Bu kadar iyi bir eğitimden, bu kadar iyi bir disiplinden sonra gittiğiniz yerlerde başarılı olacağınıza inanıyorum. Bundan sonra hem kendini, hem de burada bulunan

arkadaşlarımı büyük mutluluk içinde hissediyorum. Çünkü; bu eğitimle bugün hedefe yaklaşıldığını görüyoruz. O bizim için büyük bir keyiftir. Hedefe çok yaklaşılmış olduğu ortaya çıkıyor. Sizler peşpeşe gelen dalgalar halinde Anadolu'ya yayıldığımızda, gerçekten bizim özlediğimiz kutsal bir hedef olarak gördüğümüz, demokrat, konuşan büyük bir Türkiye ortaya çıkacaktır. Ben kaymakam arkadaşlarıma burada Cumhurbaşkanı Vekili olarak hitap ediyorum ama, aslında TBMM Başkanıyım. Cumhurbaşkanı görevine eşittir. Bir de şunu ifade ediyorum; halkımıza TBMM'ni sevdiniz, saydınız, Türkiye Büyük Millet Meclisi açık durdukça, Türkiye Büyük Millet Meclisi üstün güç, milli iradenin tek temsilcisi kaldıkça, sizlerin de orada haysiyetli, şerefli hizmetlerle tanışma imkanınız olacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üstün güç, milli iradenin tek temsilcisi olarak kaldıkça, sizlerin de orada haysiyetli şerefli hizmetler yapması mümkün olacaktır. Atatürk'ün en büyük eseri Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. Siz bugünün tek çocuklarıdır. Siz bu devletin çocuklarıdır.

Hepinizi saygıyla selamlarım.”

Yapılan bu konuşmalardan sonra kuralar çekilerek yeni kaymakamların görev yerleri belirlenmiş ve kaymakamlık kursu sertifikaları dağıtıldıktan sonra tören sona ermiştir.

Bakanlığımızca Gerçekleştirilen Eğitim Çalışmaları **Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü**

- 10-16 Mayıs 1992 tarihleri arasında Muğla İli Marmaris İlçesinde İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlerine; Medeni Kanun, 2675 sayılı Kanun, Hukuk Yargılama Usulleri ve Nüfus Davaları, Nüfus Mevzuatının Uygulanması, Adli ve İdari Soruşturma, Hata Denetimi, MERNİS Projesi, Vatandaşlık Hukuku, Uluslararası Sözleşmeler, Personel ve Bütçe konularında eğitilmek amacıyla, 6. Dönem Eğitim Semineri yapılmıştır.

Sivil Savunma Genel Müdürlüğü

- İstanbul ve Antalya İlleri Bölge Eğitim Merkezlerinde 2 Mart 1992'de başlayan Sivil Savunma Müdürleri Kursu, 2 Nisan 1992'de tamamlanmıştır.
- 337/30 uncu Dönem İtfaiye Mensupları Temel Eğitim Kursu 88 İtfaiye Mensubunun katılımı ile; 338/11 inci Dönem Aday Memurlar Temel Eğitim Kursu 24 Sivil Savunma Aday Memurunun katılımı ile 7 Nisan 1992'de başlamış, 8 Mayıs 1992'de sona ermiştir.
- Samsun, Erzurum ve Konya Bölge Eğitim Merkezlerinde 4 Mayıs 1992'de açılan Sivil Savunma Amirleri Kursu, 120 personelin katılımı ile devam etmektedir.
- DMO merkez ve taşra teşkilatı Sivil Savunma Amirlerine 12 Mayıs 1992'de düzenlenen bir seminerde; sivil savunma konuları anlatılmış, film ve violar üze-

rinde bilgiler verilmiş, eğitim alanında yangın söndürme tatbikatı çalışmaları tatbiki olarak gösterilmiş ve Birlikçe de kurtarma çalışmaları sergilenmiştir. Seminere 35 Sivil Savunma Amiri katılmıştır.

- 13 Mayıs 1992’de başlayan 339/2 nci Dönem Veri Hazırlama Kontrol İşletmeni Sivil Savunma Temel Eğitim Kursu, 53 kişinin katılımıyla devam etmektedir.

- 24, 25, 26 Mayıs 1992 tarihleri arasında Anyra Havacılık Spor Kulübüne, Sivil Savunma Koleji’nde Sivil Savunma ve Kurtarma Kurs Programı teorik ve uygulamalı olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı

- 1991 yılı Temmuz ayından buyana illerimizde sürdürülmekte olan İl Envanterleri hazırlık çalışmalarının değerlendirilmesi ve bu konudaki yeni bilgilerin aktarılması amacıyla 20-26 Mayıs 1992 tarihleri arasında Mersin’de, tüm illerimizdeki İl Planlama ve Koordinasyon Müdürleri veya Vekilleri ile İl Planlama Uzmanları ve Yardımcılarının katıldığı bir seminer düzenlenmiştir. Seminere 84 kişi katılmıştır.

Eğitim Dairesi Başkanlığı

- Kaymakamlık Kursu : 6 Ocak 1992’de başlayan ve 59 Kaymakam Adayı ile K.K.T.C.’den 2 stajyer kaymakamın katıldığı 77. Dönem Kaymakamlık Kursu, 12 Mayıs 1992’de yapılan törenle sona ermiştir.

- Bilgisayar Eğitimi :

- a) 18 Mart 1992’de başlayan 5. Dönem III. Grup bilgisayar eğitimi 1 Mayıs 1992’de tamamlanmıştır. Kursu 21 Kaymakam Adayı katılmıştır.

- b) 13 Nisan 1992’de başlayan ve Bakanlığın farklı birimlerinden katılan 14 Genel Müdür Yardımcısı, Daire Başkanı, Şube Müdürü ve Uzmanlardan oluşan 9. Dönem bilgisayar eğitimi 8 Mayıs 1992’de sona ermiştir.

- c) 13 Nisan 1992’de başlayan 10. Dönem bilgisayar eğitimine 11 Merkez valisi, 1 Daire Başkanı ve 1 Bakanlık Müşaviri olmak üzere 13 kişi katılmış, kurs 8 Mayıs 1992’de tamamlanmıştır.

- d) 11 Mayıs 1992’de başlayıp 5 Haziran 1992’de sona eren 12. Dönem bilgisayar eğitimine Bakanlık Birimlerinden 9 Mülki İdare Amiri, 3 Genel İdare Hizmetleri Sınıfından olmak üzere toplam 12 kişi; 13. Dönem bilgisayar eğitimine ise Genel İdare Hizmetleri Sınıfından 15 kişi katılmıştır.

- e) 14. ve 15. Dönem bilgisayar kursları ise 15 Haziran’da başlamış olup, halen devam etmektedir.

- 30 Mart 1992'de başlayan ve 13 Mahalli İdareler Kontrolörünün katıldığı 4. Dönem Bilgisayarda Uygulamalı Muhasebe Kursu 10 Nisan 1992'de sona ermiştir.

- 8 Nisan 1992'de başlayan 2. Dönem Mahalli İdareler Kontrolörleri Semineri 29 Nisan 1992'de tamamlanmıştır. Seminere 134 Mahalli İdareler Kontrolörü katılmıştır.

- Samsun İlinde düzenlenen Ve 27 Nisan 1992'de başlayıp 1 Mayıs 1992'de sona eren "Çevre Sorunları" konulu 25. Dönem Kaymakamlar Seminerine 4'ü K.K.T.C.'den olmak üzere toplam 40 Mülki İdare Amiri ve Belediye Başkanı katılmıştır.

- 53 Yazı İşleri Müdürünün katıldığı 11. Dönem İlçe Yazı İşleri Müdürleri Kursu 18 Mayıs 1992 - 5 Haziran 1992 tarihleri arasında yapılmıştır. 12. Dönem İlçe Yazı İşleri Müdürleri Kursu ise 29 Haziran 1992'de Kızılcahamam'da başlamıştır.

- 19. Dönem Yazılı ve Sözlü Anlatım Teknikleri Semineri 20-29 Mayıs 1992 tarihleri arasında Kayseri'de yapılmış ve 27 kişi katılmıştır. 20. Dönem Yazılı ve Sözlü Anlatım Teknikleri Semineri ise 22 Haziran 1992'de Aydın'da başlamıştır.

- Tekirdağ İlinde düzenlenen ve genellikle Belediye Mevzuatının ele alındığı 44. Dönem Belediye Başkanları Seminerine 40 Belediye Başkanı katılmıştır.

- 16 Haziran 1992'de başlayan 14. Dönem Yabancı Dil Kursu devam etmektedir.

Emniyet Genel Müdürlüğü

- Bilgiişlem Daire Başkanlığı bünyesinde 13 Nisan 1992'de açılan Kişisel Bilgisayar Kullanımı ve Paket Program Hazırlama Kursu 13 Mayıs 1992'de tamamlanmıştır.

- ABD'nin Uyuşturucu ile Mücadele Teşkilatı (DEA) tarafından 4-15 Mayıs 1992 tarihleri arasında İzmir Polis Moral Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nde gerçekleştirilen Temel Narkotik Eğitimi Kursu'na 21 kişi katılmıştır.

- 11-15 Mayıs 1992 tarihleri arasında Tarihi Eser Kaçakçılığı Kursu düzenlenmiştir.

- 11 Mayıs 1992'de Gölbaşı Özel Harekat Tesislerinde, 19. Dönem İç Güvenlik ve Özel Harekat Kursu başlamıştır. Kurs 7 Ağustos 1992'de sona erecektir.

- Terörle Mücadele ve Hareket Daire Başkanlığı bünyesinde 18 Mayıs 1992'de başlatılan Oryantasyon Kursları 5 Haziran 1992'de tamamlanmıştır.

- Haberleşme Daire Başkanlığı bünyesinde açılan Teleks Operatörü Kursu 20 Mayıs 1992 - 26 Haziran 1992 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

• Renkli Fotoğrafçılık Kursu, 15-30 Haziran 1992 tarihleri arasında Haberleşme Daire Başkanlığı bünyesinde yapılmıştır.

Bakanlığımız İlgililerinin Katıldığı Yurtdışı Toplantıları

• Fransa/Strasbourg'da 2-3 Nisan 1992 tarihlerinde yapılan 33. Sığınmanın Hukuki Veçheleri Ad Hoc Uzmanları Komitesi (CAHAR) Toplantısına, Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut ve İltica Daire Başkanlığında görevli Şube Müdürü M. Doğan KURT katılmıştır.

• 6-15 Nisan 1992 tarihlerinde Avusturya/Viyana'da yapılan B.M. Uyuşturucu Maddeler Komisyonu'nun 35. Dönem Toplantısına, Sahil Güvenlik Akdeniz Komutanı Dz. Kd. Alb. Bülent İRDELMEN ile Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık İstihbarat ve Harekat Daire Başkanlığında görevli Şube Müdürü Şevki DİNÇAL iştirak etmişlerdir.

• 13 Nisan - 17 Nisan 1992 tarihleri arasında İçişleri Bakanı İsmet SEZGİN, Suriye'ye resmi bir ziyarette bulunmuşlardır. Bu ziyareti gerçekleştiren heyette, Emniyet Genel Müdürü Yılmaz ERGUN, Sahil Güvenlik Komutanı Tümamiral Ekmel TOTRAKAN ve İstihbarat Daire Başkanı Tuncer MERİÇ yer almışlardır.

• Ülkemizin 1988 yılında taraf olduğu "İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezalandırmaya Karşı BM Sözleşmesinin 20 nci Maddesi Çerçevesinde, Sözleşmenin Uygulama Oram Olan İşkenceye Karşı BM Komitesi"nin 27 Nisan - 8 Mayıs 1992 tarihleri arasında İsviçre/Cenevre'de yapılan toplantısına Emniyet Genel Müdürlüğü İnterpol Daire Başkanlığında görevli Şube Müdürü İbrahim ACUN katılmıştır.

• 4-17 Mayıs 1992 tarihleri arasında Fransa/Lyon'da yapılan 18. Avrupa Uyuşturucu Bölüm Başkanları toplantısına Emniyet Genel Müdürlüğü İnterpol Daire Başkanı Yusuf Vehbi DALDA iştirak etmiştir.

• İtalya/Bari'de, 18-20 Mayıs 1992 tarihleri arasında, Uyuşturucu Maddeler Kaçakçılığı'nın Türkiye ve İtalya'daki Kaynaklarının Tespiti ve Alınacak Önlemler konusunda bir toplantı yapılmıştır. Toplantıya ülkemizi temsilen Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık İstihbarat ve Harekat Daire başkanı Haluk BAHÇEKAPILI katılmıştır.

• 14. Avrupa Başkentleri Emniyet Müdürleri Toplantısı İngiltere/Londra'da yapılmıştır. Ankara Emniyet Müdürü Mehmet CANSEVEN, TBMM ve Milli Saraylar Koruma Müdürü Mehmet KAHYA ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde görevli Polis Memuru Nurdan Işıkal TOSUNLAR'ın katıldığı toplantı 18-20 Mayıs 1992 tarihleri arasında yapılmıştır.

• 14-18 Haziran 1992 tarihleri arasında Fransa/Strasbourg'ta yapılan Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Makamlar Yönetim Komitesi (CDLR) Toplantısına, Ba-

kanlığını temsilen Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nden Daire Başkanı Cemal AYMAN katılmıştır.

- Fransa/Stasbourg'ta 15-18 Haziran 1992 tarihleri arasında yapılan Avrupa Konseyi Yapı Finans ve Yönetim Komitesi Toplantısına, Bakanlığımızı temsilen Mahalli İdareler Genel Müdürü Fethi AYTAÇ iştirak etmiştir.

Diğer Çalışmalar

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

- a) Tarama Çalışmaları

Türkiye genelinde sürdürülen nüfus kütükleri tarama çalışmaları bitirilmiştir.

- b) Kodlama Çalışmaları

Türkiye genelinde sürdürülen nüfus kütükleri kodlama çalışmaları Şubat 1992 itibariyle 302 ilçe de tamamlanmıştır.

- c) Veri Girişi Yapılan İlçe Sayısı

Halen 745 ilçe de kayıtlı 45.733.572 vatandaşımızın kayıtları bilgi işlem ortamına geçirilmiştir.

- d) Veri Tabanına Geçirilen Kişi sayısı

Veri tabanına 16.148.012 kişi geçirilerek T.C. Kimlik Numaraları verilmiştir.

Resmi Gazete'de Yayımlanan Atama Kararları

- 2 Nisan 1992 tarih ve 21190 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 92/39728 sayılı karar ile;

1 — Emniyet Genel Müdür Yardımcılığına, Eskişehir Emniyet Müdürü Hasan YÜCESAN'ın,

Emniyet Genel Müdür Yardımcılığına, Emniyet Genel Müdürlüğü APK Uzmanı Fahrettin SÖKMENER'in,

Emniyet Genel Müdür Yardımcılığına, İzmir Emniyet Müdürü Ali AKAN'ın,

Afyon Emniyet Müdürlüğüne, Gaziantep Emniyet Müdürü Tezcan ÖZKANLI'nın,

Ağrı Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Başmüfettişi Salih Zeki YİĞİT'in,

Amasya Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişi Mümtaz KARADUMAN'ın,

Antalya Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Başmüfettişi Beyhan ERTÜRK'ün,

Artvin Emniyet Müdürlüğüne, Kayseri Emniyet Müdür Yardımcısı Cemil DEMİR'in,

Aydın Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Başmüfettişi Şevket AYAZ'ın,

Bilecik Emniyet Müdürlüğüne, Artvin Emniyet Müdürü Selami AĞIRLAR'ın,

Bingöl Emniyet Müdürlüğüne, Erzurum Emniyet Müdür Yardımcısı Kemal İSKENDER'in,

Bitlis Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Başmüfettişi Hüseyin GÖKDUMAN'ın,

Bolu Emniyet Müdürlüğüne, Gümüşhane Emniyet Müdürü Uğur GÜR'un,

Bursa Emniyet Müdürlüğüne, Tunceli Emniyet Müdürü Ahmet DEMİR'in,

Çankırı Emniyet Müdürlüğüne, Edirne Emniyet Müdür Yardımcısı A. Tekin AKINTI'n,

Edirne Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü APK Uzmanı Yüksel TUNCEL'in,

Elazığ Emniyet Müdürlüğüne, Zonguldak Emniyet Müdürü Tuncay KALABAK'ın,

Erzincan Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Başmüfettişi Süleyman ŞAHİN'in,

Erzurum Emniyet Müdürlüğüne, İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Cemil SERHATLI'nın,

Eskişehir Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdür Yardımcısı İsmail TAŞKAFA'nın,

Gaziantep Emniyet Müdürlüğüne, Bursa Emniyet Müdürü Yahya SOY'un,

Giresin Emniyet Müdürlüğüne, Kütahya Emniyet Müdürü Lütfi Zafer ARAS'ın,

Gümüşhane Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü APK Uzmanı Barbaros Hayrettin AYDIN'ın,

Hakkari Emniyet Müdürlüğüne, Ankara Emniyet Şube Müdürü Hüseyin BAHAR'ın,

İsparta Emniyet Müdürlüğüne, Erzurum Polis Okulu Müdürü Metin ALP'in,

İçel Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü APK Uzmanı Halil İbrahim ÖZKAN'ın,

İzmir Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü APK Uzmanı M. Orhan TAŞANLAR'ın,

Kayseri Emniyet Müdürlüğüne, İçel Emniyet Müdürü Mehmet GÜNDOĞDU'nun,

Kastamonu Emniyet Müdürlüğüne, Kırşehir Emniyet Müdürü Şakir ERTEN'in.

Kırklareli Emniyet Müdürlüğüne, Mardin Emniyet Müdür Yardımcısı Orhan ŞENER'in,
 Kırşehir Emniyet Müdürlüğüne, Bursa Emniyet Müdür Yardımcısı Sebahattin ÖZEL'in,
 Kocaeli Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Nihat CAMADAN'ın,
 Kütahya Emniyet Müdürlüğüne Siirt Emniyet Müdürü Celalettin CERRAH'in,
 Muş Emniyet Müdürlüğüne, Sakarya Emniyet Müdür Yardımcısı Arif Güven ŞAHİN'in,
 Niğde Emniyet Müdürlüğüne, Ankara Emniyet Müdür Yardımcısı Sabit ÇINARBAŞI'nın,
 Ordu Emniyet Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Başmüfettişi Kamil ACUN'un,
 Rize Emniyet Müdürlüğüne, Bingöl Emniyet Şube Müdürü Hamdi GÜNGÖR'ün,
 Siirt Emniyet Müdürlüğüne, Giresun Emniyet Müdürü Şükrü ÖNDER'in,
 Sinop Emniyet Müdürlüğüne, Konya Emniyet Şube Müdürü Mehmet YAZICI'nın,
 Sivas Emniyet Müdürlüğüne, Amasya Emniyet Müdürü Doğukan ÖNER'in,
 Tekirdağ Emniyet Müdürlüğüne, Uşak Emniyet Müdürü İlhan LOSTAR'ın,
 Tokat Emniyet Müdürlüğüne, İstanbul Emniyet Şube Müdürü Necat GÜNGÖR'ün,
 Trabzon Emniyet Müdürlüğüne, Aydın Emniyet Müdürü H. Aydın GENÇ'in,
 Tunceli Emniyet Müdürlüğüne, Elazığ Emniyet Şube Müdürü Altay POLATT'in,
 Uşak Emniyet Müdürlüğüne, Bingöl Emniyet Müdürü Muhittin YEGÜL'ün,
 Van Emniyet Müdürlüğüne, Ordu Emniyet Müdürü Ertuğrul ÇAKIR'ın,
 Yozgat Emniyet Müdürlüğüne, İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Ömer CENGİZ'in,
 Zonguldak Emniyet Müdürlüğüne, İzmir Emniyet Müdür Yardımcısı İdris PALA'nın,
 Aksaray Emniyet Müdürlüğüne, Şanlıurfa Suruç İlçe Emniyet Müdürü Hüseyin ESER'in,
 Bayburt Emniyet Müdürlüğüne, Çankırı Emniyet Müdür Yardımcısı Hasan KOÇ'un,
 Karaman Emniyet Müdürlüğüne, Diyarbakır Emniyet Müdür Yardımcısı Orhan OKUR'un,

Batman Emniyet Müdürlüğüne, Antalya Emniyet Müdür Yardımcısı Azmi DERİN'in,

Şırnak Emniyet Müdürlüğüne, Adana Emniyet Müdür Yardımcısı Necati ALTINTAŞ'ın,

Atanmaları,

2 — Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Halit KARABULUT'un,
Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Ertuğrul OGAN'ın,
Afyon Emniyet Müdürü Adnan ESER'in,
Ağrı Emniyet Müdürü Yahya BAL'ın,
Antalya Emniyet Müdürü Hüseyin ÇAPKIN'ın,
Bilecik Emniyet Müdürü Güner KALKANDELEN'in,
Bitlis Emniyet Müdürü Necdet HAVALI'nın,
Bolu Emniyet Müdürü Ahmet ER YÜKSEL'in,
Çankırı Emniyet Müdürü Mustafa HERGÜNER'in,
Edirne Emniyet Müdürü Vedat DEMİR'in,
Elazığ Emniyet Müdürü Nihat ÖNDER'in,
Erzincan Emniyet Müdürü Saadettin KIRTAŞ'ın,
Erzurum Emniyet Müdürü Şükrü YETİMOĞLU'nun,
Hakkari Emniyet Müdürü İslam SÖNMEZ'in,
İsparta Emniyet Müdürü İsmail KALAYCILAR'ın,
Kastamonu Emniyet Müdürü Ali Yalçın BALÇIK'ın,
Kayseri Emniyet Müdürü Refik YILDIRIM'ın,
Kırklareli Emniyet Müdürü Naci YURTMAN'ın,
Kocaeli Emniyet Müdürü Murat YETİMOĞLU'nun,
Muş Emniyet Müdürü Hayrettin MÜNGAN'ın,
Niğde Emniyet Müdürü Muharrem TOZÇÖKEN'in,
Rize Emniyet Müdürü M. Kasım BAŞKÖY'ün,
Sinop Emniyet Müdürü Mehmet AYDIN'ın,
Sivas Emniyet Müdürü Zekeriya YELKEN'in,
Şırnak Emniyet Müdürü Orhan GÜLER'in,
Tekirdağ Emniyet Müdürü Süleyman PAY'ın,
Tokat Emniyet Müdürü Fevzi AKGÜN'ün,
Trabzon Emniyet Müdürü Asaf ÇALIŞKAN'ın,
Van Emniyet Müdürü Sabri YAKAR'ın,

Yozgat Emniyet Müdürü Yalçın EROKTAY'ın,
 Aksaray Emniyet Müdürü M. Emin YILMAZ'ın,
 Bayburt Emniyet Müdürü Abdülkadir TAŞOĞLU'nun,
 Karaman Emniyet Müdürü Ömer SAĞIRKAYA'nın,
 Batman Emniyet Müdürü Salih DOST'un,

Başka bir göreve atanmak üzere Emniyet Genel Müdürlüğü emrine alınmaları 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 68 ve 76 ncı Maddeleri ile 2451 sayılı Kanunun 2 nci Maddesi gereğince uygun görülmüştür.

• 10 Mayıs 1992 tarih ve 21224 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 92/39976 sayılı karar ile;

1 — Kozluk Kaymakamlığına Pülümür Kaymakamı Adnan Özdemir'in,
 Pülümür Kaymakamlığına Otlukbeli Eski Kaymakamı K. Fikret Dayıoğlu'nun, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 76 ve 83 üncü maddeleri uyanınca atanmaları uygun görülmüştür.

* 2 Haziran 1992 tarih ve 21246 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 92/40196 sayılı karar ile;

1. Derece kadrolu Hukuk Müşavirliğine Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Daire başkanı Hüseyin BORAN'ın,

1. Derece kadrolu Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Daire Başkanlığına Hukuk Müşaviri Sami AYDINLI'nın,

1. Derece kadrolu İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığına Erzurum Vali Yardımcısı M. Cahit KIRAÇ'ın,

2. Derece kadrolu Kütahya Vali Yardımcılığına Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Mustafa ERKAL'ın,

1. Derece kadrolu İstanbul Vali Yardımcılığına Sakarya Vali Yardımcısı Haydar ŞEN'in,

1. Derece kadrolu İstanbul Vali Yardımcılığına Zonguldak Vali Yardımcısı N. Erol YALÇIN'ın,

1. Derece kadrolu Kastamonu Vali Yardımcılığına Burdur Vali Yardımcısı Hürmüz GÖKALP'ın,

1. Derece kadrolu İzmir Vali Yardımcılığına Aydın Vali Yardımcısı İ. Nihat ÖZGEN'in,

1. Derece kadrolu Adana Vali Yardımcılığına Kastamonu Vali Yardımcısı Şerif AŞKAR'ın,

1. Derece kadrolu Manisa Vali Yardımcılığına Afyon Vali Yardımcısı Fahir İŞİKSİZ'in,

1. Derece kadrolu Ankara Vali Yardımcılığına Tokat Vali Yardımcısı S. Önal ÇİFTLİKLİ'nin,

1. Derece kadrolu Aydın Vali Yardımcılığına Ordu Vali Yardımcısı Şükrü KOCATEPE'nin,

1. Derece kadrolu Uşak Vali Yardımcılığına Çanakkale Vali Yardımcısı M. Vedat MÜFTÜOĞLU'nun,

1. Derece kadrolu Muğla Vali Yardımcılığına Rize Vali Yardımcısı Mustafa ERDOĞAN'ın,

1. Derece kadrolu İstanbul Vali Yardımcılığına Körfez Kaymakamı Alaaddin YÜKSEL'in,

1. Derece kadrolu Çorum Vali Yardımcılığına Çorum İl Hukuk İşleri Müdürü Metin DEMİRTAŞ'ın,

1. Derece kadrolu Ankara Vali Yardımcılığına Ankara İl Hukuk İşleri Müdürü Gazi KAYA'nın,

1. Derece kadrolu Fatih Kaymakamlığına İstanbul Vali Yardımcısı Halil KANAL'ın,

1. Derece kadrolu Cizre Kaymakamlığına Kars Vali Yardımcısı Ömer ADAR'ın,

1. Derece kadrolu Sivrihisar Kaymakamlığına Hacılar Kaymakamı A. Galip SARAL'ın,

1. Derece kadrolu Dört Yol Kaymakamlığına Yalvaç Kaymakamı Hikmet DİNÇ'in,

1. Derece kadrolu Nallıhan Kaymakamlığına Tavşanlı Kaymakamı Şefik AYDIN'ın,

1. Derece kadrolu Tirebolu Kaymakamlığına Kızılcahamam Kaymakamı Cafer ODABAŞ'ın,

1. Derece kadrolu Kahta Kaymakamlığına Güneysınır Kaymakamı Selami UZUN'un,

1. Derece kadrolu Kaş Kaymakamlığına Pazarcık Kaymakamı A. Osman KOCA'nın,

1. Derece kadrolu Darende Kaymakamlığına Bismil Kaymakamı Mehmet KURDOĞLU'nun,

1. Derece kadrolu Kelkit Kaymakamlığına Ergani Kaymakamı Amir ÇİÇEK'in,

1. Derece kadrolu Göle Kaymakamlığına İdil Kaymakamı Kasım ESEN'in,

1. Derece kadrolu Çukurca Kaymakamlığına İspir Kaymakamı Nihat CANPOLAT'ın,

1. Derece kadrolu Kurtalan Kaymakamlığına Karaçoban Kaymakamı Erdoğan BEKTAŞ'ın,

2. Derece kadrolu İvrindi Kaymakamlığına Lice Kaymakamı Beyazıt TANÇ'ın,

2. Derece kadrolu Pazarcık Kaymakamlığına Kahta Kaymakamı Murat KOCABAŞ'ın,

2. Derece kadrolu Uludere Kaymakamlığına Kemah Kaymakamı Abdülkadir ATALIK'ın,

2. Derece kadrolu Şemdinli Kaymakamlığına Doğanyurt Kaymakamı Ahmet SARAÇ'ın,

3. Derece kadrolu Köprüköy Kaymakamlığına Sason Kaymakamı Ali KAZGAN'ın,

3. Derece kadrolu Sason Kaymakamlığına Köprüköy Kaymakamı Ali EKİCİ'nin,

3. Derece kadrolu Akçakale Kaymakamlığına Şirvan Kaymakamı Hüseyin ECE'nin,

3. Derece kadrolu Alacakaya Kaymakamlığına Yedisu Kaymakamı Aslan KÜTÜK'ün,

3. Derece kadrolu Doğanyurt Kaymakamlığına Şemdinli Kaymakamı Seyfullah HACİMÜFTÜOĞLU'nun,

3. Derece kadrolu Beytüşşebap Kaymakamlığına Kürtün Kaymakamı Abdülkadir YAZICI'nın,

3. Derece kadrolu Kürtün Kaymakamlığına Beytüşşebap Kaymakamı Celalettin GÜVENÇ'ın,

3. Derece kadrolu Ömerli Kaymakamlığın^ Şenpazar Kaymakamı Mehmet ODUNCU'nun,

3. Derece kadrolu Şenpazar Kaymakamlığına Ömerli Kaymakamı Muhsin ÇATMADIM'ın,

3. Derece kadrolu Kemah Kaymakamlığına Uludere Kaymakamı Hamit YÜKSEL'ın,

3. Derece kadrolu Kabadüz Kaymakamlığına Dicle Kaymakamı Orhan ÖZTÜRK'ün,

3. Derece kadrolu Bahcesaray Kaymakamlığına Narman Kaymakamı A. Selim PARLAR'ın,

3. Derece kadrolu Dargeçit Kaymakamlığına Ardanuç Kaymakamı Cumhuriyet ÇİLESİZ'ın,

3. Derece kadrolu Pervari Kaymakamlığına Hamur Kaymakamı Musa KÜÇÜKKURT'un,

3. Derece kadrolu Bismil Kaymakamlığına Harran Kaymakamı H. Kenan YOZGATLI'nın,

3. Derece kadrolu Yeşilhisar Kaymakamlığına Yüksekova Kaymakamı Turgut SERİMER'in,

1. Derece kadrolu Hukuk Müşavirliğine Tetkik, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Eski Şube Müdürü F. Demir YAŞAMIŞ'ın,

Artvin İl Hukuk İşleri Müdürlüğüne Çanakçı Kaymakamı İbrahim DURAK'ın, Lice Kaymakamlığına Saraydüzü Kaymakamı Mustafa ÜNLÜSOY'un, Ergani Kaymakamlığına Bozova Kaymakamı Vahdettin ÖZCAN'ın, Yüksekova Kaymakamlığına Köse Kaymakamı Ali ÇETİN'in, Üzümlü Kaymakamlığına Kurtalan Kaymakamı İsmail FIRAT'ın, Dicle Kaymakamlığına Kabadüz Kaymakamı Sadrettin KARAHOCAGİL'in, Narman Kaymakamlığına Bahçesaray Kaymakamı Nuri OKUTAN'ın, Hamur Kaymakamlığına Pervari Kaymakamı Adnan DAMAR'ın, Güroymak Kaymakamlığına Baskil Kaymakamı H. Basri GÜZELOĞLU'nun, Baskil Kaymakamlığına Güroymak Kaymakamı Mehmet ERDOĞAN'ın, İspir Kaymakamlığına Çukurca Kaymakamı Yüksel KARADAĞ'ın, Şirvan Kaymakamlığına Akçakale Kaymakamı M. Uğur KILIÇ'ın, Yedisu Kaymakamlığına Alacakaya Kaymakamı Osman TURAL'ın, İdil Kaymakamlığına Göle Kaymakamı Mete GÜRBÜZ'ün, Ardanuç Kaymakamlığına Dargeçit Kaymakamı Mehmet POLAT'ın, Alpu Kaymakamlığına Gökçebey Kaymakamı Ayhan DURMUŞ'ın, 77. Dönem Kaymakamlık Kursunu başarı ile bitiren Kaymakam Adaylarından; Gülşehir Kaymakamlığına İçel Kaymakam Adayı Arif YILDIRIM'ın, Ulus Kaymakamlığına Samsun Kaymakam Adayı Yücel YAVUZ'un, Kavak Kaymakamlığına Manisa Kaymakam Adayı Hayrettin ÇİFTÇİ'nin, Altınekin Kaymakamlığına Diyarbakır Kaymakam Adayı H. İbrahim AKPINAR'ın, Akören Kaymakamlığına Uşak Kaymakam Adayı Haldun AKSALMAN'ın, Bilecik-Yenipazar Kaymakamlığına Muğla Kaymakam Adayı E. Şevket AKSOY'un, İscehisar Kaymakamlığına Eskişehir Kaymakam Adayı Recai AKYEL'in, Çorum-Ortaköy Kaymakamlığına Tokat Kaymakam Adayı Yılmaz ARSLANT'ın, Zonguldak-Yenice Kaymakamlığına Samsun Kaymakam Adayı Metin ARSLANBAŞ'ın,

Ordu-Ulubey Kaymakamlığına Ordu Kaymakam Adayı Erol AYYILDIZ'ın, Atkaracalar Kaymakamlığına Trabzon Kaymakam Adayı Sabri BAŞKÖY'ün, Şabanözü Kaymakamlığına Muğla Kaymakam Adayı G. Osman BİLGİN'in, Sultandağı Kaymakamlığına Kırşehir Kaymakam Adayı M. Faruk ÇAKIR'ın, Yunak Kaymakamlığına Kırşehir Kaymakam Adayı Sabahattin ÇAKIR'ın, Pozantı Kaymakamlığına Kırklareli Kaymakam Adayı Kenan ÇİFTÇİ'nin, Çayıralan Kaymakamlığına Sinop Kaymakam Adayı Salim DEMİR'in, Cumaova Kaymakamlığına Sinop Kaymakam Adayı Abdullah DÖLEK'in, Sincanlı Kaymakamlığına Kırklareli Kaymakam Adayı Orhan DÜZGÜN'ün, Küre Kaymakamlığına Konya Kaymakam Adayı S. Vakkas GÖZLÜĞÖL'ün, Sarıoğlan Kaymakamlığına Eskişehir Kaymakam Adayı Mümin HEYBET'in, Sütçüler Kaymakamlığına Elazığ Kaymakam Adayı Necmettin KALKAN'ın, Türkeli Kaymakamlığına Kırşehir Kaymakam Adayı Hacı Mehmet KARA'nın, Mihalıcçık Kaymakamlığına Edirne Kaymakam Adayı Bahadır KARAKAYA'nın,

Mecitözü Kaymakamlığına Samsun Kaymakam Adayı Harun KAYA'nın, Ağlasun Kaymakamlığına Bitlis Kaymakam Adayı İrfan KENANOĞLU'nun, Andırın Kaymakamlığına Sivas Kaymakam Adayı Zafer ORHAN'ın, Bozcaada Kaymakamlığına Adana Kaymakam Adayı Mustafa ÖZARSLAN'ın, Güzelyurt Kaymakamlığına Trabzon Kaymakam Adayı İbrahim ÖZEFE'nin, Atabey Kaymakamlığına Çankırı Kaymakam Adayı Veysel ÖZGÜR'ün, Tonya Kaymakamlığına Diyarbakır Kaymakam Adayı M. Ali ÖZKAN'ın, Seyitgazi Kaymakamlığına İsparta Kaymakam Adayı M. Ali ÖZKILINÇ'ın, Sarız Kaymakamlığına Bilecik Kaymakam Adayı Atilla ŞAHİN'in,

Durağan Kaymakamlığına Kocaeli Kaymakam Adayı Mahmut ŞİRİNOĞLU'nun,

Şuhut Kaymakamlığına Sakarya Kaymakam Adayı M. Niyazi TANILIR'ın, Feke Kaymakamlığına Nevşehir Kaymakam Adayı Kazım TEKİN'in, Salıpazarı Kaymakamlığına Çankırı Kaymakam Adayı İlhan URAN'ın, Babadağ Kaymakamlığına Afyon Kaymakam Adayı A. Hamdi USTA'nın, Gelendost Kaymakamlığına Erzurum Kaymakam Adayı Mükerrrem ÜNLÜER'in,

Saimbeyli Kaymakamlığına Afyon Kaymakam Adayı Aziz YILDIRIM'ın, Kastamonu - Bozkurt Kaymakamlığına Çorum Kaymakam Adayı Veysel YURDAKUL'un.

Kazımkarabekir Kaymakamlığına Diyarbakır Kaymakam Adayı Ahmet ZATEROĞULLARI'nın,

Uluborlu Kaymakamlığına Burdur Kaymakam Adayı Salih ALTINOK'un, Almus Kaymakamlığına Erzincan Kaymakam Adayı Selami ALTINOK'un, Felahiye Kaymakamlığına Adana Kaymakam Adayı Mustafa AYHAN'ın, Kalkandere Kaymakamlığına Erzurum Kaymakam Adayı İbrahim BALLI'nın, Ağaçoören Kaymakamlığına Aydın Kaymakam Adayı Ahmet CENGİZ'in, Tefenni Kaymakamlığına Nevşehir Kaymakam Adayı K.Akın GÖZEL'in, Kargı Kaymakamlığına Tekirdağ Kaymakam Adayı M. Alpaslan IŞIK'ın, Hadım Kaymakamlığına Elazığ Kaymakam Adayı M. Suat İLHAN'ın, Kofçaz Kaymakamlığına Adana Kaymakam Adayı Bilal KARACA'nın, Artova Kaymakamlığına Bilecik Kaymakam Adayı Fatih KOCABAŞ'ın, Aksu Kaymakamlığına İsparta Kaymakam Adayı N. Gürsel METİN'in, Alucra Kaymakamlığına Kars Kaymakam Adayı Ahmet OKUR'un, Gemerek Kaymakamlığına Eskişehir Kaymakam Adayı Ahmet ÖNAL'ın, Aslanapa Kaymakamlığına Denizli Kaymakam Adayı Feyzullah ÖZCAN'ın, Kumru Kaymakamlığına Kocaeli Kaymakam Adayı Cemal ÖZTAŞ'ın, Keleş Kaymakamlığına Mardin Kaymakam Adayı A. Hikmet ŞAHİN'in, Çanakçı Kaymakamlığına Bolu Kaymakam Adayı Gökhan TOKOL'un, Şaphane Kaymakamlığına Balıkesir Kaymakam Adayı Levent TUNÇSİPER'in,

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 68/B, 76, 92 ve 36/A-II inci maddeleri uyarınca atanmaları uygun görülmüştür. *

* 5 Haziran 1992 tarih ve 21249 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 92/40195 sayılı karar ile;

Açık bulunan 3. Derece kadrolu Mülkiye Müfettişliklerine;
Kars Vali yardımcısı M. Ulvi SARAN'ın,
Diyarbakır Vali Yardımcısı Özcan ERDOĞAN'ın,
Demirözü Kaymakamı A. Turgay ALPMAN'ın,
Cizre Kaymakamı H. Cavit ERDOĞAN'ın,
Doğanşehir Kaymakamı Ali ÇETİNKAYA'nın,
Korkut Kaymakamı Recep SANAL'ın,
Divriği Kaymakamı Gazi ŞİMŞEK'in,
Göhlisar Kaymakamı Lütfi BAYRAM'ın,
Nusaybin Kaymakamı Serdar İÇDELER'in,

Tatvan Kaymakamı Yaşar ÖZDEMİR'in,

Sorgun Kaymakamı Sami BULUT'un,

Mahmudiye Kaymakamı Necati KÜÇÜKDURLU'nun,

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 68/B ve 76 ncı maddeleri uyarınca naklen atanmaları uygun görülmüştür. •

• 9 Haziran 1992 tarih ve 21253 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 92/39573 sayılı karar ile;

Mülki İdare Amirliği Hizmetleri Sınıfından açık bulunan 1. Derece kadrolu Bakanlık Müşavirliğine

Teftiş Kurulu Başkanı Ali Güngör'ün,

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 76 ve 2451 sayılı Kanunun 2 nci maddelerine göre atanması uygun görülmüştür.

MEVZUAT BOLUMU

1 NİSAN 1992 - 30 HAZİRAN 1992 TARİHLERİ ARASINDA RESMİ GAZETE'DE YAYIMLANAN İÇİŞLERİ BAKANLIĞI VE MÜLKİ İDARE AMİRLERİ İLE İLGİLİ MEVZUAT (KRONOLOJİK FİHRİST)

Berrin UYANIK
APK Uzmanı

I. KANUNLAR

Tarihi	Sayısı	Yayımlandığı Resmi Gazetenin			
		Konusu	Tarihi	Sayısı	
30.4.1992	3796	İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu	5.5.1992	21219	
21.5.1992	3802	Askerlik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	1.6.1992	21245	
27.5.1992	3806	Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun (Onüç İlçe ve İki İl Kurulması ile 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	3.6.1992	21247 Mükerrer	
27.5.1992	3808	403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 25 inci Maddesinin (g) Bendi ile Bu Maddenin İkinci Fıkrasının Yürürlükten Kaldırılmasına ve Bu Kanuna İki Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun	4.6.1992	21248	

II. TBMM KARARLARI

Tarihi	Sayısı	K o n u s u	Yayımlandığı Resmi Gazetenin	
			Tarihi	Sayısı
26.6.1992	179	Olağanüstü Halin 10 İlde Uzatılmasına Dair Karar	28.6.1992	21268
26.6.1992	180	Ülkemizde Konuşlandırılan Çokuluslu Gücün Görev Süresinin Uzatılmasına İlişkin Kararı	28.6.1992	21268

TÜRK İDARE DERGİSİ
III.BAKANLAR KURULU KARARLARI

Yayımlandığı Resmi Gazetenin

Tarihi	Sayısı	Konusu	Tarihi	Sayısı
		16 Ocak 1992 Gün ve 21113 Sayılı Mükerrer Resmi Gazete’de Yayımlanan 16 Ocak 1992 Gün ve 92/2619 sayılı “ 1992 Yılı Programı’nın Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair” Bakanlar Kurulu Kararına Ek	7.4.1992	21192 Mükerrer
21.3.1992	92/2870	435 Kişinin Türk Vatandaşlığından Çıkarılmasına İzin Verilmesi Hakkında Karar	15.4.1992	21200
27.3.1992	92/2893	Kırklareli İli, Bahşili İlçesi, Merkez Belediye Adının “BAHSİLİ” Olarak Değiştirilmesinin Tasdikine Dair Karar	16.4.1992	21201
27.3.1992	92/2896	385 Kişiye Türk Vatandaşlığının Kaybettirilmesine Dair Karar	19.4.1992	21204
4.5.1992	92/2987	1992 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karara Bağlı Kalkınmada Öncelikli İller Listesinin İkinci Derecede Öncelikli İller Arasında Yer Alan Erzincan İli’nin Birinci Derecede Öncelikli İller Listesine Alınmasına Dair Karar	9.5.1992	21223
27.4.1992	92/2943	Bazı Derneklerin Kamu Yararına Çalışan Derneklerden Sayılması Hakkında Karar	10.5.1992	21224
27.4.1992	92/2982	İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesinde Öngörülen Başvuru Hakkının Yenilenmesi ile İlgili Karar	21.5.1992	21234
14.5.1992	92/3022	Erzurum İli, Tortum İlçesine Bağlı Uncular Belediyesinin Adının “ŞENYURT” Olarak Değiştirilmesi Hakkında Karar	22.5.1992	21235
20.5.1992	92/3065	Kars İli Aralık İlçesi Dilucu Sınır Noktasının Yolcu Giriş-Çıkış Hudut Kapısı Olarak Tespiti	22.5.1992	21235 Mükerrer
5.5.1992	92/3005	423 Kişinin Türk Vatandaşlığından Çıkarılmasına İzin Verilmesi Hakkında Karar	25.5.1992	21238
4.5.1992	92/3054	Bazı Mahalli İdare Birliklerinin Kurulmasına İzin Verilmesi Hakkında Karar	28.5.1992	21241
8.6.1992	92/3095	1992 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Kararda Yer Alan Birinci Derecede Öncelikli İller Listesine Şanlıurfa İli’nin İlave Edilmesi Hakkında Karar	23.6.1992	21263

MEVZUAT
IV.YÖNETMELİKLER

325

A - BAKANLAR KURULU KARARI İLE YAYIMLANAN YÖNETMELİKLER

Yayımlandığı Resmi Gazetenin

Tarihi	Sayısı	Konusu	Tarihi	Sayısı
21.3.1992	92/2859	Sabotajlara Karşı Korunma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	1.4.1992	21189
9.4.1992	92/2915	Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik	26.4.1992	21210
6.5.1992	92/3009	Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik	Suretiyle 22.5.1992	21235

B — BAKANLIKLARCA YAYIMLANAN YÖNETMELİKLER

Yayımlandığı Resmi Gazetenin

Konusu	Tarihi	Sayısı
Yurt Dışında Görevlendirilecek Memurların Seçim Esaslarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik	21.4.1992	21206
Yardım Toplama Kanununun Uygulama Esasları Hakkında Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Yönetmelik	2.5.1992	21216
Silahlı Kuvvetler Askeri Liseler Yönetmeliğinin Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	17.5.1992	21231
Okul Servis Araçları Hizmet Yönetmeliği	21.5.1992	21234
Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik	22.5.1992	21235
Türk Silahlı Kuvvetleri Subay Sınıflandırma Yönetmeliği ile Türk Silahlı Kuvvetleri Astsubay Sınıflandırma Yönetmeliğinin 10 uncu Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	4.6.1992	21248
Türk Silahlı Kuvvetleri Sınıf Okulları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	17.6.1992	21257
Türk İdareciler Şurası Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik	18.6.1992	21258

V.MÜŞTEREK KARARLAR

Yayımlandığı Resmi Gazetenin

Tarihi	Sayısı	Konusu	Tarihi	Sayısı
7.4.1992	92/39780	Trabzon İli Akçaabat İlçesine Bağlı Güneyköy, Baltacı, Korucu ve Benlitaş Köylerinin Birleşerek “ADACIK” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197

7.4.1992	92/39781	Trabzon İli Akçaabat İlçesine Bağlı Akçakale, Gökçeyaka, Zeytinlik ve Çatal zeytin Köylerinin Birleşerek “AKÇAKALE” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197
7.4.1992	92/39782	Mardin İli Dargeçit İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Sümer (Yazıören) Köyünde “SÜMER” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197
7.4.1992	92/39783	Mardin İli Midyat İlçesine Bağlı Çavuşlu Köyünde “ÇAVUŞLU” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197
7.4.1992	92/39784	Kahramanmaraş İli Göksün İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Taşoluk Köyünde “TAŞOLUK” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197
7.4.1992	92/39864	Balıkesir İli Edremit İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Kadıköy Köyünde “KADIKÖY” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197
7.4.1992	92/39865	Trabzon İli Akçaabat İlçesine Bağlı Kavaklı Köyünde “KAVAKLI” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197
7.4.1992	92/39866	İzmir İli Bayındır İlçesine Bağlı Canlı Köyünde “CANLI” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197
7.4.1992	92/39785	Antalya İli İbradı İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Tilkiler, Sevinçköy, Sirtköy ve Yaylaalan Köylerinin, Buradan Ayrılarak Aynı İl’in Manavgat İlçesi Merkez Bucağına, Kızıldağ Köyünün Yine Manavgat İlçesi Taşdağ Bucağına Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197
7.4.1992	92/39786	Tokat İli Niksar İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Ataköy Köyünün, Buradan Ayrılarak Aynı İl’in Almus İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197
7.4.1992	92/39787	Manisa İli Köprübaşı İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Yeşilyurt Köyünün, Buradan Ayrılarak Aynı İl’in Gördes İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197
7.4.1992	92/39867	Giresun İli Tirebolu Merkez Bucağına Bağlı Recepli Köyünün, Buradan Ayrılarak Aynı İl’in Görele İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	12.4.1992	21197

MEVZUAT

327

7.4.1992	92/39868	Sivas İli Hafik İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Kızılalan Köyünün, Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Merkez İlçesi Merkez Bucağına Bağlanması Dair Müsterek Karar	12.4.1992	21197
13.4.1992	92/39779	Kahramanmaraş İli Göksün İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Bozhüyük Köyünde "BOZ- HÜYÜK" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müsterek Karar	16.4.1992	21201
13.4.1992	92/39778	Antalya İli İbradı İlçesi Merkez Bucağına Bağlı, Akşahap, Menteşbey, Minareli Köylerinin, Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Akseki İlçesi Merkez Bucağına, Çmardibi, Gümüşdamla Köyleri ile Kuyucak Kasa-basının Akseki İlçesi Cevizli Bucağına, Kepez, Kepezbeleni ve Sinanhoca Köylerinin Yine Akseki İlçesi Gcriç Bucağına Bağlanmalarına Dair Müsterek Karar	16.4.1992	21201
16.4.1992	92/39897	Afyon İli Emirdağ İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Gömü Köyünde "GÖMÜ" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müsterek Karar	25.4.1992	21209
17.4.1992	92/39898	Trabzon İli Beşikdüzü İlçesine Bağlı Adacık, Çeşmeönü ve Vardallı Köylerinin Beşikdüzü Belediyesi Sınırları İçerisine Alınmasına Dair Müsterek Karar	25.4.1992	21209
17.4.1992	92/39899	Sakarya İli Söğütli İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Demirköy Köyünün, Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Merkez İlçesi Merkez Bucağına Bağlanması Dair Müsterek Karar	25.4.1992	21209
17.4.1992	92/39900	Kocaeli İli Merkez İlçesi Akmeşe Bucağına Bağlı Karadavutlu Köyünün, Buradan Ayrılarak Sakarya İli Merkez Bucağına Bağlanması Dair Müsterek Karar	25.4.1992	21209
24.4.1992	92/39977	Mardin İli Dargeçit İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Kılavuz Köyünde "KILAVUZ" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müsterek Karar	30.4.1992	21214
24.4.1992	92/39978	Muğla İli Kavaklıdere İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Çayboyu Köyünde "ÇAYBOYU" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müsterek Karar	30.4.1992	21214
24.4.1992	92/39979	Muş İli Bulanık İlçesine Bağlı Elmayaka Köyünde "ELMAYAKA"İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müsterek Karar	30.4.1992	21214
24.4.1992	92/39980	Erzincan İli Merkez İlçe Merkez Bucağına Bağlı Yaylabası Köyünde "YAYLABAŞI" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müsterek Karar	30.4.1992	21214

24.4.1992	92/39959	Samsun İli Ondokuzmayıs İlçesine Bağlı Erenköy Yalı Mahallesinin Dere köy Belediyesine Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	30.4.1992	21214
24.4.1992	92/39960	Kastamonu İli Taşköprü İlçesine Bağlı Eskiatça Köyü Aşağı Mahallesinin Taşköprü Belediye Sınırları İçerisine Alınmasına Dair Müşterek Karar	30.4.1992	21214
24.4.1992	92/39961	Bingöl İli Genç İlçesi Servi Bucağına Bağlı Akçayurt ve Kaledibi Köylerinin, Buradan Ayrılarak Diyarbakır İli Hani İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	30.4.1992	21214
24.4.1992	92/39962	Kastamonu İli Araç İlçesi İçdir Bucağına Bağlı Demirli Köyünün, Buradan Ayrılarak Zonguldak İli, Eflani İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	30.4.1992	21214
24.4.1992	92/39963	Sivas İli Yıldızeli İlçesi Yavru Bucağına Bağlı Yeniköy Kışlası Köyünün, Buradan Ayrılarak Tokat İli, Yeşilyurt İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	30.4.1992	21214
24.4.1992	92/39981	Kahramanmaraş İli Ekinözü İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Dağdere Köyünün, Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Elbistan İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	30.4.1992	21214
4.5.1992	92/40006	Elazığ İli Ağın İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Dürümlü Köyünün, Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Keban İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	11.5.1992	21225
4.5.1992	92/40007	Şanlıurfa İli Hilvan İlçesi Gölcük Bucağı Kalınbayat Köyüne Bağlı Aslıhan Bağlısının, Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Merkez İlçesi Kabahaydar Bucağı Yedikuyu Köyüne Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	11.5.1992	21225
4.5.1992	92/40008	Batman İli Gercüş İlçesi Bucağına Bağlı Sarıkaya Köyünün Buradan Ayrılarak Mardin İli Midyat İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	11.5.1992	21225
18.5.1992	92/40161	İzmir İli Foça İlçesine Bağlı Geren Köyünde "GERENKÖY" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	26.5.1992	21239
18.5.1992	92/40162	Elazığ İli Maden İlçesine Bağlı Gezin Köyünde "GEZİN" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	26.5.1992	21239
18.5.1992	92/40163	İstanbul İli Yalova İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Gökçedere ve Üvezpınar Köylerinin Birleşerek "TERMAL" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	26.5.1992	21239

MEVZUAT

329

18.5.1992	92/40165	Manisa İli Kula İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Sandal Köyünde "SANDAL" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müsterek Karar	26.5.1992	21239
18.5.1992	92/40166	Sakarya İli Merkez İlçeye Bağlı Güneşler Köyünde "GÜNEŞLER" adı Altında Belediye Kurulmasına Dair Müsterek Karar	26.5.1992	21239
18.5.1992	92/40169	Erzincan İli Merkez İlçe Merkez Bucağına Bağlı Geçik Köyünde "GEÇİT" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müsterek Karar	26.5.1992	21239
18.5.1992	92/40160	Muğla İli Fethiye İlçesine Bağlı Patlangıç Köyünün Fethiye Belediyesine Bağlanmasına Dair Müsterek Karar	26.5.1992	21239
18.5.1992	92/40164	Kastamonu İli Şeydiler İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Şeyhbalı Köyünün, Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Devrekani İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müsterek Karar	26.5.1992	21239
18.5.1992	92/40164	İstanbul İli Bayrampaşa İlçesinin Gaziosmanpaşa İlçesi İle Olan Sınırlarına İlişkin Müsterek Karar	26.5.1992	21239
18.5.1992	92/40168	Sivas İli Koyulhisar İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Ekinciler Köyü İle Tokat İli Reşadiye İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Güneygölcük Köyü Arasında Kalan İki İl Arasına İlişkin Müsterek Karar	26.5.1992	21239
22.5.1992	92/40189	Manisa İli Akşehir İlçesi Merkez Bucağı Soğanlı Köyüne Bağlı Taşdımları Bağlısının, Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Salihli İlçesi Adalı Bucağı Mersinli Köyüne Bağlanmasına Dair Müsterek Karar	30.5.1992	21243
22.5.1992	92/40190	Gaziantep İli Şahinbey İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Kabasakız Köyünün, Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Şehitkamil İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müsterek Karar	30.5.1992	21243
22.5.1992	92/40191	Tokat İli Pazar İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Çayıraltı Köyünün, Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Turhal İlçesi Merkez Bucağına Bağlanmasına Dair Müsterek Karar	30.5.1992	21243
22.5.1992	92/40210	Sinop İli Ayancık İlçesi Yenikonak Bucağına Bağlı Kozcuğaz ve Erfelek İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Himmetoğlu Köyleri İle Boyabat İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Güneypınar Köyü Arasında Kalan Üç İl Arası Sınırı İlişkin Müsterek Karar	30.5.1992	21243
8.6.1992	92/40301	Sakarya İli Karasu İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Limandere Köyünde "LİMANDERE" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Karar	15.6.1992	21255

330

TÜRK İDARE DERGİSİ

8.6.1992	92/40302	İsparta İli Sütçüler İlçesine Bağlı Kasımlar Köyünde “KASIMLAR” adı altında Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Ka-	15.6.1992	21255
8.6.1992	92/40303	Bitlis İli Hizan İlçesi Akşar Bucağına Bağlı Kolludere ve Kayadeler Köylerinin Birleşerek “KOLLUDERE” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Ka-	15.6.1992	21255
8.6.1992	92/40304	Hatay İli İskenderun İlçesine Bağlı Hacıahmetli Köyünün Bir Kısımı İle Hüyük Köyünün Bir Kısımının Güzcüler Belediyesi Sınırları İçerisine Alınmasına Dair Müşterek Karar	15.6.1992	21255
18.6.1992	92/40345	Kars İli İğdir İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Halfeli Köyünde “HALFELİ” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Ka-	25.6.1992	21265
18.6.1992	92/40346	Diyarbakır İli Hani İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Gürbüz Köyünde “GÜRBÜZ” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Ka-	25.6.1992	21265
18.6.1992	92/40347	İsparta İli Eğirdir İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Gökçeşüyük Köyünde “GÖKÇEHÜYÜK” adı Altında Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	25.6.1992	21265
18.6.1992	92/40348	İsparta İli Aksu İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Yakaafşar Köyünde “YAKAAFŞAR” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	25.6.1992	21265
18.6.1992	92/40349	İstanbul İli Yalova İlçesi Çınarcık Bucağına Bağlı Kuru Köyünde “KORU” İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Ka-	25.6.1992	21265
18.6.1992	92/40350	Adana İli Saimbeyli İlçesi Merkez Bucağı Kalıboynu Köyü Başkaya (Kırıkkilise) Bağ- lının Buradan Ayrılarak Kahramanmaraş İli Göksün İlçesi Merkez Bucağı Huğtaş Köyüne Bağlanmasına Dair Müşterek Karar	25.6.1992	21265
18.6.1992	92/40351	Sinop İli Gerze İlçesi Abdalöğü Köyüne Bağlı Engel Öğretmen Evleri Mahallesinin Gerze Belediyesi Sınırları İçerisine Alınmasına Dair Müşterek Karar	29.6.1992	21269
18.6.1992	92/40352	Bartın İli Merkez İlçesine Bağlı Çaydüzü Köyünün Bartın Belediyesi Sınırları İçeri-	29.6.1992	21269

VI. GENELGELER

Yayımlandığı Resmi Gazetenin

Konusu	Tarihi	Sayısı
Devlet İhaleleri Genelgesi (Sıra No: 20)	6.5.1992	21220
1993 Mali Yılı Bütçe Çağrısı	25.6.1992	21265
1993 Yılı Yatırım Programı Hazırlama Esasları ile İlgili Genelge (Sayı: 92/8)	25.6.1992	21265

VII. TEBLİĞLER

Yayımlandığı Resmi Gazetenin

Konusu	Tarihi	Sayısı
1992 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No: 6)	13.5.1992	21227
Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No: 8)	15.5.1992	21229
Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yerdeğiştirme Yönetmeliğinin İllerin Coğrafi Bölgelerini ve İlçe Sınıflarını Düzenleyen Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ	22.5.1992	21235
1992 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No: 9) (Fonlar)	26.5.1992	21239
Sınır Tespit Tutanağı	29.5.1992	21242
DÜZELTME: (3790 Sayılı 1992 Mali Yılı Bütçe Kanunu ile İlgili)	26.6.1992	21266